

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİYE PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

**KOBİLERE YENİ YAKLAŞIMLAR AÇISINDAN
MİKRO GİRİŞİMLERDE MALİ TEŞVİKLER**

Osman SİRKECİ

Danışman

Prof. Dr. Mehmet TOSUNER

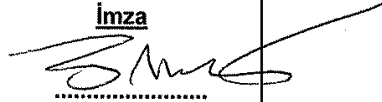
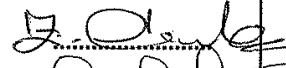
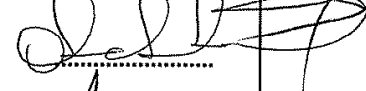
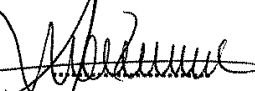
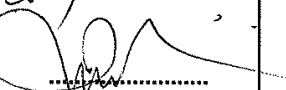
2011

DOKTORA
TEZ ONAY SAYFASI

2007800194

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Osman SİRKECI
Tez Başlığı : KOBİ'lere Yeni Yaklaşımlar Açısından Mikro Girişimlerde Mali Teşvikler
Savunma Tarihi : 06.04.2011
Danışmanı : Prof.Dr.Mehmet TOSUNER

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Prof.Dr.Mehmet TOSUNER	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Prof.Dr.Zeynep ARIKAN	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Prof.Dr.Seha SELEK	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Prof.Dr.Asuman ALTAY	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Doç.Dr.Ersan ÖZ	PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ	

Oybirliği
Oy Çokluğu ()

Osman SİRKECI tarafından hazırlanmış ve sunulmuş "KOBİ'lere Yeni Yaklaşımlar Açısından Mikro Girişimlerde Mali Teşvikler"başlıklı tezi kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Utku UTKULU
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum “**KOBİ'lere Yeni Yaklaşımlar Açısından Mikro Girişimlerde Malî Teşvikler**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../...2011
Osman SİRKECİ

ÖZET

Doktora Tezi

KOBİ'lere Yeni Yaklaşımlar Açısından

Mikro Girişimlerde Malî Teşvikler

Osman SİRKECİ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

Maliye Programı

1923 İzmir İktisat Kongresinde “*Türk insanını girişimci yapmak*” şeklinde belirlenmiş bulunan stratejik hedef henüz arzu edilen manada gerçekleştirilememiş olması nedeni ile hem günümüzde hem de geleceğe yönelik olarak cumhuriyetin yüzüncü yılına tekabül eden 2023 yılı hedefleri bakımından güncelliğini korumaktadır. Benzersiz küresel bir iktisâdi entegrasyon olan Avrupa Birliği ve OECD tarafından 2000 yılında Bologna Şartları olarak kabul edilen “Yerelleşme – Kümeleşme – Küreselleşme” kavramları ile KOBİ'lere *yeni yaklaşım* perspektifinin çerçevesi belirlenmiş bulunmaktadır. Avrupa Birliği *Her iktisâdi faaliyet birimi girişimdir* şeklindeki yalınlaştırılmış tanımı ile çok güçlü bir *Mikro Girişim* potansiyeline sahip beşeri insan kaynaklarının önemini ve rolünü gündemin en hassas konusu haline getirmiştir. Ancak benimsenen maliye politikaları kapsamındaki *malî teşvikler* ve diğer uygun alt yapı kaynakları ile anlaşılır ve toplumsal insan eyleminin merkezi amaçları arasına, yerleştirilebilmesi halinde bu hedeflere ulaşılabilmesi mümkündür. Bu çalışma kapsamında yaklaşık bir asırdan beri kuvvetle arzu edilen *dinamik ve yenilikçi Girişimci* olabilmek büyük hedefine, ulaşılması hayallerini gerçeğe dönüştürebilecek sürece pozitif katkılar sunabilmek amaçlanmaktadır.

Yeni yaklaşım ile genel olarak KOBİ'ler kümesi ve mikro girişimler nicel ve nitel özellikleri ile birlikte mevcut yanlış tahminlerin ötesindeki küresel ve

yerel boyutlarıyla irdelenmektedir. Bu kümenin bilimsel ve bütünlüklü analizi ve kavranışı ile doğru sonuçlara ulaşılması ve etkin ekonomik-politik tedbirlerin alınması mümkün olabilecektir.

Sosyo-ekonomik kalkınma, istihdam ve toplumsal refahın arttırılmasına sağlanan katkılar, ortaya çıkan vergi kaybı ve maliyetlerden yüksek olduğu sürece mali teşvik sisteminin etkinleştirilip efektif kılınarak devam ettirilmesi ile ancak toplumsal sözleşmenin ve bu toplumsal ihtiyacın ürünü olan devletin asli görevini yerine getirebilmesi sağlanmış olacaktır.

Efektif ve toplumsal perspektifli teşvik stratejileri ve politikaları ile piyasa ekonomisinde eşitsiz ve haksız rekabetin neden olduğu aksaklıklar nispeten giderilebilecek, optimal kaynak kullanımı ve dağılımı hedeflerine yaklaşmış olacaktır.

Piyasa ekonomisinin mevcut küresel koşulları ve sorunları kendine özgü *değişim* süreci içerisinde *dönüşüm* tedbirlerinin ve çözümlerinin gerektirdiği vizyona uygun düşen *destek stratejileri ve planları* ile asırlık 2023 yılı hedeflerine ulaşmak mümkün olabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Yaklaşım, Girişimci, Mikro Girişim, Yerelleşme, Kümelenme, Malî teşvikler, MİKOBİ

ABSTRACT

Doctoral Thesis

**Fiscal Incentives in Micro Enterprises in Fiscal Incentives Terms of New Approaches to
SMEs**

Osman SİRKECİ

Dokuz Eylül University

Institute of Social Sciences

Department of Public Finance

Public Finance Ph. D. Program

Ph. D. Dissertation, Department of Public Finance

Supervisor: Prof. Dr. Mehmet TOSUNER

06.04.2011, 305 pages

With the cause of the unrealisation of the strategical goal defined as “making Turkish people entrepreneurs” in Izmir Economic Congress in 1923 at the state of what is supposed, it still saves its currency in Terms of the Goals for 2023, the hundredth year of the Republic both today and for the future. By the European Union, a unique global economical integration and OECD, of which “ Localization - Convergence - Globalization ” as Bologna Agreements in 2000 accepted, the framework of the new approach perspective has been identified. European Union has made the most sensitive subject of the agenda the importance and the role of human resources who have a very strong micro enterprise with its simplified description as Each economic activity unit is an enterprise. However fiscal incentives in the context of financial policies accepted and the other suitable infrastructural resources it is possible to reach these goals as long as social human activity is joined in central goals. In this study it is aimed to present positive distributions as long as the big goal of the dreams of reaching to the being of dynamic and innovative entrepreneur becomes real.

With the new approach generally SMEs clusters and micro enterprises together with their with quantitative and qualitative characteristics are examined in the global and local dimensions beyond the current inaccurated predictions. It would be possible to reach the right conclusions with the scientific and coherent analysis and understanding of this cluster and to take effective economic and political measures.

As long as the distributions provided for the socio-economic development, employment and social welfare are higher than tax loss and costs it will be provided to fulfill social contract with the continuing and making effective financial incentive system and to fulfill the primary task of the state, the product of this social need.

The defects caused by the strategies with effective and social perspectives and unequal and unfair competition in the market economy will be relatively reduced, it will be approached to the optimal utilization and distribution goals.

The current problems caused by the global conditions of the market economy will be possible to reach the goals of 2023 for a century with the support strategies suitable for the vision necessary for the converse measures and solutions and plans in the sui generis process.

Key Words: New Approach, Entrepreneur, Micro Enterprise, Localization, Convergence, Fiscal Incentives, MSME

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	II
YEMİN METNİ	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER.....	VIII
KISALTMALAR	XV
TABLolar LİSTESİ.....	XIX
GRAFİKLER LİSTESİ.....	XXI
EKLER LİSTESİ.....	XXI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KOBİLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE MİKRO İŞLETMELER

1.1. TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİNDE GİRİŞİMCİLİK.....	8
1.1.1. Girişimciliğin Tarihsel Gelişim Süreci ve Mikro Girişimler	11
1.1.2. Beşeri Sermayenin Tarihsel Gelişimi	12
1.1.3. Günümüzde Girişimcilik	14
1.2. KOBİ TANIMI VE ÖNEMİ	15
1.2.1. Girişimciliğin Teorik Tanımı	16
1.2.2. Girişimciliğin Hukuki Tanımı	17
1.2.3. İşletme Tanımı.....	18
1.2.4. KOBİ ve Mikro İşletme Tanımında Kullanılan Ölçütler.....	20
1.2.4.1. Nicel (Kantitatif) Ölçütler	21
1.2.4.2. Nitel (Kalitatif) Ölçütler.....	22
1.2.5. Bazı Uluslararası Kuruluşların Mikro İşletme Tanımları.....	23
1.2.5.1. Avrupa Birliği'nde Mikro İşletme Tanımı	24
1.2.5.2. Dünya Bankası Mikro İşletme Tanımı.....	27
1.2.5.3. OECD Mikro İşletme Tanımı	27
1.2.5.4. TOSYÖV'ün Alternatif Mikro İşletme Tanımı	28
1.2.6. Bazı Ülkelerde Mikro İşletme Tanımları.....	29
1.2.6.1. Amerika Birleşik Devletleri	31
1.2.6.2. Japonya.....	32
1.2.6.3. İsviçre.....	33
1.2.6.4. Çin.....	34
1.2.6.5. Küba.....	35

1.2.6.6. Nikaragua	36
1.2.6.7. Hindistan	36
1.2.6.8. Romanya.....	37
1.2.7. Türkiye’de Mikro İşletmeler	38
1.2.7.1. Küçük Esnaf, Esnaf ve Tacir Tanımları.....	43
1.2.7.2. Küçük Esnaf	43
1.2.7.3. Tacir	44
1.2.8. Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Ticari İşletme Tanımları	45
1.2.9. Tarımsal Mikro İşletme Tanımı	47
1.3. MİKRO İŞLETMELERİN ÖZELLİKLERİ	49
1.3.1. Mikro İşletmeler ve KOBİ’ler Arasındaki Farklar	49
1.3.1.1. Mikro İşletmeler ile KOBİ’lerin İşlevsel Farklılıkları	51
1.3.1.2. Mikro İşletmeler ile KOBİ’lerin Organizasyonsal Farklılıkları	53
1.3.2. Mikro İşletmelerin Sektörel Dağılımı	56
1.3.3. Mikro İşletmelerde İnsan Kaynakları	58
1.3.4. Mikro İşletmelerde Finansman	60
1.3.5. Mikro İşletmelerin Kuruluş Biçimleri	61
1.3.6. Mikro İşletmelerde Muhasebe Bilgi Sistemi.....	65
1.3.7. Yeni Türk Ticaret Kanununda Şirket Kuruluş Biçimleri	68
1.3.7.1. Yeni Türk Ticaret Kanunu İle Şirketlerde Denetçi Mecburiyeti.....	70
1.3.7.2. Limited Şirkete Denetçi Mecburiyeti ile Yeni Bürokrasi Maliyeti.....	71
1.3.7.3. Şirkete WEB Sitesi Mecburiyeti.....	71
1.4. MİKRO İŞLETMELERİN FONKSİYONLARI	73
1.4.1. Mikro İşletmelerin Ekonomideki Yeri.....	73
1.4.2. Mikro İşletmelerin Ekonomik İstikrardaki Rolü	75
1.4.3. Mikro İşletmelerin Dış Ticaretteki Payı	76
1.4.4. Mikro İşletmelerin Katma Değerdeki Payı	78
1.4.5. Mikro İşletmelerin İstihdamdaki Rolü	79

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE VE DÜNYADA KOBİLERE YENİ YAKLAŞIMLAR

2.1. KÜRESEL AÇIDAN MİKROBİLERE YENİ YAKLAŞIM.....	83
2.1.1. MİKROBİ’lerin Küresel Boyutları.....	86
2.1.2. Neo Liberal Süreç ve KOBİ’lere Yeni Yaklaşım	90
2.1.3. Küresel İstihdam ve KOBİ’lere Yeni Yaklaşım.....	91
2.1.4. Küresel Kriz ve Mikro İşletmeler.....	92

2.1.5. Küresel Politikalar Açısından Mikro İşletmeler	93
2.1.6. Küresel Ekonomik Boyutları İle Mikro İşletmeler	93
2.1.7. Küresel Sosyal Boyutları ile Mikro İşletmeler	94
2.1.8. Küresel Vizyon ve Mikro İşletmeler	95
2.2. SOSYAL SERMAYE VE KOBİLERE YENİ YAKLAŞIM.....	95
2.2.1. Küresel İstihdam ve KOBİ'lere Yeni Yaklaşım.....	97
2.2.2. Teknik İlerlemeler ve KOBİ'lerin Yeni İstihdam Olanakları	98
2.2.3. Avrupa Birliği ve İstihdamın Lokomotifi KOBİ'ler.....	100
2.3. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE KOBİ'LERE YENİ YAKLAŞIM ...	101
2.4. AVRUPA BİRLİĞİ VE KOBİ'LERE YENİ YAKLAŞIM.....	102
2.4.1. Almanya ve KOBİ'lere Yeni Yaklaşım.....	104
2.4.2. Almanya'da Yeni Yaklaşım ve Göçmen KOBİ'ler	105
2.4.3. Almanya'da Göçmen KOBİ'ler.....	106
2.4.4. Almanya'da Yeni Yaklaşım ile Türk KOBİ'leri.....	108
2.4.5. Almanya'da Türkiye Kökenli Göçmen Girişimciler ve Vizyon.....	110
2.5. YENİ YAKLAŞIM AÇISINDAN TÜRKİYE'DE KOBİ'LER.....	112
2.5.1. Türkiye'de KOBİ'lere Farklı Yaklaşımlar ve Girişimci Sayısı.....	113
2.5.2. Türkiye'de Girişimci Sayısı ve Kadın Girişimciler	115

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİKRO İŞLETMELERDE MALİ TEŞVİKLER

3.1. MALİ TEŞVİKLERİN KURAMSAL BOYUTU VE TÜRLERİ	120
3.1.1. Mali Teşviklerin Kuramsal Boyutu.....	123
3.1.1.1. Kuramsal İktisat Açısından Mali Teşvikler	125
3.1.1.2. Arz Yönlü İktisat Açısından KOBİ'ler ve Teşvikler	126
3.1.1.3. Modern Devlet Anlayışı ve Mali Teşvikler	127
3.1.1.4. Modern Devletin Düzenleyici Rolü ve Mali Teşvikler	128
3.1.1.5. Mali Teşvik Aracı Olarak Verginin Tarihsel Evrimi	129
3.1.1.6. Mali Teşvik Aracı Olarak Vergilerin Teşvik Edici Rolü	131
3.1.2. Mali Teşviklerin Temel Özellikleri.....	132
3.1.3. Mali Teşviklerin Amaçları	133
3.1.3.1. Girişimciliği Teşvik Amacı.....	133
3.1.3.2. Yatırımı Teşvik Amacı	134
3.1.3.3. İhracatı Teşvik Amacı	135
3.1.3.4. Üretimi Teşvik Amacı.....	135
3.1.3.5. Rekabet Gücünü Artırma Amacı	135

3.1.3.6. Yabancı Sermayeyi Teşvik Amacı.....	136
3.1.3.7. Genel ve Bölgesel Ekonomik Kalkınma Amacı.....	137
3.1.3.8. Tamamlanamamış Tesisleri ve Atıl Kaynakları Ekonomiye Kazandırma Amacı	137
3.1.3.9. Girişimci Riskini Azaltma Amacı.....	138
3.1.3.10. Ar & Ge ve Teknolojik Yenilik Geliştirme Amacı.....	138
3.1.3.11. Çevre Kirliliğini Önleme Amacı.....	139
3.1.3.12. Nitelikli İşgücü Oluşturma Amacı.....	140
3.1.3.13. Kalite Geliştirme ve Verimliliği Artırma Amacı.....	140
3.1.3.14. Zor Durumdaki İşletmelerin Rehabilitasyonu Amacı.....	141
3.1.3.15. Düşük Kapasite ile Çalışan İşletmelerin Kapasite Kullanımını Artırmak Amacı	141
3.1.4. Mali Teşviklerin Türleri.....	141
3.1.4.1. Vergisel Mali Teşvikler	142
3.1.4.1.1. Vergi Muafiyeti ve İstisnalar	142
3.1.4.1.2. Vergi İndirimleri.....	143
3.1.4.1.3. Vergi Affı.....	143
3.1.4.1.4. Vergi Kolaylıkları.....	144
3.1.4.1.5. Vergi Tatili	145
3.1.4.1.6. Vergi Kredileri.....	145
3.1.4.1.7. Vergi İadeleri	146
3.1.4.1.8. Gümrük Vergisi Muafiyeti	146
3.1.4.1.9. Sosyal Güvenlik Ödemeleri Muafiyetleri ve İndirimleri	146
3.1.4.1.10. Hızlandırılmış Amortisman	146
3.1.4.1.11. Zarar Mahsubu.....	148
3.1.4.2. Vergi Dışı Teşvikler	148
3.1.4.2.1. Girişim Danışmanlığı Teşvikleri	148
3.1.4.2.2. Aynı Teşvikler	154
3.1.4.2.3. Karşılıksız Nakdi Teşvikler	154
3.1.4.2.4. Karşılıklı Nakdi Teşvikler.....	155
3.1.4.2.5. Garanti ve Kefalet Teşvikleri	155
3.1.4.2.6. Fiyat Teşvikleri	155
3.2. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE MALİ TEŞVİKLER.....	156
3.2.1. Sosyo-Ekonomik İstikrar ve Mali Teşvikler.....	157
3.2.2. Küresel Kriz Ve Mali Teşvikler.....	158

3.2.2.1. Amerika Birleşik Devletleri'nde Krize Karşı Mali Teşvik Politikaları .	158
3.2.2.2. Küba'da Krize Karşı Mali Teşvik Politikaları.....	159
3.2.2.3. Avrupa Birliği'nde Krize Karşı Mali Teşvik Politikaları	160
3.2.2.4. Türkiye'de Krize Karşı Mali Teşvik Politikaları.....	161
3.2.2.4.1. Likidite Destekleri	162
3.2.2.4.2. Vergi Destekleri	163
3.2.2.4.3. İstihdam Destekleri.....	164
3.2.2.4.4. Yatırım Destekleri	166
3.2.2.4.5. Üreticiye ve İhracatçıya Sağlanan Kredi ve Garanti Düzenlemeleri	167
3.2.2.4.6. Kredi Kullanımı ve Kredi Kartlarına İlişkin Düzenlemeler	168
3.2.2.4.7. AR-GE Destekleri.....	169
3.3. DÜNYADA MALÎ TEŞVİK UYGULAMALARI.....	170
3.3.1. Uluslararası Kurumlar ve Malî Teşvikler	170
3.3.1.1. Avrupa Birliği ve Mali Teşvik Politikaları	171
3.3.1.1.1. Avrupa Birliği KOBİ Teşvikleri.....	172
3.3.1.1.2. Mikro Girişim Teşviklerinin Avrupa Birliği Hukukundaki Yeri ..	173
3.3.1.1.3. Avrupa Birliği KOBİ Paketi Ortak Teşvik Politikaları.....	173
3.3.1.1.4. Avrupa Birliği Lizbon Stratejisi.....	174
3.3.1.1.5. Avrupa Küçük İşletmeler Şartı	176
3.3.1.1.6. Avrupa Küçük İşletmeler Sözleşmesi	177
3.3.1.1.7. Çok Yıllı Girişimciliği Teşvik Programları.....	180
3.3.1.2. DTÖ Sübvansiyon Tanımı ve Kararları	182
3.3.1.3. OECD Sübvansiyon Tanımı ve Kararları	184
3.3.1.4. IMF ve Mali Teşvik Politikaları	184
3.3.2. ABD'de Mali Teşvikler.....	185
3.3.3. İsviçre'de Mali Teşvikler.....	187
3.3.3.1. Mikro Girişim Teşvikleri	187
3.3.3.2. İhracat Teşvikleri.....	187
3.3.4. Çin'de Mali Teşvikler	188
3.3.4.1. Yabancı Sermaye Yatırım Teşvikleri.....	189
3.3.4.1.1. KDV ve Gümrük Vergisi Kolaylıkları.....	189
3.3.4.1.2. Şirketler Vergisinde KDV ve Gümrük Vergisi Kolaylıkları	190
3.3.4.1.3. Yabancılar İçin Bireysel Gelir Vergisi Kolaylıkları	195
3.3.4.1.4. ÇHC'nin Merkez ve Batı Bölgeleri İçin Vergi Kolaylıkları	196

3.3.4.1.5. Bireysel Gelir Vergisinde Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi	
Mevzuatı.....	196
3.3.4.2. Mikro Girişimlerde Vergisel Teşvikler	197
3.3.4.2.1. Katma Değer Vergisi	198
3.3.4.2.2. Bireysel Gelir Vergisi	199
3.3.5. Nikaragua’da Mali Teşvikler.....	200
3.3.5.1. Mikro Girişim Teşvikleri	201
3.3.5.2. Vergisel Teşvikler	201
3.3.6. Orta-Doğu ve Afrika’da Mali Teşvikler	201
3.3.7. İtalya’da Mali Teşvikler	202
3.3.8. Lüksemburg’da Mali Teşvikler	203
3.3.9. İrlanda’da Mali Teşvikler	203
3.4. TÜRKİYE’DE MALİ TEŞVİKLER.....	203
3.4.1. Türk Vergi Sisteminde Teşvikler	207
3.4.1.1. İstisna Muafiyet ve İndirimler	211
3.4.1.1.1. Esnaf Muafılığı.....	211
3.4.1.1.1.1. Dar Mükellef İhracatçı Muafiyeti	213
3.4.1.1.1.2. Dar Mükellef Sergi ve Panayır Kazançları İstisnası.....	213
3.4.1.1.1.3. PTT Acenteleri Kazançları İstisnası	213
3.4.1.1.1.4. Eğitim ve Öğretim İşletmelerinde Kazanç İstisnası.....	213
3.4.1.1.1.5. Telif Kazançları İstisnası.....	214
3.4.1.1.1.6. Ebe, Sünnetçi, Sağlık Memuru, Arzuhalci, Rehber	
Muafılığı	214
3.4.1.1.2. Ticari Kazancın Basit Usulde Tespiti	214
3.4.1.1.3. Ticari Kazancın İşletme Hesabı Esasına Göre Tespiti.....	216
3.4.1.1.4. Mikro Girişimler – Küçük Esnaf ve Artan Vergi Yükü	218
3.4.1.1.5. Dolaylı Vergilerin Yüksekliği	220
3.4.1.1.6. Menkul Sermaye İratlarında İstisnalar.....	221
3.4.1.1.7. Arızı Kazançlarda İstisna Edilen Miktarlar	221
3.4.1.1.8. Gelirden Yapılacak İndirimler.....	221
3.4.1.1.9. AR-GE İndirimi.....	221
3.4.1.1.10. Kurumlar Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar	222
3.4.1.2. Gelir Vergisi Stopaj Teşviki.....	226
3.4.1.3. Sigorta Pirimi İşveren Hissesi Teşviki	227
3.4.1.4. Bedelsiz Yatırım Yeri Tahsisi	228

3.4.1.5. Yatırım İndirimi İstisnaları.....	228
3.4.1.6. Mikro Girişim Teşvikleri	230
3.4.1.7. KDV ve ÖTV İstisnası.....	232
3.4.1.7.1. Basit Usulde KDV İstisnası.....	233
3.4.1.7.2. İhracatta ÖTV İstisnası.....	234
3.4.2. Finansman ve Kredi Sisteminde Teşvikler	234
3.4.3. İstihdama Yönelik Teşvikler.....	236
3.4.4. Esnaf Stratejik Destek Programı (3 D)	237
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	240
KAYNAKLAR	251
EKLER	279

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.a.	adı geçen araştırma
a.g.e.	adı geçen eser
a.g.h.	adı geçen haber
a.g.i.	adı geçen inceleme
a.g.m.	adı geçen makale
a.g.p.	adı geçen program
a.g.r.	adı geçen rapor
a.g.s.	adı geçen seminer / sunum
a.g.t.	adı geçen tebliğ / tez
a.g.w.s.	adı geçen web sayfası
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AKİŞ	Avrupa Küçük İşletmeler Şartı
AP	Avrupa Parlamentosu
ATO	Ankara Ticaret Odası
AKKVS	Avrupa Konsolide Kurumlar Vergisi Sistemi
AYF	Avrupa Yatırım Fonu
bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BRHÇ	Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin
BYKP	Beş Yıllık Kalkınma Plânı
CCCTB	Common consolidated corporate tax base
ÇHC	Çin Halk Cumhuriyeti
ÇUŞ	Çok Uluslu Şirketler
DB	Dünya Bankası

DBM	Dışsal Başarırsızlık Maliyeti
DPT	Devlet Plânlama Teşkilâtı
DIHK	Alman Sanayi ve Ticaret Odası
EİB	Erkek İşgücü Birimi
ESDEP	Esnaf ve Sanatkârlar Değişim, Dönüşüm, Destek (3D) Strateji Belgesi
ESKKK	Esnaf ve Sanatkâr Kredi ve Kefalet Kooperatifleri
ESOB	Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği
ESOGÜ	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
GEM	Global Economic Monitor
GOÜ	Gelişmekte Olan Ülkeler
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GZTF	Güçlü / Zayıf yönler, Tehditler / Fırsatlar
HHİGA	Hane Halkı İşgücü Anketi
IFC	International Finance Corporation
İESOB	İzmir Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği
İff	Uluslararası finans kurumları
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	Uluslararası Para Fonu
İPBKD	İşgücü Piyasası Bilgi Danışma Kurulu
İşKUR	Türkiye İş Kurumu
İTO	İzmir Ticaret Odası
İÜEM	İşletmelerüstü Eğitim Merkezi
KADİM	Kayıtdışı İstihdamla Mücadele Projesi
KGF	Kredi Garanti Fonu
KİS	Avrupa Küçük İşletmeler Sözleşmesi
Kİş	Avrupa Küçük İşletmeler şartı
KKDF	Kaynak Kullanım Destekleme Fonu

KOBİ	Küçük ve Orta Ölçekli İşletme
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSS	Küçük Sanayi Sitesi
MBA	Master of Business Administration
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MEDAK	Meslek Danışma Komisyonu
MEDB	Meslek Eğitimi Danışmanlığı Birimi
MEKSA	Meslekî Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı
MERNİS	Merkezî Nüfus İdare Sistemi
MEM	Meslekî Eğitim Merkezi
METEM	Meslekî Eğitim ve Teknoloji Merkezleri
MG	Mikro Girişim
Mİ	Mikro İşletme
MYO	Meslek Yüksek Okulu
MİKOBİ	Mikro Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
MFİ	Mikro Finans Kurumları
MKMB	Mikro Klein Mittelständige Betriebe (MİKOBİ)
NACE	Ekonomik Faaliyetlerin İstatistikî Sınıflaması
NBS	Çin Ulusal İstatistik Bürosu
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OSB	Organize Sanayi Bölgeleri
RTS	Almanya Türkiye’li Vatandaşlar Konseyi
SAT	State Administration of Taxation
SBA	Small Bussinnes Act (Avrupa Küçük İşletmeler Yönetmeliği)
SBA	Small Bussinnes Administration (Amerika Birleşik Devletleri)
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu

STÖ	Sivil Toplum Örgütü
SWOT	Güçlü Yanlar, Zayıf Yanlar, Fırsatlar, Tehditler
TAKBİS	Tapu Kadastro Bilgi Sistemi
TİDAF	Türk İşadamları Dernekleri Avrupa Federasyonu
TEKAM	Teknoloji Araştırma Merkezi
TESK	Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu
TİSVA	Türkiye İsrافی Önleme Vakfı
TKY	Toplam Kalite Yönetimi
TKB	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
TMS	Türk Muhasebe Standartları
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOSYÖV	Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKVET	TürkVet Veteriner Bilgi Sistemi
TÜSSİDE	Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü
TZOB	Türkiye Ziraat Odaları Birliği
UEAPME	Avrupa Sanatkârlar ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Birliği
WASME	(The World Association for SME's) 'Dünya Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Birliği'
WEETU	Kadın Girişimcileri Destekleme Programı

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Ülkelere Göre KOBİ Tanımlarında Dikkate Alınan Ölçütler.....	20
Tablo 2: KOBİ İşletme Büyüklüğü Kriterleri.....	24
Tablo 3: Eurostat Tanımına Göre İşletme Grupları	26
Tablo 4: Dünya Bankası'nın Türkiye İçin KOBİ Ölçütleri.....	27
Tablo 5: OECD Kriterlerine Göre İşletme Ölçütleri.....	28
Tablo 6: Küresel Mikobi Tanımı ve İktisadi Yeri.....	30
Tablo 7: ABD'de Çalışan Sayısına Göre İşletme Ölçeği	31
Tablo 8: Japonya'da KOBİ Tanımı	32
Tablo 9: İsviçre'de KOBİ'ler	33
Tablo 10: Çin'de Küçük İşletmeler Tanımı.....	34
Tablo 11: Nikaragua'da KOBİ Sınıflandırması.....	36
Tablo 12: Hindistan'da MİKOBİ Sınıflandırması.....	37
Tablo 13: Türkiye'de KOBİ'lerin İşletme İstihdam ve Katma Değerdeki Payı	39
Tablo 14: Türkiye ve AB'de Toplam Çalışabilir Nüfus ve Girişimciler	41
Tablo 15: Türkiye'de KOBİ Tanımı (2005 KOBİ Yönetmeliği'ne Göre).....	42
Tablo 16: Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre İşletme Ölçekleri.....	46
Tablo 17: Mikro İşletme ile KOBİ'lerin İşlevsel Farklılıkları.....	52
Tablo 18: İmalat ve Hizmet Sektöründeki Esnaf ve Sanatkârların Sayısı	57
Tablo 19: Bazı Ülkelerde KOBİ'lerin Krediler İçindeki Payı	60
Tablo 20: 2010 Yılı İtibariyle Mükellef Başına Düşen Aylık Gelir Vergisi	66
Tablo 21: KOBİ'lerin Bazı Ülkelerde Ekonomideki Payı.....	75
Tablo 22: Yıllara Göre İhracat Yapan İşletmelerin Ölçeksel Dağılımı	77
Tablo 23: Türkiye'de KOBİ'lerin Toplam Katma Değerdeki Payları	78
Tablo 24: Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin Ekonomideki Yeri.....	79
Tablo 25: Türkiye'de KOBİ'lerin Toplam İstihdamdaki Payları.....	81
Tablo 26: Çalışma Durumuna Göre Küresel İstihdam	86
Tablo 27: Ülkelere Göre Yıllık Ortalama Toplam Nüfus, Çalışabilir Nüfus ...	100

Tablo 28: ABD’de Çalışan Sayısına Göre İşletme Ölçeği	102
Tablo 29: Ülkelere Göre Kendi Hesabına Çalışanlar	103
Tablo 30: Almanya’da Yıllara Göre Kendi Hesabına ve Bağımlı Çalışanlar ..	105
Tablo 31: Almanya’da Göçmenlik İlişkilerine Göre Toplam İstihdam.....	107
Tablo 32: Türk Göçmenlerin Konumuna Göre İstihdam.....	109
Tablo 33: 2004 2010 Arasında Kendi Hesabına Çalışanların Durumu	114
Tablo 34: Kadın Girişimcilerin İşteki Durumuna Göre.....	116
Tablo 35: Türlerine Göre Teşvik Uygulanan Bölgeler	121
Tablo 36: Almanya’da Girişimcilik Teşvikleri ve Hibelerin Efektif Etkileri...	152
Tablo 37: Bölgesel Yatırımlara Tanınan Vergisel Teşvikler	161
Tablo 38: Planlı Kalkınma Dönemleri ve Teşvikler.....	205
Tablo 39: Ülkelere Göre Vergi ve Harç Sayıları ve Bürokrasi Maliyeti.....	220
Tablo 40: KOBİ Teşvik Fonu Kredilerinin Tahsis Oranları	236

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Girişimciliğin Oluşum Biçimleri	17
Şekil 2: İktisadi Faaliyetlerin Evrimi	19
Şekil 3: Mikro İşletmelerin Organizasyon Yapıları.....	53
Şekil 4: Küçük İşletmelerin Organizasyon Yapıları.....	54
Şekil 5: Orta Ölçekli İşletmelerin Organizasyon Yapıları.....	55

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: KOBİ'lerin Sektörlere Göre Dağılımı	56
Grafik 2: Türkiye'deki KOBİ'lerde Tepe Yönetim Profili.....	58
Grafik 3: Türkiye'deki KOBİ Yöneticilerinin Eğitim Düzeyi Profili	59
Grafik 4: Basit Usulde Ödenen Gelir V. Toplam Gelir V. İçindeki Payı.....	215
Grafik 5: Kurumlar Vergisi Oranı ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı ..	223
Grafik 6: Kooperatif Kredilerinden Yararlanan Esnaf ve Sanatkârlar.....	235

EKLER LİSTESİ

EK 1: KOBİ TANIMI YÖNETMELİĞİ	279
-------------------------------------	-----

GİRİŞ

Küresel ve lokal boyutları ile ekonomik ve siyasal çalkantılar, yeniden yapılanışların egemen olduğu bir süreçten geçilmektedir. Tüm yer küreyi, birçok sektörü ve toplumsal tabakayı etkisi altına almış bulunan son küresel ekonomik krizin etkileri henüz devam etmektedir. Bu koşullar kaçınılmaz olarak mikro düzeyde her iktisâdi birimi, işletmeyi, kurumu ve makro düzeyde devletleri ve uluslararası kuruluşları sürekli çıkış yolları, alternatif arayışlarına sürüklemektedir. Sürekli devinim halinde bulunan bu tablo içinde mikro işletmeler ve mikro girişimciler, KOBİ'lerin en kitlesel ana gövdesi olarak 1970'lerden günümüze uzanan son kırk yılda giderek artan bir ağırlıkla gündemin ana konusunu oluşturmaya devam etmektedirler.

Birçok çelişkili karşıtlıkları da içinde barındıran KOBİ'ler ve özelde mikro işletmeler konusu çeşitli politik-ekonomik yaklaşımlar, çıkar grupları ve çıkar örgütleri tarafından doğrudan taraf veya karşıt taraflar olarak ya da dolaylı ilgi nedeni ile sıkça gündem konusu yapılmakta ve ele alınmaktadır.

KOBİ'lerin, özellikle mikro KOBİ'lerin sorunlarının ve çözüm arayışlarının ele alınmaya başlandığı ilk yıllardan, son aylarda iletişim ortamlarında yer alan tezlerde ve makalelerde, akademik ve politik söylemlerde, tespitlerde ve önermelerde gereken ciddiyette bilimsel ve sosyal sorumluluk anlayışı ile ele alınamayışı yerel ve küresel olarak belirgin bir kısır döngüye neden olmaktadır. Bu kısır döngünün bir başka temel nedeni ise çıkar gruplarının ve lobilerin toplam nüfusun beşte birini oluşturan bu dinamik, devingen ve zengin kitlesel küme ile olan ilişkileri ve çelişkilerinde yatmaktadır. Genellikle sosyal-politik-iktisadi yaşamın doğal bir gereği ve ürünü olarak olguya kendi çıkarları açısından bakıyor olmalarının araştırmacılar ve bilim insanları tarafından sıklıkla yadsınıyor veya fark edilemiyor olması ortaya çıkan sonuçların hata payını arttırmaktadır.

Genel kabul gören küresel bir yaklaşım ile 2000 yılından bu yana hangi sektörde olursa olsun her türlü iktisadi faaliyet KOBİ kapsamında ele alınmaya ve tasnif edilmeye başlanmıştır. Geçtiğimiz yıllarda yapılan birçok tez ve makale

çalışmasında yerleşik alışkanlıklar ve piyasa ihtiyaçları gereği olarak KOBİ kümesinin bütününe ele alınmasının amaçlandığı görülmektedir. Buna rağmen detaylı incelemelerde ve yorumlarda ana gövdenin en önemli bileşenlerinden tarım sektörü, kayıtdışı kesim, çok küçük esnaflar ve kendi nam ve hesabına çalışan sanatkârlar ve serbest meslek sahipleri ciddi gerekçeler gösterilmeksizin inceleme kapsamı dışında bırakılmaktadırlar.

KOBİ kümesinin sosyo-ekonomik yapının önemli bir bileşeni olması öncelikli olarak bu toplumsal-ekonomik tabakanın nicel boyutlarının ve ölçeğinin mutlaka belirlenmesini gerektirmektedir. Diğer yanıltıcı birçok çalışma ve yorum karşısında ancak bu yaklaşım tarzı ile öne sürülen tezler ve önermelerin tüm kümeyi kapsayabilmesi, subjektif kalma riskinden kurtulması ve evrensel bilimsel nitelik kazanması amacına erişilmesi mümkün olabilir.

Bir bütün olarak tüm KOBİ kümesinin yoğun ilgiye uğradığı bu koşullarda tezimizin konusunu karşıt yaklaşımlar arasında ve karşıtlıkları gözden kaybetmeden ele almak kaçınılmaz bir ön koşul olarak karşımıza çıkmaktadır. İsabetli sonuçlara, tespit ve çözüm önerilerine ulaşabilmek ancak bu yaklaşımla mümkün olabilmektedir.

İkinci dünya savaşı ertesinde küresel iktisâdi ilişkileri belirleyen piyasa ekonomisi sisteminde baş gösteren ağır ekonomik ve sosyal tahribatın etkilerini yok edeceği iddiasıyla uygulanmaya çalışılan uzlaşmacı, sosyal refahçı, Keynes'çi ekonomi politikaların sistemi yeni atılımlara ve yeni açılımlara götüremeyeceği süreklilik haline gelen krizler nedeni ile görülmüştür.

Tek kutuplu dünyaya doğru evrilen süreç ve yeni pazarların oluşmasının sağladığı rahatlık ve birçok ülkede biriken sermayenin daha kısa sürede daha fazla kara ulaşma hedefi ile hareketlenen ve aktifleştirilen piyasaların yeni yatırımlarla üretime ve arzu edilen yüksek karlılıklara ulaşmak için yeterli olmadığı anlaşılmış bulunmaktadır.

Son yıllara damgasını vuran bu sürekli kriz ortamında yaşanılmakta olan süreci hem çok küçük birimler şeklindeki mal ve hizmet üretimi ile hem de tüketim

hacmini artırıcı etkisi hesabı ile modern girişimcilik yaklaşımlarının da desteğini alarak daralan ve durağanlaşan piyasaları hareketlendirmek kısa vadeli planların başından yer almaktadır.

Tez ve önermelerin temelleri ve ana hatları gerek Türkiye ve Almanya özelinde gerekse Avrupa Birliği genelinde önemine sıklıkla vurgu yapıyor, çok çeşitli ve sayısız ekonomik politik önlemler, vergisel ve doğrudan teşvik programları uygulanıyor olmasına rağmen ortaya çıkan tıkanmaların, hatta gerilemelerin son otuz yıl boyunca gözlemlenmesine ve incelenmesine dayanılarak oluşturulmuştur.

İçerikleri ile birlikte çalışmanın ekler kısmında sunulan uygulamaya dönük örnekler tezlerin pratik işlev ve önemini göstermektedir. TİDAF İcra Kurulu tarafından 2009 Ocak ayında Almanya Türkiye Kökenli Vatandaşlar Konseyi, RTS’i temsilen Almanya Federal Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Olaf Scholz’a, “Göçmen MİKOBİ Talepleri ve Krizden Çıkış Önerileri” başlığı altında bir talepler ve öneriler listesi sunulmuştur. Bu talepler karşısında o günkü bakanın tutumu ve takip eden aylarda gerçekleşen seçimlerde çeşitli siyasi partilerin programlarına yansıyan benzer talepler ve bu programlara seçmen kitesinin oyları ile verdiği tepkiler anlamlı ve dikkat çekici olmuştur. Bu tepkiler ve gelişmeler incelenmekte olan konunun ve bakış açısının yerindeliğini ve doğruluğunu Almanya gibi mihenk taşı sayılmakta olan bir ülke bazında çok çeşitli açılardan göstermiş bulunmaktadır.

Türk İşadamları Dernekleri Avrupa Federasyonu (TİDAF) heyeti tarafından 2009 Aralık ayında Bakanlıkların ve siyasal kuruluşların ilgili birimlerine yapılan Ankara ziyareti karşısında kurumların ve medyanın pozitif tepkileri sunulan tezleri ve önermeleri, küresel krizin şiddetli ve etkileri uzun süren darbeleri ile sadece soyut ve hayali önermelerden ibaret olmaktan çıkarmış bulunmaktadır. Çeşitli gerekçelerle yetkili makamlara, bakanlara ve kurumlara alınması gereken acil önlemler ve talepler biçiminde doğrudan pratik uygulamalara yönelik olarak da sunulan ve aynı süreçte uygulanmasına başlanılan programlar ise Türkiye somutunda da tezlerin doğruluğunun ve yerindeliğinin dikkate alınması gereken önemli göstergelerindedir.

Aktüel hükümet programlarında, odalar ve birliklerinin acil talep listelerinde sıkça düzenlenen konferans ve panellerin ana gündemlerinde yer almakta olan ve

ağır krizlerin yaşanılmaması için alınması gereken önlemler ile biçim ve içerik bakımından taşıdıkları benzerliklerin, oluşan desteğin ifadesi olarak dipnotlarda atıf yapılan, eklerde ise kapsamlı olarak verilen bu örnekler tezlerin önemine işaret etmekle birlikte, yerinin ve zamanlamasının uygunluğuna ve duyulan ihtiyaca da işaret etmektedir.

60. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından uygulanmakta olan, yerelliği ile sınırlı köylü meşguliyeti olmaktan çıkarak, küresel mikro girişimler kümesine dâhil olan tarım işletmelerinin gelişen küresel teknolojik yeniliklerden yararlanabilmelerini kolaylaştırıp, mümkün kılarak verimliliği arttıracak danışmanlık teşviki (her çiftçi için 500 TL) programları 01 Mart 2011 tarihi itibari ile daha geniş çiftçi kesimlerinin kullanabileceği şekilde yaygınlaştırılarak yürürlük süresi uzatılmıştır.

Çalışmada bütünlüklü olarak pratiğin teoriyi yaratması ve teorinin pratiği yönlendirmesi sürecindeki araştırma, inceleme, makale, yorum biçiminde elde edilen nicel verilerin analizleri ve sentezi ile ulaşılan niteliksel sonuçların hayata uygulama evreleri çeşitli doğrudan uygulama örnekleri ile zenginleştirilerek verilmektedir. Sınırlı tutulan bu uygulamaya dair örneklerle tezlerin oluşması sürecinin bilgi kullanıcı tarafından daha anlaşılır hale getirilmesi amaçlanmaktadır.

Kobipolitik her zaman en iyi ekonomipolitikdir, varsayımını da düşünsel ön veri kabul ederek sorunsalın belirlenmesi, tez ve hipotezler kısmında iki temel sorunun tespit edilmesi ile araştırma ve inceleme çalışmalarının sınırları belirlenmektedir.

Bu varsayımlar ile çerçevesi çizilmiş olan koşullarında tezler ve hipotezler aşağıdaki gibi iki kısımda tartışılarak senteze ulaşılmaktadır.

1. Tez;

- a) **Kavrayış;** Ekonomik-Politik yaklaşımlar ile birlikte mevcut çalışmalarda küresel ve güncel parça-bütün ilişkileri ve çelişkileri ile belirlenen üretim süreçlerine hızla entegre olan KOBİ'lere evrensel ve bilimsel normlara göre bakamama zaafına sıkça düşülmektedir.

- b) **Sorun;** Olgunun ve durumun eksik kavranarak yorumlanması neticesindeki hatalı teşhis, başta yanılma riski yüksek, isabetliliği ve efektif etkinliği zayıf sentezlerin ve önermelerin ortaya çıkması sonucuna yol açmaktadır.
- c) **Tez;** Bu durumun ve eksik kavranışın düzeltilip açıklığa kavuşturulması ancak sorunsalın en güncel küresel veriler ve bilgilerin bilimsel yöntem ve yaklaşımlar ışığında parça-bütün ilişkileri yadsınmaksızın niteliksel ve niceliksel boyutları ile ele alınması ve analizi ile mümkündür. Avrupa Birliği ve OECD tarafından 2000 yılında düzenlenen Bologna Şartları ile “Yerelleşme, Kümeleşme, Küreselleşme” temellerinde şekillenen KOBİ’lere YENİ YAKLAŞIM perspektifi ile her iktisâdi faaliyet birimi girişimdir şeklinde oldukça yalınlaştırılarak çok güçlü bir mikro girişim potansiyeline sahip insan kaynaklarına daha yakın, anlaşılır ve toplumsal insan eyleminin merkezi amaçları arasına, ancak benimsenen maliye politikaları kapsamındaki malî teşvikler ve diğer uygun alt yapı kaynakları ile yerleştirilebilmesi halinde, yaklaşık bir asırdan beri kuvvetle arzu edilen dinamik ve yenilikçi girişimci olabilmek büyük hedefine, ulaşılması hayallerinin gerçeğe dönüştürülebilmesi mümkün olabilir.

2. Tez;

- a) **Kavrayış;** Ekonomik toplumsal rolü ve yeri oldukça önemli olan çeşitli üretim faktörleri bileşenlerinin oluşturduğu KOBİ’ler gibi bir sosyo-ekonomik küme, öncelikle onun belirli, benzer ve farklı özellikleri ait olduğu küresel üst küme ile tarihsel ve güncel aktif bağlantıları, ilişkileri sarmalında oluşan boyutları ile birlikte ele alınamamaktadır.
- b) **Sorun;** Küresel bütün ile dinamik toplumsal üretim ve tüketim ilişkileri sürecinde ortaya çıkan çok çeşitli bağlarla ilişkilendirilmiş bulunan yerel KOBİ’lerin önemli bir alt kümesi olan mikro girişim(cilere dair çalışmalar, sürdürülebilir ekonomik büyümenin yanında istikrar ve adil gelir dağılımını gerçekleştirmeyi hedefleyerek alınan önlemler, geliştirilen ekonomi politikalarının ayrılmaz bir parçası olan mali teşvikler yetersiz kalmakta ve efektif olamamaktadır.
- c) **Tez;** Kobipolitik Her zaman En İyi Ekonomipolitikdir! çıkarsamasında da anlamını bulan, YENİ YAKLAŞIM perspektifi ile konumuzun kapsamı, sınırları

içindeki hareketin merkezine yerleştirilerek mikro girişimciliği motive edip üretim sürecine dahil etmeyi temel alan bir strateji, sorunun yanlış kavranışını ortadan kaldırıp arzu edilen hedeflere ulaşmayı mümkün kılacaktır. *YENİ YAKLAŞIM* bakış açısı ile uygun yer ve zamanda ihtiyacı hissedilen ek yeni mali teşviklerin de devreye sokulması ile daha geniş ve verimli girişimci potansiyeli motive edilerek, desteklenip teşvik edilerek aktif mal ve hizmet üretimi sürecine dahil edilecek veya pazarda kalma ömrü uzatılacaktır. Dolayısı ile ekonomi-politiğin temel direklerinden olan maliye politikalarının ve yürürlükteki mali teşviklerin, vergi istisna ve indirimleri gibi diğer araçların efektif ve etkin kullanımı mümkün olabilecektir. Böylece 1923 İzmir İktisat Kongresinde “*Türk insanını girişimci yapmak*” şeklinde belirlenen ve günümüzde 2023 yılı itibarı ile yenilenen asırlık hedefe ulaşılması sürecine pozitif bir katkıda bulunmak mümkün olabilecektir.

Bu yeni kavramsal tanımlar ve yaklaşım MİKOBİ’lerin niteliksel durumuna yeni bir önem ve içerik kazandırırken bu kümenin yerel ve küresel boyutları nicel değerlerinin de yeniden ölçülmesini ve tahmin edilmelerini mutlak gerekli kılmaktadır.

Buradan hareketle çalışmanın birinci bölümünde kavramsal olarak yeni yaklaşım açısından KOBİ’ler konusu tarihsel evreleri ile birlikte ele alınmaktadır. Girişimcilik kavramının öne geçmiş olması nedeni ile MİKOBİ’ler kümesi hem işletmeler hem de işletmeciler/girişimciler bazında yeni yaklaşımla ele alınmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde de MİKOBİ’lerin niceliksel konumları önce küresel boyutları ile sunulmaktadır. MİKOBİ’ler konusunda yakın coğrafyamızda ciddi çalışmaların söz konusu yapılıyor olması nedeni ile Avrupa Birliği ve Almanya’daki MİKOBİ’lerin nicel durumları, özellikle büyük ekonomik katkılarından dolayı göçmen girişimciler temelinde detayı ile birlikte ele alınmaktadır. Türkiye’de MİKOBİ kavramı henüz küçük esnaf kavramı ile birlikte kullanılmaktadır. Sürekliliğe dönüşmüş bir şekilde KOBİ’lerin gündemi belirlemekte olduğu da bilinmektedir. Yanlış algılama ve yorumlama örneklerinden de yararlanılarak Türkiye’deki MİKOBİ kümesinin nicel boyutlarına açıklık kazandırılmakta ve tartışılmaktadır.

Üçüncü bölümde teşvikler konusunun kuramsal çerçevesi küresel uygulamaların pozitif sonuçları ile birlikte ele alınmaktadır. Türkiye’de mali teşviklerin yetersiz uygulamaları ve efektif bir teşvik stratejisine ve mekanizmasına duyulmakta olan ihtiyaç tarihsel süreci içinde incelenmektedir.

Sonuç bölümünde küresel olarak sosyal-iktisadi önemi tartışma götürmez olan MİKOBİ’lerin yeni yaklaşım ile ulusal uygulamaların eksikliklerinin tespiti, küresel uygulamaların pozitif deneyleri ve neticeleri ile ulaşılan sonuçlar ve geliştirilen öneriler yer almaktadır.

Süreç henüz tamamlanmış değildir. Küresel ve yerel olarak özellikle 2010 ve 2011 yılı içerisinde gerçekleştirilen son yasal düzenlemelerin ve alınan önlemlerin, gerek doğrudan teşviklerin gerekse vergisel teşvik paketlerinin karşıt çıkar gruplarının ve karşıt politik eğilimlerin dirençleri ve engellemelerinin aşırı baskısı altında kararlaştırılmakta olduğu ve en sancısız uygulama olanaklarının araştırılıp, oluşturulmakta olduğu bilinmektedir.

AB Konseyi tarafından 2008 yılında kabul edilen “Avrupa Küçük İşletmeler Yasası”nın 2 yıllık uygulanma süresinde kaydedilen gelişmeleri değerlendiren, AB Komisyonu raporu 23 Şubat 2011’de yayımlandı. Raporda 2008 yılında belirlenen “On Emir“ hedeflerinin ne oranda gerçekleştirilip gerçekleştirilemediği ele alınmaktadır. Ağırlıklı olarak yeniden revize edilecek hedeflere göre gelecek vizyonun tekrardan belirlenmesi çalışmaları sürdürülmektedir. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası’nda öngörülen bütün yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmiş olduğunun tespit edildiği raporda yalnızca Avrupa Şirketi Statüsü Yönetmeliği konusunda herhangi bir ilerlemenin kaydedilemediği belirtilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KOBİLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE MİKRO İŞLETMELER

Günümüzün iktisat bilimi diğer disiplinlerin sağladığı bilgi birikiminden de yararlanarak varlıklar dünyasının doğal bir üyesi ve iktisadi faaliyetlerinin öznesi olarak yaşamını sürdürmekte olan girişimci insanı giderek artan bir ilgiyle izlemektedir. İnsan faktörünün sahip olduğu dönüştürücü ve üretken emek gücü kullanımı ile iktisadi bir varlık konumuna yükselmesi ve eylemleri ile çevresinde iradi ve gayri iradi olarak neden olduğu değişiklikler evrensel tarih ve iktisat tarihi açısından özellikle vizyon oluşturma arayışlarında önem kazanmış bulunmaktadır. Tarih boyunca yaratıcılık, hayalcilik, inovatif düşünme yeteneği, atak ve cesur davranmak, risk alabilmek gibi çeşitli niteliklere sahip olan girişimciler, toplumsal ve iktisadi değişimin lokomotifi olarak insanlığa yol göstermiş olduğu bilinmektedir.

Girişimcilik konusunun multidisipliner teorik yöntemlerle farklılıkları ve alternatifleri, yansız bilimsel araştırma sonuçlarına, tarafsızlık normlarına uygun olan istatistikî verilere dayanılarak ele alınması gerekmektedir. Böylece önermeler ve tezler hayattan kopuk soyut kavramlar olmaktan çıkarak, somut uygulamalara yönelik öğretilere dönüşebilmektedir¹.

1.1. TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİNDE GİRİŞİMCİLİK

Giderek artan girişimci faaliyetlerin, durgun ekonomileri harekete geçirmede önemli rol oynadığı ve yeni iş alanlarının oluşturulmasına ve istihdam sorunlarının çözümüne katkı sağladığı görülmektedir. Teknolojik gelişmenin ivmesini arttırmasında da girişimci faaliyetlerinin büyük rolü olduğu bilinmektedir. Küresel olarak yaşanmakta olan yeni ekonomik alt üst oluşlar sürecinde girişimcilik, çağımızın yükselen değerlerinin başında gelmektedir².

¹ Gülten Kazgan, aktaran, W. Rosher, **İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi İktisadi Düşünce**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2006, s. 185.

² Ömer Aytaç ve Süleyman İlhan, "Girişimcilik ve Girişimci Kültür: Sosyolojik Bir Perspektif", Selçuk Üniversitesi **Sosyal Bilimler Dergisi**, www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/.../AYTAÇ,%20ÖMER.pdf, s. 101.

Bu yeni gelişmeler ve kavramlar ışığında girişimcilik, sadece iktisadi kuramlarla değil psikolojik ve sosyolojik yaklaşımlarla birlikte değerlendirildiği takdirde ancak doğru ve kapsamına uygun olarak tanımlanabilir.

Toplumunu oluşturan bireylerin yaşamlarını sürdürebilmek için ihtiyaç duydukları mal ve hizmetler ekonomik uğraşlar sonucu ortaya çıkarlar. Bunların ortaya konması, yaratılması için yapılan üretim faaliyetlerindeki klasik üretim faktörleri olan doğal kaynaklar, emek ve sermayenin yanında, bu üç temel üretim faktörünü uyumlu bir şekilde bir araya getiren dördüncü üretim faktörüne yani girişimciye ihtiyaç vardır. Klasik iktisatçıların pek fazla üzerinde durmadığı ancak tarihsel olarak ekonomik sürecin ve dolayısıyla da ekonomik araştırmanın temel merkezi olduğu anlaşılan girişimciliğin ekonomik teorisinin temelleri 20. yüzyılda Joseph Schumpeter tarafından atılmıştır. 1923 İzmir İktisat Kongresi'nde olduğu gibi iyi niyetli "insanı girişimci yapmak" gibi hedefler yirminci yüzyılın başlarında yazılı kayıtlara geçse de girişimcilik özellikle 1980'li yıllar da büyük bir popülerite kazanmıştır. Bu dönemde birçok ülkenin girişimciliği teşvik etmek ve ekonominin lokomotifini durumuna getirmek üzere devlet programları hazırladıkları, altyapılarını geliştirmeye çalıştıkları görülmektedir³.

Psikolojik yaklaşımda girişimcilik ileri derecede kişiselleşmiş bir aktivite olarak kabul edilir. Alison Morisson'a göre sıradan kabul gören insan tipinin ötesinde, bilinen yaşam ve üretim tarzlarına karşı gelen aykırılıkları ve marjinallikleri de şahsında barındıran girişimci kişilik, kendi vizyonunu ve hırslarını yansıtan üretken bir macera ve risk yaratmak için motive olur ve kendisini, toplumsal çevresini gözden geçirip yeniden yapılandırmaya, örgütlemeye ve dönüşüme hazırlar⁴.

Klasik yaklaşımın mekanik kavrayışının aksine girişimciliği kâr dışı motiflerle açıklayan kuramcılar arasında Schumpeter girişimcinin, kişisel önemsenme, sosyal kabul görme vb. ihtiyaçlardan da yüksek oranda etkilendiğini savunmuştur. Girişimsel davranışın, psikolojik güdüler tarafından da fazlasıyla

³ Burak Arzova, Uğur Yozgat, Mert Uydacı, "Türkiye'de Girişimcilik, 1999 Marmara Depremi ile 2000 ve 2001 Finansal Krizlerinin Etkileri", **Caucasus and Central Asia in the Globalization Process International Congress**, Bakü, Mayıs 2007, s.142.

⁴ Aytaç ve İlhan, a.g.m, s. 103-104.

etkilendiğini öne süren Schumpeter'e göre bir kişinin duyduğu "hanedanlık arzusu", "yeni piyasaların, rakiplerin ve yaratıcılığın fatihi olma arzusu" gibi etkenler de insanları girişimsel eylem içinde olmaya itebilmektedir⁵.

Psikolojik ve davranışsal yaklaşımlar, girişimcilerin, ekonomik değer üretmeye dönük tercihlerinin yöneldiği tutum ve davranışları ön planda ele almaktadırlar. Girişimciliği sosyolojik perspektifle ele alanlara göre ise, bireysel kararlar üzerinde sosyal yapının ve sosyal değişkenlerin etkileri daha belirleyicidir. Bu açıdan girişimcilik teorisinde tek belirleyici olarak kaba bireyciliğin (kişisel niteliklerin) esaslarını yücelten bir eğilimin egemen olmasının sorunun bilimsel ve objektif kavranmasını engellediği ileri sürülmektedir. Bu egemen olan yorumlanış tarzı nedeni ile yakın zamanlara kadar, girişimcilik teorisinde baskın olan eğilim, girişimci bireyin niteliklerinden hareket etmektir. Oysa kaba bireyci yaklaşım ya da kişisel nitelikleri tek belirleyici faktör olarak ele alma anlayışı, çoğu zaman karar almayı etkileyen sosyal faktörlerin rolünü yadsımaya veya eksik kavramaya yol açmaktadır⁶.

Sosyolojik açıdan girişimcilik toplumsal koşulların etkilediği ve biçim verdiği bir sosyo ekonomik faaliyet olarak değerlendirilmektedir. Kişi ve toplumsal çevre ilişkilerinin, bireylere sunduğu fırsatlar ve biçtiği roller, onları var olan koşullara uygun davranmaya ve toplumun kabul ettiği ekonomik statülerde sosyalize olmaya yönlendirir. Sosyolojik yaklaşımda girişimcilik, etnisite, cinsiyet yaş ve eğitim durumuna göre negatif olduğu kadar pozitif olarak da etkilenmektedir. Almanya'da yaşayan Türk toplumundaki girişimcilerin faaliyet gösterdiği ekonomik alanların birbirine çok benzer olması bu kapsamda değerlendirilir. Batı Anadolu'daki "Mardinli Midyeciler" örneğinde olduğu gibi etnik topluluktan etkilenen birey o alt topluluğa ait olduğu düşünülen mesleklere daha yakın bir duruş sergilemektedir. Yirmi dokuz ülkede yapılan GEM (2001) araştırmasına göre, yeni kurulan şirketlerin sahiplerinin çoğu erkeklerden oluşmaktadır. Ülkelere göre farklılık göstermekle birlikte çalışma ortalaması itibarıyla, erkekler kadınların iki katı daha fazla girişimcidirler. Örneğin, Brezilya ve İspanya'da erkekler kadınlardan 2 kat daha

⁵ Aytaç ve İlhan, a.g.m, s.105.

⁶ Aytaç ve İlhan, a.g.m, s.106.

fazla girişimci iken bu oran Fransa'da 12'dir. Türkiye'de ise 2010 rakamları ile toplam 9 milyon 57 bin işveren, kendi hesabına çalışan ve ücretsiz aile işçisi içinde (2 milyon 811 bin) kadınların oranı yüzde 31'i oluşturmaktadır. Araştırma girişimcilerin en yoğun olduğu yaş grubunun, 25–34 yaş grubu olduğunu ortaya koymaktadır. ABD'de yapılan başka bir araştırmanın sonuçlarına göre girişimciler sanılanın daha fazla eğitim almış kişiler oldukları, ancak gördükleri eğitimden çok farklı alanlarda iş yaptıkları ortaya çıkmıştır. Girişimcilerin % 40 gibi önemli bir kısmı ortaokul sonrası eğitim göstergesine sahiptir⁷. Tüm bu veriler girişimcilik olgusunun neden çok disiplinli yaklaşımla ele alınmasının kaçınılmaz olduğunu ortaya koymaktadır.

1.1.1. Girişimciliğin Tarihsel Gelişim Süreci ve Mikro Girişimler

Tarihi insanlık tarihi kadar eski olan “girişimcilik”, insanlığın bilinen dönemlerinden bu yana ekonomik ve toplumsal gelişmede daima anahtar rol oynamış bir olgudur. İlk çağlardan beri, insanların sayısız gereksinimlerini karşılamak için toplayıcılık, avcılık, tarım, hayvancılık ve benzeri diğer çeşitli üretim faaliyetleri gerçekleştirilmiş, bu da girişimciliği ortaya çıkarmıştır. Kendi tarihinin başlangıç aşamalarında sadece kendisinin ve partnerinin gereksinimlerini temin etmek için emek gücünü kullanan insan doğasının gereği olarak yöneldiği toplu yaşam sürecinde grubun ihtiyaçlarının temini için de çalışma evresine geçmiştir. Doğal koşullar gereğince topluluklar halinde yaşama geçiş sürecine giren insanın ihtiyaçları da toplumsal bir muhteva kazanmaya başlamıştır. Girişimcilik ve kuramları, modern üretim aşamalarına ve yeni yönetim teknikleri kullanımına ulaşıncaya kadar çok çeşitli evrelerden geçmiştir⁸.

Topluluğun gereksinimleri için ve ihtiyaçtan fazla üretme aşaması el becerilerinde uzmanlaşmayı da beraberinde getirmiştir. Bu aşama bir yandan iş bölümünü pekiştirirken diğer yandan belirli işlerde yetkinleşmeye, uzmanlaşmaya ve el sanatlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. İlk zamanlarda takasla değişilen ihtiyaç

⁷ Aytaç ve İlhan, a.g.m, s.106.

⁸ Bekir Parlak, “Yükselen Trend: Girişimcilik”, **tchayat Dergisi**, Sayı; Aralık 2004, 01.02.2005, <http://www.tchayat.org/modules.php?name=News&file=print&sid=58>, s.2.

fazlası ürünün, insan nüfusunun yoğunlaşması ile birlikte miktarları ve çeşitleri de artmaya başlayınca günümüzdeki ticaretin ilk biçimleri ortaya çıkmıştır.

Tüccarlar, ilk dönemlerde kervan yolları ile deniz yollarının bulunması ve taşımacılığın gelişimi sonucunda, uzun mesafeli ticaretin gelişimine paralel olarak girişimciliği ifade eden ekonomik etkenlikleri içinde barındıran faaliyetlere başlamış oldukları bilinmektedir⁹.

Deniz yollarının daha çok kullanılmaya başlanması, yeni keşifler ve ilmi icatların artmasıyla orta çağ boyunca varlığını ve etkinliğini devam ettirmiş olan girişimciler, daha uzaklara daha büyük ve çeşitli yatırımlara öncülük etmeye başlamışlardır¹⁰.

Kölecî dönemden feodalizme ve imparatorluklar dönemine geçişle birlikte önceki çağlara göre büyük işlere adım atmış olan girişimcilerin faaliyetlerinin ve faaliyet alanlarının, daha da yoğunlaştığı ve etkinliklerini arttığı gözlenmiştir. Ulus-devlet döneminde dönüşüme uğrayan girişimcilik olgusu ile birlikte girişimcilerde, uzun dönemli kâr beklentilerinin ön plâna çıktığı görülmektedir. Bu süreç girişimcilerin yeni ham madde arayışları, yeni teknik buluşlar ve bunların daha büyük imalat ve ticarî girişimlere uygulanması girişimleri ile devam etmiştir. Bu hızlı gelişim ihtiyaca uygun iktisadi örgütlenmelerin ortaya çıkışını da gerektirmiştir¹¹. Teorik kavramlar arasına çok sonraları girecek olan girişimciliğin köklerine bu tarihsel süreçte rastlanmaktadır.

1.1.2. Beşeri Sermayenin Tarihsel Gelişimi

İnsan sermayesi kavramının ilk izlerine 18. yüzyıl İskoç ekonomisti Adam Smith'te rastlanmaktadır. Beşeri sermaye bir ekonomik kavram olarak 1950'lerin sonlarında ve 60'lı yıllarda kullanılmaya başlanmıştır. Theodore Schultz gibi ekonomistler refah ve ekonomik büyümenin sağlanmasında eğitim ve uzmanlığın rolünü anlatmak için iktisat literatüründe bilinen yerleşik bir kavram olan "sermaye"

⁹ Parlak, a.g.m., s.3.

¹⁰ Parlak, a.g.m., s.3.

¹¹ Parlak, a.g.m., s.3.

metaforunu kullanmaya başlamışlardır¹². Beşeri sermaye anlayışına göre insanların genel ve mesleki uzmanlık eğitimlerine yapılacak yatırımlar ile bir beceri ve kabiliyet stoku (sermaye) oluşturulmaktadır. Güncel yaklaşımla insan/emek sermayesi girişimcilik ve üretim faaliyetlerinin en önemli bileşenleri arasında yer almaya başlayan entellektüel sermayenin ana unsurlarından bir olarak ele alınmaktadır¹³.

Son yirmi otuz yıl içinde çalışma dünyası muazzam bir değişime tanıklık etmiştir. İmalat işleri gelişmiş ülkelerin çoğundaki işgücünün daha da küçük bir yüzdesini oluştururken, imalat sektöründeki maaşlar genel olarak diğer sektörler ile paralellik gösteremedi. Giderek artan orandaki gelişmiş ülkede ekonomik başarının anahtarını çağrı merkezi çalışanlarından mimarlara, öğretmenlerden finans personeline dek her şeyi kapsayan bir kategori olan “bilgi” işçileri oluşturmaktadır. Peter Drucker’a göre, içinde bulunduğumuz bilgi toplumunda, merkez olan kişidir. Bilgi, para gibi kişinin dışında bir şey değildir. Bilgi bir kitabın, bir veri bankasının, bir yazılım programının içinde bulunan ve orada kalan bir şey de değildir. Bunlar sadece enformasyondur. Hayatın her alanında, bilhassa ekonomik etkinlik olarak girişimcilik faaliyetlerinde kullanılan ancak insanın kendisi tarafından öğrenilen ve öğretilen bilgi her zaman insanın kendindedir¹⁴.

Ortalama yaşam beklentisi uzayan ve üretim süreçlerinde daha uzun süre istihdam edilemeye başlayan insan potansiyelinin beceri ve kabiliyetlerinin önemi yaşam boyu öğrenim ihtiyacı ile birlikte daha da önem kazanmaktadır. Geleneksel eski işler emeğin daha ucuz olduğu yerlere göçerken, hızla değişen teknolojiler yakın zamana dek pek bilinmeyen yeni işler yaratmakta ve çalışanların işlerini yapmaları için bilmeleri gerekenlerde köklü değişiklikler yapmaktadır. Bu göstergelerin

¹² OECD Gözlemleri, “İnsan Sermayesi: Ne Bildiğinizi Yaşamınızı Nasıl Şekillendiriyor”

OECD Multilingual Summaries, Türkçe Özet, 2007,

<http://www.oecd.org/dataoecd/29/51/38435942.pdf> (03.03.2011). s. 2.

¹³ Mutlu Başaran Öztürk, Kartal Demirgüneş, “Kurumsal Yönetim Bakış Açısıyla Entellektüel Sermaye”, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Mutlu_Basaran_Kartal_DEMİRGÜNEŞ/ÖZTÜRK, MUTLU VD..pdf (03.03.2011). s. 400.

¹⁴ Peter F. Drucker, **Kapitalist Ötesi Toplum**, 1. Basım, İnkılap Kitabevi, Yönetim Dizisi, İstanbul, 1994, (aktaran) Seçil Taştan. “İnsan Kaynakları Yönetimi'nin Değişen Yüzü; Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi”, http://www.humanresourcesfocus.com/proje9_2.asp (12.01.2011). s.5.

bütünlüklü değerlendirilmesi ile insanların beceri ve kabiliyetlerini çalışma hayatları boyunca geliştirmeye devam etmeleri gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır¹⁵.

1.1.3. Günümüzde Girişimcilik

“Yenilikçilik-icatçılık”, “Yeni işletmelerin doğması-büyümesi”, “Yeni iş alanları oluşturma” bakımından girişimciliğin önemi çok büyüktür. Optimal emek istihdamı hedeflerine ulaşamamış olmakla birlikte giderek artan yenilikçi girişimcilik faaliyetleri, durgun endüstrileri harekete geçirmiş ve yeni iş alanları temin ederek, hissedilir işsizlik sorunlarını azaltma eğilimi yaratmıştır. Bu gelişmeler yenilikçi girişimciliği, teknolojik ilerlemenin hızlandırıcısı olarak yeniden keşfedilmesine neden olmuştur. Dolayısı ile ayırım yapılmaksızın merkez veya az gelişmiş ekonomilerde girişimcilik faaliyetlerinin mümkün olan her türlü araçla teşvik edilip desteklenerek geliştirilmesi, ekonomik büyümenin, istikrarın özel ve öncelikli bir koşulu olarak önerilmektedir¹⁶.

Ekonomik gelişme ile girişimciliğin desteklenmesi ve rekabetin teşviki arasında paralel bir ilişki vardır. Girişimciler bir yandan işlerini büyütürken, bir yandan da içinde yaşadıkları toplumun ekonomik gücünü büyütmede, bölgesel kalkınmayı ve kentsel gelişmeyi tetiklemektedirler. Büyüme makinesi olarak da adlandırılan girişimcilerin önünün açılması ve engellerin kaldırılması ile ekonomik kalkınmanın hızlanmasına, işsizliğin azaltılmasına ve refahın büyüyüp yaygınlaşmasına hizmet edildiği bilinmektedir¹⁷.

Yeni yaklaşım perspektifi ile girişimciliği özendirme amaçlı bir diğer yöntem de başarısızlığı (iflâsı) çok ağır cezalandırmamak şeklinde gündeme gelmektedir. Geçtiğimiz yıllarda Fransa, İtalya ve İsviçre gibi ülkeler, iflâs eden firmaların yöneticilerine, yönetim kurulu üyelerine ve ortaklarına uygulanan cezalandırıcı mevzuatı ciddi anlamda hafiflettiler. Singapur’da ise sadece mali ve ekonomik önlemlerle yetinilmedi, daha da ileri gidilerek, müflis firmaların ve girişimcilerin toplumsal olarak da yeniden kabulünü sağlamak için, adına Zümrüdüanka¹⁸ Ödülü

¹⁵ OECD, a.g.r., s.1-2.

¹⁶ Parlak, a.g.m., s.5.

¹⁷ Parlak, a.g.m., s.6.

¹⁸ Mitolojide Zümrüdüanka, küllerinden yeniden doğan efsanevi kuş olarak bilinmektedir.

denilen bir ödül programı başlatılmıştır. Bu ödül her yıl, daha önce işini batırıp da yeniden ayağa kalkabilen ve yeni girişiminde ciddi başarı elde edebilenlere verilmektedir. Ödülü alanlar ise medya aracılığı ile geniş kitlelere duyurulmakta ve dolayısı ile kamuoyunda iflasa karşı duyulan korku bu ödül vasıtası ile yerini girişimciliği teşvik edici cesarete bırakmaktadır¹⁹.

1.2. KOBİ TANIMI VE ÖNEMİ

İncelediğimiz iktisadi grup hakkında gerek Türkiye özelinde gerekse küresel olarak derli toplu elle tutulur bir veri tabanının olmadığı yıllardan beri sıklıkla söz konusu edilip yakınılan bir gerçeklik olarak bilinmektedir. İlgili bakanlıkların ve meslek kurumlarının raporlarında, konunun uzmanı birçok araştırmacı ve yazarın çalışmasında bu küme hakkında gerçekten bir bilgi yoksunluğu²⁰ ve bilgi kirliliğinin egemen olduğuna dair benzer tespitlere rastlanmaktadır.

Hangi sektörü ele alırsanız alın, kimse işletme sayısını, kapasitelerini, teknik olanaklarını, kalite özelliklerini, toplam üretim potansiyellerini net rakamlarla söyleyememektedir. Değişik kaynaklarda bir birini tutmayan rakamlara ve devamında söz konusu kümenin veya alt kümenin ağırlığından, öneminden ve niceliksel büyüklüğünden bahsedilen yorumlara yer verilmektedir. Örneğin; kalıpçılarla konuşulduğunda on beş ile yirmi bin arasında gibi bir rakam verilmektedir²¹.

Özellikle 2005'den sonra olmak üzere son yıllarda gerek yerel gerekse küresel düzeyde mikro ve küçük girişimci kümesinin nicel boyutlarının tespit edilip ölçülmesine, kayıt altına alınmasına yönelik ciddi girişimlerin başlatıldığı 2009, 2010 yılları itibarı ile EUORSTAT, TÜİK vb. çeşitli istatistik kurumlarının veri bankalarında yer almaya başlayan tablolardan anlaşılmaktadır²².

¹⁹ Arman Kırım, “Yeni Girişimciliği Teşvik Etmeliyiz”, 27.01.2010 tarihli [Türkiye Gazetesi](http://www.turkiyegazetesi.com), <http://www.turkiyegazetesi.com>, (12.01.2010).

²⁰ Rüştü Bozkurt, “Dönüşümü Neden Yönetemiyoruz?” **Ekonomik Forum**, Ankara, Nisan 2008, s.76-77.

²¹ Bozkurt, a.g.m., s.77.

²² Bakınız; <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupModifyTableLayout.do>, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfqs_esgaed&lang=de, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_lfs/data/database

1.2.1. Girişimciliğin Teorik Tanımı

Girişimcilik kavram olarak daha önceleri kullanılıyor olsa da girişimciliğin bütünlüklü bir kavram olarak açıklanmasının ilk defa İrlanda'lı ekonomist Richard Cantillon'un 1755 yılında yayınlanan "*Essai sur la Nature du Commerce en Général*" adlı eserinde yapıldığı kabul edilmektedir. R. Cantillon'a göre girişimci, başlangıçta henüz belirlenmemiş bir fiyatla satmayı plânlayarak gerekli üretim girdilerini ve hizmetlerini satın alan ve üreten kişidir. Girişimci bu iktisadi etkinlik sürecinde kıt kaynakların en verimli şekilde kullanılmasına karar veren kişi olarak da tanımlanmaktadır²³. Günümüz koşullarına uygun olarak girişimcinin yenilikçi ve dinamik olma özelliği ile ekonomik kalkınmada, insan kaynaklarının temel yapı taşlarından birisi olması yönünü ise Joseph A. Schumpeter'in çalışmalarında görülmektedir²⁴.

Girişimci, bağımsız düşünebilen, esnek yaratıcı, kendine güvenli, ideallerini hayata geçirmekte bilgi ve tecrübeleri ve ısrarcı olma özellikleri ile toplumda değişimi yaratacak en önemli faktördür²⁵.

Güncel kavrayış ve yorumlar ışığında girişimciyi; doğrudan veya dolaylı olarak insanın yaşamı için gereklilik arz eden maddelerin ve hizmetlerin temin edilerek ihtiyaç hissedenlere sunulması sürecinde şahsen ve/veya bilgisel, yeteneksel sermayesi ve/veya parasal sermayesi ile yer alan kişi olarak tanımlamak mümkündür.

Girişimci bireyler sahip oldukları parasal veya entelektüel sermayeleri ile esas olarak şekilde özetlenen türlerden biri biçiminde üretim sürecine girmekte veya hizmetlerini doğrudan piyasaya sunmaktadırlar.

Girişimciliğin ancak bu yaklaşım tarzı ile ele alınması halinde esnaf veya tacir ayrımı gibi yerel dilden kaynaklı yerleşik isimlendirmeler dışlanmaksızın

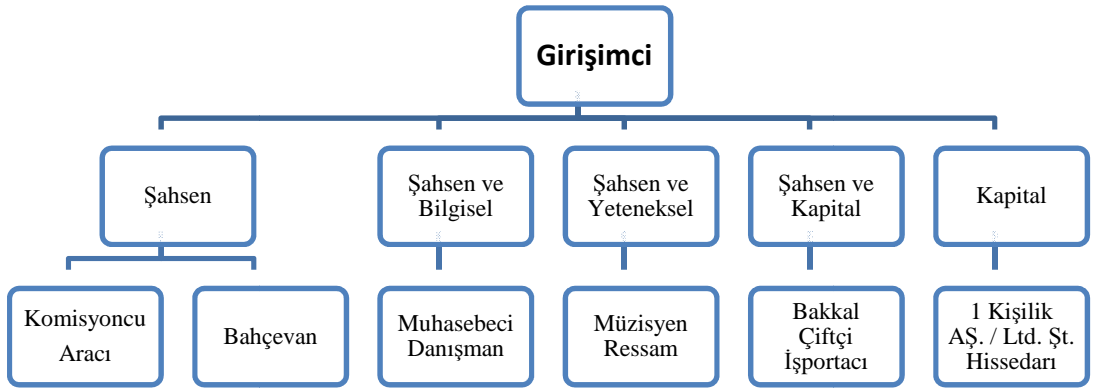
²³ Müslüm Basılğan, "İktisadi Teoride Girişimci: Ontolojik Bir Yaklaşım", **Proceedings of The International Congress Integration and Economic Development in Transition Economies**, on the occasion of the 70th anniversary of Prof. Dr. Turar Koychuev, **Kyrgyz-Türkish Manas Universty Publication**: 106, Conference Series: 14, Bishkek, October 9-11, 2008. ss. 192-199, http://www.manas.kg/temp/KITAP_KONFERANS_SON.pdf (02.03.2011)., s. 192-193.

²⁴ Güneş N. Berberoğlu, Editör, **Genel İşletme**, Anadolu Üniversitesi Ders Kitabı, Yayın, No: 1268, Eskişehir, Ekim 2004, s.12.

²⁵ Girişimcilik, **KTÜ Dersnotları**, <http://ktudersnotlari.blogcu.com/girisimcilik-unite-1/4714001> (10.03.2009).

küresel ve yaygın olarak kabul görmekte olan ölçütlere göre tanımlanması mümkün olabilecektir. Küresel boyutlu bu tanımlamalara göre yapılan yasal düzenlemeler ile ulusal iktisadi yapının aktörleri, somut durumu, nicel ve nitel özellikleri hakkında anlaşılır, açık ve kıyaslanabilir verileri kapsayan bütünlüklü tabloların yatırımcıdan bilgi kullanıcıya kadar uzanan geniş bir kitlenin hizmetine sunulması mümkün olabilecektir.

Şekil 1: Girişimciliğin Oluşum Biçimleri

Aynı zamanda bu yaklaşımla KOBİ'lerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkındaki Yönetmelikte²⁶ belirlenen ölçütler ile vergi uygulamalarında dikkate alınan defter tutuma ve kazancın tespitinde aranan ölçütler ve 14 Ocak 2011 tarihli yeni Ticaret Kanununda yer alan belirlemelerde ortaya çıkan söz konusu çelişkili duruma son vermek mümkün olabilecektir²⁷.

1.2.2. Girişimciliğin Hukuki Tanımı

Kavram karmaşasına son vermek ve uygulanacak politikalarda ortak amaçlar ve ortak değerler etrafında alınan önlemleri şeffaflık ve kontrol edilebilirlik ölçütlerine uygu olarak yürütebilmek amacıyla Avrupa Birliği komisyonu tarafından

²⁶ 3143 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanunun ek 1 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 19.10.2005 tarihinde kararlaştırılmış olan 2005/9617 sayılı KOBİ Yönetmeliği. Yönetmeliğin tam metni çalışmamızın son kısmındaki ekler bölümünde verilmektedir.

²⁷ **Esnaf ve Sanatkarlar Değişim, Dönüşüm, Destek (3D) Strateji Belgesi ve Eylem Planı**, T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Esnaf ve Sanatkarlar Genel Müdürlüğü, Alban Tanıtım, Ankara, 2010, s.16.

2005 yılında yapılan yasal tanıma göre; “İktisâdi faaliyette bulunan her gerçek ya da tüzel kişilik bir girişimdir”²⁸.

Her iktisadi faaliyetin bir girişim olarak algılanmaya başlandığı günümüzün popüler yaklaşımı ile ticaret, vergi kanunlarında ve diğer idari uygulamalarda ön görülen kolaylaştırma önlemlerinden daha rahat faydalandırılabilmesi ve belirlenen hedeflere ulaşılması amacıyla girişimlerin, özellikle mikro ve küçük girişimlerin hukuki ölçüklerinin belirlenmesi gerekmektedir.

1.2.3. İşletme Tanımı

İşletmeler ekonomik sistemin temel birimleridir. İşletme insan gereksinimlerinin karşılanması için mal ve/veya hizmet üretiminin gerçekleştirildiği, kar amacı taşıyan veya kar amacı taşımayan iktisadi birimdir. KİT veya bir bakkal dükkânı birer işletmedir. Başkalarının gereksinmelerini karşılamak üzere, pazarı olan ve pazarda fiyatı oluşan ekonomik mal ve hizmetleri ortaya koymak ve sahibine kar sağlamak amacıyla güden işletme, girişim olarak adlandırılmaktadır. Böylece işletmeler; ilave edilen bu sıfatlarla girişim sayılan ve sayılmayan işletmeler olarak iki grupta ele alınmaktadır. Örneğin ev işleri, bazı devlet işleri pazarı ve fiyatı olan mal ve hizmet üretmediklerinden birer işletme sayılırlar; ancak girişim olamazlar. Ancak bir girişimcinin var olan veya olası gereksinimleri karşılamak üzere iktisadi mal ve hizmet üretiminin gerçekleştirilmesi için gerekli üretim faktörlerini bir araya getirerek üretim sürecine sokması halinde bir girişimden bahsetmek mümkündür²⁹.

Fransız maden mühendisi Henry FAYOL işletme tanımına ilk bilimsel biçimi veren işletme bilimcilerinden biridir. İşletmeler nicel ölçütlerle büyüklüklerine göre;

- ✓ Mikro İşletmeler
 - Mikro-Şahıs İşletmeleri
 - Mikro İşletmeler

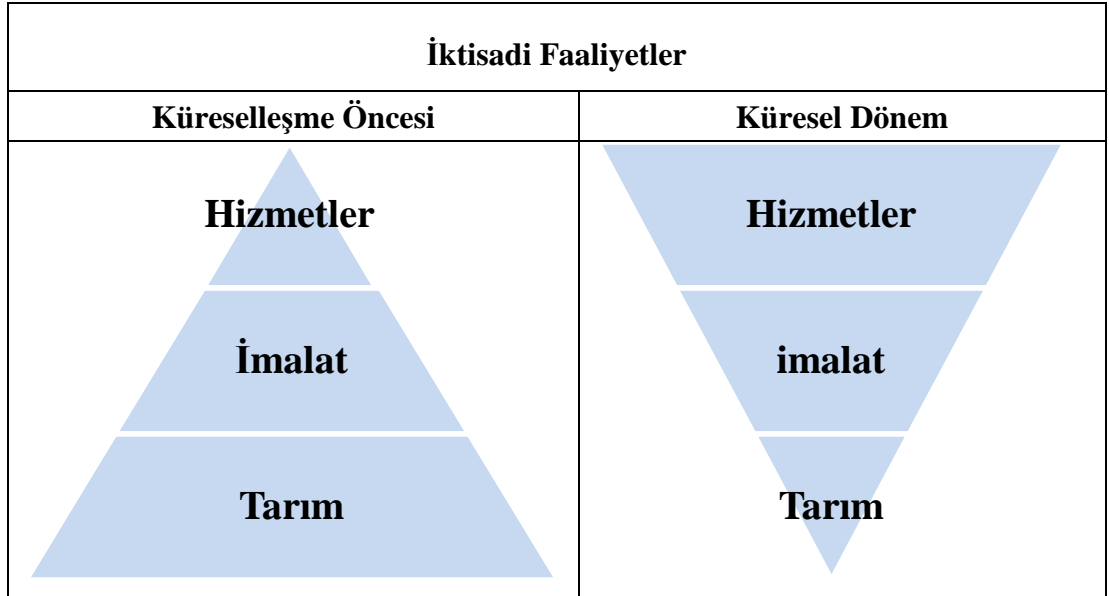
²⁸ KOBİ tanımı Kanunu, Madde 1. Avrupa Birliği, 20.5.2003 Resmi Gazetesi'nin Almanca Baskısı, DE **Amtsblatt der Europäischen Union** L 124/39, 956774_BW_DE 16-05-2006 09:06 Pagina 35 (16.05.2010).

²⁹ Berberoğlu, a.g.e., s.12-13.

- ✓ Küçük işletmeler
- ✓ Orta Büyüklükteki İşletmeler
- ✓ Büyük işletmeler
 - Büyük İşletmeler,
 - Çok Büyük İşletmeler, olarak alt grupları ile birlikte dört ana grupta ele alınmaktadır.

İşletmeleri fonksiyonel olarak mal ve hizmet çeşidi yönünden imalat işletmeleri, ticari faaliyetleri de kapsayan hizmet işletmeleri ve tarım işletmeleri olarak üç ana grupta toplamak mümkündür³⁰.

Şekil 2: İktisadi Faaliyetlerin Evrimi

Yıllarca karşılaştırılması olanaksız kriterlere göre tasnif edilen girişimler yukarıdaki şekilde de görüldüğü gibi günümüzde küresel olarak ulusal ve uluslararası kurumlar tarafından birçok alt sektörü kapsayan üç ana grupta ele alınmaktadır.

³⁰ Seval Kardeş Selimoğlu, Osman Sirkeci, “KOBİ’lerde Yeni Yaklaşım: Mikro İşletme Modeli Dünya’daki ve Türkiye’deki Boyutları”, **Uluslararası 2. Orta Asya Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Konferansı Kitabı**, Kasım 3-4/2006, s. 469, Almaata, Kazakistan, 01/12/2006, ss. 454-469., s.454.

1.2.4. KOBİ ve Mikro İşletme Tanımında Kullanılan Ölçütler

KOBİ tanımlaması yapılırken ortaya konan kriterler ülkeden ülkeye değişebilmektedir. KOBİ'ler esas olarak nicel (kantitatif) ve nitel (kalitatif) dikkate alınarak tasnif edilmektedir. Bu kriterler çeşitli amaçlarla geliştirilen ekonomi politikalarında, KOBİ destek politikalarında açıklık ve şeffaflığın sağlanmasında denetlenebilirliğin ve kontrol edilebilirliğin sağlanmasında temel ölçütler olarak dikkate alınmaktadır.

KOBİ tanımları, ülkelerin politikaları ve kaynakları çerçevesinde sermaye büyüklüğü, işçi sayısı ve ciro gibi belirleyici unsurlardan bir ya da birkaçı birlikte kullanılarak yapılmaktadır. KOBİ tanımı oluşturulmasında genel olarak gelişmiş ülkelerin, ciro, sermaye ve çalıştırılan işçi sayısı ölçütlerini birlikte kullandıkları görülmektedir³¹. Ülkelere göre kullanılan ölçütler aşağıdaki tabloda görülmektedir

Tablo 1: Ülkelere Göre KOBİ Tanımlarında Dikkate Alınan Ölçütler

Ölçütler	Sermaye	İşçi Sayısı	Ciro+ Sermaye+İşçi Sayısı
Ülkeler	Bangladeş Endonezya Gana Hindistan Nepal Nijerya Kenya Srilanka	Brezilya Malezya OECD Tayland	AB ABD Filipinler Japonya Peru Sudan Türkiye Venezüella

Kaynak: Sanayi Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT, 2000.

KOBİ'lerin tanımlanması ihtiyacı hukuki bir zorunluluktan çok ekonomik yaşamın gereklerinden kaynaklanmaktadır. İktisadi yaşamda giderek önem kazanmakta olan bu kümenin tanımlanmasında birçok ölçüt kullanılmaktadır. KOBİ'lerin tanımında daha detaylı olarak de ele alınabilecek kriterler olduğu gibi aşağıda sıralanan belli başlı faktörler dikkate alınmaktadır³².

³¹ Mehmet Cansız, "Türkiye'de KOBİ'ler ve KOSGEB", (DPT Planlama Uzmanlığı Tezi), Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Yayın No; DPT 2782, Ankara, 2008. s. 3, http://www.google.de/search?hl=de&lr=&as_qdr=all&q=%22kobi%22+filetype%3Apdf&as_q=japonya&btnG=Search%C2%A0within%C2%A0results (27.12.2010)

³² Tahir, Akgemci, **KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler**, KOSGEB Yayınları, Ankara, Haziran 2001, s.4-5.

- a. İşgören sayısı
- b. Ekonomik düzey,
- c. Sanayileşme düzeyi,
- d. Kullanılan teknoloji,
- e. Pazarın büyüklüğü,
- f. Faaliyette bulunulan işkolu,
- g. Kullanılan üretim tekniği,
- h. Üretilen malın özellikleri,
- i. Kuruluş süreci ve araştırmalar,
- j. Kullanılan Sermaye.

1.2.4.1. Nicel (Kantitatif) Ölçütler

Rakamsal verilere dayanarak belirlenen KOBİ tanımlamalarında özellikle işletme iktisadı açısından aşağıdaki nicel faktörler dikkate alınmaktadır³³. Söz konusu faktörler temelinde KOBİ'lerin dünya çapında genel kabul görmüş ölçütlerle değerlendirilmesi mümkün olmaktadır. Bu faktörlerden bazıları şöyle sıralanabilir³⁴:

• *Ticari Faaliyetteki Girdilere Göre;*

- İşgücü Miktarı
- İşletme Sermayesi
- Hammadde Miktarı
- Enerji Kullanımı
- Makine Parkının Değeri
- Sabit Varlıklar Toplamı
- Üretim Alanı
- Üretim Hacmi
- Aktif Toplamı
- Öz Kaynak ve Yabancı Kaynak Kullanımı

³³ Tamer Müftüoğlu, **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ'ler)**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002, s.76.

³⁴ Veli Denizhan Kalkan, Halit Keskin, "KOBİ'lerde Bilgi Yönetimi Süreci ve Araçları: Literatür Değerlendirmesi ve Bir Araştırma", **Ahmet Yesevi Üniversitesi, Güz, bilig**, sayı; 35, 2005, ss.174-204., s.187, <http://www.yesevi.edu.tr/bilig/biligTur/pdf/35/173-206.pdf> (10.10.2010).

• *İşletme Kapasitesine Göre;*

- Sipariş Miktarı
- Yıllık Satışlar
- İhracat Oranı
- Faaliyet Gösterilen Sektördeki Payı
- Kar Hacmi
- Oluşturulan Katma değer

• *Faktör Maliyetlerine Göre;*

- Ücretler ve Aylıklar Toplamı
- Ücretsiz Aile İşgücü Kullanımı
- Ödenen Faizler
- Vergiler.

Nicel ölçütler ulusal ve küresel bazda uygulanan KOBİ politikaları ve KOBİ destekleri kapsamında alınacak önlemlerin uygulanmasında şeffaflık ve kontrol edilebilirliğin sağlanması yönünde önemli bir yer teşkil etmektedir.

1.2.4.2. Nitel (Kalitatif) Ölçütler

İşletmelerin sayısal ölçütlerinin dışında fonksiyonel kriterlerle sınıflandırılmasında nitel ölçütler kullanılmaktadır. Nitel ölçütlerin işletme sahipliği ve işletmenin organizasyonsal yapısına dair sınıflandırmaları ortaya koyması, genel tanımlamaya yönelik ortak ölçütler kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Özellikle insan kaynağının dominant etkisinin görüldüğü mikro ve küçük girişimlerin tasnif edilmesinde ve KOBİ politikalarının oluşturulmasında nitel ölçütler belirleyici öneme sahiptir. Bunların bazıları şöyledir³⁵:

- İşletme Sahibinin Fiilen İşletmede Çalışması
- İşletme Sahibinin Aynı Zamanda Girişimci ve Yönetici Olması
- İş Bölümü ve Uzmanlaşmaya Gidilememesi
- Girişimci ve Çalışan İlişkileri

³⁵ Kalkan ve Keskin, a.g.m., s.187.

- Risk Üstlenme ve Sorumluluğun İşletme Sahibine Ait Olması
- İşletme Mülkiyetinin ve Yönetimin Bağımsızlık Derecesi
- Aile Bireylerinin İşletmede Fiilen Çalışması
- Modern Yönetim Tekniklerinin Uygulanamaması veya Yetersizliği
- Sermayenin Büyük Bir Kısmının / Tamamının İşletme Sahibine Ait Olması
- Sermayenin Sınırlı Olması
- Finansman Yetersizliği
- İşletmenin Yerel Pazara Hitap Etmesi
- İşletmenin Sahip Olduğu Pazar Payı
- İşletmenin Satış ve Satın Almadaki Pazarlık Gücü
- Para ve Sermaye Piyasalarından Yararlanabilirlik.

1.2.5. Bazı Uluslararası Kuruluşların Mikro İşletme Tanımları

Çeşitli uluslararası kuruluşlar tarafından kendi misyonlarına uygun olarak mikro işletmelerle ilgili tanımlamalar geliştirilmiştir. Bu tanımlamalar niceliksel farklılıklar gösterse de niteliksel anlamda ortak bir hedef işletme kümesini kapsamaktadır.

Birleşmiş Milletler Örgütü tarafından dünyadaki yaklaşık 1 milyar olduğu tahmin edilen yoksulların sayısını yarıya indirmeyi hedefleyen Milenyum Kalkınma Hedefleri (Millennium Development Goals, MDG) olarak adlandırılan 10 yıllık bir kalkınma programının başlangıç yılı olarak 2005 yılının mikro kredi yılı ilan edilmesi; bu kredi fonlarından yararlanabilecek birimlere olan ilgiyi hızla arttırmıştır³⁶. Bu bağlamda bir yandan kredi pazarına dair tahminler yapılırken diğer yandan mikro krediden yararlanabilecek toplumsal potansiyelin tanımlanması küresel bir ihtiyaca dönüşmüştür.

³⁶ Seher Ozan Dündar, **Mikro Finansman**, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Ankara, Kasım 2007, s. 1.
http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporlar/ESA/ga/2007-GA/GA-07-05-28_Mikro_Finansman.pdf (03.03.2011).

1.2.5.1. Avrupa Birliği'nde Mikro İşletme Tanımı

Avrupa Birliği tarafından 6 Mayıs 2003 tarihinde çıkarılan “Mikro, Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Tanımlarına İlişkin Komisyon Tavsiye Kararı”na göre işletmeler, çalışan sayısı, sermaye miktarı ve cirosuna göre kategorize edilmiş ve mikro, küçük ve orta boy işletme olarak ayrılmıştır³⁷. AB çeşitli kalkınma programları ve finansman çalışmaları paralelinde mikro kredi kullanıcılarının tanımlarını da yapmıştır. 1996’dan bu yana yaşanan enflasyon ve daha yoğun teknoloji kullanımı ile birlikte emek verimliliğindeki artış, ölçek belirleme kriterlerinin yeniden tespit edilmesini gerekli hale getirmiştir.

Esnaf ve sanatkâr tanımlarında ciddi farklılıklar bulunan Avrupa Birliği üye ülkelerin kimisinde esnaf ve sanatkârı tanımlayan yasal düzenlemeler bulunmakta, kimi ülkelerde de bulunmamaktadır. AB ülkelerinde, mesleki kriterler kullanılarak esnaf ve sanatkâr mesleklerinin belirlendiği mesleki yaklaşım³⁸, esnaf ve sanatkâr işletmelerinin icra edilen mesleğin el sanatı olup olmadığı kriterine göre belirlendiği el sanatları yaklaşımı³⁹ ve esnaf-sanatkâr işletmelerinin sektör ve/veya işletme büyüklüğü kriterlerinin esas alınarak belirlendiği sektör/ölçek yaklaşımı⁴⁰ olmak üzere üç temel yaklaşım bulunmaktadır⁴¹.

Tablo 2: KOBİ İşletme Büyüklüğü Kriterleri

İşletme Tipi	Çalışan Sayısı	Yıllık Ciro Milyon Euro	Bilanço Değeri Milyon Euro
Orta Büyüklükte	50 – 249	= € 50 milyon	= € 43 milyon
Küçük	10 – 49	= € 10 milyon	= € 10 milyon
Mikro	0 – 9	= € 2 milyon	= € 2 milyon

Kaynak: Commission of The European Communities, 08.05.2003, s.39.

³⁷ TESK, “Esnaf ve Sanatkârların Sorunları ve Çözüm Önerileri“, **2009 TESK Raporu**, s.1, <http://www.tesk.org.tr/tr/guncel/talep.pdf> (27.12.2010).

³⁸ Mesleki yaklaşıma göre, işletme büyüklüğüne bakılmaksızın bu kriterlere uyan işletmeler esnaf ve sanatkâr işletmeleri olarak kabul edilir. Bu yaklaşımı belirleyen ülkelerde esnaf ve sanatkâr meslekleri genellikle yasayla belirlenmektedir. Mesleki yaklaşımın benimsendiği ülkeler; Almanya, Avusturya, İzlanda, Lüksemburg, Lichtenstein’dir.

³⁹ El sanatları yaklaşımı İspanya tarafından benimsenmiştir.

⁴⁰ Sektör/ölçek yaklaşımı, Fransa, İtalya ve Hollanda tarafından benimsenmiştir.

⁴¹ Türkiye Cumhuriyeti **60’ıncı Hükümet Programı Eylem Planı**, s. 35-36.

Tabloda AB Avrupa Komisyonu tarafından 8 Mayıs 2003’de kabul edilerek, 1 Ocak 2005’den itibaren yürürlükte olan yeni kriterler gösterilmektedir.

Genel kabul gören söylemle KOBİ’ler içinde tanımlanan küçük ve orta büyüklükteki işletme tanımlamalarına ilaveten, dilimizde bir kesimi küçük esnaf ve sanatkâr olarak adlandırılan girişimler, mikro işletmeler olarak tanımlanmaktadır⁴². Bu yeni tanımlamaya göre KOBİ kapsamındaki işletmeler iki grup olarak değil, mikro, küçük ve orta büyüklükte olmak üzere üç grupta ele alınmaktadırlar.

Bu kategorizasyon, girişimciliğe karşı geliştirilecek finans politikalarından, anti bürokratik önlemlerin alınmasına, kredi koşullarının belirlenmesine kadar birçok alanda yol gösterici kılavuz rolü oynamaktadır.

AB, Mikro işletmeleri bir taraftan çalıştırdıkları işçi sayısına göre diğer yandan yıllık cirolarını dikkate alarak ayırtmaktadır. Bu durumda çalıştırdığı işçi sayısı 40 olup, bilanço değerleri veya yıllık cirosu 10 milyon Euro’nun üzerinde olan işletmeler Orta Büyüklükte İşletmeler kategorisinde ele alınabilmektedir⁴³.

Iff (Institut für Finanzdienstleistungen e.V., Rödingsmarkt) Enstitüsü tarafından yaptırılan araştırma yeni bir tanımlamayı gündeme getirmiştir. Enstitünün çalışmasına göre; ÇALIŞANGİRİŞİMCİ⁴⁴ (veya ARBEITSUNTERNEHMER = İŞÇİGİRİŞİMCİ - İŞÇİİŞLETMECİ) olarak adlandırılabilir, mikro işletmelerin sayıca önemli bir çoğunluğunu oluşturan bu kesim şahsen ve aynı zamanda ailesinin diğer üyeleriyle birlikte doğrudan üretimde bulunmakta ve çalışmaktadır. Bu kende işçi ve işveren olarak her iki özelliği birden barındıran girişimciler sadece işletme sermayesine sahip olmakla kalmamakta, hem işletmeyi yönetmekte hem de bizzat üretime katılmaktadırlar. Dolayısıyla kümenin sağlıklı değerlendirilebilmesi için yıllık ciro ve çalışanlar sayısının birlikte dikkate alınması gerekmektedir⁴⁵.

⁴² EUROPA, **Die neue KMU-Definition**, Benutzerhandbuch und Mustererklärung, Europäische Gemeinschaften, Brüksel, 2006, http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/index_de.htm.s.2 (10.02.2010).

⁴³ EUROPA, Die neue KMU-Definition, a.g.e., s. 3-6.

⁴⁴ Udo Reifner, Ingrid Gröbl, Ulrich Krüger, **Kleinunternehmen und Banken in der Krise : Produktive Konfliktbeilegung durch Recht**, brosch., ISBN 3-8329-0294-5, Schriften des Instituts für Finanzdienstleistungen e.V., Bd. 7, , 268 S., Hamburg, 2003, s.147.

⁴⁵ Selimoğlu ve Sirkeci, a.g.m., s. 456.

Eurostat, 3 Nisan 1996 tarihli AB Komisyonu kararlarındaki bu tanımdan hareketle, AB istatistiklerini aşağıdaki işletme büyüklük grupları itibariyle düzenlemektedir:

Tablo 3: Eurostat Tanımına Göre İşletme Grupları

İşletme Ölçeği	Alt grup	Çalışan sayısı
Mikro İşletme:	1. Grup (Mikro İşletme)	0 - kendi hesabına çalışan
	2. Grup (Mikro İşletme)	1 – 9
Küçük İşletme	Küçük	10 – 49
Orta Büyüklükte	Orta	50 – 249
Büyük İşletme	1. Grup (Büyük)	250 – 499
	2. Grup (Büyük)	= < 500

Kaynak: Eurostat yorumlarına göre tarafımızdan düzenlenmiştir.

Söz konusu araştırma AB tarafından yapılan tanımlamanın pratikte özellikle de bankacılık alanında, kredilendirme konularında herhangi bir iyileştirme getirmediğini, açıklığa kavuşturulması gereken birçok noktanın daha olduğunu iddia etmektedir.

Avrupa Birliği Komisyonu tarafından 20.05.2003 tarih ve (2003/361 EG) L 124, sayılı Avrupa Birliği Resmi Gazetesinde yayınlanarak 01.01.2005 tarihinde yürürlüğe giren KOBİ Tanımı ve Sınıflandırmasına dair yönetmelik⁴⁶, başta 500 milyonluk bu coğrafyada olmak üzere dünyanın başka birçok ülke ve uluslararası kuruluşunda da kavram kargaşasına son vermiş ve konuya birçok boyutu ile açıklık getirmiş bulunmaktadır.

Avrupa Birliği tarafından kararlaştırılan bu KOBİ tanımı yönetmeliği üye ülkelere tavsiye niteliğinde olmakla birlikte doğrudan Avrupa Birliği direktiflerinin veya programlarının söz konusu olduğu hallerde mutlaka dikkate alınmaktadır.

⁴⁶ KOBİ Tanımı, Allein maßgeblich für die Bestimmung der Bedingungen zur Einstufung als KMU ist die Empfehlung, veröffentlicht im **Amtsblatt der Europäischen Union** L 124 vom 20.5.2003, S. 36.

1.2.5.2. Dünya Bankası Mikro İşletme Tanımı

Dünya Bankası'nın KOBİ'lerle ilgili kesin bir tanımı bulunmamaktadır. Bunun yerine tavsiye niteliğinde kabul ettiği bazı kriterler vardır. Bunların başında işletmenin bünyesinde barındırdığı personel sayısı gelmektedir.

Dünya bankası daha çok ülkelerin iktisadi koşullarını dikkate alarak bazı ölçütler belirlemektedir.

Tablo 4: Dünya Bankası'nın Türkiye İçin KOBİ Ölçütleri

İşletme	Çalışan Sayısı
Küçük Ölçekli İşletme	1- 50 personel çalıştıran
Orta Ölçekli İşletme	51- 200 personel çalıştıran
Büyük İşletme	200'den çok personel çalıştıran

Kaynak: Müftüoğlu, a.g.e., s.139.

Buna göre Dünya Bankası, ölçüt olarak üretim sektöründe 50 kişiye kadar çalışan sayısına sahip işletmeleri küçük işletmeler olarak kabul etmektedir. Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi o gün için Türkiye'de 200'ün üstünde çalışan olan işletme büyük işletme kategorisinde değerlendirilmiştir⁴⁷.

1.2.5.3. OECD Mikro İşletme Tanımı

Uluslararası kuruluşlar arasında önemli bir yere sahip OECD, üye ülke sayısıyla da dünyada büyük uluslararası kuruluşların başında gelmektedir. Bu kapsamda ekonomik ve sosyal açıdan ülkelerin kalkınması konusunda da çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar içerisinde kalkınmada anahtar rol üstlenen KOBİ'ler de yer almaktadır.

OECD KOBİ tanımını nicel kriterler olarak tasnif edilen çalışan sayısına göre belirlemektedir. Aşağıdaki tabloda çalışan personel sayısına göre yapılan KOBİ tanımları görülmektedir.

⁴⁷ Müftüoğlu, a.g.e., s. 139.

Tablo 5: OECD Kriterlerine Göre İşletme Ölçütleri

İşletme Ölçeği	Çalışan sayısı
Mikro İşletme:	1 – 4
Çok Küçük Ölçekli	5 – 19
Küçük İşletme	20 – 99
Orta Büyüklükte	100 – 500
Büyük İşletme	< 500

Kaynak: Müftüoğlu, a.g.e., s.139. verilerinden yararlanılarak tarafımızdan düzenlendi.

Diğer ulusal ve uluslar arası kurumlardan bazı farklılıklar gösteren OECD işletme sınıflandırması yukarıdaki tabloda görülmektedir. OECD bünyesinde yapılan Küçük ve Orta Ölçekli işletmelerin sınıflandırılmasına göre, bu işletmelerin %95'i 100'den az işçi çalıştırmaktadır. Sadece %2 veya 3'ü 100-500 işçi çalıştıran işletmeler kategorisindedir⁴⁸.

1.2.5.4. TOSYÖV'ün Alternatif Mikro İşletme Tanımı

Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı (TOSYÖV) tarafından işletmeler aşağıdaki gibi tasnif edilmektedir⁴⁹.

1. Mikro İşletme: 1-5 işçi çalıştıran işletmeler çok küçük ölçekli.
2. Küçük İşletme: 5-100 işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli.
3. Orta Büyüklükte İşletme: 100-200 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli.

Mikro İşletme sınırlarını daha ayrıntılı ele almak bu grubu tanımlamak ve isabetli ekonomi-politikalar üretebilmek açısından önem taşımaktadır.

⁴⁸ Mehmet Cevdet Baykal, , “Türkiye ve Diğer Ülkelerdeki Küçük ve Orta Büyüklükteki (KOBİ) İşletmelere Yönelik Destek ve Strateji Politikaları”, **TC Çalışma ve Sağlık Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi**, Genele Yayın No 146., Sayı: 36, yıl: 7, ekim-kasım-aralık 2007. s.6.

⁴⁹ Mustafa Duran, ve Bedri Dilik. “Türkiye'de Uygulanan KOBİ Teşvik Politikası ve KOBİ Teşvik Politikası ve Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi”, **Hazine Dergisi**, Ankara, Nisan 1998. s.60.

1.2.6. Bazı Ülkelerde Mikro İşletme Tanımları

Mikro İşletmeler adından da anlaşılacağı üzere gerek iş hacmi gerek işçi sayısı ve gerekse bilanço değeri olarak oldukça küçük işletmelerdir. Genelde bir ile on kişi arasında işçi çalıştıran, küçük tarım üretimi, küçük atölye işleri, el sanatları veya esnaf tarzı alım satım yapılan iktisadi birimlerdir. Mikro İşletmelerin bu denli küçük olması ekonomik faaliyet içinde yer alan tüm işletmeler içindeki paylarıyla ters orantılıdır. Zira ulusal ekonomilerin yüzde 98'ini Mikro İşletmeler temsil etmektedir.

Küresel boyutları ile ve bilimsel yaklaşımla nerede ise hiç ele alınmamış, incelenmemiş bir buçuk milyarlık bu devasa sosyo-ekonomik kümeye dair Dünya Bankası yan kuruluşu olan IFC tarafından 131 ülkeye ilişkin veriler gecikmeli güncellemeler ile yayınlanmaktadır. Son güncellemesi 2005 yılında yapıldığı bilgisi verilmekte olan bu IFC tablolarında ve veri tabanlarında KOBİ tanımlarının yanı sıra KOBİ'lerin ülkeler bazındaki karakteristik özellikleri ve ülke ekonomilerindeki ağırlıklarını kapsayan nicel verileri özetle bilgi kullanıcıların hizmetine sunulmuş bulunmaktadır.

Çalışmanın kapsam ve amaçlarına uygunluğu bakımından ilgili tablo aktüel ulusal ve uluslar arası istatistik kurumlarının verileri ile karşılaştırılarak tarafımızdan yeniden düzenlenmiş şekli ile aşağıda verilmektedir.

IFC'nin verilerinin aktüelleştirilmemiş olması ve MİKOBİ'leri tüm boyutları ile kapsamadığı görülen kısımları dışarıda bırakılarak ve diğer kısımlarının ulusal veri tabanlarındaki aktüelleştirmeler ile tamamlanarak aşağıdaki şekilde ve içeriği ile tablo tarafımızdan yeniden düzenlenerek sunulmaktadır.

Gün geçtikçe istihdam ve katma değerdeki payları da artan Mikro İşletmelerin tanımlanması, bu işletmelere sağlanacak kredi, hibe, teşvik ve muafiyetlerin sınıflandırılması bakımından önem arz etmektedir.

Tablo 6: Küresel Mikobi Tanımı ve İktisadi Yeri

Ülkeler	MİKOBİ Tanımı (Özel açıklamalar dışında İstihdam Hacmi)			MİKOBİ Kümesi (İntern Dağılımı %)			MİKOBİ'lerin Ekonomideki Yeri		
	Mikro	Küçük	Orta	Mikro	Küçük	Orta	1.000 Kişiyeye Düşen MİKOBİ İ	MİKOBİ İstihdam Payı	
1	Australia	1-4	5-19	20-199	63,2	27,4	9,4	39,6	68,8
2	Austria	1-9	10-49	50-249	87,8	10,6	1,6	34,5	44,0
3	Belgium	1-9	10-49	50-249	92,6	6,5	0,9	39,9	38,6
4	Bolivia	1-9	10-49	50-249	98,6	1,4		48,1	83,0
5	Brazil	0-9	10-49	50-249	89,4	9,3	1,3	20,6	25,3
6	Canada	1-9	10-99	100-499	75,5	22,7	1,9	32,5	46,9
7	Egypt, Arab Rep.	1-5	6-10	11-100	98,1	1,7	0,1	31,2	31,2
8	Iran	0-9	10-49	50-99	98,5	1,4	0,1	20,6	n/a
9	Israel	1-9	10-49	50-100	85,4	12,9	1,7	30,3	57,8
10	Italy	1-9	10-49	50-249	94,6	5,0	0,5	65,7	56,6
11	Jordan	1-4	5-19	20-99	89,1	9,2	1,6	25,6	31,0
12	Japan	1-4	5-19	20-299	61,1	30,1	8,8	44,7	77,0
13	Kazakhstan	0-50		51-250	95,5		4,5	18,0	26,3
14	Lebanon	0-9	10-49	50-99	97,5	2,3	0,2	3,4	12,3
15	Mexico	0-10	11-50	51-250	95,2	4,0	0,8	35,1	33,8
16	Nicaragua	1-3	4-30		88,9	11,1		21,9	13,7
17	Netherlands	1-9	10-49	50-249	89,5	9,0	1,6	32,9	43,0
18	Norway	1-9	10-49	50-249	91,7	7,3	1,0	53,1	40,3
19	Nepal	0-9	10-49	50-199	93,0	5,7	1,3	1,7	76,1
20	New Zealand	1-9	10-99	100-499	81,1	17,9	1,0	34,8	59,5
21	Pakistan	1-10	11-50	51-250	99,1	0,9	0,0	18,7	78,0
22	Peru	1-10	11-50	51-200	97,3	2,2	0,5	24,1	60,0
23	Rusya	1-15	16-100	101-250	78,2	20,8	1,0	9,6	19,9
24	Saudi Arabia	0-9	10-59	60-199	20,6	48,5	30,9	30,3	19,5
25	Virgin Islands	1-9	10-19	20-49	74,4	16,6	9,0	22,3	64,8
26	Vietnam	0-9	10-49	50-299	98,2	1,7	0,0	34,0	16,8
27	Batı Şeria-Gaza	1-9	10-49	50-99	96,9	2,9	0,2	26,8	82,0
28	Yemen, Rep.	1-9	10-99	100-499	96,4	3,4	0,2	19,6	26,4
Küresel Ortalama					80,48	16,38	3,14	30,79	38,60

Kaynak: Micro, Small, and Medium Enterprises: A Collection of Published Data, Marta Kozak, International Finance Corporation (IFC), Washington, D.C., (son güncelleme 17 Mayıs 2005), <http://www.ifc.org/ifcext/sme.nsf/Content/Resources> (Erişim 01.03.2011).

Yukarıdaki tablo IFC veri tabanlarında yer alan toplam 131 ülkeyi kapsayan genel tablonun nicel ve nitel çeşitlilikleri ile seçilmiş örnek ülkeleri kapsamaktadır.

Özet tablo veya IFC kaynaklarından ulaşılabilecek daha ayrıntılı verileri ve tanımlamaları kapsayan bilgiler küresel MİKOBİ politikalarının oluşturulmasında, bilimsel ve akademik çalışmalarda mutlaka dikkate alınması gereken kaynakları kapsamaktadır.

1.2.6.1. Amerika Birleşik Devletleri

İşletmelerin yüzde 97’lik kısmını KOBİ’lerin oluşturmakta olduğu ABD’de Küçük İşletmeler İdaresi tarafında çalışan sayıları esas alınarak yapılan sınıflandırmada tüm işletmeler 4 grupta ele alınmaktadır. ABD’de resmi bir KOBİ tanımı bulunmamaktadır.

Tablo 7: ABD’de Çalışan Sayısına Göre İşletme Ölçeği

Ölçek	Çalışan Kişi Sayısı
Mikro İşletme	1 - 9
Küçük İşletme	10-99
Orta İşletme	100 - 499
Büyük İşletme	500 kişiden fazla

Kaynak: [Micro, Small, and Medium Enterprises: A Collection of Published Data, Marta Kozak, International Finance Corporation \(IFC\), Washington, D.C., \(son güncelleme 17 Mayıs 2005\), http://www.ifc.org/ifcext/sme.nsf/Content/Resources \(Erişim 01.03.2011\).](http://www.ifc.org/ifcext/sme.nsf/Content/Resources)

Esasen çalışan sayısına göre sınıflandırma yapılmakla birlikte bazı programların uygulanması söz konusu olduğunda işletmeler satış tutarları da dikkate alınarak gruplandırılmaktadır⁵⁰.

ABD’de 20 ve daha az çalışanı olan işletmeler mikro işletme olarak kabule edilmektedir. 20 ile 100’e kadar işçi çalıştıran işletmeler küçük işletme olarak sınıflandırılmakla birlikte uygulanan programa göre 499 işçi çalıştıran işletmeler de küçük işletme olarak kabul edilmektedir. İstisnai hallerde 1500’e kadar genişletilen orta ölçekli işletmeler ise 499 ile 1000’e kadar işçi çalıştıran işletmeler olarak tanımlanmaktadır⁵¹.

⁵⁰ United States Small Business Administration, <http://www.sba.gov/about-offices-content/2/3157> (10.12.2010)

⁵¹ Niyazi Akyürek, “ABD’de KOBİ Tanımı”, **Ekometre On Line**, http://www.ekometre.com/get_article.asp?article_id=401 (03.03.2011).

1.2.6.2. Japonya

Japonya’da KOBİ’lere yönelik önlemler ikinci dünya savaşı sonrasında ABD’de KOBİ İdaresinin kurulması ile birlikte uygulanan politikalardan yararlanılarak hızla hayata geçirilmiş ve önemli başarılarla ulaşılmıştır. Japonya’da KOBİ tanımı Temel KOBİ Kanununda yapılmıştır. Bu kanunda yapılan tanımda sadece çalışan sayısı ve sermaye değeri dikkate alınmıştır. Hizmet, perakende, toptancılık, üretim (imalat) ve diğer sektörlerdeki işletmeler bazında sektörel olarak ayrıma tabi tutulan işletmeler küçük ve orta ölçekli işletmeler olarak sınıflandırılmaktadırlar⁵².

Tablo 8: Japonya’da KOBİ Tanımı

Sektörler	Çalışan Kişi Sayısı	Sermaye Miktarı (Milyon Yen)
Madencilik ve İmalat	300 kişiye kadar	300 milyon Yen’e kadar
Toptancılık	100 kişiye kadar	100 milyon Yen’e kadar
Perakende	50 kişiye kadar	50 milyon Yen’e kadar
Hizmetler	100 kişiye kadar	50 milyon Yen’e kadar

Kaynak: Ministry of Finance Japan,
<http://www.mof.go.jp/english/budget/brief/2001/brief12.htm#05> (27.12.2010).

Japonya’da KOBİ tanımları, çalışan sayısı, sermaye ve sektör esasına göre yapılmaktadır. KOBİ’lerle ilgili olarak yapılan genel sınıflandırma tablodaki gibidir. Japonya’da KOBİ sınıflaması hizmetler, perakende ve toptancılık sektörlerinde 50-100 çalışan sayısı ile ve 50-100 milyon sermaye miktarı ile sınırlandırılmaktadır. Bu rakamların altında değerlere sahip olan işletmeler mikro işletme olarak değerlendirilmektedirler⁵³.

Sektörün kendine has özelliklerinin de dikkate alınması ve daha fazla teşvik edilmesi öngörülen madencilik sektöründe ise çalışan sayısı üst sınırı 300 olarak belirlenirken sermaye miktarı da 300 milyon yen olarak tespit edilmiştir. Japonya’da küçük ölçekli bir işletmenin önceki iki yıldaki vergilenebilir satışları tutarı 30 milyon

⁵² İdris Sarısoy, “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Sağlanan Vergi Teşvikleri ve Türkiye Uygulaması“, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006., s.39.

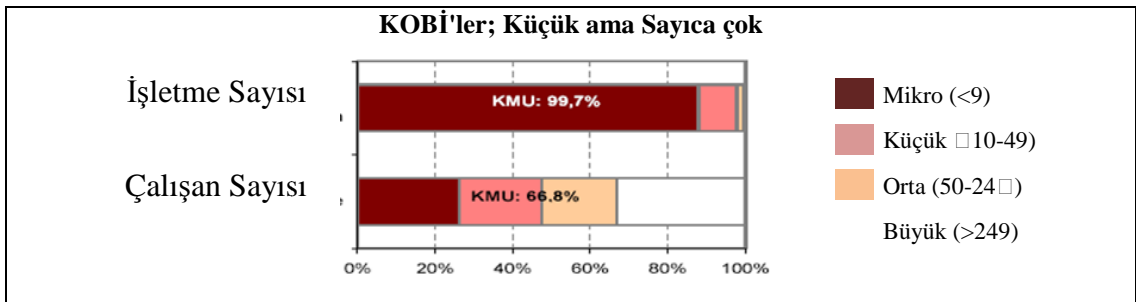
⁵³ Tahir Akgemici, **KOBİ’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler** ISBN : 975-7608-91-2, http://www.samsunso.org.tr/Bilgi_Bankasi/kobi_sorunlar_destekler.pdf (27.10.2010)

yenden (269.060 USD) az ise, bu işletmenin satışları (1998 uygulamasına göre) %5 olan KDV'den muaf tutulmaktadır. Küçük işletmelerin vergiye tabi 10 milyon Yenden az olan yurt içi satışları KDV'den muaf tutulmaktadır.⁵⁴

1.2.6.3. İsviçre

Bankacılık sektörüyle adı geçen İsviçre'de Cina Jean-Michel tarafından Ulusal Meclise mikro işletmelerle ilgili sunulan bir rapor ve rakamlar bu en gelişmiş ekonomi de dahi sektörün ağırlığını göstermektedir⁵⁵. Literatür dikkatli incelendiğinde 20. Yüzyıl başlarında büyük ölçekli iktisadi girişimlerin hızlı yükselişi ve piyasaya egemenliği sürecinin neden olmaya başladığı sosyal-ekonomik sorunlara karşı önlemlerin fazla geç kalınmadan üretilip hayata geçirildiği anlaşılmaktadır. Yaşanan veya belirmekte olan piyasa ekonomisinin kendine mahsus krizleri karşısında geliştirilen Mikro Krediler ve Mikro Kredi Yılı ilanına kadar varan önlemler temelinde dahi küçük ve mikro girişimlerin esas alındığı görülmektedir.

Tablo 9: İsviçre'de KOBİ'ler

Kaynak: Bundesamt für Statistik (BFS) Betriebszählung 2008

Yukarıdaki tablo İsviçre'de mikro ve küçük işletmelerin toplam işletme kümesinin yüzde 99,5 ini oluşturduğunu ve bu iki ana alt kümenin toplam istihdamın da yüzde 66,9'unu sağladığını göstermektedir. Avrupa'nın gelişmiş ekonomilerinden

⁵⁴ Ministry of Finance Japan, "Measures for Small and Medium-sized Businesses", <http://www.mof.go.jp/english/budget/brief/2001/brief12.htm#05> (27.12.2010).

⁵⁵ Jean-Michel Cina, "Der Bund fördert die Exporte der Schweizer Wirtschaft durch eigene Aktivitäten (...); er berücksichtigt dabei insbesondere die Interessen der schweizerischen Klein- und Mittelbetriebe (KMU)"., **KMU Bericht**, Eingereicht im Nationalrat Schweiz, 19.03.2003, http://www.google.de/search?hl=de&q=Cina+Jean-Michel+-+Einreichungsdatum+19.03.2003%2C+Eingereicht+im+Nationalrat+Schweiz&as_q=Eingereicht+im+Nationalrat+Schweiz&btnG=In%C2%A0den%C2%A0Ergebnissen%C2%A0suchen (10.02.2008).

birisi olan İsviçre’de mikro işletmeler ekonominin temel dayanağı veya arka tekeri olarak değerlendirilmektedir.

1.2.6.4. Çin

Vergi usul kanunları bakımından Çin’de küçük ölçekli vergi mükellefleri, üretim faaliyetlerinde bulunan veya vergilendirilebilir hizmetleri sağlayan vergi mükellefleri için 1 milyon Rmb ve toptan satış ile perakende satış alanında faaliyet gösteren işletmeler için 1,8 milyon Rmb’den az olmayan miktarlar şeklinde tanımlanmış asgari standart gelir düzeylerinin altında vergilendirilebilir satış cirosu olan muteber muhasebe ve denetim sistemi bulunmayan vergi mükellefleri olarak tanımlanmaktadır⁵⁶. *ÇHC’de KDV mükellefleri, farklı vergi hesaplama metotları ile faaliyet ölçekleri ve muhasebe denetim sistemleri temel alınarak genel vergi mükellefi ve küçük ölçekli vergi mükellefi olarak iki alt gruba ayrılmaktadır. Genel Vergi Mükellefleri, genel olarak küçük ölçekli vergi mükelleflerinin vergilendirilebilir satış cirolarından daha fazla yıllık vergilendirilebilir satış cirolarına sahip işletmeleri ifade etmektedir*⁵⁷.

Tablo 10: Çin’de Küçük İşletmeler Tanımı

Sektör	İşçi Sayısı	Toplam Aktifler	Ciro
İmalat	300’den az işçi	40 milyon ¥’dan az	30 milyon ¥’dan az
İnşaat	600’den az işçi	40 milyon ¥’dan az	30 milyon ¥’dan az
Toptan	100’den az işçi	-	30 milyon ¥’dan az
Perakende	100’den az işçi	-	10 milyon ¥’dan az
Taşıma	500’den az işçi	-	30 milyon ¥’dan az
Otel – Restoran	400’den az işçi	-	30 milyon ¥’dan az

Kaynak: <http://www.eria.org/research/images/pdf/PDF%20No.5/No,5-2-China.pdf>.

Uygun bir muhasebe ve denetim sistemine sahip olan küçük imalatçı firmalar, genel vergi mükellefi olarak tanımlanmaktadır. Ancak, şahıslar, tüzel kişiliği olmayan birimler ve düzenli olarak vergilendirilebilir faaliyetlerde bulunmayan işletmeler, küçük ölçekli vergi mükellefler için belirlenen sınırların üzerinde

⁵⁶ Çin’deki Vergi İdaresi, **kobifinans**, <http://www.kobifinans.com.tr/tr/dispazar/040606/308> (15.11.2010). s.1.

⁵⁷ Koray Akgüloğlu, **Çin Halk Cumhuriyeti’nde İş Yapma Rehberi**, T.C. Hong Kong Baş konsolosluğu Ticaret Ataşeliği, HK-TİCARET HABER-ÖZEL, Yıl :2, Sayı: Özel-1, Hong Kong, Mart-Haziran 2004. s. 34.

vergilendirilebilir yıllık satış tutarlarına ulaşmaları halinde dahi küçük ölçekli vergi mükellefi olarak tanımlanmaktadır⁵⁸.

Çin'deki KOBİ'lerin neredeyse tamamına yakını en fazla 15 yıllık geçmişi olan çok genç işletmelerdir. Toplam işletme yapısı içinde yüzde 99'u oluşturan KOBİ'lerin GSYİH içindeki payları yüzde 60'dır ve iş gücünün yüzde 82'sini istihdam etmektedirler. Çin'de toplam 774.milyon 800 bin olan toplam istihdam içinde 136 milyon 800 bin girişimci kendi hesabına ve / veya işveren olarak ekonomik faaliyet içerisinde yer almaktadır.

1.2.6.5. Küba

Küçük ve Orta Ölçekli özel sektöre Küba'da izin verilmediğini söylemek zor olmayacaktır. Yaklaşık otuz yıldan beri devam etmekte olan bu süreç içerisinde yalnızca devlet istihdam sağlamaktadır⁵⁹.

Tarım sektörünü çok güçlü olduğu Küba'da toprakların yüzde 10'u 12 hektardan küçük tarlalardan meydana gelmektedir. Bu küçük tarlaların sahipleri kendiişlerinde yardımcı olsunlar diye emekli tarım işçilerini çalıştıracak izne sahiplerdir. 1993'den önce diğer tüm üretime dayalı özel sektör ya illegal ya da kanunla cezaya tabi işlerden meydana gelmekteydi⁶⁰.

1993 yılında çıkan bu kanunla kendi hesabına çalışmak yasal hale getirilmiş ve özel sektörden bahsedilmeyen Küba'da ilk mikro işletmeler filizlenmeye başlamıştır. Bunun dışında yapılan bir düzenlemeyle 12 sandalyeden daha fazla sandalyesi olmayan ev tipi küçük restoranların işletmecileri aile yakını olmak koşulu ile işçi çalıştırma hakkına sahip oldular. Küba'da bunlar dışında her hangi KOBİ tanımı bulunmamaktadır⁶¹.

⁵⁸ ÇHC'de İş Yapma Rehberi., Vergi İdaresi, a.g.r., s. 4.

⁵⁹ Raul Castro, "Kuba: Erleichterungen für Kleinunternehmer kratzen nicht an Staatsordnung", **02/08/2010 tarihli Rianovosti**, <http://de.rian.ru/society/20100802/127327424.html> (12.11.2010).

⁶⁰ Küba, "Privatsektor-Offensive auf der Karibikinsel", **24. September 2010, tarihli Agência latina press**, <http://latina-press.com/news/47776-kuba-revolutionaere-ereignisse-werfen-ihre-schatten-voraus/> (22.10.2010).

⁶¹ Archibald R. M. Ritter, "The Tax Regime for Micro-Enterprise in Cuba", **cepalreview**, Nr. 71, Department of Economics and School of International Affairs, Carleton University, Ottawa, Canada, August 2000, s. 14,

1.2.6.6. Nikaragua

Orta Amerika kıtasının bu yoksul olan ülkelerinden bir olan Nikaragua’da yerel ve uluslararası kuruluşların ülkenin kalkınması için MİKOBİ’lere önen verdikleri uygulanan kapsamlı teşvik ve yardım programlarından anlaşılmaktadır. 1998 yılı rakamlarına göre; Toplam 159.019 İşletme 338.237 kişiye istihdam sağlamaktaydı. Bunların %99’u MİKOBİ statüsünde bulunuyordu. 148.081 Mikro İşletme, 1-5 kişilik istihdam hacimleri ile %93,12’sini teşkil ediyor. Tek kişilik işletmeler ise %62 oranına sahipti⁶².

Tablo 11: Nikaragua’da KOBİ Sınıflandırması

İşletme Büyüklüğü	İşletme Tipi	İşletme Sayısı	Oranı (%)
101 ve daha çok Çalışan	Büyük	161	0,10
51 -100 Çalışan	Orta	143	0,09
21-50 Çalışan	Küçük Orta	569	0,36
6-20 Çalışan	Küçük	4.526	2,85
2-5 Çalışan	Mikro	4.9718	31,27
1 Çalışan	Çok Küçük	98.363	61,86
Bilgi olmayan		5.539	3,48
Toplam		159.019	100,00

Kaynak: Directorio economico urbano INEC/MEDE/GTZ

Tabloda görüldüğü gibi ayrıca, işletmelerin istihdam hacimlerine göre 1, 5 ve 20 kişilik kategorilerde ele alınması, ölçeklerine göre detaylı bilgi edinilmesini mümkün kılmaktadır.

1.2.6.7. Hindistan

Hindistan’da KOBİ tanımları kesin ölçütlerle birbirinden ayrılmıyor olmasına rağmen 2006 yılında yayımlanan Gelişme Yasası ile birlikte KOBİ’ler makine parkı, tesis büyüklüğü ve yatırım miktarına göre büyüklük sınıflandırılmasına tabi tutulmuşlardır.

⁶² Nikaragua MKMB, **Österreichische Entwicklungszusammenarbeit, Nicaragua - Sektorprogramm: Mikro-, Klein- und Mittelbetriebe, MKMB 2001 – 2003, Aktualisierung**, s.10, http://www.entwicklung.at/uploads/media/Sektorprogramm_Nicaragua_Mkmb_01.pdf (10.11.2010).

Hindistan'ın 60 milyon kişiye istihdam olanağı sağlamış bulunan aktif 30 milyona yakın MİKOBİ'leri⁶³ ve onların sorunları ile ilgilenen (*Ministry of Micro, Small & Medium Enterprises*) Mikro Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Bakanlığı⁶⁴, bu bakanlığın etkin MİKOBİ politikaları ve programları birçok ülkenin ve araştırmacının dikkatini çekmektedir.

Tablo 12: Hindistan'da MİKOBİ Sınıflandırması

Ölçek / Sektör	İmalat	Hizmet
Mikro	< 25 Milyon Rupinden < 50.000 USD	< 10 Milyon Rupinden < 20.000 USD
Küçük	25 Milyon – 5 Milyar Rupine kadar 50.000 – 1.000.000 USD	10 Milyon – 2 Milyar Rupine kadar 20.000 – 400.000 USD
Orta	5 Milyar – 10 Milyar Rupine kadar 1.000.000 – 2.000.000 USD	2 Milyar – 5 Milyar Rupine kadar 400.000 – 1.000.000 USD

Kaynak: http://www.dcsmse.gov.in/ssiindia/MSME_OVERVIEW09.pdf (03.02.2011), s. 2.

Hindistan'da İşletmeler, tüm bu araçların toplam değeri 10 milyon Rupin'in altında ise Mikro İşletme, 2 milyar Rupin'in altında ise Küçük Ölçekli İşletme, 5 milyar Rupinin altında ise Orta Ölçekli İşletme olarak sınıflandırılmaktadırlar⁶⁵.

1.2.6.8. Romanya

Romanya'da 1 Ocak 2004 tarihinde yürürlüğe giren yeni vergi kanununa göre Mikro İşletmeler tanımlanmış, bu kategorideki işletmeler için gelir ve kurumlar vergileri aşağıdaki gibi tespit edilmiştir⁶⁶.

Kurumlar Vergisi Bakımından; Mikro İşletmeler ve gelir vergisi ödeyen Romen Tüzel Kişileri Kurumlar vergisinden muaf tutulmuştur.

⁶³ *Ministry of MSME*, “Report of The Task Force on MSME”, (Raporlara göre Hindistan'daki MİKOBİ'lerin yüzde 94'ü kayıt dışı olup sadece 1,5 milyonu kayıtlıdır.), s. 1.

⁶⁴ *Ministry of MSME*, http://www.dcsmse.gov.in/msme-di_corner.htm (10.11.2010).

⁶⁵ <http://www.rbi.org.in/scripts/NotificationUser.aspx?Id=2456&Mode=0> (09.10.2010).

⁶⁶ Romanya'da Teşvikler, **TC Mali Müşavirlik Raporu**, www.musavirlikler.gov.tr/upload/R/Tesvikler.doc, www.animmc.ro http://www.google.de/search?hl=de&q=Romanya%E2%80%99da+vergiler&as_q=k%C3%BCc%C3%BCK+isletme&btnG=Search%C2%A0within%C2%A0results (12.10.2010)

Gelir Vergisi Bakımından; Bir önceki mali yılın son günü itibariyle aşağıdaki şu koşulları taşıyan tüzel kişilikler Mikro İşletmeler olarak sınıflandırılmışlardır.

- 1-9 arasında işçi çalıştıran
- üretim, hizmet ya da ticaret faaliyeti yürüten
- gerçekleşen gelirleri 100.000 € kaşılığı Ley'i geçmeyen
- sermayesi devlet, yerel otoriteler ve kamu kurumlarına ait olmayan

tüzel kişilikler Mikro İşletmeler kategorisine girerler ve bu işletmeler için uygulanacak “*Mikro İşletmeler Gelir Vergisi oranı*” %1,5 dur. 2 milyar Lei'den az yıllık cirosu olan **KOBİ'ler katma değer vergisinden muaf**tır.

Romanya'da Mikro Girişimleri de kapsamına alan girişimciliği teşvik edici vergi reformunun olumlu etkileri takip eden yıllarda küçük girişimci sayısındaki artış ile görülmeye başlamıştır⁶⁷.

Romanya'da personel sayısı ve yıllık cirosuna göre şirketler aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır⁶⁸ .:

- 1-9 çalışan ve yıllık cirosu 100.000 EURO'dan az olan şirketler:
mikro işletme

Yıllık cirosu 8 milyon EURO'dan az veya bilançosu 5 milyon EURO'yu aşmayan şirketlerden:

- 10-49 çalışanı olan: *küçük işletme*
- 50-249 çalışanı olan: *orta işletme* olarak sınıflandırılmaktadır.

1.2.7. Türkiye'de Mikro İşletmeler

Büyük çoğunluğu Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu (TESK) çatısı altında örgütlendiği iddia edilen küçük ve orta ölçekli işletmeler, Türkiye'deki işletmelerin %99,9'unu oluşturmaktadır. KOBİ tanımı içinde yer alan işletmelerin %96,5'i ise mikro ölçekli işletme olarak adlandırılan 1-9 kişinin çalıştığı işletmelerden oluşmaktadır⁶⁹.

⁶⁷ Romanya'da Teşvikler, a.g.r..

⁶⁸ Romanya'da Teşvikler, a.g.r..

⁶⁹ TESK (2009), s. 1.

Avrupa Birliği SBA bürosu tarafından sürekli güncellenen finansal hizmet sektörlerini kapsamayan raporlara göre Türkiye’de aktif olarak bu (NACE A-C, K) sınıflaması kapsamında ekonomik faaliyet yürüten “kayıtlı” toplam işletme sayısı 2 milyon 316 bin olarak verilmektedir. Bunların yüzde 99,9’ KOBİ ve yine toplamın %92,8’i Mikro İşletmedir.

İşletme veya işyeri sayımı yöntemi ile ulaşılan verilerden hareket edilerek mikro işletmelerin tüm işletmeler içindeki bu devasa büyüklükteki payına rağmen istihdama katkılarına oransal olarak bakıldığında bu denli büyük olmadığı görülmektedir. Zira 151.034 adet küçük işletmenin istihdam içindeki payı yüzde 30,8 iken mikro işletmelerin payı %38,1’de kalmıştır. Durum katma değer ölçümlerinde de aynı izlenimi vermektedir. Tüm işletmelerin yaklaşık yüzde 98,3’ünü oluşturan mikro işletmelerin katma değer içindeki payları 51 milyar Euro ile %12,7 de kalmıştır. Bu durum Avrupa Birliğindeki mikro işletmelerde iki katına yaklaşmış ve %21’i bulmuştur. Bu tabloda dikkate edilmesi gereken husus tüm verilerin kayıtlı işletme bazında ele alındığı fakat o işletmede çalışıp aynı mesleği icra eden birden fazla kişinin değerlendirmeye alınmadığıdır.

Tablo 13: Türkiye’de KOBİ’lerin İşletme İstihdam ve Katma Değerdeki Payı

	İşletme			İstihdam			Katma Değer		
	Türkiye		AB	Türkiye		AB	Türkiye		AB
	Adet	Pay%	Pay	Adet	Pay	Pay	Milyar €	Pay	Pay
Mikro	2 150 529	%92.8	%91,8	3 518 642	%38.1	%29,7	51	%12.7	%21
Küçük	151 034	%6.5	%6,9	2 847 259	%30.8	%20,7	93	%22.9	%18,9
Orta	12 157	%0.5	%1,1	1 181 237	%12.8	%17,0	64	%15.7	%18,0
<u>KOBİ</u>	<u>2 313 720</u>	<u>%99.9</u>	<u>%99,8</u>	<u>7 547 138</u>	<u>%81.7</u>	<u>%67,4</u>	<u>208</u>	<u>%51.3</u>	<u>%57,9</u>
Büyük	2 475	%0.1	%0,2	1 693 879	%18.3	%32,6	197	%48.7	%42,1
Toplam	2 316 195	%100	%100	9 241 017	%100	%100	405	%100	%100

Kaynak: SBA Factsheet Türkiye – 2009, s.1

Tabloda verildiği gibi sadece işyeri sayımı verileri ile 2 milyon 316 bin işyerinin dikkate alınması halinde KOBİ’lerin yorumunda farklı niceliksel büyüklükler ve oranlar ortaya çıkmaktadır. Tabloda görülen girişimci sayısını temel

alan verileri karşılaştırıldığında birinci tabloda yer alan kütlelerin iki katını aşan büyüklükte farklı niceliksel bir kütle karşımıza çıkmaktadır.

Aslında çelişkili imiş gibi görünen bu tablo KOBİ'lerin tanımlanmasının, sınıflandırılmasının üzerinde bu kadar durulmasının gereğini ve önemini bir başka açıdan daha göstermektedir. KOBİ olgusuna bu iki farklı yaklaşım neticesinde üretilen bilgi, yorum ve diğer veriler bilgi kullanıcılarında soru işaretlerine ve kafa karışıklığına yol açmaktadır.

Türkiye'de KOBİ'ler ve mikro işletmeler 2005'e kadar aynı tanımlamalarda yer almaktaydı. Son yıllarda KOBİ'lerin önem kazanmasıyla birlikte, bu işletmelerin benzerliklerinin yanında farklılıklarının da ağırlık taşıdığı görüldü. Yapılan ve uygulanmaya çalışılan programlarla istenen sonuçlara ulaşılamaması, KOBİ'lerin homojen olmayan bir yapı olarak ayrıntılarıyla birlikte mercek altına alınmasını gerekli hale getirmiştir.

Avrupa Birliği 2005 yılında KOBİ'leri yeniden tanımlayarak en azından Birlik ülkelerindeki tanım kargaşasına son verdi. Ancak AB'nin Mikro İşletme kategorisinde 10'dan az çalışanı olan sınırı getirmesi, OECD ve başka diğer ülke ve kurumlar tarafından yapılan 5'den az çalışanı olan şeklindeki Mİ tanımı çelişkili bir yaklaşımın söz konusu olması gibi bir durumun ortaya çıkmasına neden oldu. Bu durum güncel ekonomi politikanın en önemli gündem konusu olamaya devam eden KOBİ kümesinin daha bilimsel yaklaşımlarla analiz edilmesinin kaçınılmazlığını bir kez daha göstermiş olmaktadır.

Ancak TÜİK tarafından açıklanan toplam çalışabilir nüfus içindeki kendi hesabına çalışanlar ile işverenleri esas alan 12 Kasım 2010 tarihli istihdam temelli anket verilerine⁷⁰ göre daha farklı sonuçlara ulaşılabilmektedir. 2010 Eylül itibari ile toplam 52 Milyon 645 bin kişilik çalışabilir nüfusun istihdamda olan 26 milyon 166 bin kişilik kesimi içinde 2 milyon işletme yerine kendihesabına ve işveren olarak istihdam edilen sayı 5 milyon 734 bin kişilik bir kitle ortaya çıkmaktadır.

⁷⁰ TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması 2010 Ağustos Dönemi Sonuçları (Temmuz, Ağustos, Eylül 2010), **Haber Bülteni**, Sayı 192, 12 Kasım 2010, ss.1-4

Bu aktüel bültende altı milyona yakın toplam girişimcinin yeni tanımlamalara göre yüzde 98'ini oluşturan, 10'dan az çalışanı olan Mikro Girişimler toplam istihdamın yüzde 59,5'ini⁷¹ sağladığı belirtilmektedir. İstihdama katkısı yüzde 38,1'lik paya sahip olan bir kitle ile yüzde 59,5'lik katkı yaptığı iddia edilen aynı kümeye ilişkin olarak geliştirilecek iktisat politikalarının, özellikle teşvik politikalarının gerekçelerinin farklı sosyo ekonomik ağırlıklar taşıyacağı çok açıktır.

Tablo 14: Türkiye ve AB'de Toplam Çalışabilir Nüfus ve Girişimciler

(1.000 Kişi)	Toplam Çalışabilir Nüfus	Toplam İşgücü	İşgücüne Katılım	İV+KH	İV+KH / Topl. İşgücü	İV+KH / Nüfus
Ülke / Yıl	2009	2009	%	Toplam	%	%
Avrupa Birliği (27)	492.719,3	239.267,5	49	32.156,9	13,44	6,53
Almanya	80.830,3	42.023,7	52	4.217,9	10,04	5,22
Yunanistan	10.856,0	4.979,7	46	1.335,1	26,81	12,30
İspanya	45.725,2	23.037,5	50	2.968,6	12,89	6,49
İtalya	59.876,9	24.968,7	42	5.242,2	21,00	8,75
Türkiye (2010)**	52.541,0	25.641,0	49	5.761,0 ¹	22,27 ²	10,91

* Tablo Eurostat verilerinden yararlanılarak tarafımızdan düzenlenmiştir. (Eurostat 26.04.2010)
** Türkiye için 01 Mart 2011'de yayınlanan 2010 TÜİK verileri kullanılmıştır.
(1) Bu rakama aktüel rapor ve tablolarda Ücretsiz Aile Çalışanları da ilave edilerek verilmektedir. Bu şekilde verilmesi gerektiğinde 3.142.000 ÜAÇ ile birlikte 8.903.000 sayısına ulaşılmaktadır.
(2) TÜİK tablolarında verildiği gibi salt istihdam edilenlere göre İV+KH kümesinin oranı %25,2 ve ÜAİ oranı ise % 12,9 dur. Bu küme toplam istihdamın % 38,2'sini oluşturmaktadır.

Kaynak: Tablo EUROSTAT ve TÜİK verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Tablo 13'deki İşyeri sayısı bakımından "SBA Factsheet-2009" verilerinden yola çıkıldığında toplam işletmelerin yüzde 92,8'ini oluşturan 2 milyon 150 bin 529 mikro işletme 3 milyon 518 bin 642 kişilik istihdam kapasitesi ile toplam istihdamın yüzde 38,1'ini oluşturduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Yukarıdaki bilgiler bir kesimi esnaf ve sanatkâr olarak tasnif edilen ve Türkiye'de nerede ise tüm mikro girişimlere atfen kullanılmakta olan bir bütün olarak bu kümenin ekonomik olmaktan ziyade yüklendiği sosyal anlam ve rol gereği, ekonomide atıl konumdaki çok çeşitli mikro kaynakları değerlendirerek kaynak israfını da önlediğinin açık kanıtlarını oluşturmaktadır⁷².

⁷¹ TÜİK, a.g.b., s.2.

⁷² Muammer Kaya, "Esnafı, Çin ve AB baskısı zorluyor", 26 Haziran 2010, **Eko Gündem**, <http://www.ekotrent.com/categories.php?cID=32> (29.11.2010).

Mikro girişimleri teşvik etmenin “Kaynak israfına yol açacağı” şeklindeki yaklaşımların cevabı bu ayrıntılarda saklı bulunmaktadır.

İşletme bazında veriler yerine girişimci bazında veriler dikkate alındığında mikro girişimcilerin tüm girişim içinde ki payları AB ülkelerinde faal olan 32 Milyonu geçkin KOBİ'nin %86'sını oluşturmaktadır. Bunların da ortalama 3 çalışan buldukları dikkate alındığında, Mikro İşletmelerin 10'dan az çalışanı olan şeklindeki bir sınırlama ile tanımlanması MİKOBİ bünyesinin isabetli bir sınıflandırmasının henüz sağlanamadığını göstermektedir.

Bu sorun geçici olarak Mikro İşletmeler grubunun alt iki grupta ele alınması ile aşmaya çalışılmaktadır. Ancak TOSYÖV ve OECD yaklaşımında gözetilen 5'den az çalışanı olan sınırı MİKOBİ'lere yönelik politika ve teşviklerin daha isabetli kararlarla daha etkin uygulanmasına yardımcı olacağı açıktır.

Tablo 15: Türkiye’de KOBİ Tanımı (2005 KOBİ Yönetmeliği’ne Göre)

KOBİ Tanımı	Çalışan sayısı	Yıllık Ciro veya Bilanço Büyüklüğü
Mikro İşletme	10'dan az	1 Milyondan az
Küçük İşletme	50'den az	5 Milyondan az
Orta Büyüklükte İşletme	250'den az	25 Milyondan az

Kaynak: 19.10.2005 tarihli Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik.

Mikro girişimlerin ekonominin lokomotifi⁷³ olduğunun önemle vurgulandığı bu yönetmelik⁷⁴ gerekçeleri ile birlikte Haziran 2006 tarihi itibarı ile Türkiye’de resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Böylece Avrupa Birliği uyum sürecinin de gereği olarak detaylı bir KOBİ tanımı ve sınıflandırması geçerlilik kazanmış olmaktadır. Resmîyet kazanarak yürürlüğe giren yönetmelikler kavram kargaşasına, tanım karmaşıklığına açıklık getirmekle birlikte tartışmaların yasaklandığı anlamın da gelmemektedir. İtirazlar, farklı ölçütlerle sınıflandırma ve

⁷³ Günter Verheugen, **Die neue KMU-Definition**, Benutzerhandbuch und Mustererklärung, Europäische Gemeinschaften, Brüksel 2006, s.2, http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/index_de.htm. (22.10.2009).

⁷⁴ 2005/9617 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik”, **Resmî Gazete**, Sayı; 25997, Ankara 18.11.2005.

tanımlama önerileri ile birlikte bu konu gündemdeki önemini korurken, tartışmalar da devam etmektedir.

Ancak bu yeni süreçle birlikte araştırmacı, akademisyen veya uygulamacıların “ortak bir KOBİ tanımı yok” ile başlayan cümlelere son vermesi de başka bir sorumluluk gereği olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Böylece önce sorunun kendisinin ve peşinden onun ana aktörlerini içinde barındıran devingen aktif kesiminin objektif, tarafsız reel verilere dayalı bütünsel gövdesinin mümkün ve gerekli olan çok çeşitli yanları ile dününün, bugününün ve varsayımsal yarınının tüm boyutları ile ortaya konulması olanağı yaratılmış olmaktadır.

1.2.7.1. Küçük Esnaf, Esnaf ve Tacir Tanımları

Türkiye’de esnaf ve sanatkârların kapsamı ve tanımı, Avrupa Birliği ülkelerindeki uygulamalardan biraz farklıdır. “Esnaf “ ve “sanatkâr” deyimleri genellikle bir arada kullanılmaktadır. “Esnaf” ticaret ve hizmet işkollarında çalışan, ancak faaliyetleri ve geliri “tacir” sayılacak ölçüde büyük olmayan girişimci olarak kabul edilmektedir. “Sanatkâr” deyimini ile imalat işkollarında çalışan, ancak faaliyetleri ve geliri “sanayici” sayılacak ölçüde büyük olmayan girişimciler anlaşılmaktadır⁷⁵.

1.2.7.2. Küçük Esnaf

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 12 ve 17. maddelerine ve 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanununa göre Koordinasyon Kurulunca tespit ve yayımlanacak esnaf ve küçük sanatkâr kollarına dahil olan ve gelir vergisinden muaf olanlarla, kazançları götürü usulde vergilendirilenler, işletme hesabına göre defter tutanlardan iktisadi faaliyetleri nakdi sermayelerinden ziyade bedeni çalışmalarına dayanan ve kazançları ancak geçimlerini sağlamaya yetecek derecede az olan ve Vergi Usul Kanunu’nun 177. maddesinin 1.Fıkrasının 1 ve 3 numaralı bentlerinde

⁷⁵ TESK, **Esnaf Raporu**, s. 23.

yer alan nakdi limitlerin yarısını, 2 numaralı bendinde yazılı nakdi limitin tamamını aşmayanlar **Esnaf ve Küçük Sanatkâr** sayılmaktadır⁷⁶.

1 Ocak 1957 tarihinden buyana yaklaşık 50 yıldır yürürlükte olan Türk Ticaret Kanunu yerine 1 Temmuz 2012'den itibaren uygulanacak olan Türk Ticaret Kanunu ve Uygulama Kanunu⁷⁷ 14.01.2011 tarihi itibari ile TBMM'de kabul edilerek kanunlaştı. Kanunun 11'inci Maddesinin 1'inci fıkrasındaki "Ticarî işletme, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı asan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir." ifadesi ile esnaf ve çiftçilik kümeleri kapsam dışında tutulmaktadır. Ayrıca aynı maddenin ikinci fıkrası "Ticarî işletme ile esnaf işletmesi arasındaki sınırın, Bakanlar Kurulunca çıkarılacak kararnamede gösterileceğini belirtmektedir.

Altı Kitaptan oluşan kanunun Ticarî İşletmeleri kapsayan birinci kitabının birinci kısmındaki 14'ncü maddesinin birinci fıkrasında; ister gezici olsun, ister bir dükkânda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedenî çalışmasına dayanan ve geliri 11 inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca çıkarılacak kararnamede gösterilen sınırı aşmayan ve sanat veya ticaretle uğrasan kişiler esnaf olarak tanımlanmaktadır⁷⁸.

1.2.7.3. Tacir

Türk Ticaret Kanunu'nun 14. maddesine göre bir ticari işletmeyi kısmen bile olsa kendi adına işleten kimse tacir sayılmaktadır. Bu tanım gereğince gerçek kişilerin tacir niteliğini kazanabilmesi için bir ticari işletmenin var olması, bu ticari işletmenin işletilmesi, ticari işletmenin kısmen de olsa kendisi adına işletilmesi gerekmektedir.

Kanunun 11'inci maddesinin 1'inci fıkrasındaki "Ticarî işletme, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı asan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin

⁷⁶ Mehmet Tosuner, Zeynep Arıkan, Abdullah Tekbaş, **Esnaf ve Sanatkârın Türk Vergi Sistemi içindeki Konumu Vergisel Sorunları ve Çözüm Önerileri**, İESOB Yayınları, Yayın No:6, İzmir, 2004. ss. 6-23.

⁷⁷ Ünal Tekinalp, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı - Geleceği Hazırlayan Bir Düzenleme" **Vergi Portalı. Com**, <http://www.vergiportali.com/Content.aspx?Type=LeftMenuD&Id=56> (15.01.2011).

⁷⁸ Yeni Türk Ticaret Kanunu.

devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir.” ifadesi ile esnaf ve çiftçilik kümeleri kapsam dışında tutulmaktadır. Ayrıca aynı maddenin ikinci fıkrası “Ticarî işletme ile esnaf işletmesi arasındaki sınırın, Bakanlar Kurulunca çıkarılacak kararnamede gösterileceğini belirtmektedir.

Ölçeklerine göre ticarî işletmeler; Vergi usul kanunları açısından gerçek usulde vergilendirilen ve 1. sınıf tacir sayılan, bilanço esasına göre defter tutanlarla⁷⁹, işletme esasına göre defter tutanlardan Vergi Usul Kanunu’nun 177. maddesinin birinci fıkrasının 1 ve 3 numaralı bentlerinde yer alan nakdi limitlerin yarısını, 2 numaralı bendindeki yazılı limitin tamamını aşanlar tacir sayılmaktadır⁸⁰.

Yeni Türk Ticaret Kanununa aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi Türkiye’de daha çok esnaf ve sanatkâr tanımı içinde yer almalarını da dikkate alarak sadece küçük, orta ve büyük işletme kümelerini tanımlama gereği duymuştur. Ancak 2005 KOBİ Tanımı ve Yönetmeliğinde yıllık 5 milyon olarak belirlenen satışlar ve ciro sınırları sırası ile küçük işletmelerin lehine 12 milyon TL ve 6 milyon TL olarak yükseltilmiştir. Orta büyüklükteki işletmelerde ise yıllık satışlar tutarı 25 milyon TL’den 50 milyon TL’sine yükseltilirken bilanço değerinde aleyhte bir değişikliğe gidilerek 25 milyon TL bilanço değeri sınırı 20 milyon TL olarak düşürülmüştür.

Genel kurul tutanaklarından da bu ölçülerin halen Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca yayımlanmış bulunan yürürlükteki küçük ve orta ölçekli işletme ölçüler ile tam uyuşmadığı ve bu ölçülerin birbirleri ile tutarlı olmalarının gerektiğine değinilmiş ve uygulamada ölçüt karmaşasına neden olmaması için 1522’nci maddeyle bağlantı kurulması uygun görülmüştür⁸¹.

1.2.8. Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Ticari İşletme Tanımları

Kanunun kavramlar başlıklı 135’inci Maddesinin 2’inci fıkrası “Küçük ve orta ölçekli şirketler belirlenirken, şahıs şirketleri için 1522, sermaye şirketleri hakkında ise 1523 üncü maddelerde öngörülen ölçütlerin uygulanması ile işletme

⁷⁹ Mehmet Tosuner ve Zeynep Arıkan, **Türk Vergi Sistemi**, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş Onaltıncı Bası, Kanyılmaz Matbaası, İzmir, Şubat 2011, s. 45.

⁸⁰ BTSO, “Bursa Ticaret ve Sanayi Odası, Ekonomik Sosyal Durum Analizi”, <http://www.btso.org.tr/?page=membership/forced.html> (09.10.2010).

⁸¹ TBMM Genel Kurul Tutanağı, s.105-106.

ölçeklerini tüm hükümlerde uygulanmak üzere yeniden tanımlamaktadır. Bakanlar kuruluna on katına kadar artırmak ve onda birine kadar düşürmek yetkisi veren yeni kanuna göre işletme büyüklükleri aşağıdaki gibi belirlenmektedir.

Tablo 16: Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre İşletme Ölçekleri

İşletme Ölçeği	Ölçeklerin uygulaması	Çalışan Sayısı	Satışlar Toplamı TL	Bilanço Değeri TL
Mikro	-	-	-	-
Küçük	En az ikisini aşmayanlar	< 50 Kişi	< 12 Milyon	< 6 Milyon
Orta	Öncekilerin en az ikisini aşp, bu üç ölçütün en az ikisini aşmayanlar	< 250 Kişi	< 50 Milyon	< 20 Milyon
Büyük	En az ikisini aşanlar	>= 250	>= 50 Milyon	>= 20 Milyon

Kaynak: 14.01.2011 Tarihli Yeni Türk Ticaret Kanunu

MADDE 1522, Fıkra 1, Küçük ve orta ölçekli ticarî işletmeleri tanımlayan ölçütler, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin görüşü alınarak, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir. Yönetmelik, Resmî Gazetede yayımlanır. Bu ölçütlerin, bu Kanunun ticarî defterler ile finansal tablolara ve raporlamaya ilişkin olanları basta olmak üzere, ilgili tüm hükümlerine uygulanacağı belirtilerek 1 Temmuz 2012’de yürürlüğe girecek kanunun eksikliklerinin tamamlanması öngörülmüştür.

1. Ölçeklerine göre sermaye şirketleri

MADDE 1523, 1’inci Paragraf; Aşağıdaki üç ölçütten en az ikisini aşmayanlar **küçük sermaye şirketi** olarak kabul edilir: a) Aktifte görülen zararın çıkarılmasıyla bulunan bilânço toplamı altı milyon Türk Lirası. b) Hesap döneminin son gününden (bilânço günü) önceki on iki ay içindeki satışlar toplamı oniki milyon Türk Lirası. c) Yıllık ortalama çalışan sayısı elli kişi.

2’inci Fıkra; Birinci fıkrada öngörülen büyüklük ölçütlerinden en az ikisini aşan ve aşağıdaki üç ölçütün ikisini aşmayanlar **orta büyüklükte sermaye şirketi** olarak kabul edilir. a) Aktifte görülen zararın çıkarılmasıyla bulunan bilânço toplamı yirmi milyon Türk Lirası, b) Hesap döneminin son gününden önceki oniki ay içindeki satışlar tutarı elli milyon Türk Lirası, c) Yıllık ortalama çalışan sayısı ikiyüzelli kişi.

4'ncü Fıkra; İkinci fıkrada belirtilen ölçütlerden en az ikisini asan sermaye şirketi **büyük sermaye şirketi** olarak kabul edilir. Menkul kıymetleri, Türkiye'de menkul kıymetler borsalarında veya Sermaye Piyasası Kurulunun her yıl ilân edeceği listede yer alan ülkelerin menkul kıymetler borsalarında işlem gören ya da işlem görmek üzere kota edilmiş yahut kotasyon için başvurusu yapılmış bulunan bir şirket, bu fıkradaki ölçütleri aşmamış olsa bile, büyük sermaye şirketi olarak kabul edilir.

1523'ncü maddenin 5'nci fıkrasında ise, Birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarda öngörülen büyüklük ölçütleri, bilânço günü itibarıyla, birbirini izleyen iki faaliyet döneminde aşılmışsa veya bu ölçütlerin altında kalınmışsa şirketin büyüklük yönünden konumunun değişeceği hükmü getirilmektedir.

1.2.9. Tarımsal Mikro İşletme Tanımı

Tarımsal Mikro İşletme kavramı KOBİ'lere yeni yaklaşım süreci ile mikro kredi kavramının küresel finans piyasalarına ve yoksullukla mücadelenin ana gündemine yerleşmesi ile birlikte başlamış bulunmaktadır. Mikro kredi kampanyalarının gelişmiş veya gelişmekte olan dünyanın 100'e yakın ülkesinde kamuoyunun finans kurumlarının gündemine oturması ile birlikte yüzlerce yıldır kendi kaderine terk edilen köylü kitlelerinin potansiyel gücü atıl bırakılmış olan üretim ve tüketim kapasiteleri iştah kabartmaya başladı.

Muhammed Yunus'un özellikle vurguladığı gibi telefon hizmetinden başlayan kredi kurumlarının ve çok çeşitli pazarlama şirketlerinin yeni pazar ve yeni hedef kitle arayışları sürecinde bu milyarlık köylü kitleleri keşfedildi. Küresel çok uluslu şirketler, bankalar ve bunların yerel temsilcileri, barınma ve beslenme gibi kendi sınırlı ihtiyaçlarını kırsal kesimde temin eden bu hedef kitleye öncelikle kendi ürünlerini pazarlamak amacıyla ulaşmaya çalıştılar. Onların kendi basit doğal ihtiyaçları bu mal ve hizmet pazarlamacıları için ikincil önemdeydi⁸².

⁸² Muhammed Yunus, **Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru**, Doğan Kitap 2. Basım, İstanbul, Nisan 2003, s.28-29.

Son yıllara kadar küresel olarak sayıları potansiyelleri istatistiklerinin tutulmasına dahi ihtiyaç hissedilmeyen bu kitle iki binli yıllardan başlayarak küresel ve ulusal bilgi ve veri toplayan kurumların ilgi alanlarında yer almaya başladı. Bu kesime dair uluslararası kurumlar tarafından belirlenen kriterlere uygun olarak ulusal ve küresel bazda sayısal veriler toplanmaya istatistikler yapılmaya başlanmıştır.

Küresel olarak milyarlarla ölçülen dünyanın en yoksul kesimini oluşturan tarım sektörü kitleleri iş ve yaşam koşulları bakımından tasnif edilmeye, sosyal ve iktisadi ilişkileri irdelenmeye başlanmış bulunmaktadır. Ulusal ve küresel yardım ve destek programlarının temel hedef kümesi olarak bu kesimler özel bir rol oynamaya başlardır.

Tüm bu süreç ve yerleşen küresel gelişmeler ilk aşamada şehirleri etki alanına alırken hızla kırsal kesimlere de yayılmaya başladı. Şehirlerin küçük atıl kapasiteleri ve birimleri en küçük hücrelerine kadar serbest piyasaya entegre edilirken kırsal kesimler de aynı şekilde en küçük birimlerine, hücrelerine kadar ayrıntıları ile tasnif edilerek piyasaya entegrasyonlarının sağlanmasının koşulları oluşturulmaya başlanmıştır.

Yüzlerce yıllık kapitalist gelişime sürecinde köylüler denilip geçilen bu kesim çiftçiler, tarım sektörü, tarımsal işletmeler, tarımsal KOBİ'ler kavramları ve yeniden tanımlanmaları ile piyasanın, güncel medyanın ilgi alanlarında yerini almaya başlamıştır.

Önceleri işletmeden sayılmayan tarımsal faaliyetler giderek tarımsal KOBİ'ler kategorisinde ele alınmaya başlandı. Başta Avrupa Birliği olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde piyasa normlarına göre çok sınırlı üretim kapasitesi olan bu tarımsal girişimler, tarımsal aile faaliyetleri, bağ ve bahçe uğraşları ve çoğunlukla pazar dışı kişisel veya aile içi tüketim ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik üretim faaliyetleri kırsal mikro girişimler olarak iktisat literatüründe yerlerini almaya başladılar⁸³.

⁸³ Sarısoy, a.g.t.

Günümüzde kırsal kesimde genel işletme tasnifindeki nicel ve nitel ölçütlere uygun karakterdeki tarımsal nitelikli bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetleri de mikro, küçük veya orta ölçekli tarım işletmeleri kategorisinde ele alınmaktadırlar.

Özellikle 2005 yılından itibaren tarımsal KOBİ'ler de diğer iktisadi faaliyetlerde dikkate alınan ölçütler göz önünde bulundurularak tasnif edilmektedirler.

1.3. MİKRO İŞLETMELERİN ÖZELLİKLERİ

Mikro işletmeler KOBİ genel kategorisi altında ele alınmakta ve değerlendirilmekte olan ancak, gerek organizasyonsal ve fonksiyonel yapıları gerekse iş hacimleri bakımından taşıdıkları çok boyutlu farklılıklar nedeniyle bu kategori içinde başlı başına incelenmesi gereken işletmelerdir.

1.3.1. Mikro İşletmeler ve KOBİ'ler Arasındaki Farklar

Resmi tanımlama girişimlerine bakıldığında, mikro işletmelerin daima KOBİ'lerin bir alt/temel grubu olarak ele alınmakta olduğu görülmektedir. Ancak Türkiye'de Küçük Esnaf ve Sanatkâr olarak, dünya çapında ise girişimci işçi, (Einmannunternehmer) "Tek kişilik girişim" gibi kavramlarla ifade edilen henüz kesin tanımlamaları yapılamamış olan ama toplam işletme sayısının dünya ortalamasında %90'ını teşkil eden bu kesim KOBİ olarak bir genelleme şeklinde ele alınmamalıdır.

Avrupa Birliği çerçevesinde baktığımızda Alman KOBİ veya Kendi deyimleri ile KMU'ları (Kleinst-, Klein und Mittelständische Unternehmer) aslında tüm dünya ölçeğinde örnek alınması gereken girişimcilik biçimleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Alman ekonomisinde KMU'lar çok iyi tanımlanmış bulunuyor. Sanatkârlara tekabül eden kesime, son yıllarda biraz daha bürokrasiden kurtarılarak belli bir rahatlık kazandırılmıştır. Almanya'da Küçük Esnaf diye bir tanımlama literatürde bulunmadığı için yeniden çerçevesi çizilen mikro işletmeler önemsenecek derecede bir yenilik olarak algılanmadı. Ama kafalarda yeni bir terimin yerleşmesine neden

oldu. Almanlar istatistiksel olarak hep dünya şampiyonluğunu andıran verileri görmeye ve algılamaya alışkın bir ulus olarak birden bire *mikro* gibi çok küçük bir birimi ifade ettiği belli olan bir kavramla ekonomik bir işletmeyi tanımlamak durumunda kaldılar. Tüm Alman kamuoyunu çok fazla da ilgilendirmiyordu bu *mikro* yaklaşımı. Çünkü bu *mikro* tanımlamasının içine giren işletmelerin 'çoğunun' sahipleri zaten göçmen-yabancı kökenli girişimcilerdi.

Almanya'da veya daha somut olarak belirlenmiş olan çevresiyle birlikte hem hizmet, hem de üretim sektörü olarak önemli bir potansiyele sahip olan Köln'deki. KMU'lar ile mikro işletmeler veya büyük işletmeler arasında neredeyse kalın duvarlar var denilebilir. Bir yanda Ford Fabrikası, diğer yanda Deutz motor fabrikası çok büyüklere örnek teşkil etmektedir. Çevresindeki birçok Endüstri Bölgesiyle Büyük ölçekli yerli, Amerikan veya yabancı ortaklı büyük hizmet ve üretim firmaları kendi dünya ihracat şampiyonluklarını koruyarak tartışılmaz yerlerini almaktadırlar.

Bunların yanında küçük ölçekli girişimler de mikro işletmelere karışmadan üretim sürecindeki küçümsenmeyecek derecedeki sürdürülebilir istikrarlılıkları ile piyasada hak ettikleri yerleri almakta oldukları görülmektedir. Geriye yerleşik düzenli ve kısmen rahat sayılabilecek, Almanların hiç sıcak bakmadıkları rentabilitesi çok düşük, marjinal mikro işletmeler kalıyor. İşte bu klasik alman programlılığına ve disiplinine uymayan spontane girişimler, göçmen girişimcilerin ana gövdesini oluşturmaktadır.

Hem büyüklere nazaran finansal, yapısal zayıflıkları nedeniyle, hem de Mikro İşletmelerin doğrudan etkilenmedikleri uluslararası veya çok küçük çaplı olmaları nedeniyle ve konjoktüre bağlı olmadan ticari ve sanatsal faaliyette bulunabiliyor olmalarına karşın yerel ve uluslararası krizlerden kolayca etkilenen KOBİ'ler sürekli karamsarlık ve iflas korkusuyla yaşamaktadırlar. Bütün bu olumsuz tabloya rağmen KOBİ'ler her geçen gün, hem yerel ekonomilerin, hem de uluslararası ekonomik pazarın lokomotifi rolünü giderek daha yoğun olarak, daha fazla katma değer yaratarak yerine getirmektedirler.

1.3.1.1. Mikro İşletmeler ile KOBİ'lerin İşlevsel Farklılıkları

Çalışmalarımız ve araştırmalarımız sırasında genel olarak KOBİ'lerle bu kümenin ana kümesini oluşturan mikro işletmeler arasında özellikle dikkat edilmesi gereken birçok farklılıkların olduğu ortaya çıkmıştır. Gerek bilimsel sonuçlara ulaşmada ve gerekse KOBİ politikalarının oluşturulmasında aşağıdaki tabloda verilmekte olan bu farklılıkların göz önünde bulundurulması sağlıklı ve kesin bilgiye ulaşmada yol gösterici olacaktır.

Mikro İşletmeler, daha çok sınırlı kapasitede mal ve hizmet üretimine yönelmiş olan işletmelerdir. KOBİ'lere nazaran uzun vadeli krizlerden, ekonomik ve politik gelişmelerden daha yavaş etkilenirler. Buna karşın hem pazar, hem çeşitli dış kaynaklar bakımından dışa bağımlı olan KOBİ'ler, yaşanan aktüel dalgalanmalardan daha derin ve çabuk etkilenirler. Mikro İşletmelerden farklı olarak KOBİ'ler sınırlı kaynaklarıyla, sınırlı teknoloji kullanımı olanaklarıyla, yetersiz organizasyon ve sınırlı kalifiye insan kaynaklarıyla kendi öz güçlerinden aldıkları cesaret ve yaratıcılık ruhlarıyla büyük işletmelere göre çok sayıdaki olumsuzluklara sahiptirler⁸⁴.

Mikro ve küçük işletmeler bu dönüşüm sürecini yaşamaktadırlar. Geleneksel çizgide üretim yapan, yalnız yerel pazarlara yönelik faaliyet gösteren, büyümekten çekinen, demode teknoloji kullanan ve serbest rekabetten kaçınan klasik mikro ve küçük ölçekteki işletmecilik anlayışı tüm yapısal ve fonksiyonel alanlarda yeniliklere açık, bilgiye ve bilgilenmeye önem veren, pazarı küresel olarak algılayan bir mikro girişim felsefesine dönüşmektedir. Bu dönüşümü gerçekleştirmiş bir mikro ve küçük ölçekli işletmeler sistemi, toplumsal barışın, ekonomik dinamizmin ve siyasal istikrarın garantisi olarak görülmektedir⁸⁵. Tüm bu sınırlı olanaklara rağmen hem yerel pazarlara yönelik mal ve hizmet üreten, hem de mikro işletmelere, görece daha geniş kapasitelerinden kaynaklanan avantajlarını kullanarak, uluslararası pazarlara da mal ve hizmet üretmeyi başarabilen işletmelerdir.

⁸⁴ Selimoğlu ve Sirkeci, a.g.m., s. 462.

⁸⁵ Rifat Iraz, "Küresel Rekabet Ortamında Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Ulusal Sosyo-Ekonomik Sisteme Katkıları Açısından Değerlendirilmesi", **Selçuk Üniversitesi SBE Dergisi**, www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler%5CRifat%20İRAZ%5C223-236.pdf (25.12.2009), s. 228

Aşağıdaki tabloda ana hatları ile verilmekte olan farklılıklar, ekonomik-politik hayatta stratejik önem taşıyan fonksiyonları üstlenmiş olan genel KOBİ kümesinin alt grupları ile birlikte ancak farklılıkları göz önünde bulundurularak tespit edilen isabetli politikaların oluşturulması mümkün olabilecektir.

Tablo 17: Mikro İşletme ile KOBİ'lerin İşlevsel Farklılıkları

Tanımlamalar	Mikro İşletmeler	KOBİ'ler
Sahiplik durumu	% 60 Şahıs İşletmesi	Şirketleşme daha yoğundur
Kurumsallaşma	Çok zayıftır	Eğilim kurumsallaşma yönündedir
Emek/Sermaye Yoğ.	Emek Yoğun	Sermaye ağırlıklı
İstihdam	Sahibi veya bir kişi	Ortalama 3-5 Personel İstihdamı
Yabancı Finansman Kredi Kullanımı	Sınırlı Öz sermaye Özel Krediler %90'ının kredi imkânı yok	Öz sermaye, Özel eş dost kredileri ve yabancı finansman kaynakları kullanılır, Kredibiliteleri sınırlıdır
Danışmanlık Hizmeti	Yok veya çok sınırlı	Müşavirlik Hizmetleri kullanılır
Pazarlama Politikası	Geleneksel veya yok	Sınırlı Pazarlama Teknikleri kullanılır
Reklam ve Tanıtım	Yok veya çok zayıf	Sınırlı Reklam, Tanıtım aracı kullanılır
Piyasa tanımlaması İhracata yönelim	Çok yakın dar çevre, İç piyasa, İhracata yönelim zayıf	Yakın çevre / sınırlı uluslararası piyasaya ihracat denemeleri
Finans Kurumları Bankalarla ilişkiler	Kısmen hiç yok Sınırlı başvuru ve kullanım	%20'lik kesim kredibiliteye sahip, Dar finans kurumu ve Banka kullanımı,
Verimlilik	Emek yoğun, Verimlilik çok düşük. Elsanatlarında nispi verimlilik Uzmanlık gerektiren serbest mesleklerde yeterli	Sermaye yatırımları, makine ve teknoloji kullanımı nedeniyle emek kullanımı rasyonel
Makine ve teknoloji kullanımı	Teknik ve sanatkârlık alanlarında Hizmet ve Ticaret emek yoğun	Makine ve teknoloji kullanımı ağırlıkta
İnternet ve e-ticaret	Çok zayıf Sektörel %5-20 civarında	İnternet kullanımı gelişmekte e-ticaret gelişmekte
Eğitim – Öğrenim durumu Vizyon	Çok düşük, Öğrenime ve bilgi edinmeye isteksiz. Pozitif gelişme Sanatkârlıklarda ve serbest meslek dalları ile sınırlı	Düşük eğitim düzeyi hakim. Dar ve isteksiz öğrenme ve bilgi edinime isteği
İş Planı /bütçeleme	Yok veya çok sınırlı	Çok zayıf
Krizler ve Çalkantılara, Pazar akımlarına karşı tutum	Krizlerden kitlesel etkilenme yaygın değil. Çalkantılara karşı manevra kabiliyetleri var. Alternatif arayışlar yeni çıkış yolları yaratır	Sektörel dayanma zayıftır. Pazar (Çin vb.) akımlarından etkilenme yüksektir. Ani iflaslar, Kitlesel yıkım yaygındır.
Devlet teşvikleri ve destekleri / yardımları	Pek bilinmez. Yüksek Müracaat ve kullanım maliyeti. Bezdiren Bürokrasi.	Sınırlı da olsa bilinir. Bürokrasi ve müracaat maliyetleri caydırıcı etki yapıyor
Sosyal Çevre ilişkisi	Sosyo-politik role önemlidir. Kitlesel esnaf ve üretici eylemleri etkili olmaktadır. Sosyal huzur ve düzen, Sosyal refaha küçük ölçekli ama kitlesel katkı	Sosyal ve politik rolleri önemlidir. Üretim ve ekonomik güçleri etkin. Toplumsal Orta direktir. Sosyal refaha ve kalkınmaya katkısı önemlidir
Çevre Koruması	Önemli pozitif rolleri vardır. Korumacıdırlar. Eskilerin yeniden kullanımında önemli rol oynarlar.	Menfaat çelişkisi vardır. Yüksek maliyetler nedeniyle ağır zararlara yol açabilirler.

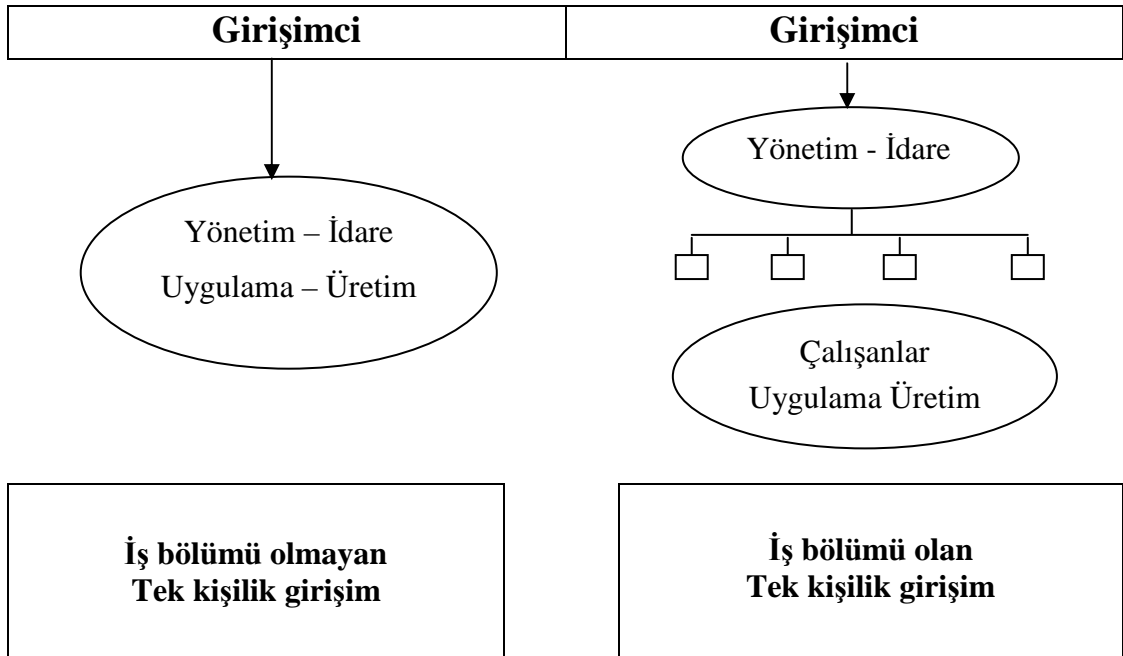
Kaynak: Selimoğlu, a.g.m. s. 462-463, tarafımızdan yeniden düzenlenmiştir.

Yukarıdaki tabloda mikro işletmeler ile KOBİ'ler arasındaki temel işlevsel farklar karşılaştırılarak bilgi kullanıcılarına sunulmaktadır.

1.3.1.2. Mikro İşletmeler ile KOBİ'lerin Organizasyonsal Farklılıkları

Mikro İşletmeler çoğunlukla tek kişilik şahıs girişimleridir. Personel çalıştırmayan şahıs girişimlerinde, işletmenin sahibi, girişimci ve çalışan aynı şahıstır. Bu tür en basit girişimlerde iş bölüşümü, insan kaynakları organizasyonu, sevk ve idare, mal ve hizmetin üretimi süreçleri işletmenin sahibinde somutlaşır.

Şekil 3: Mikro İşletmelerin Organizasyon Yapıları

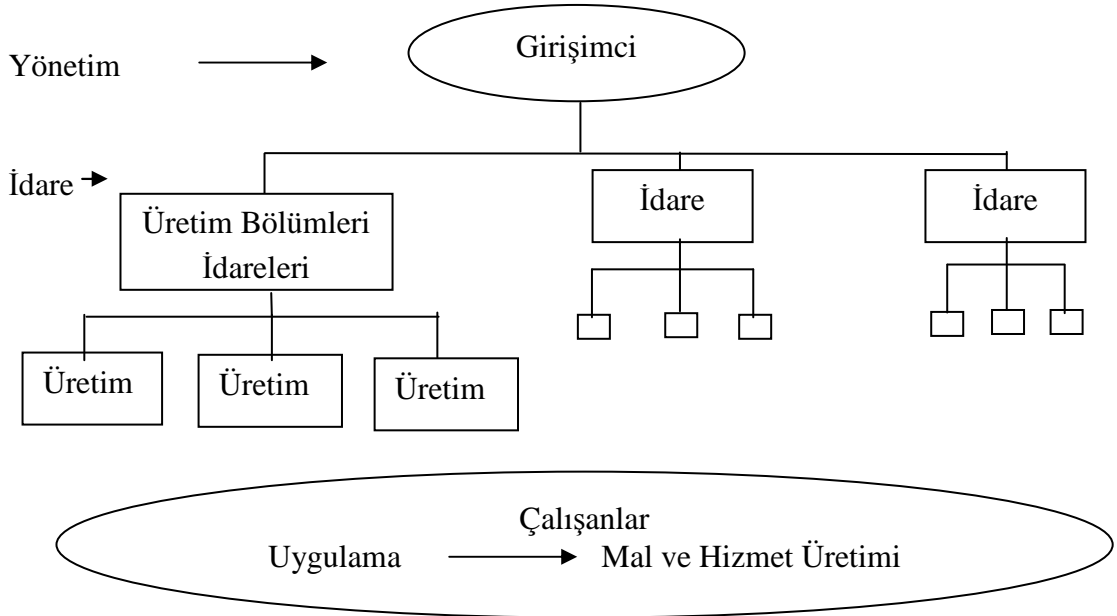
Kaynak: Eleonore Henning, "Das Problem der adäquaten Qualifikation des mittelständischen Unternehmers im Einzelhandel", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Das Wirtschafts- und Sozialwissenschaftlichen Fakultät der Universität zu Köln, 1971. s.22'den yararlanılarak tarafımızdan düzenlenmiştir.

Bu tür girişimlerde, girişimcinin eğitim durumuna, iş tecrübesine, mesleki uzmanlığına ve kişisel yeteneklerine bağlı olarak doğal bir iş organizasyonu, iş akışı planlaması, zaman ve üretim planlaması görmek mümkündür. Tüm bu prosedür geleneksel ve alışkanlıklarla aktarılan ve yapılan, uygulanan talimatlar bütünü

gibidir. Yazılı bir organizasyon ve iş akışı şeması ihtiyaç hasıl etmediğinden veya üretimin olmazsa olmaz koşulu olmadığından gerek duyulmamaktadır⁸⁶.

Lokantalardaki mönüleri ve gazete kupürlerinden kesilmiş yemek tariflerini saymazsak, mutfaklarda çalışan aşçıların çoğunluğunun mutfak kılavuzu ve yemek el kitabı yoktur. Ancak belirli serbest meslekleri, teknik dallardaki girişimleri (Doktor, muhasebeci, mühendislik gibi) bunlardan ayrı olarak ele almak gerekir. Bu tür tek kişilik basit yapıdaki girişimlerde, hammadde ve diğer üretim ve mal girdilerinin tedarikinden, üretime ve hizmet ve ürünlerin pazarlanmasına kadar gerekli tüm organizasyon ve sorumluluk girişimci tarafından üstlenilmektedir.

Şekil 4: Küçük İşletmelerin Organizasyon Yapıları

Kaynak: Henning, a.g.t., s.23'den yararlanılarak tarafımızdan düzenlenmiştir.

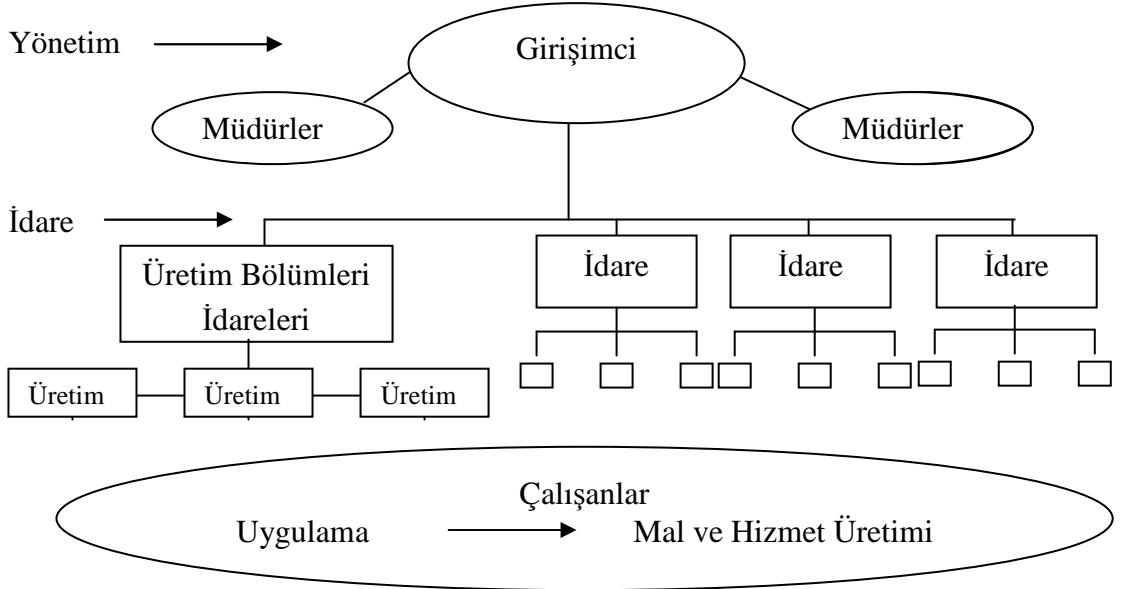
Girişimin kapasitesi ve büyüklüğüne göre dışarıdan uzman iş gücü yardımına başvurulur. Muhasebe işlerinin gördürülmesi ve temizlik işlerinin yaptırılması bunun en yaygın örneklerindedir.

⁸⁶ Eleonore Henning, "Das Problem der adäquaten Qualifikation des mittelständischen Unternehmers im Einzelhandel", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Das Wirtschafts- und Sozialwissenschaftlichen Fakultät der Universität zu Köln, 1971. s.22-23.

Personel istihdam eden veya ailenin bazı üyelerini girişimin belirli aşamalarında üretime sokan girişimlerde belirli bir iş organizasyonu, bir iş paylaşımı ortaya çıkmaktadır. Bu tür basit işletme türlerinde, genel olarak, girişimci sevk ve idarede, iş planlamasında sorumlulukları üstlenir.

Üretimin veya servisin gerçekleştirilmesinde ise çalışanlar gereken sorumlulukları üstlenirler. Birden çok iş görenin çalıştığı işletmelerde ise, şahsen üretimde de yer alan, üretim şefi gibi, usta veya ustabaşı, işletme amiri gibi görevlendirmeler gündeme gelmektedir. Girişimci böylece bazı sorumluluklarını iş verdiği diğer çalışanlarla paylaşabilme olanağı bulur.

Şekil 5: Orta Ölçekli İşletmelerin Organizasyon Yapıları

Kaynak: Henning, a.g.t., s.23'den yararlanılarak tarafımızdan düzenlenmiştir.

KOBİ'lerin bu ikinci gurubunu oluşturan işletmelerin organizasyon yapıları yatay ve dikey olarak kademelere ayrılır. Burada Girişimci işletme ve üretim sorumluluklarının, planlama, günlük iş akışının kontrolü, üretim birimlerinin kontrolü, pazarlama ve servis hizmetlerinin kontrolü ve Ar - Ge çalışmalarının denetlenmesi ve uygulamalarını bölüm sorumlularına devretmektedir. Bu işletme büyüklüklerine ulaşılması halinde işletme kurumlaşmaya, üretim iş kalitesinin artmasına, modern üretim ve iş tekniklerinin kullanılması ağırlık kazanmaya başlar. Geleneksellik, yavaş yerini üretim ve pazarın yeni tekniklerinin kullanımına bırakır.

Kendi içinde sektörlere göre farklılıklar gösteren bu işletme biçimlerinde girişimcinin yönetim görevi birinci dereceden uzman yönetici kadrolar arasında paylaşılmaktadır.

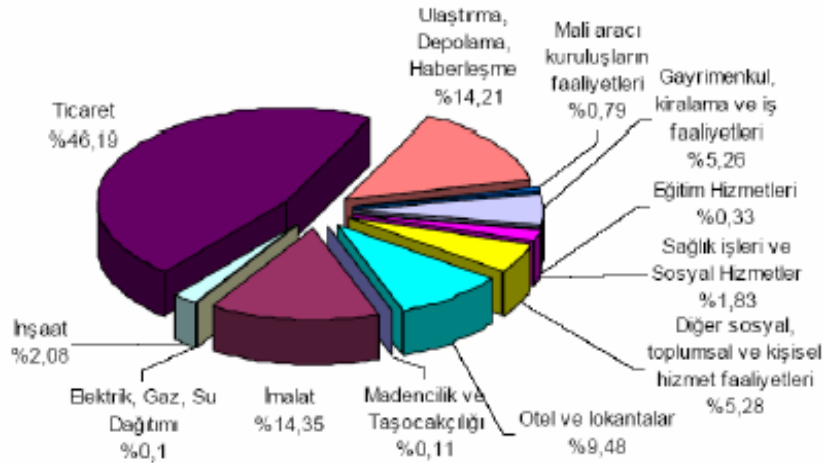
Kümenin bu kısmı diğer küçük ölçekli işletme gruplarına kıyasla kurumsallaşmaya ve profesyonelleşmeye daha elverişlidir. Üretim sadece girişimcinin kendi kapasitesi sınırları içinde kalamayacak duruma gelmiştir. Bizzat üretimin planlanması ve uygulanmasından, pazar araştırmasından, pazarlama tekniklerine, insan kaynakları planlaması ve organizasyonuna kadar uzman kadroların görevlendirilmesi bu çaptaki işletmelerin organizasyonsal yapılarını belirlemektedir.

Orta ölçekli işletmelerin organizasyonel yapılarında KOBİ kavramı içerisinde ele alınan işletme ölçekleri bakımından küçük veya mikro işletmelere olan benzerliklerden çok büyük ölçekli işletmelere yakın özellikler görülmektedir.

1.3.2. Mikro İşletmelerin Sektörel Dağılımı

Esnaf ve sanatkârlardan; yaklaşık 449.118'i imalat, 1.528.605'i ise hizmetler sektöründe faaliyette bulunmaktadır⁸⁷.

Grafik 1: KOBİ'lerin Sektörlere Göre Dağılımı

Kaynak: DİE, 2002 Genel İşyeri Sayımı, B.02.01.DİE.0.10.00.906 – Ankara, Ekim 2003, s.3.

⁸⁷ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, **Esnaf Strateji Belgesi**, s.8.

Diğer bir ifade ile tüm esnaf ve sanatkârların yaklaşık yüzde 23'ü imalat, yüzde 77'si hizmetler sektöründe çalışmaktadır. Yukarıdaki grafik KOBİ'leri işletmeler bazında ele alan geleneksel işletmecilik yaklaşımı ile elde edilmiş olan nicel bilgilerin sonuçlarını bir başka açıdan daha göstermektedir.

Mikro işletmelerin sektörel dağılımı söz konusu olduğunda resmi ya da kurumsal bazı bilgilere sıkça ve hemen ulaşmak mümkündür. Ancak birçok yasal veya başkaca idari nedenlerle vergiye tabi toplam veya kesin kazançları bilinmeyen bu kümenin sağlıklı sektörel dağılımı bilgilerine ulaşmak daha birkaç zaman bilinemeyecek.

Tablo 18: İmalat ve Hizmet Sektöründeki Esnaf ve Sanatkârların Sayısı

SIRA	MESLEK KOLLARI	İMALAT	HİZMETLER
1	Madeni Eşya ve Makine	101.469	10.274
2	Oto ve Diğer Motorlu Taşıt Araçları	33.084	53.395
3	Elektrik ve Elektronik Aletler	20.222	40.700
4	Metalden Başka Maddelerden Mamul Eşya	18.167	11.759
5	Ağaçtan Mamul Eşya	61.819	17.190
6	Deri Ve Deriden Mamul Eşya	21.667	7.483
7	Yapı Sanatları	22.309	15.273
8	Her Türü Dokuma, Giyim, Mensucat ve Örgülük Eşya	79.544	2.311
9	Kâğıt, Kırtasiye ve Basımla İlgili Sanatlar	9.660	6.532
10	Spor Alet ve Sıhhi Malzemeler	5.830	1
11	Gıda Maddeleri	51.420	0
12	Lastik, Plastik, Polyester vb. Maddelerden Mamul Eşya	6.894	1.819
13	Camdan Mamul Eşya	5.133	9.224
14	Belirtilmemiş Alt Meslekler	11.900	37.347
15	Gıda Maddeleri İle İlgili Hizmetler	0	440.859
16	Ulaştırma Hizmetleri	0	527.399
17	Haberleşme, Dinlenme, Barınma ve Eğlence Hizmetleri	0	195.809
18	Sağlık, Temizlik, Güzellik ve Bakım Hizmetleri	0	88.481
19	Giyim ve Kuşama İlgili Hizmetler	0	49.103
20	Kâğıt, Kırtasiye ve Basımla İlgili Hizmetler	0	13.646
	TOPLAM	449.118	1.528.605
	GENEL TOPLAM		1.977.723*

Kaynak: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı E-Esnaf ve sanatkâr veritabanı, Aralık 2009.

* Esnaf ve sanatkâr sayısı 1.912.179'dur. Bir esnaf birden fazla meslekte faaliyet gösterebilmektedir

Tablo Türkiye'de tarım sektörü de dahil olmak üzere aktif olan 9 milyon civarındaki MİKOBİ'nin sadece Esnaf Odalarına kayıtlı olanlarını kapsamaktadır.

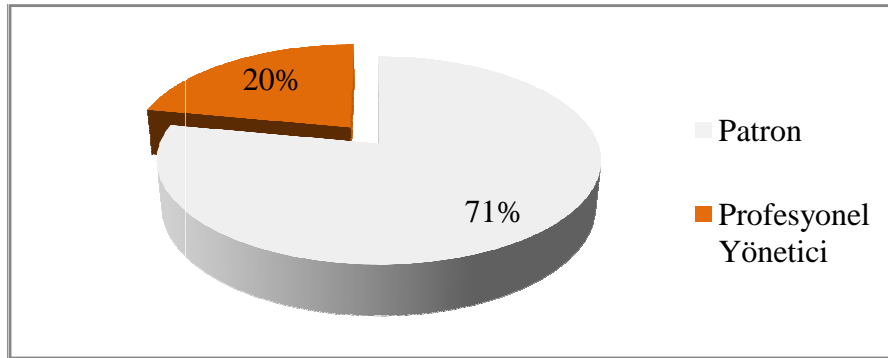
Tablodaki verilere göre Hizmet sektöründe faaliyet gösteren toplam 1,5 milyon civarındaki işletmenin yüzde 76'sına tekabül eden 1 milyon 164 bini üç ana sektör olan Bakkallar, Şoförler, Eğlence yerlerinden oluşmaktadır.

MİKOBİ'lere dair oluşturulacak program ve politikalarda istihdam ve yaratılan katma değer bakımından bu ağırlıklı sektörlerin öncelikli veya tercihli olarak ele alınıp incelenmesi doğru tespitler ve isabetli sonuçlar için mutlaka dikkate alınması gerekmektedir.

1.3.3. Mikro İşletmelerde İnsan Kaynakları

AB üyesi ülkelerde benimsenen neo-liberal ekonomi-politikaların da etkisi ve yürürlüğe sokulması ile gerek kamu sektöründe, gerekse büyük sanayi ve ticaret sektörlerinde yeni istihdam olanaklarının şimdi ve yakın bir gelecekte mümkün olamayacağı anlaşılınca mevcuttaki üretim faktörlerinin, yine mevcut oto dinamikler ile üretime sokulması arayışları hız kazandı. Bu araştırma ve çabalar ihtiyar kıtanın yaşlı ama tecrübeli boşta olan ya da işsiz kalacak, eğitilmiş insan faktörünün, emek gücünün üretimde daha aktif olarak sürece dâhil edilmesinin ancak onun daha yoğun olarak bireysel katılımı ile mümkün olacağı sonucuna vardı⁸⁸.

Grafik 2: Türkiye'deki KOBİ'lerde Tepe Yönetim Profili

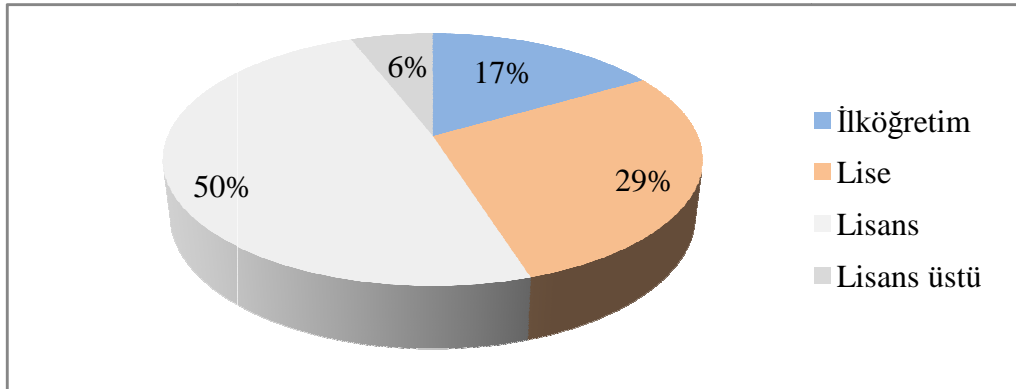
Kaynak: İlker Baysal, “Avrupa Küçük İşlemeler Şartına Türk KOBİ'lerinin Uyumu: İzmir Örneği”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Ana bilim Dalı, Aralık 2010, İzmir, s.24.

⁸⁸ Osman Sirkeci, **MKOBİ Küresel Acil Talepler Bildirgesi**, TİDAF MİKOBİ Araştırmalar Merkezi, Köln 2008, s.49.

Psikolojik ve Sosyal açıdan değerlendirildiğinde KOBİ'ler girişimcilerinin hayatlarını adadıkları işyerleridir. Büyük işletmeleri yöneten kişilerin aksine KOBİ'ler yöneticilerinin sıfırdan kurdukları ve uzun yıllar boyunca büyük çabalar sonucunda geliştirdikleri birer emek ürünü eserlerdir. Bu nedenle KOBİ'lerde insan kaynakları daha çok işletme sahibinin ekseninde şekillenmekte ve işletme sahipleri aynı zamanda iş yerinin yöneticisi konumunda görev almaktadırlar. Örneğin Türkiye'de KOBİ'lerin yüzde 70'inde yönetici patron bulunmaktayken, sadece yüzde 20'sinde profesyonel yönetici istihdam edilmektedir.

Piyasa koşulları da seçim yapılacak aday potansiyelini etkilemektedir. Özellikle taşrada ve küçük yerleşimlerde tecrübeli ve yetenekli eleman bulmak problem olmaktadır. Yapılmış olan bir yerel anketin sonuçlarına göre Türkiye'deki KOBİ'lerin yönetici profillerine bakıldığında yüzde 50'sinin yüksek okul mezunu, yüzde 29'unun lise düzeyinde eğitim aldığı tespit edilmiştir. Buna karşın temel eğitim düzeyinde kalmış yönetici oranı sadece yüzde 17 ile sınırlıdır bu da KOBİ'lerdeki profesyonel yöneticilerin ortalama eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Grafik 3: Türkiye'deki KOBİ Yöneticilerinin Eğitim Düzeyi Profili

Kaynak: İlker Baysal, “Avrupa Küçük İşlemeler Şartına Türk KOBİ'lerinin Uyumu: İzmir Örneği”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Ana bilim Dalı, Aralık 2010, İzmir, s.24.

Mikro İşletmelerin daha çok emek yoğun girişimler oldukları ve girişimcisine bizzat bağımlı buldukları bilinmektedir. Ayrıca bu işletmelerde aile fertleri istihdamına öncelik verilmektedir. Teknik bilgi söz konusu olduğunda ancak yabancı yardımcı eleman veya usta vb. profesyonel personel eleman istihdam edilmesi tercih

edilmektedir. Ayrıca KOBİ'ler aday bulurken işe uygunluktan ziyade işletmeye uygunluğu ön planda tutmaktadır. İşin gerekliliklerine göre aday aramak yerine küçük işletme koşullarına ayak uydurabilecek kişileri tercih etmektedirler. Küçük ölçekli KOBİ'lerde ayrı insan kaynakları birimi dahi yoktur. Bu da verimliliğin düşmesine neden olmaktadır⁸⁹.

1.3.4. Mikro İşletmelerde Finansman

Küresel olarak mikro işletmelerin yüzde 90'ı kredi olanaklarından yoksundur. Krediyeye ihtiyaç duyan mikro işletmelerin ise sadece yüzde 20'si kredibiliteye sahiptir. Mikro Krediyeye yönelik yapılan çalışmalarda mikro girişimcilerin kredi ihtiyaçlarının elli dolar ile 1000 dolar arasında değiştiği tespit edilmiştir. Bu da küresel bazda 50 milyar dolarlık bir kredi ihtiyacı hacmini oluşturmaktadır.

Finansman sorunu mikro işletmelerin en temel sorunlarından biridir. Esnaf ve sanatkârların temel sorun alanlarından biri olan finansman durumlarının iyi irdelenmesi, sorunlarının temeline inilerek, doğru ve rasyonel çözümler üretilmesi giderek daha büyük önem taşımaya başlamış bulunmaktadır⁹⁰.

Tablo 19: Bazı Ülkelerde KOBİ'lerin Krediler İçindeki Payı

	ABD	ALMANYA	HİNDİSTAN	JAPONYA	İNGİLTERE	G. KORE	FRANSA	İTALYA	TÜRKİYE
KOBİ'lerin toplam işletmelere oranı (%)	97,2	99,8	98,6	99,4	96	97,8	99,9	97	99,8
KOBİ'lerin kredilerde payı (%)	42,7	35	15,3	50	27,2	46,8	48	-	25

Kaynak: Mehmet, Cansız, **Türkiye'de KOBİ'ler ve KOSGEB**, 2008 tarihli çalışmadan yararlanılarak tarafımızdan oluşturulmuştur.

⁸⁹ Belma Keklik, "İnsan Kaynakları Temininde Kullanılan Tekniklerin Etkinliklerine İlişkin KOBİ'lerde Bir Araştırma ve Model Önerisi", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Isparta 2007, s. 3.

⁹⁰ TESK, "Esnaf ve Sanatkârların Sorunları ve Çözüm Önerileri" **2011 TESK Raporu**, Ankara, 2011, s. 12. <http://www.tesk.org.tr/tr/guncel/talep.pdf> (03.03.2011).

Yukarıdaki tabloda toplam işletmelerin ortalama yüzde 99,8' ini oluşturan KOBİ'lerin gelişmiş sanayi ülkelerinde kredilerden aldığı payın yüzde 35 ile yüzde 50 arasında değiştiği görülmektedir. Buna karşın Türkiye ve benzeri ülkelerin ekonomilerinde hayati öneme sahip KOBİ'lerin kredilerden aldığı pay yüzde 15 ile yüzde 25 arasında değişmektedir.

TESK tarafından Ocak-Şubat 2008 döneminde, ülke genelindeki 7237 esnaf ve sanatkâra uygulanan Beklenti Anketine göre esnaf ve sanatkârların % 41'i içinde bulunduğu olumsuz koşullardan çıkabilmek için *finansman desteği verilmesi*, % 40'ı ekonomide istikrar ve büyüme sağlanması, % 33'ü ise vergi oranlarının düşürülmesi gerektiğini belirtmektedir. Üzerindeki vergi yükünün yüksekliğine⁹¹ rağmen esnaf ve sanatkâr ülke kaynaklarına yönelik olduğu düşünülen vergi indirimi talebinin öne çıkarılarak dile getirilmesinde toplumsal rolü ve sorumluluğu gereği dikkatli davranmaktadır. Dolayısıyla esnaf ve sanatkârların önemli bir çoğunluğu kredi desteği istemekle birlikte bu desteğin daha uygun koşullarla sağlanmasını da talep etmektedir⁹².

Son yıllarda yüzde ellisi devlet tarafından karşılanmakta olan küçük esnaf ve çiftçilere tahsis edilmiş olan kredilerinin söz konusu olan bu kesimlerin rekabet gücünü ve verimliliklerini artırıcı ve dolayısı ile bir bütün olarak ulusal ekonomiyi teşvik edici bir role sahip olduğu anlaşılmış bulunmaktadır.

1.3.5. Mikro İşletmelerin Kuruluş Biçimleri

Federal Almanya Ekonomi Bakanlığı'nın bilgi edinme sayfalarında genel olarak şirket kuruluşları ile ilgili bilgilerin yanında küçük girişimcileri ilgilendiren Şahıs İşletmeleri ve Basit Ortaklık Şirketleri biçiminde kurulabilecek girişimlerle ilgili bilgiler ulaşılabilmektedir.

Almanya'da girişim yapma fikrine sahip yerli veya yabancı girişimciler uygun bir mekân ve gerekli hammadde veya ticareti yapılacak mal ile hizmeti sunacak emek gücünü bir araya getirmesi halinde en basit işletme biçimlerinden olan

⁹¹ ESDEP, a.g.r., s. 58.

⁹² TESK Raporu, a.g.r., s.64.

şahıs işletmesini imalat veya ticaret yapmak üzere kurup hiçbir izne gereksinim duymadan iktisadi faaliyete başlayabilirler.

Aynı şekilde bir meslek veya sanat erbabı da sunacağı hizmete uygun mekân, gerekli araç, gereç ve donanımı tedarik etmesi halinde hizmet üretme faaliyetlerine başlayabilirler. Bu iktisadi faaliyetlerin icrası izne tabi olmayıp sadece ilgili makama şahsen veya internet ortamında bildirim gerektirmektedir.

Sadece bildirim kapsamına giren iktisadi faaliyetlerin türleri giderek çoğalmaktadır. Yüzlerce yıllık eski bürokratik engellerle sınırlanmış birçok faaliyetin üzerindeki kısıtlamalar kaldırılmıştır.

İnsan, çevre sağlığı için önem arz eden konularda ayrıca lisans gerektiren, güvenlik konularını ilgilendiren, kontrolü kaçınılmaz olan toplumsal ilgi alanlarına giren konularda denetim ve izine tabi olan alanlarda ise ilgili kurumların izni ile iktisadi faaliyetler başlatılabilmektedir.

Günümüzde örneğin Almanya’da basitleştirilmiş Tek Kişilik ve 1 Euro’luk Limitet Şirket yarası yürürlükte olmasına rağmen hukuki olarak sahibinden bağımsız yeni bir tüzel kişilik olarak doğan en basit şirket türleri söz konusu olsa dahi rekabet, ticaret ve şirketler yasaları kuruluş aşamalarında caydırıcı olmaktadır. Ayrıca içinde resmi daireler bakımından tekrarları barındıran bu süreç gereksiz maliyetlere yol açmaktadır. Vergi ve muhasebe usul kanunları hükümleri gereği sınırlı da olsa “onay”, vergi numarası verilmesi ve sicil kayıt işlemleri neticesinde kuruluş ve iktisadi faaliyete başlamak ancak mümkün olabilmektedir.

Avrupa Birliği ve üye ülkelerde ağır aksak da olsa iktisadi hayata veya piyasaya girişin kolaylaştırılması anlamındaki bazı adımlar aşağıdaki ana başlıklar altında gelişmenin yönüne işaret etmektedir.

- El zanaatkârları, küçük sanayi işletmecileri, hizmet kuruluşları, küçük ticari müesseseler, serbest meslekler, çalışma grupları için kolaylaştırılmış çok uygun işe başlama olanağını mümkün kılacak önlemler alınmaktadır.

- İş yerinin açılmasıyla otomatik olarak kuruluş gerçekleşmektedir. Bu tür kuruluşlarda işletme sahibi bir kişidir, ortaklarla anlaşamama problemi bulunmamaktadır.

- Faaliyet için gerekli olanın ötesinde yasal vb. asgari sermaye mecburiyeti aranmamaktadır.

- Genellikle özel servetle tam mesuliyet söz konusu olmaktadır.

- Sadece amaca uygun yazılı bir anlaşma ile kuruluş mümkündür. İhtiyaç harici işlemlere gerek yoktur.

- Ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte ortakların, şirketin serveti ve özel servetleriyle mesuliyetleri bulunmaktadır⁹³.

Bu konuda çok büyük sözler verilmesine rağmen Türkiye’de küçük girişimciliği özendirmek bir yana engelleyici, caydırıcı uygulamaların devam etmekte olduğu görülmektedir. Durum en aktüel boyutları ile 26 Haziran 2010 tarihli mülakatında TESK raporunu yorumlayan ESOGÜ, Teknoloji ve Araştırma Merkezi Müdürü Muammer Kaya tarafından dile getirilmektedir⁹⁴. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında esnaf ve sanatkârın korunması ve desteklenmesine ilişkin emredici hüküm bulunmasına rağmen, şirket kurmak için 10 kalem evrak talep edilirken bir dükkân açmak için 17 kalem evrak istenmesi hedeflerle uygulamaların çelişkili olduğunu göstermektedir.

TESK internet sayfasında işyeri açılmasında istenen belgeler aşağıdaki gibi tasnif edilmektedir⁹⁵.

I. Vergi Dairesinden İstenen Belgeler;

-İşe Başlama Bildirim Formu

-Kira Kontratı veya Tapu Fotokopisi

-İşe ilk başlayan kişinin noter tasdikli imza sirküsü

-İkametgâh İlmühaberi

⁹³ BMWA-Gründerportal, **existenzgruender**, www.existenzgruender.de Übersicht Nr. 27.

⁹⁴ Muammer Kaya, “Dükkân Açmak için 17 Kalem Evrak“, 26.06.2010, **Eskişehir Anadolu Gazetesi**, <http://www.anadolugazetesi.net/NewsDetail.asp?catid=2&id=14> (20.12.2010).

⁹⁵ TESK, “Esnaf ve sanatkârlar için işyeri açılmasında istenen belgeler”, <http://www.tesk.org.tr/tr/guncel/isyeriacmak4.html>

- İşe Başlama Formu
- Nüfus Cüzdanı Örneği

II. İlgili Belediyeden İstenen Belgeler;

İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik hükümleri gereğince ilgili belediyeden temin edilecek olan durumuna uygun beyan formunun doldurulması gerekmektedir.

III. İlgili Meslek Odasından İstenen Belgeler;

- 3 fotoğraf
- Nüfus cüzdanı örneği

IV. Esnaf Ve Sanatkârlar Siciline Kayıta İstenen Belgeler;

- Vergi levhası fotokopisi
- Nüfus cüzdanı fotokopisi
- İkametgâh belgesi
- 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu kapsamına alınan il ve mesleklerde faaliyette bulunacak esnaf ve sanatkârlardan ustalık belgesi veya satış elemanlığı belgesinin bir örneği.
- Araç sahibi esnaflardan araç ruhsatlarının bir fotokopisi
- Sicil ilan bedeli dekont örneği
- Sicil harç bedeli dekont örneği

V. Vergi Levhası; Belgeler tamamlandıktan sonra yoklama memuru verilen bilgileri denetler ve doğruluğu onaylandıktan sonra vergi levhası alınır⁹⁶.

Yukarıda sıralandığı gibi AB ülkelerinde ülke örneklerinde detaylandırıldığı ve G. Verheugen'in ifadesinde arzu ettiğinin aksine Türkiye'de mikro girişimciye kırmızı halı serme durumunun çok uzağında bulunulduğu görülmektedir.

⁹⁶ 01.07.2012'de yürürlüğe girecek olan 14.01.2011 Tarihli Türk Ticaret Yasası ile kaldırıldı.

1.3.6. Mikro İşletmelerde Muhasebe Bilgi Sistemi

Avrupa Birliği'nde 1993 ve 1994 tarihli yönergeler ile tüm üye ülkelerde uygulanmak üzere, mikro işletmelerin muafiyet limitleri enflasyonist gelişmeler dikkate alınarak yeniden belirlenmiştir. 'Muhasebat Kuralları; 32 sayılı Yönergeler; üye ülkelere belirli ciro limitlerini aşmayan Küçük ve Orta Ölçekli işletmeler için bazı yükümlülüklerden muaf tutulma seçeneğini getirmektedir. Bu limitler; Birlik içerisindeki ekonomik ve parasal evrimin bir fonksiyonu olarak her beş yılda bir güncelleştirilmektedir⁹⁷. AB Ekonomik Konseyi uzun yıllardır çeşitli açılardan tahmin edilenden daha fazla önem verilmesi gereken mikro girişimlerin (orta ölçekliler dahil) verimliliğini azaltmakla kalmayıp aynı zamanda idari kaynak israfına da yola açan bürokratik uygulamaları ortadan kaldırmaya yönelik önlemler almaktadır. Bunlara muhasebe ve vergi mevzuatı da zaman zaman dahil olmaktadır. 16 Mart 2011 tarihinde Avrupa Komisyonu tarafından sunulan ve yeni adı ile Avrupa Konsolide Kurumlar Vergisi Sistemi olarak anılan uygulama ile kurumlar vergisi mükellefleri için vergi matrahının tespiti maksatlı muhasebe işlem maliyetlerinde yüzde 60-70 oranında tasarruf sağlanabilecektir. Bu sistem ile bir yandan kurumlar vergisi uygulamalarında şeffaflık sağlanarak vergi kaçakları azaltılabilecek diğer yandan denetim ve takip mekanizmaları da etkinleştirilecektir⁹⁸.

Söz konusu taslağın 27 Avrupa Birliği üyesi hükümetlerinin incelemelerinden sonra uygulanmasına geçilmesi halinde AKKVS'ne dahil olmak isteyen kurumlar topluluk hukukuna göre kurum kazancından düşülebilecek unsurları ücretler, hammadde ve amortismanlar gibi maliyetleri düşükten sonra doğacak kar ve zararları merkezi olarak konsolide ederek seçilen ülkede geçerli olan kurumlar vergisi oranlarına göre vergilendirebilecekler⁹⁹.

Türkiye'de son yıllarda bu konuda çeşitli adımların atıldığı görülmektedir. Götürü usulün kaldırılarak yerine vergiye tabi karın basit usulde hesaplaması

⁹⁷ Avrupa Konseyi, 3.6.1994 tarihli COM (94) 207 ve 10.10.1994 tarih ve OJ No C 294, 22.10.1994, pp. 6-8 sayılı **Konsey Önergesi**.

⁹⁸ Europa Press Releases Rapid Action, 16.03.2011, Brüksel, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/319&format=HTML&aged=0&language=DE&guiLanguage=fr><http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/319&format=HTML&aged=0&language=FI&guiLanguage=fr>, (01.04.2011), s. 7-9.

⁹⁹ Europa Press Releases Rapid Action, a.g.r., s. 7.

sisteminin getirilmesi küçük esnaf için önemli bir rahatlama getirmiş bulunmaktadır. Ancak bu usulün de uygulamada görülen aksaklıklarının giderilmesi sınırlarının genişletilmesi ve küçük girişimcilerin küresel rekabet dengesini sağlamaya yönelik önlemlerin alınması gerekli değişikliklerin yapılması kaçınılmaz hale gelmiş bulunmaktadır¹⁰⁰.

TESK tarafından yapılan anket çalışmasında esnafın yüzde 15’lik kısmı basit usulde muhasebe sistemi ile kazanç tespitinden vazgeçilerek eski uygulama olan götürü usulün yeniden uygulanmasını talep ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca GİB verilerine göre 733 bin 626 basit usulde muhasebe uygulamasına tabi olan mükellefin ortalama aylık gelir vergisi ödemesi tabloda görüldüğü gibi 30,84 TL olarak hesaplanmaktadır.

Tablo 20: 2010 Yılı İtibariyle Mükellef Başına Düşen Aylık Gelir Vergisi

Toplam Vergi Tahsilâtı	(Bin TL)	Toplam içindeki %	Mükellef Sayısı ¹⁰¹	Mükellef Başına Düşen Aylık
Gelir Vergisi (Toplam)	49.384.949	100	2.422.400	-
Gerçek Usulde Beyan	2.437.343	4,99	1.693.430*	119,94
Basit Usulde Beyan	271.466	0,55	733.626*	30,84
Gelir Vergisi Stopajı	45.453.183	92,04	-	-
Geçici Gelir Vergisi	1.222.957	2,48	-	-

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı Uygulama ve Veri Yönetimi Daire Başkanlığı 2011 verileri ile aktüelleştirilerek, TESK 2009, Nisan 2010 tarihli Raporu’ndan yararlanılarak tarafımızdan düzenlenmiştir.

http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/AIGMS/2011/TABLO_1.xls

http://www.gib.gov.tr/fileadmin/faaliyetraporlari/2009/2009_faaliyet_raporu.pdf
(16.02.2011), s. 163-164.

(*) 2010 yılı ortalama mükellef sayısı

Basit usulde vergisi tespit edilen esnaf devlete ödenen bu aylık tutarın ortalama beş katına tekabül eden doğrudan muhasebe ve beyanname yollama ücreti ödemek zorunda kalmaktadır. Ayrıca bu işlemlerin yapılması için bizzat kendisi tarafından harcanan alternatif zaman maliyeti de dikkate alındığı takdirde aylık

¹⁰⁰ TESK Raporu 2008, s. 67-73, ve TESK Öneriler Raporu 2009, s. 17-18.

¹⁰¹ 31.12.2009 itibarı ile vergi türlerine göre toplam mükellef sayısı 4.103.569 olup, bunun 837.581’i kurumlar vergisi mükellefi olan tüzel kişiler, 3.292.988’i ise gerçek kişilerdir.

olarak devlete ödenecek 30,84 TL'nin bir milyona yakın küçük girişimciye maliyeti daha anlaşılır olmaktadır.

Ayrıca İstanbul SMMMO odası başkanı tarafından Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği Başkanlığına yazılan 21.01.2008 tarihli uyarı mektubunda TESK bünyesindeki esnaf odalarının basit usul e-beyannamelerinin verilmesinin dahi yanlışlığı ve yasalara uygun olmadığından şikâyet edilmektedir¹⁰². Aynı mektupta basit usulde vergilendirilen mükellefin aylık beyanname düzenleme ve gönderme ücreti olarak indirimli tarife gereği 10 YTL ödeyeceği bildirilmektedir. Buna İstanbul ve Ankara SMMMO'ları tarafından açıklanan ücret tarifelerinde yer alan en az aylık muhasebe ücreti¹⁰³ olan 80 ile 100 YTL arasında değişen¹⁰⁴ ücretin tamamını veya uygulama örneklerinde olduğu gibi en az yarısının dahi ilave edilmesi durumunda ortalama aylık 30,84 TL vergi toplamının sadece hazırlık ve beyan sürecindeki maliyet ortaya çıkmaktadır. Devlet kurumunun kendi tahakkuk ve tahsil için harcadığı gerekli zaman maliyetinin ilavesi ile bu kalem verginin esnafa nasıl bir yüke¹⁰⁵ neden olduğu ve devlette ne ölçüde bir bürokrasinin bu işlemlere tahsis edildiği daha açık olarak anlaşılmaktadır.

Söz konusu raporun 72'inci sayfasında ciddi bir ödeme sıkıntısıyla karşı karşıya bulunan esnaf ve sanatkârın, 2007 yılında basit usulde beyan edilen vergilerin sadece yüzde 58,8'ini ödeyebilmiş olduğu belirtilmektedir¹⁰⁶.

Tüm bu bilgilerin ışığında gayri iktisadi sonuçları nedeni ile hazırlık ve tahakkuk maliyeti önce ulusal ekonomide kaynak israfına neden olan buna ilaveten tahsil maliyetleri tahsil edilen miktardaki vergi ile karşılanamazken devlette bürokrasinin şişmesine de yol açan bu basit usuldeki muhasebe uygulamasına maruz bırakılan küçük esnafın asil örgütü olan meslek odaları ve TESK'in kendi kendisiyle

¹⁰² Yahya Arıkan, "31 Numaralı Vergi Usul Kanunu Sirküleri", Tarih; 21.01.2008, Sayı, 2385, **İSMMMO Raporu**, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/ya/ESNAFBYANNAME.pdf> (27.12.2010).

¹⁰³ Ankara SMMMO, "2010 Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Asgari Ücretleri Tablo I" http://www.muhasabenet.net/2010_anrara%20smmmo%20asgari%20ucuret%20tarifesi.pdf

¹⁰⁴ İzmir SMMMO, "2010 Yılı SM ve SMMM Ücretleri I Nolu Tablo", Tarifesi http://www.muhasabenet.net/2010_izmir%20smmmo_ucuret_tarifesi.pdf (27.12.2010).

¹⁰⁵ ESDEP, a.g.r., s. 58.

¹⁰⁶ TESK Raporu 2008, s. 72.

çelişen¹⁰⁷ gerekçelerle sahip çıkması, oda esnaf ilişkilerinin zayıflığını da kanıtlayan ve dikkate alınması gereken bir durumdur.

Yeni Türk Ticaret Kanununda küçük ölçekli su taşımacılığının düzenlendiği 1096. Madde ile her gemide her yolculukta eşya veya safranin yüklenmeye başlanması anından itibaren geçecek belli başlı olayların yazılacağı gemi journali denilen bir defter tutulması mecburiyeti yer almaktadır¹⁰⁸. Küçük su taşımacılığı yapan girişimciler açısından bir kolaylık olarak aynı maddenin 3. Fıkrası ile bir liman içinde yolculuk yapan küçük gemilerde jurnal tutmak yükümlülüğü kaldırılmaktadır.

1.3.7. Yeni Türk Ticaret Kanununda Şirket Kuruluş Biçimleri

Bu yasa ile iktisadi hayatın kendi doğası ile bağdaşmayan işyerlerine vergi levhası asma zorunluluğu kaldırılmaktadır. AB standartlarının da dikkate alındığı yasayla Türkiye’de tek kişilik yönetim kuruluna sahip ve 1 üyeli yönetim kurulu olan anonim şirket kurmak mümkün olmaktadır. En az 5 kişiyle anonim şirket kurulması ve en az 3 kişilik yönetim kurulu zorunluluğu kaldırılmaktadır.

Kanunun Limited şirketleri kapsayan 573’cü maddesinin birinci fıkrasında; Limited Şirket, bir veya daha çok gerçek veya tüzel kişi tarafından (574’ncü madde ile ortak sayısı en çok elli kişi sınırlandırılmaktadır.) bir ticaret unvanı altında kurulur; esas sermayesi belirli olup, bu sermaye esas sermaye paylarının toplamından oluşur ifadesi ile tanımlanmaktadır. Aynı maddenin İkinci fıkrasında ortakların, şirket borçlarından sorumlu olmayıp, sadece taahhüt ettikleri esas sermaye paylarını ödemekle ve şirket sözleşmesinde öngörülen ek ödeme ve yan edim yükümlülüklerini yerine getirmekle yükümlü oldukları hükmü ile rizikolar şirket sermayesi ile sınırlandırılmaktadır. Bu madde ile yasal uygulama Limited Şirketin tercih edilmesi maksadına uygun hale getirilmiş olmaktadır. Girişimcinin rizikosunu kayıtlı şirket sermayesi ile sınırlayarak ticari cesaretin arttırılması sağlanmış olacaktır. Bu yasal değişiklik dolaylı bir teşvik rolüne sahip olacaktır.

¹⁰⁷ TESK Raporu 2008, s. 70-72.

¹⁰⁸ TTK Madde 1096/3.

Avrupa Birliği'nde 1 Euro'luk Mini GmbH, 1 Pound'luk Limited uygulamaları doğrultusunda bir yönelim¹⁰⁹ gözlenmekteyken kanunun yeni şeklinde (yürürlükteki kanunda 5.000 TL olan) en az kuruluş sermayesi sınırı 25.000 TL olarak tasarlanmış ancak itirazlar¹¹⁰ üzerine TBMM'de 10.000TL olarak yasalaşmıştır¹¹¹. Bu sermaye barajı ile kurumsallaşmaya yönelik küçük girişimci hayal kırıklığına uğramıştır¹¹².

Ayrıca Genel Kurul Tutanaklarında Adalet Komisyonu Başkanı tarafından yorumsuz olarak *meclisin takdirine bırakılan* ve Adalet Bakanı'nın hükümeti temsilen yine yorumsuz olarak *katılım* beyanı ile *Limited şirketler için belirlenmiş olan asgari sermaye miktarının, ekonomik gerekçeler değerlendirilerek ve asgarî sermayenin Bakanlar Kurulu kararıyla artırılabilceği de göz önüne alınarak, onbin Türk Lirası olarak değiştirilmesinde yarar görülmüş* olduğu kayıtlara geçmiş bulunmaktadır¹¹³.

Odalara kayıtlı 1,9 milyon işletmeden yüzde 99,3'ünün küçük ve mikro işletme sınıfına girdiği Türkiye gibi bir ülkede özellikle AB normlarının dikkate alınmış olması halinde kurumsallaşmanın da anahtarı rolündeki en çok rağbet edilen şirket türlerinden olan Limited Şirketlerin kuruluş ve muhasebe sistemleri gibi bürokratik ve mali külfetlerinin azaltılmasına yönelik iyileştirilmelerin olması beklenmekteyken aksine onaylanan kanunda arzulanan hedeflerden uzaklaşıldığı anlaşılmaktadır.

¹⁰⁹ Osman Sirkeci, "Avrupa Birliği'nden KOBİ'lere Yeni Açılımlar: Küçük İşletmeler İçin ON EMİR", Gündem **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Sayı; 524, Ekim, 2008, ss. 7-14, http://www.ekonomikyorumlar.com.tr/dergiler/gundem/Gundem_1_Sayi_524.pdf (15.01.2011).

¹¹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi, 23. Dönem 5. Yasama Yılı 51. Birleşim **Genel Kurul Tutanağı**, Ankara, Perşembe. 13 Ocak 2011, s.62-63. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/Tutanak_B_SD.birlesim_baslangic?P4=20839&P5=H&page1=63&page2=63 (15.01.2010).

¹¹¹ Tekinalp, a.g.r., s. 2.

¹¹² Osman Sirkeci, "Yeni Türk Ticaret Kanunu ve küçük girişimciye hayal kırıklığı!", **kobipostasi**, <http://www.kobipostasi.net/2011/01/16/yeni-turk-ticaret-kanunu-ve-kucuk-girisimciye-hayal-hirikligi/> (17.01.2011).

¹¹³ TBMM Genel Kurul Tutanağı, s.63.

1.3.7.1. Yeni Türk Ticaret Kanunu İle Şirketlerde Denetçi Mecburiyeti

Yasanın birçok maddesinde olduğu gibi kanunun ruhuna orta ve büyük ölçekli işletmelere yönelik uygulamalar hâkimdir. Limited şirketlere yönelik bazı maddelerde, 635'inci maddede olduğu gibi “Anonim şirketin denetçiye ve işlem denetçileriyle denetime ve özel denetime ilişkin hükümleri limited şirkete de uygulanır” denilerek geçilmektedir.

Yeni Ticaret Kanunu ile küçük hatta mikro ölçeklere dâhil olmalarına rağmen kanunu ruhu gereği daha çok halka açık, piyasa ile mali ilişkiler içerisinde bulunan orta ve büyük ölçekli şirketleri ilgilendiren denetim mekanizmasına da dâhil edilmektedirler.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Görüşülmekte olan "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı"nın "Denetçi, ancak ortakları, yeminli mali müşavir veya serbest muhasebeci mali müşavir sıfatını taşıyan bir bağımsız denetleme kuruluşu olabilir" şeklindeki 400. Maddesinin küçük işletmeler üzerindeki bürokratik maliyetleri arttıracığı gerekçesiyle kanun metninden çıkarılması bazı TBMM üyeleri tarafından teklif edilmiştir. Meclisin takdirine bırakılan teklif hükümet adına Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in itirazı ile karşıt görüşlerin dile getirilmiş olmasına rağmen¹¹⁴ reddedilmiş ve 400. Madde tasarısındaki haliyle onaylanmıştır¹¹⁵. 400. Maddenin 1. Fıkrasına göre; denetçi, ancak üyeleri, yeminli malî müşavir veya serbest muhasebeci malî müşavir sıfatını taşıyan bir bağımsız denetleme kuruluşu olabilir. Küçük anonim şirketler, en az iki yeminli malî müşaviri veya serbest muhasebeci malî müşaviri denetçi seçebilirler.

Kanun tasarısında 351. Maddesinin 1. fıkrası ile Anonim şirketlerin kuruluşunda ön görülen kuruluşun denetlenmesine ilişkin rapor işlem denetçisi tarafından verilir. Bu raporu, küçük ölçekli ve halka açık olmayan anonim şirketlerde en az iki yeminli mali müşavir veya serbest muhasebeci malî müşavir de düzenlemeye yetkilidir şeklindeki yorumu limited şirketler için de ön görülmüş ancak genel kurulda Limited Şirketler kapsam dışında bırakılmıştır.

¹¹⁴ TBMM Genel Kurul Tutanağı, s.93-94.

¹¹⁵ TBMM Genel Kurul Tutanağı, s.50.

Avrupa Birliği'nin ilgili komisyonlarının güncel programlarında küçük şirketlerin muaf tutulması yönünde bir eğilim hâkim olmasına rağmen 526. Maddenin 1. Fıkrası ile küçük ölçekteki şirketler ile merkezleri yurt dışında bulunan şirketlerin Türkiye'deki şubelerinin içeriği Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından belirlenecek özet finansal tabloları yayınlama mecburiyeti getirilmektedir.

1.3.7.2. Limited Şirkete Denetçi Mecburiyeti ile Yeni Bürokrasi Maliyeti

Limited Şirket kuruluşunu bürokratikleştirip zorlaştıracak olan 586. Madde "*limited şirket kuruluşunda işlem denetçisinin görevlerine bakıldığında, söz konusu görevler sicil müdürlüğü tarafından yürütülen görevleri kapsamaktadır. Bu şekilde işlem denetçisinin kuruluşta öngörülmesi şirket kuruluş maliyetlerini önemli ölçüde artıracaktır,*" gerekçesiyle¹¹⁶ kısmen kolaylaştırıcı bir değişlikle onaylanmıştır. Ancak 635. Maddenin 1. Fıkrasında aynen onaylanan "*Anonim şirketin denetçiye ve işlem denetçileriyle denetime ve özel denetime ilişkin hükümleri limited şirkete de uygulanır.*" hükmünün yapılan değişliklerin dikkate alınması halinde yeniden düzenlenmesi icap etmektedir.

Limited Şirket kuruluşunu düzenleyen 587. Maddenin 1. Fıkrası ile Şirket sözleşmesinin tamamı, kurucuların imzalarının noterce onaylanmasını izleyen otuz gün içinde, şirketin merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescil ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilân edilecektir. Aynı maddenin 1. Fıkrasının i) bendi ile diğer geleneksel bilgilere ilaveten "*Denetçinin yerleşim yeri, merkezi, varsa ticaret siciline tescil edilmiş şubesi, denetçinin yeminli malî müşavir veya serbest muhasebeci malî müşavir olması hâlinde adı, soyadı, yerleşim yeri, meslek odası numarasının*" yer alması mecburiyeti getirilmektedir. Bu uygulama ile daha kuruluştan itibaren bir mali müşavire bağımlılık mecburiyeti getirilmektedir.

1.3.7.3. Şirkete WEB Sitesi Mecburiyeti

Bilişim Sanayicileri Derneği, TÜBİSAD'ın geçtiğimiz yıl hayata geçirdiği ve Türkiye'de KOBİ'lerin Bilgi Teknolojileri kullanımlarını artırmak üzere yola çıktığı Gelecek İçin Bilişim KOBİ e-Dönüşüm araştırması sonuçlarına göre:

¹¹⁶ TBMM Genel Kurul Tutanağı, s.63.

- ✓ Türkiye genelinde KOBİ'lerin yüzde 59'unun kullandıkları bir e-posta adresi ve yüzde 75'inin ise web sitesi yok iken,
- ✓ KOBİ'lerin yüzde 68'i e-ticaret yapmayı planlamıyor iken,
- ✓ KOBİ'lerde ihtiyaca rağmen teknolojiyi kullanmayı bilmeyenlerin oranı yüzde 30 seviyelerinde iken doğru yönlendirme ve danışmanlık destekleri olmaksızın elektronik işlemler ve bilgi toplumu hizmetlerinden yararlanması hayalden ibaret kalmaktadır¹¹⁷.

Kanunun 1524. Maddesinin 1. fıkrasına göre Her sermaye şirketi bir web sitesi açmaya ve bu sitenin açıkça belirlenmiş bir bölümünü, sayılacak içerik ile sınırlı olmamak üzere, şirketçe kanunen yapması gereken ilânlara, pay sahipleri veya ortakları açısından önem taşıyan açıklamalara; yönetim ve müdürler kurulu ile genel kurul toplantılarının hazırlıklarına; anılan kurulların yapılmasına ilişkin bilgilere; ortaklara ve pay sahiplerine sunulması gereken belgelerin yayımlanmasına; bu kurullara ait olanlar da dâhil olmak üzere her türlü çağrıya; oy verme, şeffaflık ve kamuyu aydınlatma yönünden zorunlu ve bilgi toplumu bağlamında yararlı görülen tüm hizmetlerin ve bilgilerin sunulmasına; bilgi almaya yönelik sorulara, cevaplara ve benzeri diğer işlemler ile bu Kanunda ve diğer kanunlarda pay sahiplerinin veya ortakların aydınlatılmasının öngörüldüğü konulara, özgülemek zorundadır. Ayrıca, finansal tablolar, bunların dipnotları, ekleri, yönetim kurulunun yıllık raporu dâhil, hesap durumlarına, ara finansal tablolara, yönetim kurulunun kurumsal yönetim ilkelerine ne oranda uyulduğuna ilişkin yıllık değerlendirme açıklamasına; denetçinin, özel denetçinin, işlem denetçilerinin raporlarına ve yetkili kurul ve bakanlıkların konulmasını istedikleri pay sahiplerini ve sermaye piyasasını ilgilendiren konulara ilişkin olarak, şirketin cevapları ve bildirimleri ve diğer ilgili hususlar şirketin web sitesinde yayınlanır. Bu hükümdeki yükümlülüğe uymama, kanuna aykırılığın ve yönetim kurulunun görevini yerine getirmemesinin bütün hukukî sonuçlarını doğurur. Ceza hükümleri saklıdır. Finansal tabloları ile her türlü rapor üç yıl sitede kalır.

2. fıkrada ise Web sitesinin bilgi toplumu hizmetlerine ayrılmış kısmının

¹¹⁷ Turgut Gürsoy, "Gelecek İçin Bilişim KOBİ Araştırması Sonuçları" **Uyduca.com**, <http://www.uyduca.com/2010/04/gelecek-icin-bilism-kobi-arastrmas.html> (14.01.2011).

ticaret siciline kaydı da dâhil olmak üzere, bu maddenin amaçlarına özgülenmiş bulunan bu kısmının herkese açık nitelik taşıdığı, burada yer alan mesajlar ile bilgilerin ilgililere yönlendirilmiş açıklamalar ve hukukî iradeler olduğu, sitenin bu kısmına ulaşılmasının usul ve esasları ile ilgili diğer hususlar Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından bir yönetmelikle düzenleneceği hükme bağlanmıştır.

Bu maddenin de yapılacak ek düzenlemeler ile sadece tüzel kişilik olmaları nedeni ile kanun kapsamına dahil olan küçük şirketleri ticari değer yaratmayacak bürokrasiye boğmayacak şekilde yeniden düzenlenmesi icap etmektedir¹¹⁸.

1.4. MİKRO İŞLETMELERİN FONKSİYONLARI

Mikro İşletmeler ekonomiye dinamizm ve serbest rekabete dayalı piyasa ekonomisine işlerlik kazandıran birimlerdir. KOBİ'ler yalnızca büyük işletmelerin ürettiği aynı mal ve hizmeti üretip onları rekabetçi ortama çekerek ekonomik canlılık kazandıran birimler değil, aynı zamanda büyük işletmelerin kullandığı mamul ve yarı mamul girdileri üreterek onların gelişimini de tamamlarlar. Böylece bir ülkedeki tüm ekonomik birimlerin gelişmesine ve yaratıcılığına katkıda bulunurlar. Bu nedenle KOBİ'ler bazı fidanları çürüten ve bazıları büyüyerek bir işletme ormanı oluşturan bir fidanlık fonksiyonu görürler. Bu fidanlık fonksiyonu bu işletmelerin ekonomiye yaptığı en önemli katkıdır¹¹⁹.

1.4.1. Mikro İşletmelerin Ekonomideki Yeri

Türkiye'de Esnaf ve Sanatkâr olarak anılan Mikro İşletmeler toplumsal yapının dinamiğini oluştururken, sosyal dengenin de güvencesi olmaktadır¹²⁰.

Mikro İşletmelerin ekonomideki yerini değerlendirirken salt ekonomik göstergeleri değil sosyolojik ve sosyo-psikolojik etkenleri de incelemek gerekmektedir. Zira ulusal ve / veya küresel temelde ekonomik faaliyet içinde aktif

¹¹⁸ Osman Sirkeci, "Yeni Türk Ticaret Kanunu ve küçük girişimciye hayal kırıklığı!", **Kobipostası**, 16.01.2011, <http://www.kobipostasi.net/2011/01/16/yeni-turk-ticaret-kanunu-ve-kucuk-girisimcideki-hayal-hirikligi/> (17.02.2011).

¹¹⁹ KOBİ'ler, **ekodialog**, http://www.ekodialog.com/isletme_ekonomisi/kobiler_ve_ozellikleri.html (09.10.2010).

¹²⁰ Muammer Kaya, "Esnafı, Çin ve AB baskısı zorluyor", 26 Haziran 2010, **Eko Gündem**, <http://www.ekotrent.com/categories.php?cID=32> (29.11.2010).

rol almanın ekonomik olduğu kadar sosyolojik sonuçları da bulunmaktadır. Tüm ülkelerde toplumsal bir olgu olarak kabul gören Mikro Girişimciliğin en büyük katkısı ekonomik hacmin genişlemesine yönelik olmuştur. Dünya genelinde Mikro İşletmelerin tüm işletmeler içindeki payı %90'ın üzerindedir. Örneğin sadece ekonomik değil aynı zamanda sosyal gelişmişliğinde günümüzdeki temsilcisi olan Avrupa Birliği'nde Mikro İşletmelerin toplam işletmeler içindeki payı yüzde 91,2'dir ve toplam istihdamın yüzde 30' civarındadır. Ayrıca Mikro İşletmeler Avrupa Birliği üye ülkelerinde yaratılan toplam katma değerın yüzde 21'ini meydana getirmektedirler.

Sıkça kullanılan bu tablonun içeriğinin de KOBİ'lerin alt kümeleri bakımından yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Yüzlerce yayın çalışmasında hiç sorgulanmadan başka kaynaklardaki verilerle çelişmesine bakılmaksızın eski versiyonları ile birlikte bu KOSGEB tablosuna atıf yapılmaktadır. En yakın veri kaynağı olarak TÜİK tablolarına, haber bültenlerine kısa bir göz atmak verilerin süreç içinde değişikliğe uğradığını görmek mümkündür.

Birincisi çalışmanın konusunu da yakından ilgilendiren bir faktör olarak istihdam konusunda KOSGEB tablosundaki yüzde 45,6'lık KOBİ payı ile TÜİK haber bültenlerinde yayınlanan yüzde 81,7'lik pay çelişmektedir. Aktüel ve ülke toplamı bakımından gerçeğe daha uygun olması bakımından tablo TÜİK verileri ile revize edilmiştir.

İkincisi, bazı araştırmacılar ve kurumlar tarafından doğrudan ihracat yapma olanakları ölçekleri ve diğer sınırlılıkları nedeni ile fiilen mümkün olmayan KOBİ'lerin, özellikle mikro işletmelerin otomotiv ve tekstil gibi sektörlere sağladıkları girdi üretimlerinin dikkate alınması halinde KOSGEB sayfasında %8 olarak verilen oranının gerçeği yansıtmadığı ileri sürülmektedir. Bu bakış açısı ile KOBİ'lerin ihracattaki paylarının gerçekte %35'ler civarında olduğu tahmin edilmektedir. Gerçeğe uygunluğu bakımından tabloda KOBİ'lerin ihracattaki payları %35 olarak alınmıştır.

Tablo 21: KOBİ'lerin Bazı Ülkelerde Ekonomideki Payı

KOBİ'lerin	ABD	ALM	HİN	JAP	İNG	KOR	FRA	ITA	TUR
Toplam İçindeki Payı	97.2	99.8	98.6	99.4	96.0	97.8	99.9	97.0	98.8
İstihdamdaki Payı	50.4	64.0	63.2	81.4	36.0	61.9	49.4	56.0	81,7*
Yatırımlardaki Payı	38.0	44.0	27.8	40.0	29.5	35.7	45.0	36.9	6.5
Katma Değerdeki Payı	36.2	49.0	50.0	52.0	25.1	34.5	54.0	53.0	37.7
İhracattaki Payı	32.0	31.1	40.0	38.0	22.2	20.2	23.0	-	35**
Kredilerdeki Payı	42.7	35.0	15.3	50.0	27.2	46.8	48.0	-	9.0
* KOSGEB sayfasında verilen ve birçok araştırmacı tarafından olduğu gibi alınıp kullanılan 45,6'lık oran TÜİK ve diğer kurumların verileri dikkate alınarak gerçeğe yakın 81,7 olarak revize edilmiştir.									
** KOSGEB sayfasında %8 olarak verilen oranı bazı araştırmacılar ve kurumlar doğrudan ihracat yapma olanakları ölçekleri ve diğer sınırlılıkları bakımında fiilen mümkün olamayan KOBİ'lerin özellikle mikro işletmelerin otomotiv ve tekstil gibi sektörlerle sağladıkları girdi üretimi bakımından ihracattaki paylarının gerçekte %35'ler civarında olduğunu öne sürmektedirler. Yüzde 35 olarak tahmin edilen bu oran KOBİ'ler gerçeğini daha doğru yansıtmaktadır.									

Kaynak: www.kosgeb.gov.tr/kos.htm, 15.02.2010.

Yukarıdaki tabloda gerek küresel boyutlarda önemli ülke örnekleri üzerinden gerekse Türkiye özelinde KOBİ'lerin ekonomideki makro rolü ve önemi görülmektedir.

1.4.2. Mikro İşletmelerin Ekonomik İstikrardaki Rolü

Sosyal dengenin ve istikrarın güvencesi olan esnaf ve sanatkârların sorunlarına ilgisizlik önce ekonomik zafiyetlere yol açarken ardından sosyal sorunların artmasına ve toplumsal yapının deformasyonuna yol açmaktadır¹²¹.

Ulusal ve küresel önemi her geçen gün daha iyi anlaşılın ve modern teknik gelişmelere uyum sağlayarak geleneksel üretim sürecinden çıkıp;

- 1- Küresel girişimciliğin yönetsel ve fonksiyonel girdisi olan danışmanlık hizmetlerinden,
- 2- Küresel girişimciler kümesinin bölgesel üyeleri olarak yerel, doğal ve beşeri kaynaklardan,
- 3- Finansal kaynaklardan ve mali teşviklerden,

¹²¹ Kaya, a.g.m.

kolayca yararlanabilme ortamının yaratılması faal ve atıl mikro girişimciler kümesini bilinçlendirip özgüven kazandırmakta ve inovatif girişimlere yönlendirmektedir.

Türkiye’de toplam işyerleri içindeki yüzde 96,5’lik paya, istihdam açısından 30,8’lik paya sahip olan Mikro İşletmelerin yarattığı yaklaşık yüzde 13’lük katma değer payı ile ekonomik, sosyal ve siyasal istikrarın sürekliliğinin sağlanmasında ulusal ve küresel rolleri her geçen gün daha fazla önem kazanmaktadır.

Ekonomik bağlamdaki önemi yadsınamayan küçük ve orta büyüklükteki işletmeler, toplumsal ve siyasal açılardan da etkin fonksiyonlar yerine getirmektedir. Toplumsal açıdan istihdama katkısı, orta sınıf karakteri ve sosyal geçişi kolaylaştırıcı dinamik yapısı nedeniyle bu işletmelerin önemi geniş kabul görmekte, sosyolojideki orta sınıf teorisinin temel öğelerinden birini oluşturmaktadır. Siyasal açıdan küçük ve orta büyüklükteki işletmeler, istikrarın garantisi, demokrasinin güvencesi olarak kabul edilmektedir¹²².

1.4.3. Mikro İşletmelerin Dış Ticaretteki Payı

İşletme sayısı ve istihdam açısından önemli bir paya sahip olan mikro işletmeler dış ticarete aynı etkinliğe sahip değildir. Soğuk savaşın sona ermesinden bu yana hükümetlerin dış ticaret konusundaki yaklaşımları genellikle işletmelere teşvik ve kredi sağlamak yönde gelişmiştir. Ne yazık ki sağlanan bu teşvik ve desteklerden mikro işletmeler oldukça az düzeyde faydalanabilmişlerdir.

Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, Almanya, İngiltere, Fransa ve İtalya’nın ileri düzey entegrasyon içinde olmaları bu ülkelerdeki KOBİ’lerin dış ticaretteki paylarının diğer ülkelere göre daha yüksek olmasını sağlamıştır. Oysa söz konusu ülkelerle Gümrük Birliği içinde bulunan Türkiye’de ise (Gümrük Birliği’nin Türkiye’nin avantajlı olduğu ürünleri kapsamamasından dolayı) KOBİ’ler dış ticaretten aynı orandaki payı alamamaktadırlar.

¹²² Rıfat İraz, “Küresel Rekabet Ortamında Küçük ve Orta büyüklükteki İşletmelerin Ulusal Sosyo-Ekonomik Sisteme Katkıları Açısından Değerlendirilmesi”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/R%C4%B1fat%20%C4%B0RAZ/223-236.pdf, s.375.

Tabloda büyük şirketlerin tüm piyasa imkânlarından ve devlet desteklerinden faydalanmalarına rağmen 2000 ile 2004 arasında sadece yüzde 40’lık bir artışla 420 ihracatçı firma sayısına ulaşmış oldukları anlaşılmaktadır. Bu süre zarfında söz konusu işletmelerin ihracat değerleri yaklaşık üç katına ulaşmıştır.

Tablo 22: Yıllara Göre İhracat Yapan İşletmelerin Ölçeksel Dağılımı

Yıllar	2000		2001		2002		2003		2004	
	İşletme Sayısı	Kayıt Değeri Milyar USD	İşletme Sayısı	Kayıt Değeri Milyar USD	İşletme Sayısı	Kayıt Değeri Milyar USD	İşletme Sayısı	Kayıt Değeri Milyar USD	İşletme Sayısı	Kayıt Değeri Milyar USD
1-9	8.593	6,6	10.590	7,4	12.165	8,5	14.223	8,8	15.918	12,4
10-49	4.127	6,06	5.169	7,3	6.262	9,9	7.558	9,7	9.081	18,4
50-149	1.243	3,0	1.320	3,7	1.408	3,7	1.561	4,3	1.692	8,1
150-249	306	1,0	328	1,0	334	2,0	365	1,7	410	4,8
250+	301	4,1	328	5,8	338	6,2	384	4,9	420	11,7
Bilinmeyen	9.475	6,0	9.879	5,4	10.341	5,7	9.881	18,2	10.228	8,3
TOPLAM	24.045	26,9	27.614	30,9	30.848	36,2	33.872	47,8	37.749	64,0

Kaynak: Mehmet Cansız, **Türkiye’de KOBİ’ler ve KOSGEB**, 2008.

Aynı süreçte ihracatçı mikro işletmelerin sayısı iki kat artışla yaklaşık 16 bine ulaşmıştır. Ağır piyasa koşulları ve sınırlı devlet desteklerine rağmen mikro işletmelerin ihracat değerleri yine iki kat artarak 6,6 milyardan 12,4 milyar dolara ulaştığı görülmektedir. Mikro İşletmelerin dış ticarete faaliyet göstermemelerinin en önemli nedeni olarak caydırıcı gümrük ve mevzuat uygulamalarının varlığı gösterilebilir. Oysa gelişmiş düzeyde entegrasyona dâhil olan ülkelerde görüldüğü üzere mikro işletmelerin dış ticaret içindeki payları bu tip bir entegrasyon içinde bulunmayan ülkelere göre çok daha yüksektir.

Çok geç fark edilmiş olmasına rağmen bu konudaki pozitif uygulamalardan önemli bir adım olarak Türkiye’nin Ürdün Lübnan ve Suriye ile başlattığı ortak girişimler gösterilebilir. Bu uygulamadan başta sınır bölgelerinde çok çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren mikro ve küçük işletmeler olmak üzere tüm KOBİ’lerin faydalandığı görülmektedir. Başka bir örnek ise Avrupa Birliği ülkelerindeki küçük işletmelerin dış ticaretteki paylarının üçüncü ülkelere göre daha yüksek olmasıdır.

1.4.4. Mikro İşletmelerin Katma Değerdeki Payı

Avrupa Birliği ülkelerinde mikro ve küçük işletmeler toplam istihdamın yüzde 41'ine denk gelen 67 milyon 282 bin kişilik istihdam yaratırken 17 trilyon Euro'luk toplam katma değer de % 35'ini gerçekleştirmektedirler.

Tablo 23: Türkiye'de KOBİ'lerin Toplam Katma Değerdeki Payları

İŞLETME ÖLÇEĞİ	KATMA DEĞER	
	Milyar €	Pay
<i>Mikro</i>	51	%12.7
Küçük	93	%22.9
Orta	64	%15.7
KOBİ	208	%51.3
Büyük	197	%48.7
Toplam	405	%100

Kaynak: SBA Factsheet Türkiye – 2009, s.1'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tabloda Avrupa Birliği mikro işletmelerinin katma değerini ifade eden %21 pay ile Tablo 21'deki Türkiye'deki mikro işletmelerin toplam katma değerdeki payı olan %12,7'lik oran karşılaştırıldığında bu ölçekteki işletmelere sunulan mali teşvik ve finansal desteklerin oynadığı rolün önemi bir kez daha anlaşılmaktadır. Tabloda Avrupa Birliği sınırları içinde faaliyet gösteren mikro ve küçük işletmelerin entegrasyon sürecinde üstlenilen maliyetin geri dönüşünü fazlasıyla karşılayan katma değer üretecek konuma gelmiş oldukları görülmektedir.

Türkiye'de mikro işletmeler katma değerdeki payı toplam işletmelerdeki hacimsel yoğunluğu ile ters orantılı olarak (ölçeklerine göre işletmeleri sınıflandırdığımızda) en düşük payı almaktadırlar. 2009 yılında yaratılan toplam 405 milyar Euro'luk katma değer, yüzde 12,7'lik payla ancak 51 Milyar Euro'luk kısmını Mikro İşletmeler yaratmıştır.

Tablo 24: Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin Ekonomideki Yeri

Düzeyler	Değer	Mikro	Küçük	Orta	KOBİ	Büyük	Toplam
Ortalama Ciro	Milyar €	4.548	4.659	4.828	14.035	10.231	24.266
	%	19	19	20	58	42	100
(İşletme Başına)	1.000	239	3.271	21.369	678	237.098	1.169
Ürün Değerı	Milyar €	3.019	2.934	3.209	9.163	7.959	17.122
	%	18	17	19	54	46	100
Katma Değer Faktör Maliyeti	Milyar €	1.287	1.158	1.101	3.547	2.579	6.126
	%	21	19	18	58	42	100
İstihdam Sayısı	x 1000	39.630	27.652	22.665	89.947	43.414	133.362
	%	30	21	17	67	33	100
Girişim sayısı	x 1000	19.058	1.424	226	20.709	43	20.752
	%	92	7	1	100	0	100
Emek verimliliği	1000 € / kişi	32	42	49	39	59	46

Kaynak: Annual Report on EU Small and Medium sized Enterprises 2009, s.36.

Bu tablo Avrupa Birliği entegrasyon sürecinin kıtada yarattığı istikrarlı ekonomik ve sosyal ortamın mikro ve küçük işletmelerin iktisadi yaşama daha verimli ve etkin katıldıklarının en açık göstergesidir.

1.4.5. Mikro İşletmelerin İstihdamdaki Rolü

Kamu ve büyük endüstri sektörlerinin son otuz yıldan beri artan istihdam talebini karşılayamadığı küresel piyasa ekonomisi koşullarında bu istihdam boşluğunu ancak mikro ve küçük girişimcilerin teşviki ve motivasyonu ile doldurulduğu OECD, Eurostat ve TÜİK gibi kurumların süreli yayınlardaki istatistiklerden anlaşılmaktadır.

MİKOBİ'lerin varlığı, yaygınlığı ve ekonomi içindeki payları, bir bakıma ekonominin sağlıklı işleyişinin garantisidir. Bu işletmeler gelişmiş ya da az gelişmiş olsun, tüm ekonomiler için büyük önem taşımaktadır. Dünyanın en gelişmiş ekonomik coğrafyası olarak Avrupa Birliği'nde ekonomik büyümenin ve istihdam artışının sağlanmasında en önemli unsurlardan birinin MİKOBİ'ler olduğu kabul

edilmiş ve bu işletmeleri destekleyecek çok çeşitli mekanizmalar uygulamaya konulmuştur¹²³.

Nitekim Avrupa Birliğinde işsizliğin önlenmesinde en önemli aracın küçük işletmelerin ve girişimciliğin desteklenmesi olduğu kabul edilmektedir. Bu işletmeler emek-yoğun çalıştığı için büyük işletmelere göre daha fazla istihdam yaratma kapasitesine sahiptir. Her yıl iş hayatına 1 milyondan fazla kişi katılmaktadır. Bu kadar kişiye devletin imkânları ile iş alanı yaratılabilmesi mümkün değildir¹²⁴. Önceki sayfada yer alan tabloda da görülebileceği gibi AB ülkelerinde mikro ve küçük işletmeler yarattıkları 67 milyon 282 bin yeni iş imkânı ile toplam istidama yüzde 51 oranında katkıda bulunmaktadırlar.

Türkiye ekonomik ve toplumsal yapısında esnaf ve sanatkârlar ve küçük işletmeler, göz ardı edilemeyecek ölçüde önem taşımaktadır. Bu önem, esnaf ve sanatkâr işletmelerinin;

- Daha az yatırımla üretim yapabilmeleri ve ürün çeşitliliği sağlamaları,
- Emek-yoğun çalışarak ve ülke çapında istihdam yaratarak işsizliği azaltmaya katkıda bulunmaları, istihdamı daha düşük maliyetle sağlamaları,
- Bölgelerarası farklılıkların minimize edilmesine katkı sağlamaları,
- Yan sanayi olarak büyük ölçekli firma ve yatırımları desteklemeleri ve tamamlamaları ve katkıda bulunmaları,
- Gelirin dengeli dağılımına katkı sağlamaları ve orta sınıf olarak toplumsal hayatta denge faktörü olmaları, toplumsal hayatta denge unsuru ve istikrara katkıları ile demokrasinin vazgeçilmez unsuru olmaları, gibi özelliklerinden kaynaklanmaktadır¹²⁵.

Esnaf ve sanatkâr işletmelerinin sayısal olarak çok ve dağınık olmaları ve çok sayıda mesleği bünyelerinde barındırmaları *bunlara kolayca ulaşmayı engellemekte, ilgili otoriteler kolayca kaçarak devlet yardım, destek ve teşviklerine istihdam ve sermaye gibi alt sınırlar getirmekte* ve bu işletmelerin desteklerden yararlanmalarına

¹²³ TESK, **Esnaf ve Sanatkâr Raporu Mevcut Durum Sorunlar Öneriler**, Ankara, Kasım 2008, s. 10.

¹²⁴ TESK, Raporu 2008, ss. 11-13.

¹²⁵ TESK, 2008, a.g.r., s. 10-11.

engel olmaktadır. Yıllardır sürdürülen KOBİ politikalarında devlet desteklerinin bir kısmının doğrudan esnaf, sanatkâr ve küçük işletmeleri hedef alarak oluşturulamaması, bu politikaların beklenen sonuçlara ulaşmasına engel olmuştur. Dolayısıyla temel işlevlerinden birisi de istihdam sağlamak olan küçük işletmeler, bu işlevlerini yerine getirememiş ve yıllar boyu süren yüksek işsizlik ekonomik hedeflere ulaşamamasına neden olmuştur¹²⁶.

Tablo 25: Türkiye’de KOBİ’lerin Toplam İstihdamdaki Payları

İŞLETME ÖLÇEĞİ	İSTİHDAM		
	TÜRKİYE		AB
	Adet	Pay	Pay
<i>Mikro</i>	3 518 642	%38.1	%29,7
Küçük	2 847 259	%30.8	%20,7
Orta	1 181 237	%12.8	%17,0
<u>KOBİ</u>	<u>7 547 138</u>	<u>%81.7</u>	<u>%67,4</u>
Büyük	1 693 879	%18.3	%32,6
Toplam	9 241 017	%100	%100

Kaynak: SBA Factsheet Türkiye - 2009, s.1’den yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tablodan tüm bu sınırlı kaynaklar ve desteklerle ekonomik üretim sürecinde yer alan KOBİ’lerin, 7 buçuk milyon kişilik istihdam payı ile özel sektör iş gücünün yüzde 81,7’sine istihdam olanağı sunmakta olduğu anlaşılmaktadır.

Yeni yaklaşım ve yorumlanmasıyla birlikte kayıtlı kayıtsız olduğuna bakılmaksızın ve özellikle aile üyelerine kısa süreli üretim ve iktisadi hayata katılma imkânı sunması bakımından nasıl bir kitlesel istihdam ve katma değer potansiyeli oluşturduğu tabloda derlenen rakamlardan anlaşılmaktadır.

¹²⁶ TESK, 2008, a.g.r., s. 10.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA KOBİLERE YENİ YAKLAŞIMLAR

Başta uygulanan ve uygulanması planlanan hükümet programları olmak üzere uluslar üstü kurumlar, MİKOBİ dernekleri ve federasyonları gibi mesleki baskı grupları aracılığı ile öneri, bildirge ve manifestolar biçiminde doğrudan yasa yapıcı kurumlara ulaştırılmış veya bu kurumların üyeleri ile tartışmaya açılmış olan boyutları ile de sorun güncelliğinin ve duyulan ihtiyacın kaçınılmazlığının bir göstergesi olarak ele alınmaktadır¹²⁷.

Bu verilerin sorgulayıcı-üretken analizi ve sentezleri neticesinde ortaya çıkan tezlerin küresel boyutları ile negatif ve pozitif sonuçlarına dair uygulama örneklerini gerek Avrupa Birliği üyesi ülkelerde gerekse başarılı MİKOBİ politikalarının ve uygulamalarının hayata geçirildiği ülkelerde¹²⁸ görmek mümkündür.

KOBİ'ler ana başlığı ile yapılmış bulunan yüzlerce makale ve tez çalışmasında ele alınıp incelenen bu kümenin daha çok orta büyüklükteki kesimi üzerinde durulduğu kolayca anlaşılmaktadır. KOSGEB'in ilk yıllarda sadece imalat sektöründeki KOBİ'lere yönelik faaliyetleri nedeni ile araştırmacılar da moda terim olan KOBİ'yi kabul ederek genellikle imalatçılığın değişik kollarında faaliyet sürdüren KOBİ'leri ele almışlardır.

Küçük esnaf ve sanatkârları inceleyen çalışmalarda sıkça gündemde bulunması sebebiyle toplumsal öneminden de kaynaklı olarak daha çok bakkallar ele alınmaktadır. Bu kapsamdaki çalışmalarda da doğrudan vergilendirme veya

¹²⁷ Osman Sirkeci, KOBİ Bakanlığı Kurulması Hakkında CHP Genel Başkan Yardımcısı Umut ORAN ile Yapılan Görüşme, **TİDAF Çalışma Raporu**, Köln, 2010.

¹²⁸ Örneğin; Almanya Türkiye Kökenli Vatandaşları Konseyi RTS'in TİDAF'ın yanında MÜSİAD, DİTİB, AABF vb birçok kurumun katılımı ile gerçekleşen gündeme ilişkin 21 Ocak 2009 tarihli toplantısında Almanya Federal Çalışma Bakanı Olaf Scholz'a iletilmek üzere doğrudan girişimleri ilgilendiren iki ana başlıkta TİDAF ekibi görevlendirilmiştir. Bilim kurulu üyesi olan değerli öğretim üyelerinin de katkıları ile uzun ve yorucu çalışmalar neticesi olarak hazırlanmış, Almanya'da yerleşik 90 bin Türkiye kökenli göçmen girişimci nezdinde yaklaşık 700 bin kişiye ulaşılmış tüm göçmen girişimcilerin, ortak sorunlarının, talep ve önerilerin, Federal Çalışma Bakanı'na, dolayısıyla dönemin hükümetine sunulması, bilimsel çalışmaların pratiğe uygulanması bakımından dikkate alınması gereken girişimlendendir. Tez çalışmasında doğrudan bu ve benzer gelişmelere tanıklık ve bizzat meslek örgütleri faaliyetlerin içerisinde bulunmak ve uygulayıcı konumda olmaktan kaynaklı birikim ve tecrübelerden yararlanılmaktadır. **Aytürk**, <http://www.ayturk.de/news.php?id=606>. (29.01.2009).

sosyolojik yaklaşımlar ile yapılanların dışında pazarcısından, işportacısına, musluk tamircisinden, berberine kadar söz konusu olan kümenin bütünlüklü olarak ele alınmaktan kaçınıldığı görülmektedir.

Yapılan araştırmaların yüzde doksanının ele alınan KOBİ'ler genel kümesinin sadece yüzde yirmilik üst dilimleri olan küçük ve orta ölçekli kısmı ile sınırlandığı bir ortamda bu kümenin yüzde seksenini oluşturan ana kütleli olan Mikro Girişimleri araştırma konusu olarak seçmek birçok şeyi ilk baştan yeni oluşturmak gibi zorlukları içinde barındırmaktadır.

Sanayi bakanlığından meslek örgütlerine kadar küçük ve orta büyüklükteki işletmelere dair kapsamlı biçim ve içerikte tasnif edilmiş geçmişe yönelik veya güncel veriye ulaşmak mümkün olmaktadır. Buna karşın birçok meslek örgütünün veya bakanlık gibi resmi kurumların ekonomik hayatın en küçük hücreleri olan mikro işletmelere-girişimlere dair tahminden öteye geçmeyen rakamlarla durumu idare etmekte olduğu anlaşılmaktadır.

Birçok kaynakta dile getirilmekte olduğu gibi vergiden muaf olan esnaf ve sanatkârın sayısına ilişkin veri bulunmamaktadır¹²⁹. Bu veri yoksunluğunun yol açtığı bilinmezlikler ortamından yakınmalara birçok araştırmanın başlıca ortak konuları arasında rastlanmaktadır.

Genel olarak KOBİ genel tanımı ve çalışmaları içinde ekonomik piyasa değeri pek dikkate alınmayı gerektirecek kadar önemli olmayan mikro işletmeler-girişimler, MİKOBİ tanımı ve kavramı çerçevesinde yeni yaklaşım ile asıl ana küme olarak ele alınmaktadır.

2.1. KÜRESEL AÇIDAN MİKOBİLERE YENİ YAKLAŞIM

Çalışma özellikle üç alt ana kümeden oluşan KOBİ'ler kümesinin mikro ve küçük işletmelerden oluşan iki alt kümeyi ancak esas olarak da mikro girişim(cilerin) incelemesi ile sınırlandırılmış bulunmaktadır. Genel olarak da bu küme açısından ve

¹²⁹ ESDEP, Esnaf ve Sanatkârlar Değişim, Dönüşüm, Destek (3D) **Strateji Belgesi ve Eylem Planı**, http://www.sanayi.gov.tr/files/documents/esnaf_strateji_belgesi_02-19042010173034.pdf, s.27/56, (18.08.2010).

bu kümenin diğer kümelerle ilişkileri ve çelişkileri çerçevesinde KOBİ'ler genel kümesi de dikkate alınmaktadır.

Mikro girişimler son yıllara kadar küresel kabul görmüş bir isim veya kavram ile ele alınmıyordu. Son yıllarda dünyanın en yoksul bölgelerinde 100 dolarlık, 500 dolarlık krediler ile başlayıp gelişmiş sanayi ülkelerine ve Türkiye'ye kadar çok geniş bir alana yayılan Nobel ödüllü mikro kredi uygulamalarının yaygınlaşmasının kaçınılmaz sonucu olarak mikro sermayeler ile kurulan mikro girişimler gündeme gelmiştir.

Mikro kredi bu kapital ile yapılacak çapta kayıtlı olup olmamasına bakılmaksızın iktisadi bir girişim söz konusu olduğu şartlarda verilmekteydi. Son üç yüz yıla damgasını vuran makineleşme, sanayileşme ve beraberinde mega şehirleşme süreci özellikle kırsal alanları ve kırların başlıca iktisadi faaliyeti olan tarımsal girişimleri, klasik deyimle çiftçiliği istenmeyen, hoş bakılmayan bir coğrafya ve atıl marjinal ekonomik rezerv olarak lanse etmekteydi.

Bu süreç klasik iktisatçıların toprağı temel üretim faktörü olarak gördükleri tarımsal üretimi, çiftçiliğı çok düşük kar getirili bir uğraş olarak dünyanın yoksullarının barınağına dönüştürdü. Ancak son yüzyıl bu gün 7 milyara yaklaşmış bulunan küresel nüfusun sadece şehirlerle sınırlı yaşayamayacağını göstermiştir. Endüstriyel ürünlere bağımlı gıda ve beslenme insan sağlığı için tehdiye dönüşmüştür. Sadece kara endeksli, doğa ile barışık olmayan sanayileşme insanı kendi doğasına aykırı bir yaşam ortamına mahkûm etmektedir. İşte bu koşullarda atıl rezerv olarak terk edilmiş kırların önemi yeniden fark edilmiştir. Doğal beslenme, organik tarımsal üretim vb gibi yaklaşımlar ile kırsal girişimcilik insanlığın sanal ortamdaki doğal ortama yönelmesi, kurtuluşu gibi görülmesine neden olmaktadır.

Serbest piyasa ekonomisi olarak anılan üretim ve tüketim süreci 7 milyara ulaşan dünya nüfusu içinde 1 milyarı açığı bir o kadarı da yoksullukla mücadele etmekte olan insan kitlesini ortaya çıkarmıştır. 2000 yılında yaşanan finans krizi uluslararası finans kuruluşlarını yeni arayışlara itmişti. Yoksulların çok küçük miktarlardaki kredi ihtiyaçlarının karşılanması ile yoksulluk baskısı bir derece hafifletebilecek ve böylece daralan kredi piyasası nispi olarak canlanacaktı. Böylece

yoksullar kitlesinin para ihtiyaçlarından doğan potansiyeli yeni bir müşteri kitlesinin keşfedilmesini sağlamıştır.

Muhammed Yunus'un uygulamalarından yola çıkan ekonomistler o gün dünya çapında 500 milyon mikro girişimci potansiyelinin atıl beklediğini tahmin ettiler. Bu rakamın yüzde onu olan ve henüz geri ödeme ahlakı hiç deforme olmamış 50 milyon insana biner dolar kredi verilebilmesi ile 50 milyarlık devasa bir kredi pazarının harekete geçirilebileceği tespit edilmiştir. Madalyonun diğer şık yüzünü Birleşmiş Milletlerin küresel yoksulluğu ve açlığı önleme politikaları ile birleştirince formüle hümanist bir çehre de eklenmiş olmaktadır.

Birleşmiş Milletler 2005 yılını **Mikro Kredi** yılı ilan etmiştir. Bu yılın ilanı ile birlikte gelecek 10 yıl içinde bu Mikro Kredi uygulamaları ile 500 milyon insan açlıktan kurtulacak küresel yoksul sayısının yarıya indirilmesi hedeflenmektedir.

Böylece bir yandan biriken atıl sermayeye yeni ve yıllık yüzde 25'lere kadar varan faiz getirileri sağlayacak pazarın kapıları açıldı. Diğer yandan potansiyel mikro girişimci adayı yoksul ve işsiz kitlelerin yaşadığı bölgeler mikro kredi ile küresel finans sistemine entegrasyonu yönünde ilk adımları atılmaya başlanmış oldu. İster yerel ister küresel pazar için üretsin sonuçta birçok girdisi ile mutlaka teknolojik ve iletişimsel küresel gelişmeleri gerekli kılan üretim faaliyetleri bu mikro girişimcileri küresel dış dünya ile entegre edecek ikinci aşamaya taşımaktadır.

Yeni Yaklaşım ile sadece imalat ve sanayiye kapsayan işletmecilik ve girişimcilik anlayışı hizmet sektörünün ilk yıllarda hızla gelişmesi ve ardından içsel olarak evrimleşmesi ile bireysel girişimlerin, kalifiye emek gücünün bağımlı çalışma ilişkilerinden kendi hesabına çalışmaya yönelmesi ile bireyi temel alan girişimcilik anlayışına yerini bırakmıştır.

Bir yandan tarımın ve kırların yeniden keşfi diğer yandan şehirlerde kendi hesabına çalışan uzman bireysel girişimler küresel mikro girişimler çağını başlatmış bulunmaktadır.

2.1.1. MİKOBİ'lerin Küresel Boyutları

KOBİ'leri çeşitli yönleri ile ele alan yüzlerce makale, tez ve kitabın incelenmesi, çeşitli konferanslar, uluslararası KOBİ kurumlarının bültenleri ve benzeri diğer yayınların incelenmesi Dünya Bankası tarafından yapılan Küresel olarak 1 Milyar KOBİ'nin bulunduğu dair tahminden başka elle tutulur bir verinin bulunmadığının anlaşılması ile neticelenmiş bulunmaktadır. Ancak 2005'i takip eden yıllarda başta Avrupa Birliği olmak üzere İLO, OECD, DB, BM gibi uluslararası ve uluslararası kurumlar istatistik veri toplama sistemlerinde gerçekleştirdikleri reformlarla hem veri yeknesaklığını hem de ülkeler bazında oluşturulan veri tabanlarının normlarını aynılaştırarak kıyaslanabilirliği sağladılar.

Tablo 26: Çalışma Durumuna Göre Küresel İstihdam

Çalışma durumuna Göre İstihdam [1.000 kişi]				Ücretli yevmiyeli %	Ücretli yevmiyeli	İşveren %	İşveren	Kendi Hesabına % *	Kendi hesabına*
Yıllar /Ülkeler	1990	2000	2008	2008	2008	2008	2008	2008	2008
Asya - Pasifik	1.477.746	1.697.521	1.923.910	48,0	923.477	1,6	30.783	50,4	969.651
Afrika	217.860	282.574	357.203	30,0	107.161	2,7	9.644	67,3	240.398
Avrupa	245.333	208.076	264.673	83,2	220.208	4,6	12.175	12,2	32.290
Türkiye ¹	19.470	21.693	23.195	58,3	13.983	5,3	1.219	36,4	9.212
Lat. Amerika ve Karaippler	159.165	161.020	253.613	63,5	161.044	4,2	10.652	32,3	81.917
K. Amerika	137.391	246.536	171.494	89,7	153.830	4,2	7.203	6,1	10.461
Diğer Ülkeler	29.528	39.492	50.288	48,0	24.138	2,7	1.358	49,3	24.792
Dünya	2.267.023	2.635.219	3.021.181	48,0	1.450.167	2,7	81.572	49,3	1.359.229
Dünya	Ücretli+Yevmiyeli		1.450.167	İLO Tablolarında 1.226.000 olarak verilmektedir.					
	İşveren		81.572	= 1.571.014		Toplam İşveren + Kendi hesabına ve Ücretsiz Aile Çalışamı			
	Kendi Hesabına		1.359.229						
	Ücretsiz Aile Çalışamı		130.213						

Kaynak: Tablo OECD, DB, UN, İLO, TÜİK verilerinden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

(¹) Türkiye için gelişmenin pozitif seyrini gösteriyor olması bakımından Eylül 2010 TÜİK verileri kullanıldı.

(*) Ücretsiz Aile Çalışanlarını da kapsamaktadır.

(**) 2008 yılı verilerinin henüz olmadığı pozisyonlarda 2007 ile karşılaştırılarak hesaplanmıştır. (Veri bankalarından son güncelleme tarihi, 15.08.2010).

Tablo gerek yaşanan küresel ilişkiler sürecinde gerekse araştırma ve inceleme çalışmalarında nerede ve hangi kilometre taşında durulduğunun bilinebilmesi, geleceğe dönük yönün tayin edilebilmesi için çalışma ve üretim

ilişkileri bakımından küresel istihdama dair mutlaka dikkate alınması gereken özet rakamları göstermektedir. Sadeleştirilerek yeniden düzenlenmiş olan tabloda yer alan veriler KOBİ kümesinin küresel boyutunu ve nicel ağırlığını tüm çarpıcılığı ile göstermektedir.

Tabloda görüldüğü gibi 1990 ile 2008 arasında geçen 18 yılda küresel istihdam %33,3 artış göstererek 2 milyar 267 milyondan 3 milyar 21 milyona yükselmiş bulunmaktadır. Konu şimdiye kadar daha çok iş görenler, sendikal hareketler, iş gücü maliyetleri ve verimliliği bakımlarından ele alınmış olduğundan bu veri tabanlarından kendi hesabına çalışanlara, ücretsiz aile çalışanlarına, küresel olarak işveren rakamlarına yönelik hazır tablolar bulunmamaktadır.

Yukarıdaki tablo daha sonraki bölümlerde küresel boyutları ile üretim süreçlerindeki rolleri ve toplumsal ağırlıkları bakımından girişimleri ve girişimcileri incelerken görülecek tablonun kısaltılmış şekli olarak verilmiştir.

Günümüzde istihdam genel tabloları içinde işveren, kendi hesabına çalışan ve yeni sayılacak bir istihdam kümesi olarak ücretsiz aile çalışanları olarak adlandırılan üç ana kategoride ve birçok ülke bazında Kıvr ve Kent tasnifi de yapılarak KOBİ'lere dair ulusal ve küresel sayılara ulaşılabilmektedir.

Henüz hem tüm ülkelere dair eksiksiz rakamların derlenememiş olduğu yukarıda sayılan tüm kurumların sayfalarından anlaşılmaktadır. Ayrıca ülke verileri gün geçtikçe tamamlansa bile geçmiş tarihleri kapsayan rakamlara ulaşmak için artık vakit çok geç gibi görünmektedir. Bu durum küçük girişimciliğin tarihsel süreç içinde nasıl bir evrim geçirdiğine dair değerlendirmeleri ve yorumlamaları sınırlamaktadır.

Ayrıca bu yaklaşımla girişimci sayılarına ve yerel ve sektörel dağılımlarına dair tamamlanmış hazır tablolar bulunmamaktadır. Bulunsa dahi geniş zaman dilimlerini kapsamamaktadır. Bu yöndeki çalışmalara hizmet edecek veriler bazı ülkeler tarafından 1990'dan sonra, bazılarınca 2000 ve 2005'lerden sonra derlenmeye başlamış olduğu ulusal ve uluslararası kuruluşların istatistik birimlerindeki verilerden anlaşılmaktadır.

Bu nedenlerle dünya bankasını kaynak gösteren ve medyaya yansıyan yorumlara göre küresel olarak 2000’li yıllarda 500 milyon¹³⁰ küçük girişimden bahsedilmekteydi. Takip eden yıllarda mikro kredi piyasası oluşturma arayışları ve finans kurumlarının küresel mikro kredi talebi potansiyelini tespit etme ihtiyaçları daha kapsamlı veri toplamayı gerekli kıldı. Bu kez 2005 yılına gelindiğinde Dünya Bankası tahminleri küresel KOBİ rakamını tahminen 1 Milyara yükseltti. Buna paralel olarak da birçok uluslararası kurum istihdam raporları ve tablolarında işveren, kendi hesabına çalışan ve ücretsiz aile çalışanı olmak üzere üç gruba ayrıca yer vermeye başlamış bulunmaktadır.

Almanya ve Türkiye İstatistik Kurumları görevlileri ve yöneticileri ile yapılan görüşmeler ve yazışmalar neticesinde düzenlenmiş olan yukarıdaki tablodan 81 Milyonu işveren konumunda çalışan, 1 milyar 359 bini kendi hesabına çalışan ve yaklaşık 130 milyon ücretsiz aile çalışanı ile birlikte küresel olarak 1 milyar 571 milyon kişinin bağımlı olmayan iş ve çalışma ilişkileri içerisinde üretim faaliyetlerinde yer almakta olduğu anlaşılmaktadır.

Birçok ulusal ve uluslar arası kurumun ücretsiz aile çalışanlarını özet tablolarda kendi hesabına çalışanlarla birlikte dikkate almakta olduğundan ve daha başkaca nedenlerden hareketle burada da kendi hesabına çalışanlarla birlikte ele alınmaktadır.

Yapılmış bulunan çalışmaların çoğunluğunda KOBİ denince bu kümenin nerede ise sadece yüzde onunu oluşturan Orta Ölçekli işletmelerin ele alınıp incelendiği görülmektedir. Şeker Bank ve başka birçok finans kurumu bu sınırlı tabakayı potansiyel müşteri kitlesi olarak görüyor olması ve detaylı müşteri profiline ulaşmak hedefinden kaynaklı ihtiyaç sebebiyle araştırmalar, anketler yaptırmıştır. Bu ve benzeri nedenlerin yanında sorunlarının ve taleplerinin kısmen farkında olup kendi durumlarını nispeten daha iyi dile getirebilen KOBİ kitlesinin en aktif olan bu kesimi hakkında yeterli çalışma ve bilgiye ulaşmak mümkün olmaktadır.

¹³⁰ MARKT & STANDORT, **Stadtsparkasse in Düsseldorf tarafından yayınlanan Mikrokredi Broşürü**, (Tahminlere göre 500 milyon Küçük İşletme veya Sanatkarın yüzde 90’ı) ‘Schätzungen zufolge haben 90 Prozent der rund 500 Millionen Kleinunternehmer oder Handwerker (...). http://www.fischer-hrm.de/pdf/presse_wb_5_07_ssk_d.pdf, ss.36-37, (15.08.2010).

Ancak KOBİ'ler ile başlayan her cümlede ekonominin bel kemiği, lokomotifi olduğu söylenen bu kitlenin toplam işletmelerin %99,8'ini oluşturduğunun da istisnasız vurgulanmakta olduğu görülmektedir. Ancak yapılan çalışmaların ekseriyetinde detaylara inildiğinde parça bütün ilişkisini dikkate alan bütünlüklü yaklaşımların çok sınırlı olduğu görülmektedir. Ya da belli bir sanayi sitesi içinde yerleşik temsil ve genelleme ölçüleri çok kısıtlı işletme ile yapılan anketlerden elde edilen verilerden milyonlarla tahminleri yapılan kitleyi ilgilendiren sonuçlara, saptamalara gidilmeye çalışıldığı sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Gerek Almanya'da ulusal istatistiklerden sorumlu (Wiesbaden – DESTATIS) dairelerin gerekse, TZOB, TÜİK gibi konu ile birinci elden ilgilenen çeşitli kurumların sorumluları tarafından doğru verilere dayanmayan rakamların kullanımda bulunuyor olduğu ve bu asılsız rakamlara itimat ediliyor olmasının rahatsızlığı ortak kanı olarak dile getirilmektedir.

Tez hazırlıkları kapsamında TÜİK gibi alanlarında yetkin kurumlara yöneltilmiş bulunan sorulara karşılık olarak alınan cevaplar henüz tutarlı, kontrol edilebilir veri, bilgi tabanlarının oluşturulamadığını ancak bu yönde “dinamik bir envanter¹³¹” hazırlanması için atılan adımların yürütülen çalışmaların bulunduğunu göstermektedir¹³².

¹³¹ Bozkurt, a.g.m. s.77.

¹³² İrfan Çöllüoğlu'nun cevap yazısı Bilindiği üzere 2005 yılında yürürlüğe giren 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu uyarınca yürütülmekte olan Resmi İstatistik Programı ile, ulusal düzeyde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar arası koordinasyon sağlanarak istatistiksel bilgi ihtiyaçlarının rasyonel biçimde çözümüne yönelik süreçler planlanmaktadır. Program çerçevesinde TÜİK ve TKB, Tarım istatistikleri için altyapı niteliği taşıyan Tarımsal İşletme Kayıtlarının daha sağlıklı hale getirilebilmesi amacıyla uzun süredir çalışmaktadır.

2010 yılı itibarıyla mevcut tarımsal işletme kaydı olarak TÜİK tarafından 19.000 yerleşim yerinde gerçekleştirilen 2005 Tarımsal İşletme Listesi 2004-2009 dönemini kapsayan Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Çiftçi Kayıt Sistemi 2007 TURKVET kayıtlarını içeren sığır cinsi hayvanların tanımlanması çalışması 2007 ADNKS'den elde edilen tarımla uğraşan hanehalkı kayıtları ve Kontrollü örtü-altı, Bağcılık vb diğer kayıtlardan oluşmaktadır.

Mevcut bu kayıtlardaki kapsam, tanım, kavram farklılıkları gibi sorunların giderilmesi, güncelliğinin ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için mekânsal verilerle de ilişkilendirilerek Parsel Tabanlı bir kayıt sisteminin kurulması hedeflenmiştir.

Belirlenen çerçeve doğrultusunda, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve Türkiye İstatistik Kurumunun yapmış olduğu işbirliği ile Tarımsal İşletme Kayıt Sistemi önceliğinde Tarım Bilgi Sisteminin kurulması ve güncelliğinin sağlanması amacıyla 13 Temmuz 2010 tarihinde ortak protokol imzalanmıştır. Daha geniş bilgi için Eklere bakınız.

İstatistik kurumlarının yetkilileri tarafından ayrıca özellikle idari maksatlarla yapılan kayıt tutuşların doğrudan kurumlarla ve amaçlarla ilişkili olamayan başkaca çeşitli menfaatler ve gayeler sebebiyle ortaya çıkan mükerrer kayıtların, aktiflerin yanında terkleri yapılmamış pasif üyelerin de hesaplara dâhil edilmesi nedeni yanıltıcı nicel verilerin yaygınlaştığı ileri sürülmektedir. Piyasada çeşitli kurum ve şahıslar tarafından kullanılmakta olan verilerle anketlere dayanılarak hane halklarının en son durumlarını yansıtmakta olan rakamlar arasında *uyum ve örtüşmenin aranmaması* gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır ve tavsiye edilmektedir¹³³.

Bu durum TÜİK yetkililerince “idari kayıtlar ile araştırma sonuçlarının, kullanılan tanım, kavram ve kapsam farklılıkları nedeniyle birbiri arasında tamamen tutarlı olmasının beklenememesi gerektiği” şeklinde de dile getirilmektedir¹³⁴.

2.1.2. Neo Liberal Süreç ve KOBİ'lere Yeni Yaklaşım

Neo liberal süreç ÇUŞ'leri yeniden yapılandırıp devasa küresel monopolere, mahkemelere yansıyan dosyalara bakarak münferit durumlanmış gibi görünen yasadışı kartellere dönüştürürken, kamu sektörünü ve doğrudan devlet örgütlenmesini de bir işletme-şirket mantığı ile yeniden yapılandırmanın kaçınılmazlığını iddia ederek bu sektördeki istihdamı hızla daraltmıştır.

Özelleştirme programları ile birçok temel hizmet alanları özel sektöre ve rekabete açıldı. Tüm bu önlemler son küresel krizin yaşanmasına engel olamamıştır. Bir yandan neo liberal formüllerle ekonomik-politik süreç revize edilir birçok kurum yeniden formatlanırken üretim sürecinin yadsınması imkânsız faktörlerinden biri olan emek faktörü, beşeri sermaye-insan kaynakları yorumları da yavaş bir hızla da olsa reformize edilmektedir. Emek faktörü küresel değişime uygun olarak sağlanan işbölümü ve dağılımı gereğince kendi içinde çok çeşitli farklılıklar taşıyan üretim süreçlerinin çeşitli aşamalarına en uygun yer ve zamanda en yüksek verimlilik kriterleri dikkate alınarak dâhil edilmeye başlanmıştır.

¹³³ Çöllüoğlu, a.g.y.

¹³⁴ Çöllüoğlu, a.g.y.

Yerine göre maden ocaklarında yoğun emek istihdamı yaşanırken, dönemine göre küresel endüstri havzalarında değişik imalat sektörlerinde çok yoğun emek istihdamı gerçekleşmiştir. Küresel olarak yaşlanmış endüstri bölgelerinde İngiltere gibi ülkeler genelinde deendüstrilizasyon süreçleri yaşandı. Günümüzde de ağır sanayi kollarında ve bazı imalat sektörlerinde bu kaymalar devam etmektedir.

İçinde bulunduğumuz bilişim teknolojileri evresi ve diğer teknolojik yenilikler son üç dört bin yılda ekonomik hayatta üretim süreçlerinde yaşanan gelişmeleri birkaç on yılda insanlık tarihinde geçmişle kıyaslanamaz bir seviyeye getirdi. 1970 – 2010 arasındaki son kırk yıllık hizmet ve mal üretimi sürecinde yaşanan yüksek bilimsel teknolojik sıçramalar emek gücü faktörünün üretim ilişkileri içindeki yerini sürekli olarak etkilemiş ve değişikliğe uğratmıştır. Robotların İnsanın yerini alacak vb. söylemlerine karşın insan emeğinin öneminin beklenenin ötesinde artmasına neden olmuştur.

Bireyi esas alan ve onu daha çok öne çıkaran ekonomi-politikalar aslında bir bakıma son otuz yılda bugün gelinen süreci hazırlamış oldu. Bu gün bir yandan zaruret diğer yandan da güçlü bir beşeri sermaye tabanının hazır ve atıl durumda bulunuyor olması küçük ve çok küçük Kişi-Girişim formüllerinin sıkça gündeme getirilmesinin başlıca nedenlerindedir.

2.1.3. Küresel İstihdam ve KOBİ'lere Yeni Yaklaşım

Küreselleşme süreci farklı evrelerden geçerek ilerlemektedir. Kapitalist birikim süreci başta bilgiyi ve tüm süreç boyunca yaratılan tüm zenginlikleri küresel pazarın en ucra köşesine kadar ulaştırmak ve bu yoğun ve yaygın dolaşımı ile kendi yoğunlaşmasını ve birikimini sürdürmektedir.

Kapitalizmin evriminde sanayileşmecilik devresi yerini daha ileri bir aşama olan enformasyonalleşmecilik aşamasına bırakmış bulunmaktadır. Gelişmiş sanayi ülkeleri sistemin eşitsiz gelişme yasası gereği aşama aşama sanayileşmeyi terk ederek bilgi teknolojileri alanlarına yatırım yapmaya ağırlık vermektedirler. Sanayileşme aşaması insanı kendi niteliklerine uygun olarak metalaştırmıştır. Bilgi endüstrisi sistemi ise insanı bilgi üretimi süreçlerinin temel öznesi olarak

değerlendirmektedir¹³⁵. Sektör ve girişimini konusuna göre temel faktörü bilgi donanımlı insan emeği olan KOBİLER de bu sürece gösterdikleri uyum ölçüsünde küresel sahnede yerlerini almaktadırlar.

2.1.4. Küresel Kriz ve Mikro İşletmeler

Mikro işletmeler ekonomik dalgalanmalar ve krizlerden korumasız olarak etkilenmekle beraber, bu şartlara genellikle büyük işletmelerden daha kolay ve çabuk uyum sağlayabilmekte ve küçük ölçeklerinden ötürü esnek bir yapıya sahip olmaları, kriz ortamında, şartların mecbur kıldığı spontane tedbirleri görece daha çabuk uygulamaları sonucunu beraberinde getirmektedir¹³⁶. Türkiye ekonomisi, geçmişte önemli sayılabilecek krizler yaşamış, bu krizlerden genellikle kısa vadeli ve günü kurtaran politikalar ile çıkılmaya çalışılmış, bu durum yapısal sorunların derinleşmesine, ekonomimizin temel sorunlarının çözümlerinin ertelenerek günümüze kadar gelmesine neden olmuştur. 2001 yılında yaşanan ülke tarihinin en önemli krizi; ağır ekonomik ve toplumsal sorunlara yol açmış ve mikro ve küçük işletmeler bu krizden en fazla etkilenen kesim olmuş, kapanan işyeri sayısı Cumhuriyet tarihinin en yüksek rakamlarına ulaşmıştır¹³⁷.

Son dönemlerde dünya piyasalarında yaşanan krizin ve bunun yarattığı konjonktürel dalgalanmaların Türkiye'deki yansımaları, bunun döviz fiyatlarını yukarı doğru çekmesi, hızla artan enerji fiyatlarının iç piyasaya etkileri, küresel iklim değişikliğinin oluşturduğu olumsuzluklar, enflasyonist baskının tekrar doğmaya başlaması, bunun özellikle gıda ürünlerinde kendini göstermesi, gelir dağılımındaki eşitsizliklerin derinleşmesi, işsizliğin artma eğilimi göstermesi, sanayi ve ticarete yaşanan hızlı değişim trendine uyum zorlukları, talepte daralma gibi birçok konu mikro işletmelerin zaten mevcut olan sorunlarını arttırıcı etkilerde bulunmaktadır¹³⁸.

¹³⁵ Cemil Ertem, "Büyük Tehlikenin Farkına Varalım", Ekonomi Politik, **25.08.2010 tarihli Taraf Gazetesi**, s. 6.

¹³⁶ TESK, **Esnaf ve Sanatkâr Raporu Mevcut Durum Sorunlar Öneriler**, Ankara, 2008, s. 10.

¹³⁷ TESK Raporu 2008, s. 10.

¹³⁸ TESK, a.g.r., s.187.

2.1.5. Küresel Politikalar Açısından Mikro İşletmeler

Gelişmiş ülkeler 1970’li yıllarda yaşanan ekonomik krizden kurtulmak için yeni bir model arayışına girmiş ve Post-Fordizm ya da esnek uzmanlaşma modelleri ile rekabet üstünlüğü elde etme yoluna gitmişlerdir. Kitlesel üretime dayalı sanayilerin günümüz ekonomisinde önemini yitirdiği ve yerini her türlü ekonomik ortama ayak uydurabilen küçük işletmelere bıraktığı sıklıkla vurgulanmıştır. Schumacher’e göre 1980’li yıllar küçük ve orta büyüklükteki işletmeler için önemli yıllar olmuş ve KOBİ’lere dayalı sanayileşme stratejileri ön plana çıkarılmıştır. “Küçük güzeldir” özdeyişinde kendini bulan KOBİ politikaları bütün dünyada ekonomi politikalarının büyük bir bölümünü oluşturmuştur¹³⁹.

2.1.6. Küresel Ekonomik Boyutları İle Mikro İşletmeler

Küreselleşme süreci işletmeleri süratle değişime zorlamaktadır. En başta en büyük 200 ÇUŞ olmak üzere küresel ekonomilerde dev işletmelerin egemen oldukları bilinmektedir. Bu grup küresel ekonomik aktivitelerin dörtte birini belirlemektedir. Ancak bu durumun önümüzdeki dönemde aynı gelişme hızı ile devam edeceğine kuşkuyla bakılmaktadır. Çünkü günümüzdeki hızlı değişim küresel iş dünyasında her boyutta işletmeye kısıtlı da olsa çok değişik fırsatlar sunmaktadır. Müşteri tercihlerindeki değişim, küresel ürünlerin oluşması, teknolojideki gelişmeler, nakliyat, iletişim ve bilgi işlem alanındaki ilerlemeler küresel iş imkânlarını çeşitlendirmiş ve yakın zamana kadar başarılı görünen dev işletmeleri, hantal yapılarını terk etmeye zorlamıştır. John Naisbitt tarafından “Küresel Paradoks” olarak adlandırılan bu duruma göre, dünya ekonomisi büyüdükçe küçük oyuncuların gücü artacaktır. Küresel ekonominin dinamik unsuru KOBİ’ler olacaktır. Nitekim ABB, AT&T, GE, The Coca-Cola Company, British Petroleum gibi büyük şirketler ayakta kalmak için çözülüp çoğu özerk ünitelerden oluşan ağlar şeklinde yeni yapılar oluşturmakta, işletmeler ayakta kalmak için bürokrasiyi parçalamak zorunda kalmaktadır. Dünya ekonomisi büyürken küçük birimlerin gücü artmakta, büyük birimler ise küçülmeye çalışmaktadır. Sonuç olarak. Naisbitt, küresel ekonominin hâkimlerinin çokuluslu şirketler olacağı fikrini bir yanılgı olarak görmekte, dünya

¹³⁹ Nevzat Güldiken, “Türkiye’de Sanayi Teknoloji Kobi Politikalarına Eleştirel Bir Yaklaşım”, CÜ İİBF Dergisi, Cilt 7, Sayı 2, 2006, s.143.

ekonomisi büyüyüp açıldıkça KOBİ'lerin hâkimiyetinin artacağını ileri sürmektedir¹⁴⁰.

2.1.7. Küresel Sosyal Boyutları ile Mikro İşletmeler

KOBİ'lere sunulan devlet destekleri ekonomik olmaktan çok politik ve sosyal boyutlar taşımaktadır. Küresel olarak hemen hemen tüm ülkelerde piyasa ve pazar üretim ilişkileri dışında kalmış olan kadınların sosyal ve iktisadi yaşama aktif olarak katılımını sağlamak ve teşvik için kadın girişimciliğine büyük destekler verilmektedir¹⁴¹. Küresel nüfusun yarısını oluşturan kadınların ve toplumun atıl ve pasif konumdaki diğer kesimlerinin motive edilerek kendi hesabına çalışan girişimci kitlesinin genişletilmesi ile dolaylı olarak demokratikleşme sürecine katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Bu açıdan KOBİ'ler uluslararası kurumlarca sosyal istikrarın ve bölgesel gelişmenin sağlanmasında en önemli araçlardan sayılmaktadırlar. Çünkü KOBİ'ler özellikle GOÜ' için özel sektörün bel kemiğini oluşturmaktadırlar. Yeni istihdam olanakları, aksayan piyasaların etkinlik kazanması ve ekonomik büyümeye katkı sağlanması gibi birçok iktisadi ve sosyal nedenlerle KOBİ'lerin desteklenmesi ve geliştirilmeleri gerekmektedir¹⁴².

Piyasa katılımcılarının aynı bilgi seviyesinde olmamasından dolayı kaynakların etkin dağılımı mümkün olmamaktadır. Gerek nicel yapıları gerek ise kayıt dışı faaliyetlerinin yaygınlığı nedeniyle KOBİ'ler için banka kredilerinin verilmesinden, eğitim, danışmanlık vb. gibi mali olmayan hizmetlerin sunumuna kadar gerekli olan bilgilerin toplanması çok kolay değildir. Hem bu alana dair yeterli çalışmanın yapılmamış olması hem de KOBİ'lerin bilgi eksiklikleri, piyasa başarısızlıklarını artırmaktadır. Fakirliğin önlenmesi, bölgesel gelişmenin sağlanması, demokratikleşme, kadınların sosyal yaşama katılımlarının sağlanması, etnik çatışmaların giderilmesi, sosyal, politik ve makro ekonomik istikrarın

¹⁴⁰ Mehmet Demirci, "Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu Ve İşletmelerin Bu Süreçteki Yeri", http://www.akademiktisat.net/calisma/kuresellesme/kuresellesme_isletmeler.htm#_edn18, 10.10.2010.

¹⁴¹ Asuman Altay, "Geçiş Ekonomilerinde Devletin Ekonomik Roller, Görevleri ve Kobi'lerin Durumu", www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/gecis.pdf, 10.10.2010, s. 6.

¹⁴² Altay, a.g.m., s. 6-7.

sağlanması, KOBİ'lerin küresel piyasalarda ekonomik olduğu kadar sosyal aktörler olarak da önemlerini arttırmakta ve rol almalarını kaçınılmaz kılmaktadır¹⁴³.

2.1.8. Küresel Vizyon ve Mikro İşletmeler

Çok uluslu şirketlerin zorlaması ve egemenliği ile başlayan iktisadi boyutlu küreselleşme süreci 20. yüzyılın sonlarına doğru sürece dâhil olan aktörlerin salt iktisadi olmayan boyutlardaki müdahaleleri ile kısmen çok uluslu dev boyutlu şirketlerin hâkimiyetinden çıkma belirtileri göstermeye başlamıştır. Enformasyonlaşma sürecinin emek, sermaye, mal ve hizmet mobilizesine kazandırdığı hız emek gücü sahibi insan faktörünün önemini artırmıştır. Özellikle bu sürecin sağladığı olanaklara ve donanıma sahip olan insan, taşıdığı misyon ve geliştirdiği vizyona uygun olarak bu sürece müdahale edebilen etkin bir aktör konumuna gelmiştir.

Küreselleşmenin bu aşamasında, başta iktisadi motifler olmak üzere, aslında toplumsal yaşamın gereksinimlerini de karşılamak için girişimci birey sorumluluğu ile harekete geçen emek gücü sahibi hem üretim hem de hizmet sürecinde çok uluslu şirketleri rekabete zorlayıcı girişimlerde bulunmaktadır. Bu sürecin kaçınılmaz ürünü olarak ortaya çıkan mikro işletmeler, hızlı karar alma, düşük maliyetle üretim ve hizmet sunabilme, sorunlara pratik çözümler üretme, değişken taleplere hızlı ve uygun cevap verebilme kabiliyetleri sayesinde 21. Yüzyıl vizyonundaki başrolü küreselleşme sürecinin asıl egemenleri olarak görülen çok uluslu şirketlerin elinden almışlardır.

2.2. SOSYAL SERMAYE VE KOBİLERE YENİ YAKLAŞIM

Ekonomik temelleri üzerinde yükselen süreç sosyal ve toplumsal göstergelerle başkaca boyutlar da kazanmaya başladı. Söz konusu sürecin başta Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere merkez sanayi ülkelerinde görülmesi ve bu coğrafyada yaşanan ekonomik daralmalar ve ortaya çıkan işsizlik sorunun toplumsal ve sosyal yanları ile de ele alınmasını gerekli kıldı. Ulusal ve uluslararası enstitüler, düzenlenen anketlerin içerik ve kapsamlarını

¹⁴³ Altay, a.g.m., s. 7.

yeniden tanımladılar. Nüfusun yeni toplumsal ve sektörel iş kollarındaki durumuna göre iş ilişkilerini, çalışma ilişkilerindeki durumlarını yeniden sınıflandırmalara gittiler. İşveren ve kendi hesabına çalışan, aile üyelerinin istihdamı, kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı girişim bir bütünün parçaları olarak ele alınmaya başlanmıştır.

Bu yaklaşımla gerek küresel gerekse lokal boyutları ile kayıtlı olup olmamasına, sınırlı bazı kurumların belirli amaçlarla dar kapsamlı tanımlamalarına bağımlı kalmaksızın toplumsal üretim ve tüketim ilişkilerinde önemli bir role sahip olan bu küme farklılıkları ve benzerlikleri ile bir bütün olarak görülebilmek olanağına kavuştu.

Girişimcilik tek başına işyerlerinin sayımı ve bu sayımlardan elde edilen verilerin tasnif edilmesi ile sınırlandırılmaktan kurtulmuş oldu. Bu sayımlardaki amaçlar bugünkü amaçlardan birçok yönü ile farklılıklar taşımaktaydı. Daha çok işletmecilik, verimlilik, sermaye ve teknoloji kullanımı gibi göstergeler incelenmekteydi. Yeni yaklaşım perspektifi ile tüm bu göstergelere ilaveten daha onlarca gösterge dikkate alınmakta olup en küçük birimler dahi dikkate alınmaya çalışılmaktadır.

Evrensel sonuçlara ulaşmak amacıyla bir toplumsal yapının analizi yapılırken dikkate alınması gerekli olan kriterler ve yararlanılan bilimsel normlar neler ise KOBİ'ler konusu ele alınırken de aynı hassasiyetin gösterilmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Birincisi bütün bir toplumsal yapının kendisinin parçalarına göre bir bütün; parçaların da kendi unsurlarına göre bir bütün olduğu yaklaşımıdır. Diğer yandan bütün toplumsal yapı ve parçalar aynı özelliğe, niteliğe sahiptirler. Yapı bir etkileşim örüntüsü olduğuna göre parçalar da birer etkileşim örüntüsüdür. Üçüncül olarak toplumsal yapı, parça-bütün arasındaki nispeten istikrarlı ilişkilerden oluşmaktadır¹⁴⁴.

KOBİ sorunsalını da içinde barındıran toplumsal yapı analizi bu farklı disiplinler tarafından üretilmiş ve kullanılmakta olan yöntemlerin ve göstergelerin de

¹⁴⁴ Beylü Dikeçligil, "Bir Analiz Modeli Denemesi 'Sosyal Yapı' ve 'Toplumsal Yapı'", **Yeni Türkiye**, 3. Yıl, 15. Sayı, 1997, ss.652-655.

doğru ve yerinde kullanılması ile toplumsal bir bütünüñ parçalarını farklılıkları bakımından ayrı ayrı ve benzerlikleri bakımından da birlikte ele almak kaydı ile gerçekçi ve evrensel normlara uygun olarak yapılabilir.

Bu kuralları dikkate almadan yapılan tüm tespitler, çözüm önerileri, uygulanması mümkün olamayacak önlemler, gerçekte bağdaşmayan durum analizleri bilgi kullanıcıyı da iktisâdi veya sosyal alanlarda aktif olan girişimcileri, genç girişimci adaylarını veya sosyal-ekonomik perspektifli danışmanlık hizmeti veya servisi sunmak isteyen aktörleri bütünüñ tamamından kopuk diğer parçalar ile olan gerçek ilişkisini ve çelişkilerini reel olarak göstermeyen veri kirliliği ortamında yön tayin etmeye, doğru sonuçlara ulaştıramayacak kararlar ve efektif olamayan önlemler almaya sürüklemektedir.

2.2.1. Küresel İstihdam ve KOBİ'lere Yeni Yaklaşım

Küresel istihdam genel olarak artış gösterirken sanayi istihdamı özellikle yaşlı endüstri bölgeleri ve ülkelerinde sayısal ve orantısal olarak geriledi. Başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Avrupa Birliği ülkeleri ve tüm dünyada hizmetler sektörü istihdamda birincil sektör olarak yer almaya başladı. Tarım sektörü özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ülkelerinde gerileme sürecini ya tamamladı ya da çok yavaş bir gerileme sürecine girdi. Ancak küresel piyasalara görece yeni açılan coğrafyalarda kırsal tarım alanlarından ve tarım sektöründen kentlere ve hizmetler sektörüne kayma devam etmektedir. Tahminlere göre¹⁴⁵ 2020 yılına kadar gelecek 10 yılda küresel olarak 1 milyar insan orta sınıflara katılırken, 900 milyon insan kırlardan kentlere göçeyeği tahmin edilmektedir.

Bununla birlikte ülkemizde de görüldüğü gibi artan gıda ihtiyacı ve tarım sektöründe organik tarım, bio-ürünler gibi geleneksel olmayan yeni ürün çeşitlerinin ve verimliliği artırıcı yoğun teknoloji ve bilimsel yöntemlerin kullanılmaya başlanması tarım sektörünün cazibesini ve önemini arttırmaya başlamıştır.

¹⁴⁵ Muhtar Kent, "Küresel Güç Türkiye, Dünya Türk Girişimciler Kurultayı", **Açılış Konuşması**, İstanbul, 10.11.2009.

Emek gücünün verimliliğindeki hızlı yükselme onun bizzat kendisinin yeniden üretimine ve üretim aşamalarının çeşitli evrelerinde sürece dâhil edilmesi biçimlerine yeni formlar kazandırmıştır.

Dünya Bankası tahminlerine göre küresel nüfusun 1/7'sine başka bir deyişle %14'üne tekabül eden yaklaşık bir milyarlık küresel bir kitleyi oluşturan bu tabaka kendi içinde de benzerlikleri ve farklılıkları barındıran çeşitli kümelerden oluşan heterojen bir yapıya sahiptir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre de girişimcilik oranları farklılık göstermektedir.

94'üncü sayfadaki 27 Nolu tabloda görüldüğü gibi küresel olarak 15 yaşın üzerindeki 3,5 milyarlık çalışabilir nüfusun 1,5 milyarlık kısmı MİKOBİ'lerden oluşmaktadır¹⁴⁶.

2.2.2. Teknik İlerlemeler ve KOBİ'lerin Yeni İstihdam Olanakları

Çok hızlı ilerleme kaydeden endüstrileşme ve teknoloji kullanımı sürecinde sermaye-yoğun yatırım ve girişimlerin, tarım, el zanaatları, hizmetler dâhil üretimin her alanında giderek hâkim hale gelmesi karşısında küçük ölçekli emek-yoğun üretim biçimlerinin ve birimlerinin yok olması sürecin kaçınılmaz doğal sonuçlarından olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır ve böylece de kabul görmektedir.

Serbest piyasa ekonomisi sisteminin toprağa bağlı ekonomik üretimi ve serbest ticareti sınırlayan duvarları yıkararak, toprak-emek-ticaret sürecini makine ve teknolojinin etkin kullanımı ile sermaye yoğun üretim ve küreselleşmeyi zorunlu hale getiren ticaretin önündeki sınırların kaldırılması tüm geleneksel üretim biçimlerini temellerinden sarsmıştır.

Geçen yüzyılın yarısına kadar hâkim olan vizyona göre, tarım sektöründe küçük çiftçilik kalmayacağı, her bölgede Ceylanpınar Devlet Üretim Çiftliği misali devasa çiftliklerin kurulacağı öngörülmekteydi. Bakkallar tamamen kapanacağı, her

¹⁴⁶ OECD, World Bank, UN, ILO, TÜİK verilerinden ve bu kurumların yetkilileri ile yapılan görüşmeler ve yazışmalardan yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmış olan "Çalışma Durumuna Göre Küresel İstihdam başlıklı 23 nolu Tablo". Bknz. s. 83.

mahallede MİGROS'lar Hiper Marketlerin açılacağı yaygın bir kanı olarak paylaşılmaktaydı.

Gelişmeler, istatistikler de hep bu yöndeki bir gidişata işaret etmiştir. Almanya'da da "Tante Emma'nın Manavı-Bakkalı" kapanırken yerini büyük (Einkaufszentrumlar) alışveriş merkezlerine bırakma sürecine girmiştir. Bununla birlikte 1980'lerde etnik pazarın oluşumu ve hızla gelişmesi Tante Emma'nın manavının kapanışı ile birlikte pazarı tamamen ve bir çırpıda süpermarketlere teslim etmemiş ve yerine "Onkel Mehmet'in bakkalını ortaya çıkaran süreci başlatmıştır.

Bu kendi içinde çelişkili zikzaklar çizen süreç önüne geçilmesi nerede ise imkânsız bir süreç olarak kendisini ortaya koymuştur. Aynı zamanda bu iktisadi hamleleri engelleyecek, durduracak yaklaşımlara da pozitif gözle bakılmamaktadır. Bakkalın hiper marketlere karşı savaşı tarihin tekerleğini geri döndürmeye çalışmak gibi negatif, statükocu bir uğraş ve beyhude bir savaşım olarak da algılanıp yorumlanmaktadır.

Karlarını azamileştirmek hedefi ile rakiplerine karşı sürdürülen çok yönlü piyasa ekonomisi rekabet şartları altında hızla biriken ve yoğunlaşan sermayenin üretim süreçlerinin ve sektörlerin her alanında sermaye-teknoloji yoğun yatırımlara girişmesi onun kendi doğası gereği kaçınılmaz bir gelişim süreci olarak varlığını sürdürmektedir.

Ancak son elli yılda ulaşılan teknolojik bilimsel düzey ve üretim süreçlerine sokularak eğitilmiş-kalifiye emek gücünden elde edilen verimlilikteki kıyaslanamaz artış, yadsınamaz bir ilerleme olarak piyasalara hâkimiyet kurmuş bulunmaktadır.

Bu gelişmelerin dolaylı bir türev ürünü de kalifiye emek gücünün veya yüksek eğitilmiş insan kaynaklarının belli bir mekâna ve zamana bağımlı olmaksızın üretim sürecinde yer alabilmesinin mümkün hale gelmesidir.

2.2.3. Avrupa Birliği ve İstihdamın Lokomotifi KOBİ'ler

Avrupa Birliği üyesi ÷lkelerde toplam nüfusun %49'u çalışabilir konumdur. 33 Milyona yakın girişimci potansiyeli ile toplam çalışabilir konumdaki 239 milyon kişinin %13'ünü kendi hesabına çalışanlar oluşturmaktadır.

Bu kendi hesabına çalışanlar kümesi toplam Avrupa Birliği nüfusunun ise yaklaşık %7'sini oluşturmaktadır. Avrupa Birliği'ndeki bu ortalama oranın bu günkü düşüklüğü son elli yıldaki hızlı tekelleşmeden ve tarım sektöründeki kendi hesabına çalışan küçük çiftçi sayısındaki hızlı azalmadan kaynaklanmaktadır.

Avrupa'nın farklı sosyo-ekonomik yapısal yoğunluklara sahip olan irili ufaklı ÷lkelerinin Avrupa Birliği'ne uyum ve üyelik süreçlerinde Ortak Gümrük ve Ortak Tarım Politikaları çerçevesinde aldıkları teşvikler ve benzeri yasal düzenlemeler ile de lokal düzeyde birçok hızlı yapısal değişimin tetiklendiği gör÷lmektedir.

Tablo 27: Ülkelere Göre Yıllık Ortalama Toplam Nüfus, Çalışabilir Nüfus

Ülke / Zaman (1.000 kişi)	Toplam Nüfus	Çalışabilir Nüfus	İşgücüne Katılım	İV + KH	İV+KH / Çalışabilir	İV+KH / Nüfus
	2009	2009	%	Toplam	%	%
Avrupa Birliği	492.719,3	239.267,5	0,49	32.156,9	13,44	6,53
Almanya	80.830,3	42.023,7	0,52	4.217,9	10,04	5,22
Yunanistan	10.856,0	4.979,7	0,46	1.335,1	26,81	12,30
İspanya	45.725,2	23.037,5	0,50	2.968,6	12,89	6,49
İtalya	59.876,9	24.968,7	0,42	5.242,2	21,00	8,75
Türkiye	70.840,7	24.317,7	0,34	5.541,6	22,79	7,82

* İV: İşveren,
**KH: Kendi Hesabına Çalışan

Kaynak: Tablo Eurostat verilerinden yararlanılarak tarafımızdan düzenlenmiştir, 26.04.2010

Yunanistan'da iş gücüne katılma oranı %46 ile Avrupa Birliği ortalamasına çok yakın iken kendi hesabına çalışanların bu çalışabilir nüfus içindeki oranı yaklaşık %27 ile Avrupa Birliği ÷lkeleri ortalamasının çok üzerindedir. Aynı durum %21'lik kendi hesabına çalışan oranı ile İtalya için de söz konusudur.

Avrupa girişimcilik ortalaması %6-7 arasında iken Yunanistan'da toplam nüfusun %12,3'ünü girişimciler oluşturmaktadır. Yunanistan'ı yaklaşık %10'luk girişimcilik oranı ile Portekiz takip etmektedir.

2.3. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE KOBİ'LERE YENİ YAKLAŞIM

30 Yıllık deney ve birikimden sonra 1980'lerin Başkanı Ronald Reagan, “*bir ulusal öncelik olarak tüm Amerikalıların fikirlerini ve hayallerini bu işlere yöneltmesini*”¹⁴⁷ önermiştir. İlk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde küreselleşmenin, küresel ticaretin hızla gelişmeye başladığı ikinci dünya savaşı ertesinde KOBİ'lerin ekonomideki itici lokomotif rolü ve önemi görülmüştür. Küçük işletmelerin karlılık düzeylerini korumak, karşılaştıkları güçlükler karşısında danışmanlık hizmeti sunmak vb. misyonu ile devletin temel politikalarını uygulama aracı olarak 1953 yılında Küçük İşletmeler İdaresi (SBA) kurulmuştur. KOBİ programları, teşvikleri uygulanmaya başlanmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri SBA Ofisi belirlenen teşvik ve destek politikalarında özellikle ölçekleri çok geniş tutarak teşvik programlarından yararlanma tabanını da en geniş girişimci kesimine yaymış oldu. Pratikte ise özellikle hızlı palazlanıp küresel pazarlara açılabilen KOBİ'ler yardım ve teşviklerden aslan payını aldılar. Bu durum onların rakiplerine karşı küresel rekabet güçlerini de arttırmış oldu.

Aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi yaşadığımız coğrafyada henüz orta direk kavramları yeni anlam kazanmaya başlarken, SBA Ofisi tarafından yapılan tanımlamalarda Mikro İşletme kavramı yer almakta ve çalışan sayısı 20 kişi ile sınırlanmaktadır. Orta ölçekli işletme büyüklüğü ise çalışanlar bakımından coğrafyamızdaki dev girişimlere denk düşecek bir çalışan sayısının 1500 ile sınırlandırıldığı görülmektedir¹⁴⁸.

¹⁴⁷ Aylin İdikut Özpençe, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere Yönelik Devlet Yardımları: Türkiye ve Avrupa Birliği Uygulamaları”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2006, s.6.

¹⁴⁸ İdikut Özpençe, a.g.t., s. 5.

Tablo 28: ABD’de Çalışan Sayısına Göre İşletme Ölçeği

Ölçek	Çalışan Kişi Sayısı
Mikro İşletmeler	20 kişiye kadar
Küçük İşletmeler	20-99 veya 499
Orta İşletmeler	500-995 veya 500-1499
Büyük İşletmeler	1500 kişiden fazla

Kaynak: <http://usinfo.state.gov/products/pubs/oecon/chap4.htm>, ve United States Small Business Administration, <http://www.sba.gov/> kaynaklarından yararlanılarak tarafımızdan derlenmiştir. Erişim:10.03.2006.

Bu yaklaşım girişimleri sınırlamaktan çok nerede ise sınırlandırmamak amacı taşımaktadır. Amaç her türlü girişimi ve girişimciyi cesaretlendirmek ve teşvik etmek olup kaynaklar da küresel boyutlarda olunca yukarıdaki gibi bir tablo çerçevesinde yaklaşmak kaçınılmaz olmaktadır.

2.4. AVRUPA BİRLİĞİ VE KOBİ’LERE YENİ YAKLAŞIM

Avrupa Birliği (o tarihte AET) 1973 yılını KOBİ yılı ilan etti. KOBİ komisyonları kuruldu. Kurucu Avrupa Birliği ülkelerindeki KOBİ’ler hakkında kapsamlı raporlar hazırlandı.

Gelecek yıllarda ortaya çıkabilecek istihdam daralmalarına karşı ancak KOBİ’lerin teşvik edilmesine yönelik önlemler ve programlarla çözüm bulunabilirdi. Artan nüfus, el zanaatlarının ve ticaretin gelişimi ve yoğunlaşması özellikle Avrupa’nın gelişmiş ülkelerinde son yüz yılda önemli değişimlere yol açmıştır.

Aralık 1997’de Avrupa Konseyi tarafından üye devletlerden şirketlerin vergilendirilmesi alanında yeni vergi teşvikleri getirmekten kaçınılması talep edilmesine rağmen üye ülkelerin özellikle kurumlar vergisi oranlarını ulusal çıkarlarının gereklerine göre değiştirdikleri görülmektedir¹⁴⁹.

Avrupa Birliği KOBİ’lere yönelik temel politikaları doğrudan sorunun muhatapları ile birlikte daha isabetli belirleyebilmek ve uygulama sorunlarını asgariye indirebilmek amacıyla organizasyonsal önlemlere de önem vermektedir.

¹⁴⁹ Mircan Yıldız Tokathoğlu, **Avrupa Birliği’nde Maliye politikası ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme**, Alfa Basım yayım Ltd. Şt., İstanbul, 2004., s. 104.

Avrupa Birliği temel ve karar alma yetkisindeki birincil organlarından olan Konseye, Konseyin kararlarının tasarlayıcısı ve koordinatörlüğünü üstlenmiş olan yürütme organı niteliğindeki Komisyona yardım etmek ve danışmanlık konumuna sahip olan Ekonomik ve Sosyal Komite bileşimi bakımından ve yeni yaklaşım açısından büyük önem taşımaktadır. Ekonomik ve Sosyal Komitede üreticiler, çiftçiler, taşımacılar, işçiler, küçük esnaf ve sanatkârlar, serbest meslek sahipleri ve KOBİ temsilcileri de yer almaktadırlar¹⁵⁰.

Almanya'nın öncülüğünde 1973 yılında AET ülkeleri genelinde önlemlere ve teşvik programlarının uygulanmasına geçişle birlikte yapısal tehlikenin gelecekteki boyutları daha çarpıcı olarak anlaşılmaya başlanmıştır. Yeni istihdam olanaklarının bulunamamasının ötesinde mevcut istihdamda daralmalar artarak devam etmiştir.

Tablo 29: Ülkelere Göre Kendi Hesabına Çalışanlar

Kendi Hesabına Çalışan (15 - 74 Yaş arası 1000 Kisi)							
Ülke / Yıl	2010	2009	2008	2005	2004	2000	1998
Avrupa Birliği	22.981,1	22.524,5	22.752,4	22.122,4	:	:	:
Belçika	387,4	420,5	388,1	379,3	355,6	365,8	:
Bulgaristan	235,9	244,3	247,9	218,9	230,9	273,9	:
Çek Cumh.	628,7	601,9	595,4	553,4	586,4	475,0	409,3
Almanya	2.349,3	2.338,1	2.347,3	2.278,5	:	:	:
Yunanistan	985,7	961,3	954,9	968,8	943,9	995,8	1.004,4
İspanya	1.906,4	1.949,0	2.213,5	2.176,2	1.974,4	1.902,8	2.022,2
Fransa	1.611,2	1.429,8	1.364,6	1.372,4	1.354,8	1.339,7	1.379,3
İtalya	3.863,4	3.802,8	4.065,5	4.003,9	4.010,4	2.364,7	2.329,4
Polonya	2.292,0	2.311,6	2.311,6	2.238,1	2.268,4	2.610,2	:
Romanya	1.734,4	1.678,6	1.737,6	1.705,4	1.604,8	2.067,3	:
İngiltere	3.122,8	2.965,2	2.996,3	2.737,3	2.712,2	2.365,9	:
Türkiye	4.475,2	4.342,3	4.254,5	:	:	:	:

Kaynak: Eurostat, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupDownloads.do>
 Extracted on 21.08.2010 1 02:20:33, (05.03.2011).

¹⁵⁰ Tokathioğlu, a.g.e., ss. 137-139.

Yanı sıra tüm AET ülkelerinde tarım sektörü dâhil olmak üzere kendi hesabına çalışanların sayısında da azalma devam etmektedir. Üretim sürecinin bu iki ana damarındaki daralma doğrudan işsiz sayısının artması, iç talebin daralması vb. şeklindeki dolaylı reaksiyonlarla toplumsal-ekonomik hayata negatif etkilere dönüşmektedir.

Gerek Avrupa Birliği ülkelerinde gerekse küresel boyutları ile söylemde KOBİ'lere yönelik gibi görünen teşvik programları ve teşviklerden büyük işletmelerin faydalanmakta oldukları görülmektedir.

2.4.1. Almanya ve KOBİ'lere Yeni Yaklaşım

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde 1950'de kendi hesabına çalışan kayıtlı girişim-işletme sayısı 6 milyon 323 binden, 1988 yılında 3 milyon 56 bine inecekti. Yaklaşık 40 yılda kayıtlı işletmelerin yarısı kapanmıştı. Toplumda girişimcilik ruhu, cesareti ve gereksinimi en düşük seviyeye inmişti. Ancak son on yılda alınan önlemleri, yapılan yasal reformları dikkatle incelediğimizde yavaş ve hantallığa rağmen MİKOBİ'ler lehine cesur ve kalıcı adımların atıldığı görülmektedir.

1973 - 1990 yılları arasında geçen yaklaşık 20 yıllık sürede alınan önlemlerin bir yandan yetersizliği, diğer yandan sorunun giderek artan önemi yeni adımların atılmasını kaçınılmaz hale getirmişti. 2000 yılında Avrupa Küçük İşletmeler Şartı'nın kabulü ve 8 yıllık uygulama sürecinin ardından 2008 Haziran ayında Avrupa Küçük İşletmeler Sözleşmesi'nin ilanı KOBİ'lere yeni yaklaşım perspektiflerini gündemin en önemli konusu haline getirmiş bulunmaktadır.

Tabloda Avrupa Birliği'nin en önemli kurucu üyelerinden ve gelişmiş sanayi ülkelerinin başında gelen Federal Almanya Cumhuriyeti'nde 1950 yılında 12 milyon 347 bin bağımlı çalışana karşın 6 milyon 323 bin kendi hesabına çalışan kayıtlı girişimci-işletmeci-serbest meslek sahibi bulunmaktaydı. 1970 yılında bağımlı çalışanların sayısı 22 milyon 248 bine yükselirken, 1950'den 1970'e kadar aradan geçen 20 yılda kendi hesabına çalışanların sayıları yaklaşık 2 milyon azalarak 4 milyon 341 bine gerilemişti. Bu gelişmeyi bir erken uyarı işareti olarak kabul eden

ilgili Alman kurumları tehlikenin önemini, sıkça olduğu gibi vaktiyle fark ederek gerekli çalışmalara ve hazırlıklara vaktiyle başlamışlardır.

Tablo 30: Almanya’da Yıllara Göre Kendi Hesabına ve Bağımlı Çalışanlar

İstihdam Yılı	Kendi Hesabına	Yardımcı Aile üyesi	KH+YAÜ	Kamu Çalışanı Memur İşçi	Toplam Çalışanlar	KH+YAÜ /Toplam Çalışan%
1957	3.316	2.830	6.146	19.378	25.524	24,08%
1960	3.308	2.599	5.907	20.287	26.194	22,55%
1970	2.766	1.790	4.556	21.395	25.951	17,56%
1981	2.266	891	3.157	23.790	26.947	11,72%
1990	2.580	578	3.158	26.176	29.334	10,77%
1991	3.037	522	3.559	33.887	37.446	9,50%
2000	3.643	323	3.966	32.638	36.604	10,83%
2002	3.654	414	4.068	32.468	36.536	11,13%
2003	3.744	385	4.129	32.043	36.172	11,41%
2004	3.852	402	4.254	31.405	35.659	11,93%
2005	4.080	421	4.501	32.065	36.566	12,31%
2008	4.143	349	4.492	34.242	38.734	11,60%
2009	4.253	347	4.600	35.682	40.282	11,42%

Kaynak: Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2010, Stand: 13.05.2010

KH: Kendi Hesabına Çalışan ve İşveren **BC:** Bağımlı Çalışan **ÇAÜ:** Çalışan Aile Üyesi

* Tablo Statistisches Bundesamt verileri temel alınarak tarafımızdan yeniden düzenlenmiştir.

** Kendi hesabına Çalışan, Serbest meslek ve İşverenleri kapsamaktadır (15 yaş ve üzeri)

Alınan önlemler, uygulanan çeşitli programlar ve teşvikler 80’li yılların sonlarına kadar beklenen etkinliğe ulaşamadı, istenen sonuçlar elde edilemedi. Genel istihdamdaki göreceli artışı 1988’e kadar kendi hesabına çalışanlardaki azalış takip etmektedir.

2.4.2. Almanya’da Yeni Yaklaşım ve Göçmen KOBİ’ler

Yeni istatistiklere göre Almanya’da Türk göçmen girişimci sayısı 90.000’i aşmaktadır. Avrupa Birliği EUROSTAT normlarına uyumlaştırılmış veriler ile düzenlenen istatistikî tablolarda Türkiye’de TÜİK tarafından düzenlenen çok boyutlu ve çeşitli kriterlere göre sınıflandırılmış veriler ile 2005 yılı itibarı ile yer almaya başlamış bulunuyor.

Bu uyumlaştırılmış veri tabanları üzerinden Türkiye'nin de Avrupa Birliği üyesi ülkelerin sayısal yoğunlukları ile karşılaştırılması kolaylaşmış olmaktadır. Böylece bilgi kullanıcı ve araştırmacılar Türkiye verilerini Avrupa Birliği ve üye ülkelerin aynı türden verileri ile daha rahat kıyaslama olanağına kavuşmuş bulunuyorlar.

Avrupa Birliği ve üye ülkelerin ulusal istatistik kurumları istatistiklerini merkezi olarak Avrupa Birliği ve dolayısı ile karşılıklı olarak birine uyumlu hale getirdiler. Son yıllarda Türkiye İstatistik Kurumu da yıllık verilerini Avrupa Birliği normlarına göre yayınlamaya başlamıştır.

İstatistiklerin yeniden tanımlanması ve yorumlanması özellikle nüfus ve iktisâdi yaşama dair verilerin ve bu verilerin sınıflandırıldığı kümelerin anlamı, kapsamı günün gelişen koşullarına göre yeniden detaylandırılmıştır.

Nüfus yapısına dair veriler özellikle göçmenlik olgusu iktisâdi, politik vb. amaçlarla çok çeşitli yaygın biçimlere bürünmesi ve giderek kalıcılaşması nedeniyle yeniden tanımlanma gereği hissettirmektedir.

Ülke nüfusunun gerek iş hayatında gerekse sosyal ve politik yaşamda bulunulan ülkedeki yasal veya genel kabul gören şekline göre adlandırılan konumuna uygun olarak çok farklı davranışlar sergilemeye başladığı tüm açıklığı ile ortaya çıkmış ve kavranır hale gelmiştir. Bu farklılıkları dikkate almayan sosyal-ekonomik politikaların etkinliklerinin azalmaya başladığı kamuoyunun tepkilerinden açıkça anlaşılmaktadır.

2.4.3. Almanya'da Göçmen KOBİ'ler

Daha etkin tahliller yapma ve buradan sonuçlara varma mecburiyeti önce işin bilimini yapanları, teorisini üretenleri bu ayrıntıları, farklılıkları ortaya koyup ele almayı ayırma, dışlama, bölme tehlikesi olarak görmekten öte farklılıkları bir zenginlik kaynağı olarak görmeye doğru yöneltti. Bu yönelim aradaki farklılıklarıyla beraber benzerlerin nasıl daha ahenkli bir şekilde bir arada pozitif ve etkin farklılıklarını da koruyarak birlikte yaşamının mümkün kılınabileceğinin sorgulanmasını kolaylaştırmış oldu.

Toplumu oluşturan alt ve üst kimlikleri ile birçok kümenin tek yanlı uyuma zorlanmasının veya farklılıklarının yok sayılmasının mevcut küçük çelişkileri büyütmeden, yeni uyum zorlukları yaratmaktan öte bir işlevinin olmadığı bilince çıkarılmıştır.

Bu yönde atılan pozitif adımların başında göçmenlik olgusunun çok çeşitli alt gruplarda ele alınması gelmektedir. Doğrudan göçmenliği yaşayanlar, Göçmen ve Yerli anne babadan gelen karışık özellikleri barındıran nesiller, Ailesi göçmen olmakla birlikte yaşanan ülkede doğmakla yerli, kültürel köken itibarı ile göçmen olanlar, ülkenin vatandaşlığını almış olmakla birlikte göçmenlik doğal koşullanmalarını terk etmeyenler vb. gibi toplumsal tabakalar oluşmuş bulunmaktadır.

Tablo 31: Almanya’da Göçmenlik İlişkilerine Göre Toplam İstihdam

Detaylı Göçmenlik Statüsü (bin kişi)	Toplam Nüfus	Çalışmayan	Çalışanlar			İşteki Duruma Göre			
			Toplam	İşsiz	Çalışan	Kendi Hesabına	Ücretsiz Aile İşçisi	Toplam KH+ÜAİ	KH+ÜAİ/Toplam nüfus
Toplam Nüfus	82 135	40 260	41 875	3 141	38 734	4 143	349	4 492	11,60
Göçmen Olmayanlar	66 569	32 155	34 414	2 219	32 194	3 520	294	3 814	11,80
Dolaylı Göçmenler	15 566	8 104	7 462	922	6 540	623	56	679	10,40
Doğrudan Göçmen	10 623	4 253	6 370	791	5 579	560	48	608	10,90
Yabancı	5 609	2 331	3 278	479	2 800	349	36	385	13,80

Kaynak: Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2010, Stand: 13.05.2010 / 13:03:21.

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi; yardımcı veya ücretsiz çalışan aile üyeleri ile birlikte göçmen girişimci sayısı 679.000 kişiye ulaşmış bulunuyor. Yeni yorumlanmış tarzı ile bu sayılar yerleşik nüfus içinde göçmen kökenli nüfusun umulanın aksine ne oranda yeni ve yaratıcı iktisâdi dinamikleri içinde barındırdığını göstermektedir.

Burada aslında göçmen girişimcinin kendisine tamamen yabancı bir coğrafyada kısmen kullanılabilir sınırlı kaynakların pozitif olanaklara

dönüştürülmesi ile sadece bizzat kendilerini pasif edilgen toplum üyeleri olmaktan çıkarmakla kalmayan aynı zamanda ortalama olarak iki yeni işyerinin daha yaratılmasına olanak sağlamaları nedeni çok daha etkin bir role sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu boyutları ile dikkate alınması halinde göçmenler kümesinin kendi ağırlığının ötesinde önemi yadsınamayacak çıktılar sağlayabilecek çok daha etkin roller oynadıkları görülebilecektir.

2.4.4. Almanya’da Yeni Yaklaşımla Türk KOBİ’leri

Bu tanım zenginliği çalışma alanımıza giren girişimcilik kümelenmelerini de içine almaktadır. Özellikle birçok göçmen kökenlinin de aralarında yer aldığı araştırmacılar, yazarlar, politikacılar ve sayısız yazılı ve görsel iletişim araçları son yıllarda tablolarda ısrarla yer almakta olan bu zenginliğin henüz farkına varamadılar. 2010 yılında yayınlanmış olan NRW İş Rehberim’de TAVAK adına Prof. Dr. Faruk Şen tarafından yazılan ön sözde¹⁵¹ de Almanya’da her geçen gün büyüyen krize rağmen, 72 bin Türk girişimcisinin bulunduğu bahsedilmektedir.

NRW Eyaleti Kuşaklar, Aile, Kadın ve Uyum Bakanı Armin Laschet tarafından aynı rehberin 16 sayfasında yer alan ön söz de ise “Şu an Almanya’da sayıları 70.000’den fazla “Türk” şirketi bulunmaktadır.” denilmektedir. Aynı Rehberin 18. Sayfasında, Türkiye Cumhuriyeti Berlin Büyük elçisi kendisine atfen verilen ön sözünde; “Türk vatandaşlarının Almanya’da sahip oldukları işletme sayısının 65.000’i aştığını¹⁵²” belirtmektedir.

Rehberin 22. Sayfasında¹⁵³ Yönetim Kurulu Başkanlığını Prof. Dr. Recep Keskin’in yaptığı Avrupa Türk İşadamları ve Sanayiciler Derneği (ATİAD) tarafından yönetilen Almanya’daki küçük ve orta ölçekli Türk işletmelerine yönelik eğitim, bilgilendirme ve danışmanlık merkezine ait bilgi sayfasında “Almanya’da yerleşik 72 bin Türk İşletmesi’nin büyümesine ve Türk girişimci sayısının artmasına

¹⁵¹ Faruk Şen, “Önsöz”, **2010 Rehberim**,
(<http://www.nrwrehberim.de/index.php?id=100&hid=13&pid=5>, (21.05.10).

¹⁵² Rehberim, s.18.

¹⁵³ Rehberim, s.22.

katkıda bulunmak” hedefi dile getirilmektedir. Zaman Gazetesinin¹⁵⁴ 27.04.2010 tarihli sayısında “Münih Başkonsolosu Almanya’da 70 bin Türk girişimcinin” katkısını dile getirmektedir. Aynı yazıda “Göçmen ekonomisi konusunda ilginç rakamlar veren Mannheim Üniversitesi’nden Dr. Rene Leicht“ Almanya’da 4 milyon kişi (Statistisches Bundesamt Deutschland henüz aktüel olan 2008 verilerine göre 4,5 milyon¹⁵⁵) serbest çalışıyor; yabancılar arasında 82 bin kişi ile Türk kökenli girişimciler başı çekiyor.” denilmektedir.

Bahse konu olan durum gerek günlük medyada gerekse birçok araştırma ve bilimsel çalışmada da daha farklı şekilde yer almıyor. Daha kapsamlı olarak ileride tamamlanacak olan diğer kısımları ile birlikte bu çalışma aracılığı ile bir bütün olarak ve şimdiki dar kapsamı ile MİKOBİ’lerin en aktif, etkin yaratıcı ve yenilikçi kısmını oluşturan göçmen girişimcilerin, aktüel resmi istatistiklerde yer alan yeni güncel yorumlanmış biçimleri ile taşıdıkları ve sahip oldukları nicel ve nitel önemleri bilgi kullanıcıların hizmetine sunulmuş olmaktadır.

Tablo 32: Türk Göçmenlerin Konumuna Göre İstihdam

Detaylı Göçmenlik Statüsü	Toplam Nüfus	Çalışmayan	Çalışanlar			İstihdam Biçimi			
			Toplam	İşsiz	Çalışan	Kendi Hesabına	Ücretsiz Aile İşçisi	Toplam KH+ ÜAİ	KH+ÜAİ / Toplam nüfus
Toplam Nüfus	82 135	40 260	41 875	3 141	38 734	4 143	349	4 492	11,60%
Göçmen Olmayanlar	66 569	32 155	34 414	2 219	32 194	3 520	294	3 814	11,80%
Dolaylı Göçmen Türkler	2 520	1 315	1 205	204	1 001	82	8	90	9,00%
Dolaylı Göçmenler	15 566	8 104	7 462	922	6 540	623	56	679	10,40%
Doğrudan Göçmen	10 623	4 253	6 370	791	5 579	560	48	608	10,90%
Doğrudan Göçmen Türkler	1 508	658	850	147	703	66	7	73	10,40%
Yabancılar	5 609	2 331	3 278	479	2 800	349	36	385	13,80%

Kaynak: Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2010, Stand: 13.05.2010 / 13:03:21.

¹⁵⁴ Tamer Aktaş ve Bayram Aydın, “Almanya’da Türk girişimciler”, **Zaman Gazetesi**, 27.04.2010. http://euro.zaman.com.tr/euro/newsDetail_openPrintPage.action?newsId=53369(21.05.2010).

¹⁵⁵ Statistisches Bundesamt “Erwerbstätige: Deutschland, Jahre, Stellung im Beruf”, Wiesbaden 2010, Stand: 13.05.2010 /13:03:21. <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Naviga>, (13.05.2010).

Avrupa Birliği ve özellikle Almanya’da ekonominin bel kemiği, en fazla yeni istihdam kapasitesi yaratan lokomotifler olarak kabul edilen MİKOBİ’lerin en önemli Göçmen kümesini oluşturan Türk girişimcilerin (destatis yetkilileri ile yapılan görüşmeler ve doğrudan metoda dair web sayfalarında yapılan açıklamalarda dile getirilen %5-10’luk hata paylarını, yerine ve konusuna göre %30-80’lere kadar çıkabilen kayıt dışılık sınırları içinde seyreden iktisâdi faaliyetleri gözden uzak tutmamak kaydı ile) gerçeğe en yakın büyüklükleri nicel ve nitel önemleri okur ve bilgi kullanıcıları ile paylaşılmaktadır.

Çalışma bilgi bankalarına veri tabanlarına uzun sayılabilecek bir zamandan bu yana bilinçli olarak yansıtılmakta olan sayısal büyüklükleri misyona ve vizyona uygun olarak kullanmanın ancak entelektüel sorumluluk bilinci ile mümkün olabileceğini de gösterecektir. Hayali ve ezberden verilmekte olan mevcut bilgi kirliliğine ve rakam karmaşıklığına son noktayı koymanın kaçınılmazlığı da yukarıdaki örneklerle bir kez daha gözler önüne serilmiş olmaktadır.

Bu eleştirel yaklaşımımızla kişi ve kurumların eksiklerini dile getirmekten çok asıl özne olan göçmen girişimcinin, Türk girişimcilerin doğruya en yakın konumlanmasının, daha hassas ve sorumluluk bilinci ile girişimciliğin ve efektifliklerinin geliştirilmesinin, “sayılarının arttırılmasının” mümkün hale getirilmesi amaçlanmaktadır.

İstatistiklerin yeni düzenleniş şekli aslında son 30 yılda ekonomik hayata yön veren neo liberal ekonomi politikalarının hem bir ürünü hem de bu yaklaşımın kaçınılmaz bir sonucu. Bu yeni yorumlanış tarzı ile toplumun çalışabilir kesiminin bağımlı çalışanlar dışında kalan en önemli ve aktif kesimini oluşturan serbest çalışanlar veya kendi hesabına çalışanlar olarak adlandırılan bireysel rekabet yarışçıları ön plana çıkarılmaktadır.

2.4.5. Almanya’da Türkiye Kökenli Göçmen Girişimciler ve Vizyon

Bu yeni yorumlanış tarzı ile zenginleştirilmiş niceliksel verilerin yaygın ve doğru kullanımı yasama ve yürütmenin niteliksel planları ve programları

doğrultusunda mali tedbirleri alırken daha dikkatli davranılmasını sağlamaya önemli katkılarda bulunacaktır.

Hangi amaçla olursa olsun şu anda aktüel olan 2008 verilerine göre hazırlanmış 29 nolu tablo verileri bize geniş anlamı ile 2 milyon 520 binlik Türkiye kökenli göçmenin toplam 1 milyon 205 bin kişilik çalışabilir kesiminin 90 binini kendi hesabına çalışan girişimciler oluşturmaktadır. Kendi hesabına çalışan çoğunlukla mikro ve küçük işletmelerden oluşan bu sayı başka bir geçim kaynağı veya ikinci bir işi olsa dahi, genellikle eşlerine kendi aile işletmelerinde yardımcı olan 8 bin kişiyi de kapsamaktadır.

Sorunun soyut bir işletmecilik olgusu olarak değil de tüm karmaşık ekonomik ve sosyal ilişkileri bağlamında ele alınması tablonun daha net olarak tüm alt bileşenleri ile birlikte görülebilmesini mümkün kılmaktadır. Ancak bu açıdan bakıldığında kendi hesabına çalışan bir girişimcinin kayıtlı kayıtsız, ücretli ücretsiz olduğuna bakılmaksızın yarattığı yeni iktisadi potansiyelin, istihdam kapasitesinin boyutları görülebilmektedir.

Olgu göçmenlik ilişkileri çerçevesinde ele alınırken de benzer kıstaslarla yaklaşmak gerekmektedir. Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde dış göç son yüz yılın önemli bir olgusu olarak gündemde bulunmaktadır. Buna Çin, Türkiye, Hindistan vb. gibi gelişmekte olan ülkelerde yaşanan iç göçü de ilave edince önemli sayıda bir göçmen nüfus karşımıza çıkmaktadır.

Tepkisel yaklaşımla birçok durumda göçmenlerin toplumsal birer yük olduğuna dair anlayış küresel kamuoyunda yaygın bulunmaktadır. Ancak son yılların yoğun anketleri, araştırma ve istatistiksel verilerdeki detaylandırmalar göçmen nüfusun hayret uyandıran münferit tarihsel örneklerin¹⁵⁶ ötesinde lokal ekonomilere yadsınması ve de ikamesi imkânsız katkılarda bulduklarını ortaya çıkarmaktadır.

¹⁵⁶ Geçmiş yüzyıllarda Almanya ve benzeri ülkelerde bilinen örneklerde olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'da sürgün edilen Yahudilere kapılarını açması toprakların bir çok yerinde günlük yaşama yeni ve dinamik bir ticari motivasyon ve moral kazandırmıştır. Bunun çarpıcı örneklerinden birinin izlerini de Tire ilçemizde olduğu gibi şimdi bile yakın yöremizde görmek mümkündür. Çeşitli nedenlerle 60 yıldan buyana hiçbir Yahudi yaşamıyor olmasına rağmen Tire'den Bayındır'a, Ödemiş'e kadar yörenin esnafı, çiftçisi o günlerin Yahudi esnafının

2.5. YENİ YAKLAŞIM AÇISINDAN TÜRKİYE'DE KOBİ'LER

Birçok durumda bilim insanlarının, meslek örgütleri yöneticilerinin, araştırmacıların ve yazarların yıllar boyu evrensel objektif yaklaşım yerine sübjektiflik hatasına düşmekten kolay kolay kurtulamadıkları görülmektedir.

İçinde yaşadığımız küreselleşme süreci ile birlikte KOBİ'ler konusu genel olarak söz konusu ülkenin toplumsal ekonomik temel yapı taşlarından biri olan geleneksel bağımlı iş-çalışma ilişkisi dışında kalıp piyasa ekonomisinin belirlediği koşullar ve olanaklar çerçevesinde iktisâdi hayata katılan bireylerin oluşturduğu kitlesel katmanların çok yönlü olarak ele alınmasıdır.

Kendi hesabına çalışan veya girişimin ölçüsüne göre işveren konumunda olan bu tabaka başta üretim ilişkileri olmak üzere bir parçası olarak tamamladığı tüm toplumsal ve iktisâdi sistemin belirleyici, çeşitli ve önemli işlevleri yerine getiren bir yapı taşıdır ve sistemin ayrılmaz bir halkasını oluşturmaktadır.

Türkiye girişimcilerin nicel yoğunluğu, oranları bakımından özellikle İtalya ve Yunanistan gibi Avrupa Birliği üyesi ülkelere benzerlikler göstermektedir. Ancak Türkiye'de iş gücüne katılma oranı mevcut istatistik değerlendirme ve yorumlama yöntemleri nedeni ile kendine mahsus farklılıklara sahiptir. Bu belirsizliğe bir yandan kayıt dışılığın çok yüksek oluşu neden olurken diğer yandan henüz Avrupa Birliği ülkelerine kıyasla çok yüksek bir paya sahip olan tarım sektöründeki istihdamın istatistiklere tam olarak yansıtılmaması yol açmaktadır.

Tarım sektöründe çok önemli bir nüfus kitlesi ücretsiz aile çalışanı olarak değerlendirilmektedir. TÜİK anketleri açıklamalarından çalışabilir kadın nüfusun önemli bir kısmının ev işleri ile iç içe geçmiş tarımsal bağ-bahçe ve hayvancılık işlerinin birbirinden ayrıştırılamaması nedeni ile istatistiklere tam ve doğru kümelerde yansıtılmadığı anlaşılmaktadır. Bu ve benzeri gibi sebepler ve politikalar nedeni ile Türkiye nüfusunun 15 ve yukarı yaştaki aktif nüfusunun sınırlı bir kesimi iş gücüne katılan çalışabilir nüfus olarak kayıtlarda yer almaktadır.

çalışkanlığını, disiplinini, ticari moral değerlerini bu gün dahi överek hatırlamakta ve anlatmaktadır (Çeşitli yazılı kaynaklar ve bu ilçelere yapılan inceleme ve araştırma seyahatlerinde yüz yüze görüşmelerden).

Bu vb. nedenlerle belirli bir yanılma payı göz ardı edilmeksizin Türkiye de istihdamdaki nüfusun %23'ünü kendi hesabına çalışanların oluşturduğu görülmektedir. Ancak bu yüksek oranın yanında toplam nüfusa oranla girişimci sayısına bakıldığında kendi hesabına çalışan çok sayıdaki çiftçi kitlesine rağmen Türkiye'deki girişimcilik oranının çok düşük olduğu görülmektedir.

2.5.1. Türkiye'de KOBİ'lere Farklı Yaklaşımlar ve Girişimci Sayısı

1950'lerden itibaren KOBİ'ler küresel olarak ilgi odağı olmalarına rağmen bu kümenin daha çok orta ölçekli kümesi üzerinde durulmuştur. Bunun yanında KOBİ kümesinin ana gövdesini oluşturan küçük ve mikro ölçekli kümeleri ve bunlara yönelik mali teşvikler konunun uzmanı sayılan, yetkili kurum ve kişiler tarafından gerçek kapasitesinin nicel ölçümleri yapılmaksızın ele alındığı yayınlanmış birçok çalışmadan ve kurum yetkilileri ile yapılan görüşmelerden kolayca anlaşılmaktadır.

Örneğin Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde tutulan Esnaf Kayıt Sisteminde ve TESK'e bağlı Esnaf Odalarında 1,9 Milyon kayıtlı esnaf bulunmakta iken, 2008 tarihli TESK Esnaf Raporunda aileleri ile birlikte Türkiye genelindeki toplam esnaf ve sanatkâr sayısı 5 milyon olarak tahmin edilmektedir.

Akademik kaynaklı bu eksik veri kullanımı yanılığısı TOBB Genç Girişimciler Kurulu tarafından düzenlenmiş olan 1. Genç Girişimciler Kongresi'nde yapılan açılış konuşmasında Türkiye'de 100 kişiden sadece 6'sının girişimci olduğunun, erkek girişimci sayısının 1,3 milyon¹⁵⁷ iken kadın girişimci sayısının ise 80 bin düzeyinde kaldığından yakınırlırken de ortaya çıkmaktadır¹⁵⁸.

Mayıs 2010'da düzenlenen 1. Genç Girişimciler Kongresi'nde yine ülkenin en etkin meslek kuruluşlarından biri adına konuşan en yetkili şahıs devasa milyonluk girişimciler kitlesinin içinde 650 bini Ltd., AŞ. vb. tüzel kişiliğe haiz olan şirketlerle birlikte sadece 1,3 milyonluk TOBB üyesini gençlere örnek olarak vermektedir. Yine bu eksik veri tabanından hareket ile 80 bin kişilik kadın girişimci kitlesi yetersiz

¹⁵⁷ A. Sabancı tarafından söz konusu edilen "yüzde 6'lık oran" doğru ise 73 milyonluk ülkenin girişimci sayısının 4 milyon 380 bin olması gerekirdi.

¹⁵⁸ Ali Sabancı, "1. Genç Girişimciler Kongresi", Açılış Konuşması, **habergo.com**, <http://www.habergo.com/haber/5736/piyango-kuyrugundaki-genclere-seslendi:-boyle-bir-gelecek-olamaz.html>, (30.05.2010).

bulunmaktadır. Ancak gerçeği yansıtmayan nicel bir veriden hareket edilerek arzu edilmiyor olsa da ülkemizdeki kadınların nerede ise yok sayıldığı küçümseyici bir yaklaşımla karşılaşılmaktadır.

Tablo 33: 2004 2010 Arasında Kendi Hesabına Çalışanların Durumu

Bin kişi 15+ yaş		KENT VE KIR TOPLAM						
		Toplam	Ücretli veya yevmiyeli	İşveren	Kendi hesabına	İşveren + K. hesabına	Ücretsiz aile işçisi	İşveren K.hesabına Ücretsiz Aİ
Yıllar								
2004	YILLIK	19.631	10.693	999	4.571	5.570	3.367	8.937
2005	YILLIK	20.066	11.435	1.101	4.689	5.790	2.841	8.631
2006	YILLIK	20.423	12.028	1.162	4.555	5.717	2.678	8.395
2007	YILLIK	20.738	12.534	1.189	4.386	5.575	2.628	8.203
2008	YILLIK	21.194	12.937	1.249	4.324	5.573	2.684	8.257
2009	YILLIK	21.277	12.770	1.209	4.429	5.638	2.870	8.508
2010	YILLIK	22.594	13.762	1.202	4.548	5.829	3.083	8.912

Kaynak: TÜİK, Kasım 2010 İtibarı ile (01.03.2011 tarihinde yayınlanmış olan) Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarına göre tarafımızdan düzenlenmiştir.

Yukarıdaki tabloda TÜİK tarafından her geçen gün uluslararası normlara uygun hale getirilen aktüel 2010 verilerine göre ülkemizde bundan 6 yıl önce 2004 yılında dahi 490 bin kadın girişimci iktisâdi hayatın birçok alanında işveren olarak veya kendi hesabına çalışarak hizmet ve mal üretimine katılmakta oldukları görülmektedir.

Aktüel TÜİK verileri geçen 6 yıl içinde bir yandan yükselen eğitim düzeyi ve elverişli çalışma koşulları nedeni ile diğer yandan küresel kriz ve buna bağlı olarak çetinleşen yaşam şartlarının da zorlaması ile aktif iş yaşamında giderek artan sayıda kadının yer almakta olduğunu göstermektedir. Başka birçok araştırmacı ve yazarda da olduğu gibi, bu verilen örneklerden de TÜİK verilerinin doğru algılanamayışı nedeni ile son 6 yılda ikiye katlanarak 878 bine yükselen kadın girişimci kümesinin tüm boyutları ile dikkate alınmamış olduğu görülmektedir.

2.5.2. Türkiye’de Girişimci Sayısı ve Kadın Girişimciler

Özellikle üzerinde durulan ve pozitif ayrımcılık yapılarak teşvik politikalarında öncelik tanınan kadın girişimcilik söz konusu edildiğinde de sorunun tek yanlı, sübjektif veriler ve yorumlarla ele alındığı çeşitli örneklerde görülmektedir. Başta TOBB yönetimi olmak üzere birçok meslek örgütünde genel ülke nüfusuna dair verilerin kullanılması söz konusu olduğunda rahatlıkla ulusal istatistik kurumu olan TÜİK raporları kullanılırken girişimci sayısına dair veriler söz konusu olduğunda sadece kendi üye kayıtlarını esas alan yorum ve hedef tespitlerinde buldukları görülmektedir.

Örneğin Anadolu Girişimci Kadınları Dernekleri Federasyonu (AGİFED) organizasyonu ile 7 Mayıs 2010 Cuma günü Bursa’da gerçekleştirilen “4’üncü Anadolu Girişimci Kadınları Zirvesi”nin açılış konuşmalarında yarısının bayan olduğu 72 milyon nüfuslu Türkiye’de 1 milyon 300 bin girişimci olduğunu ve bu girişimcilerin tamamına yakınının erkek olduğu ifade edilmektedir. Türkiye’de girişimci kadın oranının yüzde 7 olduğuna dikkat çekilerek nüfusun yarısını oluşturmasına rağmen israf edilmekte kadın nüfus potansiyelinin girişimci hale getirilmesi” hedefinin öne sürülmekte olduğu görülmektedir¹⁵⁹.

Bu rakamların ve verilerin nasıl ve hangi kaynaklardan yararlanılarak elde edildiği söz konusu olan kurumların ilgili birimlerindeki çeşitli akademik unvanları da taşıyan uzman araştırmacı kadrolara yazılı ve sözlü sorarak teyit etmek ihtiyacı ile sorulduğunda ise; “Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın internet sayfalarında, veri tabanlarında veya TÜİK tablolarında aradığınız bilgilere ulaşabilirsiniz. Bizde böyle detaylı bilgiler bulunmamaktadır.” yanıtı ile karşılaşılmaktadır.

Aşağıdaki tabloda yer alan ülke gerçeğini küresel normlara göre yansıtan verilere bakıldığında önceki örneklerde verilen nicel bilgilerin sübjektifliği ve yanlışlığı anlaşılmaktadır. Sorun bununla da sınırlı kalmamaktadır. Bu eksik ve yanıltıcı bilgi kullanımının yerli veya yabancı politikacılar, bakanlar, çeşitli meslek

¹⁵⁹ Rifat Hisarcıklıoğlu, “Kadınlara Başarı Dersi”, 07 Mayıs 2010 Cuma, Anadolu Girişimci İş Kadınları Zirvesi, Açılış Konuşması, **DHA.com**, <http://www.dha.com.tr/n.php?n=tobb-baskani-hisarcikogludan-kadinlara-basari-dersi-2010-05-07> (15.06.2010).

örgütlerinin yetkilileri, medya veya akademisyenler tarafından da sürdürülmekte olduğu görülmektedir. Bilinen meslek örgütleri temsilcilerince sunulan somut gerçekleri yansıtan verilere dayanmayan bu sayıların politikacılar tarafından hiç sorgulanmadan ve kontrol edilmeden olduğu gibi alınıp güncel ekonomi-politikaların¹⁶⁰ oluşturulmasında kullanıldığı veya bu sağlıksız rakamlardan ve verilerden akademik-bilimsel analiz ve sonuçlara ulaşılmaya çalışıldığı sıkça görülmektedir.

Tablo 34: Kadın Girişimcilerin İşteki Durumuna Göre

Yıllar (Bin kişi, 15+ yaş)		Toplam	Ücretli veya yevmiyeli	İşveren	Kendi hesabına	İV+KH	Ücretsiz aile işçisi	İV+KH +ÜAİ
2004	YILLIK	5.047	2.263	49	490	539	2.244	2.783
2008	YILLIK	5.595	2.975	77	616	693	1.927	2.620
2009	YILLIK	5.871	2.999	77	749	826	2.045	2.871
2010	YILLIK	6.425	3.260	83	822	905	2.260	3.165

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçlarından yararlanılarak tarafımızdan düzenlenmiştir. (01.03.2011)

(*) Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

Bu serideki çalışmalar bundan sonra toplumsal yapı analizi kadar ciddiyetle ele alınması gereken en önemli bileşenlerden veya parçalardan biri olan girişimciler kümesinin nicel olarak belli bir parça bütün ilişkisini öngörmeyi sorgulamayı gerektirmektedir. Diğer yandan toplumsal ve sosyal bir olgu olarak girişimciliğin felsefesi yapılırken yine parça-bütün ahengi yerel ve küresel boyutları ile dikkate alınmak zorundadır.

İstihdam temel unsur olarak bağımlı çalışan ile bağımsız çalışanlar bileşenleri üzerinden ele alınacak olursa yevmiyeli ve ücretliler bir kümeyi oluştururken, eş, çocuk gibi çeşitli bağlarla bağlı olanlarla birlikte kendi nam ve hesabına çalışanlar ikinci kümeyi oluşturmaktadırlar.

¹⁶⁰ Almanya'nın en büyük partilerden biri olan CDU (Hıristiyan Demokratlar Birliği) Göçmen girişimciler ve özelde de Türk Göçmen Girişimciler ile ilgili olarak 2002-2003 istatistik verilere dayanarak 2005 yılında yayınlanmış bir araştırmanın verilerini kullanarak 2010 yılında yapılan son seçimler dönemi için program ve önlemler içeren bir seçim bildirgesi hazırlamıştır.

Günlük yaşamda mahalle bakkalından, manavından veya son 5 yılda sıkça medyadaki mikro girişim haberlerinden bu grupta istihdam edilenlerin çok küçük ölçekli aile işletmeleri olarak ticari hukuk deyimini birer adi ortaklık gibi algılanabilecekleri kolayca görülebilmektedir.

Tarım sektöründe ise toprağın tapısının kime ait olduğuna veya üretici-çiftçi belgesi veya ziraat odası kayıtlarında kimin adının yazılı olduğuna bakılmaksızın işletmelerin, küçük çiftçi girişimlerinin yüzde 90'ının birer adi ortaklık gibi nitelendirilebilmesi mümkündür. Hukuki deyimle adi ortaklık gibi algılanabilecek bu işletmelerde tüm aile üyeleri uygun iş bölümü dâhilinde üretim sürecinde yer almaktadırlar.

Avrupa Birliği ülkelerinde ve özellikle Almanya'da "ehgattenhilfe" veya "unentgeltliche ehgattenhilfe" olarak yasal muhteva da kazandırılmış olan ücretsiz çalışan aile üyesi sınıflandırması ile bu kesim zorunlu sosyal güvenlik kapsamı dışında tutulmaktadır.

İstihdam tablolarında yer alan küme İLO, DB, OECD gibi uluslar arası kurumların veri tabanlarında da bağımlı çalışanlar statüsü içinde değil kendi hesabına çalışanlar kümesine dâhil edilerek hesaba katılmakta ve dikkate alınmaktadır. Küresel ve ulusal düzeyde 2005 yılından sonraki nüfus ve istihdam projeksiyonları bu perspektifle oluşturulmaktadır.

Küresel bütünü makro boyutları ile ifade edebilecek kapsamlı ve sağlıklı bir tabloyu tutarlı verilere dayanarak oluşturabilmek titiz ve yorucu bir çalışmayı gerektirmektedir. OECD, DB, İLO, UN, EUROSTAT gibi uluslar arası kurumların sayfalarından elde edilen bilgiler DESTATİS, TÜİK, NBS gibi ulusal istatistik kurumlarının kendi sayfalarındaki veriler ile karşılaştırılarak yeniden düzenlenen tablolarda ele alınan MİKOBİ kümesinin küresel boyutları daha anlaşılır bir şekilde gösterilmektedir. Ulaşılan veriler gerekli olan zaman dilimleri ile sınırlandırılarak yeniden formatlanıp tasnif edildikten sonra çalışmaya uygun tablolara veya grafiklere dönüştürülmüştür.

KOBİ'ler ana başlığı ile yapılmış bulunan yüzlerce makale ve tez çalışmasında daha çok bu kümenin orta ölçekli olan kısmının ele alınıp incelendiği, üzerinde durulduğu anlaşılmaktadır. KOSGEB'in ilk yıllarda sadece imalat sektöründeki KOBİ'lere yönelik faaliyetleri nedeni ile araştırmacılar da moda terim olan KOBİ'yi kabul ederek genellikle imalatçılığın değişik kollarında faaliyet sürdüren KOBİ'leri ele almışlardır.

Çalışmamız kapsamında incelenen, analizi yapılan niceliksel veriler, Yeni Yaklaşım politikalarının temel unsurlarından olan, güncel durumun en anlaşılır ve gerçekçi tanım ve yorumu olarak kabul edilmesi gereken bu göstergeler temellerinde değerlendirilerek niteliksel sonuç ve önermelere ulaşılmış bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİKRO İŞLETMELERDE MALİ TEŞVİKLER

KOBİ'lerin ülke ekonomilerindeki önemini ve toplumsal kalkınmadaki rolünü doğru biçimde ve zamanında fark eden günümüzün çoğu gelişmiş ülkesi bu gelişmişlik düzeylerini KOBİ'lere verdikleri destek ve teşvikler sayesinde sağlamışlardır¹⁶¹.

Avrupa Birliği özelindeki bu sürecin paralelinde bir yandan çeşitli küresel kuruluşlar tarafından dünyanın diğer bölgelerini etkileyecek çalışmalar sürdürülürken diğer yandan vizyona uygun önlemler alınmaya başlanmıştır. Bunların başında Birleşmiş Milletler tarafından 2005 yılının “Mikro Kredi¹⁶² Yılı” olarak ilan edilmesi ile küresel yoksullukla mücadele aracı olarak kabul edilen ve Muhammed Yunus’a Nobel Barış Ödülü’nü kazandıran mikro kredi uygulamalarının yaygınlaştırılması çalışmaları gelmektedir.

Otomotiv vb. gibi sektörlerde otomasyona geçişler, Kamu İktisadi Teşebbüsleri’nin özelleştirilmeleri, bazı teknik-bilgi yoğun mesleklerin ortaya çıkması nedeniyle gerekli hale gelen kendi hesabına, bir işyerine bağlı olmadan çalışma (Subunternehen – taşeronluk, işçi kiralama vb.) gibi yeni girişim formları ekonomik, finansal ve vergisel uygulamalarda reformları zorunlu hale getirmiş bulunmaktadır. Vergi yasalarından yüzyıllık ticaret ve şirketler hukukuna kadar çok sayıda yasal değişiklik gerçekleşmiş bulunmaktadır. Son yıllardaki gelişmeler ve reform çalışmaları öncelikle 500 milyon nüfuslu Avrupa Birliği ülkelerinde ve takiben dolaylı olarak Türkiye gibi aday üye ülkeler olmak üzere daha birçok çevre ülkeyi de etkilemek üzere “BEN AŞ” (Ich AG), MİNİ GMBH (Bir kişilik, 1 Euro’luk Limitet Şirket) gibi uluslararası iktisadi literatüre birçok yeni kavramın girmesine yol açmış bulunmaktadır.

¹⁶¹ Edip Teker, “KOBİ'ler Ar-Ge Yapmadan Rekabet Gücü Kazanabilir mi?”, **Kobi Dünyası** Haziran-Temmuz 2010: s. 30-31.

¹⁶² 2009 verilerine göre mikro kredi uygulamaları küresel kredi kurumlarına, bankalara yüksek faiz getirili milyarlarca varan kredi hacmi sağlarken, küresel yoksullukla mücadelede tek başına gelecek 10 yılda küresel yoksul sayısını yarıya indirmek bir yana daha 100 milyon yeni yoksulun bu sayıya eklenmesine dahi engel olamamıştır.

Bu kavramlar; üretim ve hizmetler sektörlerinin değişen ihtiyaçlarını karşılamak ve rahatsız edici boyutlarda yapısal olarak kalıcılaşan işsizliğe çare bulmak üzere girişimciliği teşvik edecek maddi ve bürokratik teşviksel önlemlerin cazibesini arttırmak, önlem ve teşvik programlarının efektif kullanımını sağlamak için türetilmiş, ortaya atılmış bulunmaktadır.

3.1. MALİ TEŞVİKLERİN KURAMSAL BOYUTU VE TÜRLERİ

Küreselleşen ekonomik politik ilişkilerin egemen olduğu günümüzde etkin uygulamalarda bulunabilmek için, dengeli gelişmenin sağlanabilmesi, kısa dönemde değişebilen, esnek, çok amaçlı ve çok amaçlı bir teşvik sistemi gerekliliği tartışma götürmez bir gerçekliktir. Uygulanmakta olan ekonomi politikalarında teşvik mekanizması önemli bir role sahip bulunmaktadır. Teşvikler, aracılığı ile çeşitli kamusal politikalarından farklı olarak ekonomiye doğrudan aktarılabilen ve kısa sürede sonuç alınabilmektedir. Bu nedenle teşvik politikaları çok çeşitli kesimlerin muhalefetine rağmen dünyanın hemen hemen tüm ülkelerinde uygulanmaktadır¹⁶³.

Kişilerin teşvikinde vergi muafiyetleri, yatırımların vb. teşvikinde ise vergi istisnaları teşvik rekabetinin en sık kullanılan enstrümanlarından. Aşağıdaki tabloda yatırımların vergi istisnası ile teşvik edilmesi uygulamasının birinci sırada 67 ülke tarafından benimsenmiş olduğu görülmektedir¹⁶⁴.

Vergi alanında görülen rekabet teşvikler alanında da (girişimcinin, tasarrufçunun lehine, negatif vergi olarak) varlığını sürdürmektedir. Bu rekabetçi vergi teşviki mekanizmasının varlığı ve doğrudan, ya da dolaylı biçimlerde küresel olarak uygulanıyor olması, ülkeleri uygulamakta oldukları vergi ve teşvik politikalarını yeniden gözden geçirmeye, yerli ve yabancı tasarruf sahiplerinin ve yatırımcıların başka ülkelere kaymasını engellemeye dönük politik ekonomik

¹⁶³ Hakan Bay ve Osman Sirkeci, "Mikro Girişimler ve Vergi Teşvik Sistemi", Proceedings of the International Congress, Integration and Economic Development 'n Transition Economies, on the occasion of the 70th anniversary of Prof. Dr. Turar Koychuev, **Kyrgyz-Türkisch Manas Universty Publication: 106, Conference Series: 14**, Bishkek, October 9-11, 2008. ss. 139.

¹⁶⁴ Alper Karakurt, "Küresel Kriz Ortamında Yatırım Teşvikleri", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, sayı 65-2, s. 148.

önlemler almaya yönelmektedir. Bu alanda da küresel bir rekabet yaşanmakta olduğu görülmektedir¹⁶⁵.

Vergi teşvik mekanizmasını çok başarılı bir biçimde kullanan Avusturya uygulamalarından dersler çıkarmak gerekmektedir. Avusturya etkin yerel vergi teşvikleri ile yabancı sermayeyi ülkesine çekerek atıl kaynakları yabancı birikimler ile yeni üretim potansiyeline dönüştürebilmekte, böylelikle ekonomik büyüme hedefleri gerçekleştirilebilmektedir Buna ilaveten dolaylı olarak istihdama katkısı ve diğer pozitif yan etkileri de görülmektedir. Avusturya'nın örnek uygulamaları sadece bu kadar ile sınırlı kalmamaktadır. Lokal birikimleri de yine daha verimli dış iktisadi kaynakları kullanarak karlı kılabilmek için dış yatırım teşvikleri başarı ile uygulanmaktadır. Özellikle stratejik önemi açık olan komşu ülkelerdeki yabancı yatırımlarda Avusturya firmaları öncelikli konumlarını korumaktadırlar¹⁶⁶.

Tablo 35: Türlerine Göre Teşvik Uygulanan Bölgeler

Bölgeler/ Teşvik Türleri/	Afrika	Asya	Latin Amerika ve Karayipler	Merkezi ve Doğu Avrupa	Batı Avrupa	Diğer Ülkeler	Toplam
Uygulayan Ülke	23	17	12	25	20	6	103
Vergi	16	13	8	19	7	4	67
Hızlandırılmış Amortisman	12	8	6	6	10	5	47
Yatırım İndirimi	4	5	9	3	5		26
Gümrük Muafiyeti	15	13	11	13	7	4	63
Gümrük Vergisi İadesi	10	8	10	12	6	3	49

Kaynak; UNCTAD, 1996, Alper Karakurt tarafından hazırlanan tablo yeniden düzenlenmiştir.

Türkiye’de uygulanmakta olan teşvik sistemi genellikle bölgesel nitelikli olmakla birlikte, öncelikli sektörler bazında da önlem ve teşvikler uygulanmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde geleneksel koruma ve destek amaçlı uygulamaların dışında ilk defa Osmanlı Devleti döneminde “Teşviki Sanayi Kanunu Muvakkatı”

¹⁶⁵ Bay ve Sirkeci, a.g.m., s. 139.

¹⁶⁶ Bay ve Sirkeci, a.g.m., s. 139.

adıylı 14.12.1913 tarihli kanunla planlı teşvik uygulamaları başlatılmıştır¹⁶⁷. Bu kanun ile toplam değeri 1000 lirayı geçen, en az 5 Beygir motor gücü kullanan sanayi kuruluşlarına, makina-donatım ile hammadde ve yardımcı maddelerin dış alımında gümrük vergisi bağışıklığı sağlanmıştır. Ayrıca sanayi tesisleri için beşbin metrekareye kadar arazi bağışı, emlak vergisi, öşür bedeli, ruhsatname harçları, inşaat vergisi muafiyeti ile yatırım ve işletme ihtiyacı malların gümrük muafiyeti ile ithali imkânı tanınmıştır. Kanun ile daha çok büyük ölçekli girişimlerin teşvikinin amaçlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Gerek o günkü güvensiz ortam gerekse küresel ve lokal diğerk etkenler nedeniyle bu kanunla beklenen hedeflere ulaşılması ve yeni girişimlerin gerçekleşmesi mümkün olamamıştır¹⁶⁸.

Teşvik konusu söylem olarak sürekli bir gündem maddesi haline gelmiştir. Planlanan hedeflere ulaşılması açısından efektif olarak uygulandığı iddia edilemeyen teşvik tedbirleri ekonomik gelişmelere paralel olarak, günün ihtiyacına göre zaman zaman yeniden düzenlenmiştir. İlk dönemlerde kalkınma planları çerçevesinde düzenlenerek uygulanan teşvik programları ve önlemlerinin içerikleri, yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasal değışimlerin, etkisi altına girilen AB uyum sürecinin, kamu politikalarını hissedilir ölçüde yönlendirmesi sonucunda büyük ölçüde değışikliğe uğramıştır¹⁶⁹.

1913 yılında ilk olarak yasal muhteva kazanan teşvik uygulamaları sonraki yıllarda içerik ve kapsam olarak çeşitli değışikliklerle uygulanmaya devam edilmiştir. 1913 yılında çıkarılan Teşviki Sanayi Kanunu Muvakkatı 1927 yılında yenilenmiştir. Otuz yıl yürürlükte kalan söz konusu kanun 1942 yılında kaldırılmıştır. Yirmi yıllık bir aradan sonra 1963 yılında mali ve vergisel teşvikler konusu Gelir Vergisi Kanunu ile indirim ve muafiyetler başlıkları altında yeniden düzenlenmiştir.

¹⁶⁷ Rıza Aşıkoglu, **Türkiye'de Yatırım Teşvik Tedbirleri**, TC Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 278, Eskişehir, 1988, s. 10.

¹⁶⁸ Yusuf Kıldış, "Türkiye'de Vergi Teşvik Politikalarının Gelişimi", **EKODIALOG.COM, Özgün Ekonomi ve Makale Arşivi**, <http://www.ekodialog.com/Makaleler/turkiyede-vergi-tesvik-politikalari-makale.html> (03.03.2011). s. 1.

¹⁶⁹ Bay ve Sirkeci, a.g.m., s. 139.

3.1.1. Mali Teşviklerin Kuramsal Boyutu

Türkçede sözlük karşılığı isteklendirme ve özendirme olan teşvik kelimesi, Arapça “şevk” kökünden türetilmiş bir sözcük olup, hukuk ve ekonomi terimi olarak oldukça değişik anlamlarda ve yaygın şekilde kullanılarak dilimize yerleşmiştir¹⁷⁰.

Kökü Latince “yardım” anlamına gelen subvenire sözcüğüne dayanan ve Fransızcadaki karşılığı “sübvansiyon” ile küresel iktisadi literatürde kullanıma girmiş olup, günümüz İngilizce iktisat literatüründe de “incentive” veya çoğul olarak “incentives” şeklinde kullanılmaktadır.

Uluslararası literatürde teşvik konusu iki ana yaklaşımda incelenmektedir. Bunlardan birincisi İngilizcedeki karşılığı incentive olan destek yaklaşımı, ikincisi İngilizcedeki karşılığı subsidy olan yardım yaklaşımıdır.

Teşvik deyimi genel anlamda, ülkelerin kalkınma stratejilerine ve mevcut sosyo-ekonomik ve toplumsal yapılarına bağlı olarak belirli aktivitelerin yapılmasını veya yapılmamasını özendirmek amacıyla kamu tarafından sağlanan nakdi veya nakdi olmayan destekler olarak tanımlanmaktadır¹⁷¹.

Teşvik bazen koruma, bazen vergi muafiyeti ve istisnası, bazen devlet yardımı yerine kullanılmaktadır. Vergi istisnasında konular, muafiyette de kişiler vergiden muaf tutulmaktadır. Genel olarak, toplumsal nitelikli kaynakların, devlet eliyle, öngörülen yatırım hedefleri doğrultusunda, belirlenen sektör ya da kesimlere transferi şeklinde tanımlanabilir. Teşviklerin temelinde kaynakların, devlet tarafından yapılan yardım ve desteklerle, ekonomik açıdan daha verimli veya tercihli olan alanlara yönlendirilmesi söz konusudur. Bu nedenle teşvik sisteminin kaynak dağılımını bozduğu, gelir adaletsizliğine yol açtığı öne sürülse de yatırımlara hız kazandırabilmek için böyle bir itici güce ihtiyaç duyulmaktadır¹⁷².

¹⁷⁰ Kanber Kılınç, “Türkiye’de Vergi Teşvikleri”, <http://www.kanberkilinc.com.tr/turkiye%E2%80%99de-vergi-tesvikleri.htm> (02.11.2010).

¹⁷¹ ATO, **Türkiye’de Uygulanan Teşvik Politikaları**, Ato Yayın No:14 **Ankara Ticaret Odası** Ankara, 2000, www.zucder.org.tr/zucder/docs/tesvik_politikalari.doc (10.11.2010), s. 7.

¹⁷² İlkay Taş, “Avrupa Birliği’nde Vergi Teşvik ve Uygulamaları ve Uyum Sorunu”, Seminer Çalışması, İzmir, 2001, s. 2.

Teşviklerin temel hedefleri, toplam yatırım hacminin artırılması, yatırımların verimli alanlara yapılması, öz kaynakların toplam yatırımlar içindeki payının artırılması, bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesi, dış rekabete dayanıklılığın artırılması şeklinde ifade edilebilir¹⁷³.

Teşvik kavramını hedeflenen amaca göre farklı şekillerde tanımlamak mümkündür. Burada en önemli husus, teşvikler ile ulaşmak istenilen hedeflerin neler olduğu ve bunlara karşılık ne gibi ödümler verileceğidir. Temel hedef, genel anlamda halkın refah seviyesinin yükseltilmesidir¹⁷⁴.

Ulusal ve küresel boyutları ile alınan önlemlere ve teşvik uygulamalarına popülist söylemlerin ötesinde yasama ve yürütmeye egemen olan büyükler ve onların lobileri tarafından yön verilmekte ve yine daha çok bu kesimin kullanabileceği şekilde yürütülmektedir. Bunun en bariz örneğini ulusal bazda yayınlanan kredi kullanımı rakamları ve oranları oluşturmaktadır. Bankalar tarafından çeşitli fonlardan kullanılan kredilerin aslan payını büyük ve orta ölçekli girişimler alırken kaynak israfı esprisinin de manidar bir sonucu olarak ancak arta kalan yüzde 3-5'ini küçükler kullanabilmektedirler.

Özellikle uluslararası kurumlar tarafından haksız rekabete neden oldukları iddia edilerek yasaklanması sınırlandırılması istenen teşvik sisteminden 60 yıldır yararlanmakta olan 500'e kadar çalışanı bünyesinden barındıran Amerika Birleşik Devletleri KOBİ'si başka bir ülkenin 500 çalışanlı KOBİ sayılmayan rakibi karşısında küresel piyasalarda daima avantajlı konumunu koruyabilmektedir.

Yine yakın coğrafyamızın çarpıcı uygulamalarından olarak Avrupa Birliği OTP'ları çerçevesinde uygulanan sübvansiyonlarla özellikle büyük çiftçileri teşvik etmektedir. Bu Yardım ve teşviklerin yüzde 80'i tarım işletmelerinin yüzde 20'sini oluşturan büyük çiftçiler tarafından kullanılmaktadır. Diğerlerinin yanında aynı zamanda bu nedenledir ki gerek kurucu Avrupa Birliği üyesi ülkelerinde gerekse

¹⁷³ Taş, a.g.t., s.2-4

¹⁷⁴ İsmail Çiloğlu, "Türk Sanayiinin Gelişimi ve Teşvikler", **Hazine Dergisi** Cumhuriyetin 80. Yılı Özel Sayısı, 2003, s.121.

sonradan katılan üye ülkelerde tarım kesiminde küçük çiftçi sayısında son 30 yılda önemli gerilemeler yaşanmaktadır.

Sübvansiyonlar Türkiye çiftçisi ve esnafı söz konusu edildiğinde ülke normlarına göre işletme ölçekleri aşağıya çekilerek sadece küçüklere yöneliniyormuş izlenimi yaratılarak sübvansiyon kapsamı daraltılmaktadır. Ancak küresel rekabetin boyutları ve merkez ülke KOBİ'lerinin faydalandığı teşvikler kıyaslandığında rekabetin eşitsizliği ve haksızlıklar daha bariz bir şekilde görülebilmektedir.

3.1.1.1. Kuramsal İktisat Açısından Mali Teşvikler

İktisat teorileri veya hâkim olan iktisadi yaklaşımlar da devletlerin küçük girişimcilere KOBİ'lere karşı uygulamaya koydukları politikalarda veya aldıkları tedbirlerde etkili olmaktadır. Klasik iktisadın bir bakıma yeniden keşfi olarak da adlandırılan Arz Yönlü İktisat yaklaşımı¹⁷⁵ KOBİ'lerin atıl üretim potansiyellerinin etkinleştirilmesi ile üretim hacminin artmasına dolayısı ile yeni istihdam olanaklarının hazırlanması ve yaratılmasına olanak sağlanması açısından da efektifliğe kavuşmaktadır.

KOBİ'ler iktisadi ve sosyal yaşamda ancak çeşitli itici kuvvetlerin harekete geçirilmesi ile ihtiyaç hissediliyor olması halinde gündemde yer alabilmektedirler. Aksi durumlarda sıkça iddia edildiği gibi marjinallikleri öne sürülerek buldukları mağduriyet hallerini muhafaza ederek yaşamlarını sürdürmeye mecbur kalmakta ve kaderlerine razı olmaktadır.

Dolayısı ile iktisat kuramlarının yürürlüğe konmasına ve etkinliğine göre örneğin üretim güçlerinin ve atıl üretim faktörlerinin aktifleştirilerek arzın yükseltilmesinin hedeflenmesi halinde diğer birçok faktörün yanında KOBİ'ler de akla gelmekte ve lehte bazı önlemler alınmaktadır. Sıkça yaşanan sistemin kronikleşen krizleri karşısında sınırlı çareler denenirken yine daralan piyasaları, talebi rahatlatmak ve aynı zamanda küçük birimleri gerek kredi kullanıcısı olarak

¹⁷⁵ Fevzi Devrim, **Kamu Maliyesine Giriş**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Dördüncü Baskı, İzmir, 2002., s. 91.

gerekse çok küçük ölçekli üreticiler olarak piyasaya dâhil etmek için KOBİ'lere ve KOBİ politikalarına başvurulmaktadır.

3.1.1.2. Arz Yönlü İktisat Açısından KOBİ'ler ve Teşvikler

1970'li yılların sonlarında aşırı büyüme gösteren devlet kurumu ve dolayısı ile bu kurumun ihtiyaçlarını karşılayacak vergi yükünün ağırlığı ekonomiyi frenleyici bir hal almış bulunmaktaydı. Sürdürülmekte olan maliye politikalarına ise Keynesyen iktisat politikası olarak da bilinen Talep Yönlü İktisat politikaları yön vermekteydi¹⁷⁶.

Bir yandan canavara dönüşen devlet ve kamu sektörünün küçültülmesi birçok temel hizmet ve üretim sektörlerinin ve alanlarının özel girişimlere devri veya açılması süreci başlatılırken, diğer yandan küçülen dolayısı ile özellikle özel sektör ve girişimler üzerindeki ağırlaşmış vergi yükünün aşağı çekilmesi çalışmaları başlatılmıştı. Amerikalı iktisatçı Arthur Laffer'in yapılacak vergi indirimleri ile toplam piyasa üretiminin ve toplam vergi gelirlerinin artacağı tezi bu dönemde yaygınlık kazanarak akademik ve politik çevrelerde kabul görmeye başlamıştır¹⁷⁷.

Arthur Laffer klasik iktisatçılardan Jean-Baptiste Say tarafından ortaya atılan "her arz kendi talebini yaratır" ilkesinden hareket ederek iddia edildiği gibi sorunların aşırı üretimden değil aksine mevcut toplam piyasa üretiminin toplam talebi karşılamadığından kaynaklandığını öne sürmektedir¹⁷⁸. Ona göre bu koşullarda üretimi teşvik edecek en önemli iktisat politikası da "vergi indirimleri politikası" olarak belirlenip uygulanması gereken politikalar olmaktadır.

Ekonominin üretken kapasitesini etkileyen faktörleri inceleyen bir iktisat dalı olarak tanımlanan Arz Yönlü İktisat politikası anlayışına göre, ikincil diğer önlemlerin yanında temel önlem olarak şahsi ve kurumlar gelir vergilerinde indirimle gidilmesi sureti ile üretimin ve dolayısı ile vergi gelirlerinin arttırılabileceği savunulmaktadır. Vergi indirimi temeline dayanan bu mali politikalar, bireyleri boş

¹⁷⁶ Devrim, a.g.e., s. 96.

¹⁷⁷ Devrim, a.g.e., s. 96.

¹⁷⁸ Mustafa Bulut, **Yatırım İkliminin Geliştirilmesinde Vergi Politikalarının Rolü: Türkiye Örneği**, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No:2009/388, Ankara, 2009. s. 8.

durmak yerine çalışmayı, tüketim yerine tasarruf etmeyi, tercih etmeye yöneltecektir. Böylece ekonomik büyüme, kaynak tahsisi ve dağılımı gibi devletin asli fonksiyonlarının daha etkin bir şekilde yerine getirebilmesi mümkün olabilecektir¹⁷⁹.

Vergisel teşviklere pozitif yaklaşımın tarihsel ve kuramsal temellerinin sağlamlığı bugün ve yarın vergisel teşvikleri esas alacak maliye politikalarını öne sürüp haklılığını iddia edebilmenin kaçınılmaz bir ön koşulu olarak kabul edilmelidir.

Vergi indirimi merkezi devlet kurumunun harcamaları ve o oranda da vergilerin arttırılması söz konusu olan tüm zamanlarda gündemin en önemli maddesi haline gelmiştir. İbni Haldun 1371’de Mukaddime adlı eserinde Toplumun (hanedanın) oluşumunun başlangıcında vergilerin, küçük matrahlar karşılığında yüksek vergi hâsılatı sağlayabileceğini¹⁸⁰ öne sürerek yüzlerce yıl önce düşük vergi oranlarının faydalarına dikkat çekmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri’nde 1920’lerdeki Mellon vergi indirimleri, 1960’lardaki Kennedy indirimleri ve 1980’lerdeki Reagan indirimleri olmak üzere kapsamlı olarak uygulanan Arz yönlü iktisat ve vergi indirimi politikalarının kısmi de olsa pozitif sonuçlar yaratmış olduğu öne sürülmektedir.¹⁸¹

3.1.1.3. Modern Devlet Anlayışı ve Mali Teşvikler

Kendi yetki alanı içinde temel olarak vergilerle ifade olunan kurumsal devletin maliye politikalarının temel aracı da vergilerdir. Modern devlet istikrar, gelirin yeniden dağıtımını ve kaynak tahsisi gibi iktisadi açıdan çok önemli olan bu üç rolünü ise maliye politikaları aracılığı ile yerine getirebilmektedir.

Kurumsal devletin temel özelliklerinin başında vergilerin geliyor olması istikrar, kaynak tahsisi gibi temel fonksiyonlarını yerine getirirken de dönemin hâkim kuramsal yaklaşımlarına göre biçimlendirilmiş, kuralları belirlenmiş maliye

¹⁷⁹ Devrim, a.g.e., s. 97.

¹⁸⁰ Coşkun Can Aktan, **Politik İktisat**, Anadolu Matbaası, İzmir, 2000, s.49, <http://www.turkcebilgi.net/ekonomi/ekonomi-teorileri/arz-yonlu-iktisat-2834.html>,

¹⁸¹ Aktan, a.g.m., s.47.

politikalarına göre hareket ediyor olması KOBİ politikalarında etkin bir araç olarak vergisel teşvikleri öne çıkarmaktadır¹⁸².

Bu yaklaşımla çalışmada ele alınan sorun neden-sonuç ilişkileri şeklinde birbirinin ayrılmaz ve tamamlayan parçaları olarak ortaya çıkmaktadır. Kuramsal olarak canavarlaşan devlete karşı yüzyıllar boyu düşünürler ve bilim insanları tarafından çeşitli biçimlerde daima vergi indirimleri önerileri yapılmıştır. Bir bakıma vergisel teşvik yaklaşımının temel mantığı buralarda aranmalıdır.

Modern devlet anlayışı ile birlikte sürdürülebilir büyüme ve ekonomik istikrar temelleri üzerinde herkes için sosyal refahı hedefleyen arz yönlü iktisat yaklaşımli maliye politikaları ile uygulanacak marjinal vergi indirimlerinin bireylerde neden olacağı tasarruf ve yatırıma yönelik motivasyonlar piyasa üretiminde artışa dönüşecektir. Vergi oranlarının düşürülmesi ile vergi gelirleri ve toplam piyasa üretimi arasındaki pozitif ilişkinin doğru yönetilmesi uzun dönemde efektif ekonomik büyüme, istikrar ve adil gelir dağılımının gerçekleşmesine olanak sağlayacaktır. Bir bakıma vergisel teşvikler kapsamında algılanacak düşük vergi oranları fiyatları pozitif yönde etkileyecek ve bu etki toplam piyasa üretiminin dolayısı ile GSYİH'nın artışıyla sonuçlanacaktır¹⁸³.

3.1.1.4. Modern Devletin Düzenleyici Rolü ve Mali Teşvikler

KOBİ'ler lokal kalkınmanın lokomotifi, yerel ekonominin, istikrarın temel dinamikleri olarak kabul edilmektedir. KOBİ'ler bu aktiflikleri süresince otomatik etkileri ile atıl insan kaynaklarını, çok küçük inaktif özel tasarrufları pazara kapalı gayri menkul yatırımları, sınırlı sayı ve kapasitedeki dışsallaşmış araç gereç potansiyellerini ve diğer doğal kaynakları dinamize edip aktifleştirir, motive eder üretme hazır hale getirir veya üretim sürecine dâhil eder.

Serbest piyasa sisteminin kendi doğasındaki kronikleşmiş aksaklıkları, *görünmez elin* ulaşamadığı plansız ve programsızlıklar süreçlerinin dolaylı yan ürünleri olarak insan kaynaklarından, küçük ölçekli tasarruflara kadar çok çeşitli

¹⁸² Devrim, a.g.e., s. 97.

¹⁸³ Devrim, a.g.e., s. 97.

doğal kaynak ve olanak pazarın ve sosyal hayatın dışında bırakılmış bulunmaktadır. Bu dışsallıkların MİKOBİ'ler sistemine dâhil edilmesi ile yönelinilen arz yönlü iktisat politikalarının neticeleri son yıllarda gözle görülür hale gelmiş bulunmaktadır. Bu iktisadi faaliyetler mevcut tüketim ihtiyacına cevap olup belli bir talebi karşılarken artan üretim kapasitesi ile ihracatın ve nispi sosyal refahın teşviki sağlanabilmektedir.

Soruna doğrudan maddi teşviklerin bir tamamlayıcı olarak devletin rolü bağlamında maliye politikaları açısından da yaklaşmak kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bir taraftan çok çeşitli kredi vb. finansal araçlarla teşvik edilip desteklenen bu potansiyelin verimliliğini arttırmak, iktisadi yaşam süresini uzatmak, üretim kapasitelerini arttırılmasına katkıda bulunmak gerekmektedir. Diğer yandan yeni istihdam olanaklarının yaratılmasını teşvik etmek gibi amaçlarla belirlenmiş maliye politikalarıyla ve bu politikaların temel araçlarından vergiler aracılığı ile devletin de sürece müdahale etmesi kaçınılmaz bir ihtiyaca dönüşmüş olduğu anlaşılmaktadır.

3.1.1.5. Mali Teşvik Aracı Olarak Verginin Tarihsel Evrimi

Akıllı ve iş aletleri yapmaya başlayan insan gruplar ve topluluk halinde yaşamaya başlamadan önce bugünkü anlam ve kapsamda vergi uygulamalarının olmadığı bir sürecin yaşanmış olduğu tahmin edilmektedir. Bu günkü verginin izleri veya kökenleri akıllı insanın gruplar ve topluluklar halinde yaşama evrelerinin ilk aşamalarında topluluğun veya grubun ortak ihtiyaçları için bazı şeylerin gönüllü olarak verilmesi veya bazı hizmetlerin gönüllü olarak görülmesi biçimlerine kadar uzanmaktadır¹⁸⁴.

İlk dönemlerdeki bu gönüllülük, sınırsız insan ihtiyaçları ve nispeten daralan doğal kaynaklar karşısında yaşanan savaşlar ve neticesinde köleleştirme ve mülk edineme hukukunun ortaya çıkmaya başlaması ile yerini zorunluluğa terk etmeye başlamıştır. Tapınakların korunması ve bakımı için ilk zamanlarda bilge rahiplere

¹⁸⁴ Samuel Noah Kramer, Çeviren, Hamide Koyukan, **Tarih Sümer'de Başlar, Yazılı Tarihdeki Otuzdokuz İlk**, Kabalıcı Yayınevi, İkinci Basım, İstanbul, Aralık 2002. s.69.

gönüllü olarak sunulan çeşitli sunular süreç içinde rahiplerin tanrı krallara dönüşmesi ile mecburi kurbanlara, tapınak ödeneklerine dönüşmüştür¹⁸⁵.

Yüksek oranlı vergiler, üretken olmayan ve hantal devlet bürokrasisinin nerede ise insanlık tarihi boyunca en önemli toplumsal sorunların başında geldiğini Sümerlerden günümüze kadar ulaşan bir yazıt çok açık olarak ifade etmektedir. Günümüzden 4 bin 4 yüz yıl önce kaleme alınmış olan Sümer kent devleti Lagaş'ta yapılan arkeolojik kazılarda bulunan bu tablette insanlığın yazılı tarihindeki ilk vergi reformu gerekçeleri ile birlikte anlatılmaktadır¹⁸⁶.

Küresel vergi tarihine ışık tutan İ.Ö. 2400 tarihli bu yazıtta binlerce yıl sonra günümüzde yaşanmakta olan vergi sorunlarının kökenleri görülmektedir. Aynı zamanda bu kısa ve özlü yazıt toplumsal ilerlemenin önünü açabilmek ve iktisadi hayatı teşvik edebilmek için vergi indirimleri ve reformların kaçınılmazlığının önemine ve anlamına da tarihsel şahitlik yapmaktadır¹⁸⁷.

Kısmen kamu sektörünün kısmen kapitalist ve serbest pazar ekonomisi koşullarının hakim olduğu karma bir ekonomik sisteme sahip olan Lagaş'ta artan aşırı baskı ve iktisadi bunalımdan bıkmış olup “eski günlere” özlem duymaya başlayan halk baskıcı kralı iktidardan uzaklaştırarak daha reformist bir kralı başa getirdi. Yeni yönetim bir yandan keyfi vergiler salmaya ve topladığı aşırı vergileri saraya iletmeyen birçok denetçi vergi memuru görevden uzaklaştırıldı. Bu reformla küçük çiftçiler, küçük imalatçılar, küçük sanatkârların önemli bir kesimine vergi muafiyeti sağlanmıştır¹⁸⁸.

Bu örnek toplumsal sorunları çözmek, iktisadi hayatı vergisel önlemler vasıtası ile canlandırıp teşvik etmek maksadı ile yapılan, bir bakıma devrim niteliğindeki yazılı tarihin bu ilk vergi reformunun sadece tapınakların zenginliğini artırmaya hizmet eden yüksek ve zorla toplanmaya başlanmış olan türlü türlü vergiye, her yerde baş gösteren aşırı bürokrasiye karşı yapılmış olduğunu tarihsel ilişkileri ile göstermektedir.

¹⁸⁵ Kramer, a.g.e., s. 69-70.

¹⁸⁶ Kramer, a.g.e., s. 69.

¹⁸⁷ Kramer, a.g.e., s. 69-70.

¹⁸⁸ Kramer, a.g.e., s. 70.

Binlerce yıl devam eden bu kölecilik ve feodal toprak sahipliği sistemlerinde vergiler mal, bedeni hizmet veya para şeklinde devlet zoru ile alınmış veya toplanmıştır. Feodal sistemin içinde doğup gelişen kapitalist ilişkiler gelişen pazar veya piyasa ekonomileri bu feodal yönetim ve değişim kurallarının dar gelmeye başlaması ile kendi yasalarını gündeme getirmeye başlamıştır. Merkezi feodal yapının en zayıf olduğu, ticaretin ve para sermaye ilişkilerinin nispeten hızlı geliştiği İngiltere’de 1215 yılında Kralın yetkileri sınırlandırılarak vergileri harcama yetkisi Kral John’da bırakılmış ancak vergi salma yetkisi parlamentoya devredilmiştir¹⁸⁹.

Ancak vergide temsil kuralı tüm demokrasilerde şeklen kabul ediliyor olmakla birlikte demokrasilerin eksiklikleri ve dolayısı ile plütokrasilere¹⁹⁰ dönüşme eğilimleri nedeni ile vergi salınan önemli sayıdaki mükellef kitlesinin iradelerinin vergi kanunlarına yansıtılmadığı eleştiri konusu olarak güncelliğini korumaya devam etmektedir. Bu ve benzeri dışsallıkları ve eksiklikleri de gidermeye yarayacak bir çözüm olarak “Vergi Anayasası“ vb gibi yürürlükteki ve gelecekteki vergilerin istikrarını sağlayacak düzenlemeler önerilmektedir¹⁹¹.

3.1.1.6. Mali Teşvik Aracı Olarak Vergilerin Teşvik Edici Rolü

Mikro Girişimciliği ve Mikro Girişimleri destekleme ve geliştirme politikalarının küresel ve lokal boyutları içinde çok önemli bir yere sahip olan vergisel teşvikler açısından ele alırken maliye politikalarının temel araçlarından olan vergileri dolayısı ile teşvik kapsamına girebilecek vergisel önlemleri tüm boyutları ile etki ve maliyetleri bakımından özellikle inceleme kapsamına almak gerekmektedir.

Yeni yaklaşım ve arz yönlü iktisat kuralları perspektifi ile oluşturulacak vergi politikaları ve vergisel teşvik içeren vergi indirimlerini bir yönü ile maliyetleri ve diğer yandan faydaları açısından üretime, istihdama, istikrara efektif katkıları

¹⁸⁹ Abdullah Tekbaş, **Vergi Kanunlarının Anayasaya Uygunluğunun Yargısal Denetimi Türkiye Değerlendirmesi**, T.C. MALİYE BAKANLIĞI Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No:2009/396, Ankara, 2009. s. 19-20.

¹⁹⁰ Zenginlerin Egemenliği, <http://de.wikipedia.org/wiki/Plutokratie> (17.02.2010).

¹⁹¹ Mehmet Tosuner, İhsan Cemil Demir, “Vergi Ahlakının Sosyal ve Kültürel Belirleyenleri”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Yıl; 2009, Cilt;14, Sayı.1, s.1-15., s.12.

ölçüsünde irdelemek tezde ulaşmak istenilen sonuçların reel ve ölçülebilir verilerine ulaşılmasını kolaylaştırmaktadır. KOBİ'lerin vergisel teşvikleri hakkındaki sorunlar verginin ve dolayısı ile maliye politikalarının tarihsel, teorik ve bilimsel temellerine inilerek incelenmesi ile ulaşılabilecek sonuçlar ancak evrensel ve bilimsel bir muhteva kazanabilmektedir.

Bu tarzın dışındaki yaklaşımlar popülist, dar kapsamlı, kısa vadeli ve kalıcı etkilere sahip olmaktan uzak, eldeki çok sınırlı kaynakların da israfına yol açan sonuçlarla karşı karşıya kalmaya mahkûm olacaktır.

3.1.2. Mali Teşviklerin Temel Özellikleri

Teşviklerin temel özelliklerini aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür¹⁹²:

- Teşvikler, devlet tarafından verilir.
- Teşvikler, genellikle özel kesime verilmekle birlikte kamu teşebbüslerine de verilebilmektedir.
- Teşvikler, devlete bir maliyet yükler. Bu, nakdi teşviklerde ucuz kredi ve hibeler yoluyla yapılan transferler nedeniyle kamu fonlarının azalmasından kaynaklanacağı gibi, vergisel teşviklerde tahakkuk etmiş veya gelecekte tahakkuk edecek bir devlet gelirinin bağışlanmasından kaynaklanan gelir azalması şeklinde de olabilir.
- Teşvikler, devlet açısından gelir kaybı veya fon azalmasına neden olurken, firmalar açısından bir “yararı” ifade eder.
- Teşvikler, yatırımın mahiyetini, bölgesini, sektörünü, büyüklüğünü ve zamanlamasını etkilemek amacıyla dönük olarak kullanılır.
- Teşvikler, dolaylı veya dolaysız verilebilir.
- Teşvikler, açık veya gizli olabilir.

Vergisel teşviklere sıkça başvurulması ve yaygınlaştırılması bu uygulamanın pozitif etkilerinin yanında bir takım potansiyel sorunları doğmasına yol açması söz konusu olabilmektedir. Bunlardan ilki vergi teşviklerinin vergi matrahını

¹⁹² Mustafa Duran, “Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları”, Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2003, s.7.

aşındırmasıdır. Birçok yatırımın özellikle de yüksek karlılığa sahip olanların, vergi teşvikleri olmadan da gerçekleştirilmesi mümkündür. İkincisi, ekonomik olarak verimli olmayan bazı faaliyetlerin vergi teşvikleri ile diğerlerinden daha çok desteklenmesi ekonomideki kaynak tahsisi dengesini negatif olarak etkileyebilir. Üçüncüsü, vergi teşviklerinin orantısız ve kontrolsüz uygulanması yolsuzluklara ve rant kollama faaliyetlerine elverişli ortam hazırlamaktadır¹⁹³.

3.1.3. Mali Teşviklerin Amaçları

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklı amaçlarla teşvik uygulamaları yapılmaktadır. Başlıca teşvik tedbiri amaçları aşağıda etkinlik ve önem sırasıyla açıklanmaktadır.

3.1.3.1. Girişimciliği Teşvik Amacı

Ekonomik kalkınmanın ve sosyal istikrarın gerçekleştirilmesi ve sürekli kılınmasında toplumsal üretim ilişkilerinin en önemli aktörü girişimcilerdir. Toplumsal ilerlemenin ve yenilikçiliğin fidanlığı girişimciliğin tarlalarıdır. Bu fidanlıklarda gelişip büyüyen girişimcilik, ekonomik kalkınmanın ve toplumsal ilerlemenin, sosyal barışın ve demokrasinin yapı taşları ve garantisidir.

Serbest piyasanın başarısızlıklarının ve sınırlı kaynakların belirlediği koşullarda teşvik ve destek mekanizması işletilmeksizin en önemli bileşeni beşeri sermaye olarak anılan girişimcilik filizlenemez ve beklenen fonksiyonlarını yerine getiremez. Bununla birlikte geleneksel girişimcilik anlayışının yerini bilgi çağına gereklerine ve küresel piyasada rekabet edebilme gücüne sahip inovatif girişimcilik anlayışını benimseyen donanımlı bireylerin yetiştirilmesi, küresel ekonomik hayatın kaçınılmaz gereğidir. Bu nedenle başta girişim danışmanlığı olmak üzere geniş kapsamlı girişim teşviklerinin önemi her geçen gün daha iyi anlaşılakta ve ulusal ve küresel bazda uygulamaya konulmaktadır.

¹⁹³ Howell H. ZEE vd.; Tax Incentives for Business Investmet: A Primer for Policy Makers in Developing Countries, World Development, Vol. 30, No. 9, 2002, p. 1498. (aktaran) Ahmet Aysu, "Türk Vergi Sisteminin Kentsel ve Bölgesel Kalkınma Yönünden Değerlendirilmesi", (Seminer Çalışması), Aralık 2007. s. 4.

3.1.3.2. Yatırımı Teşvik Amacı

Yatırımların teşvikine yönelik kullanılacak araçlar geniş bir yelpazeye sahiptir. Bu amaca yönelik kullanılacak enstrümanlar dünyanın her yerinde benzerlikler göstermekle birlikte, ülkelerin ekonomik ve sosyal özellikleri ile kalkınma düzeyine bağlı olarak uygulanan teşvik programları ve bu amaç için kullanılan araçlar farklılık gösterebilmektedir¹⁹⁴.

Yatırımları teşvik edici vergi politikaları, belirli kazanç ve iratların vergi dışı bırakılması veya belirli koşullarla ertelenmesi olarak tanımlanmaktadır¹⁹⁵. Yatırım teşvik araçları arasında; vergi, resim ve harç istisnası; gümrük vergisi ve toplu konut fonu istisnası; ithal ve yerli makine ve teçhizat KDV istisnası; yatırım indirimi; bedelsiz yatırım yeri tahsisi; işlemlerde vergi, resim harç istisnası; enerji bedeli indirimi; bölgesel gelişmeye yönelik fondan kredi tahsisi gibi teşvikler yer almaktadır¹⁹⁶.

Daha düşük vergilendirme, başabaş noktasındaki geliri arttırırken, daha fazla vergilendirme başabaş noktasındaki geliri düşürecektir. Vergisel teşvik politikaları aracılığı ile girişimcilerin başabaş noktasındaki gelirleri üzerinde oluşturulacak pozitif etkiler yatırım kararlarında belirleyici bir faktör olarak rol oynamaktadırlar¹⁹⁷.

ABD’de vergi politikasındaki değişikliğin yatırım kararları üzerindeki etkileri üzerinde yapılan ampirik çalışmada, teşviklerin yatırımın büyüklüğünü ve zamanlamasını önemli oranda etkilediği sonucuna ulaşılmıştır¹⁹⁸.

Az gelişmiş ülkelerde yatırım yapan 295 firma üzerinde yapılan bir araştırma, vergisel teşviklerin belirleyiciler arasında yüzde 60’lık oranla ikinci konumda

¹⁹⁴ Mustafa Duran; “Türkiye’de Yatırımlara Sağlanan Teşvikler ve Etkinliği”, Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2002, s. 5.

¹⁹⁵ Ziyaettin Bildirici, aktaran, Ufuk Gencil, **Çeşitli Ülkelerde ve Ülkemizde Yatırımları Özendirici Vergi Teşvikleri**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No. 329, Eskişehir, 1989, s. 104.

¹⁹⁶ Adem Üzümcü ve Adem DOĞAN; “Türkiye ve Sivas’ta Yatırım-Kobi Teşviklerinin Gelişimi”, Cumhuriyet Üniversitesi **İİBF Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1, 2001, s. 301.

¹⁹⁷ Duran, 2003 a.g.e., s.82.

¹⁹⁸ Ufuk Gencil, “Türkiye’de Yatırım Kararları Üzerinde Kurumlar Vergisinin Etkisi: Bir Alan Araştırması” (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2007, ss. 102-108.

olduğunu ve sadece yüzde 1'lik bir oranla vergisel teşviklerin yatırım kararında ihmal edilebilir olduğunu göstermektedir¹⁹⁹.

3.1.3.3. İhracatı Teşvik Amacı

Küreselleşme süreci üretim faktörlerini ve üretim biçimlerini yarattığı hızlı mobilizasyon ile geleneksel, kapalı, lokal sınırlarından kurtarmış küresel bir nitelik kazandırmıştır. Bu koşullarda gerçekleştirilecek hizmet ve üretim faaliyetleri dar ve lokal sınırlarda yeterince karşılık bulamamakta ve küresel pazara entegre olma yolunda karşı konulmaz bir arayışa girmiş bulunmaktadır.

Bu süreç olanakları kısıtlı ve üretimi sınırlı olan mikro işletmelerin eşitsiz rekabet ortamında küresel rakipleri karşısında iktisadi faaliyetlerini sürdürebilmeleri ve yaşamlarını devam ettirebilmeleri ancak ihracatı teşvik amaçlı mali teşvik tedbirleri ile mümkündür.

3.1.3.4. Üretimi Teşvik Amacı

Potansiyel girişimciler için var olan bölgesel doğal kaynakların ve girişim sermayesi birikiminin oldukça sınırlı olduğu koşullarda ihtiyaç duyulan, üretim süreçlerini başlatacak girişimlerin, mali teşvikler olmaksızın motive edilip harekete geçirilmesi imkânsızdır. Bu bağlamda doğrudan üretim sürecini başlatma amaçlı mali politikaların ve vergisel teşvik enstrümanlarının uygulanması hayati önem taşımaktadır. Aksi takdirde lokal doğal kaynaklar ve beşeri sermaye, küresel pazarın sunduğu olanaklardan mahrum kalarak topluma yük olmaya devam edecektir.

3.1.3.5. Rekabet Gücünü Artırma Amacı

Küresel pazarda DTÖ, BM ve FAO gibi uluslararası örgütlerin sınırlı da olsa yasaklamalarına rağmen merkez ülkeler kendi üreticilerini korumak için kotalar ve gümrük tarifeleri uyulamaya devam etmektedirler. Zaten sınırlı kaynaklarla piyasalarda yer almaya çalışan Gelişmekte olan ülkelerin mikro ve küçük ölçekteki üreticileri bu haksız rekabet koşullarından son derece olumsuz etkilenmektedirler.

¹⁹⁹ Gencil, a.g.t., s.107.

Gelişmekte olan ülkelerdeki mikro ve küçük işletmelerin kendi sınırlı öz kaynakları ile rekabet etme şansları bulunmayan rakipleri karşısında iktisadi yaşamlarını sürdürebilmeleri ancak mali devlet teşvikleri ile mümkün olmaktadır. Bu nedenlerle, serbest piyasa rekabetini bozucu etki yarattığını iddia eden bazı iktisatçıların aksine mali teşvikler, rekabeti düzenleyici bir rol de oynamaktadırlar.

3.1.3.6. Yabancı Sermayeyi Teşvik Amacı

Yabancı sermayenin kalkınmaya olan katkısını ön plana çıkaran çok sayıdaki çalışmaların etkisiyle, gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerde yabancı sermaye yatırımları ilgi odağı haline gelmiştir. Özellikle rekabet güçlerini artırmak ve uluslararası ticarete söz sahibi olmak isteyen ülkeler sermaye transferine ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaç daha çok gelişmekte olan ülkeler için önemli boyuttadır; çünkü bu ülkelerin en önemli sorunları sermaye ve teknoloji yetersizliğidir. Bu açıdan ülkeler yabancı sermayeyi çekebilmek için uygun politik ve ekonomik koşulları hazırlamaktadır. Ülkeler yabancı sermaye girişini olumsuz etkileyecek faktörleri ortadan kaldırarak, politik ve ekonomik riskleri en aza indirmeye çalışmaktadır. Mali teşviklerin özelliği yabancı yatırımcının vergi yükünün azaltılmasıdır. Bu amaçla çeşitli türlerde teşvikler uygulanmaktadır²⁰⁰.

Zaten sermaye birikimleri sınırlı olan ülkelerde her ne kadar potansiyel doğal ve beşeri kaynaklar bulunsa da küresel piyasalarda etkin aktörler olabilmek ve küresel ekonomiden pay alabilmek ancak yabancı sermayenin ülkeye transferi ve yatırıma teşvik edilmesiyle mümkün olmaktadır. Bu nedenle söz konusu ülkeler bazı önlemler geliştirmişlerdir. Bunlar genel olarak;

- kâra dayalı teşvikler,
- sermaye yatırımına yönelik teşvikler,
- işgücü maliyetine ilişkin teşvikler,
- satışa dayalı teşvikler,
- ithalata dayalı teşvikler,

²⁰⁰ Gülsüm Gürler Hazman, “Türkiye’de Mali Nitelikteki Teşviklerin Doğrudan Yabancı Sermaye Üzerindeki etkisi: Toda-Yamamoto Nedensellik Analizi Çerçevesinde Değerlendirme”, **Maliye Dergisi** Sayı158, Ocak - Haziran 2010, s.263.

- ihracata dayalı teşvikler,
- diğer masraflara yönelik teşvikler,
- yabancı çalışanlar için teşvikler şeklinde ifade edilmektedir. Düşük vergi oranlarının doğrudan yabancı sermaye üzerindeki etkisinin gelişmekte olan ülkelerde, gelişmiş ülkelere kıyasla daha kuvvetli olduğu iddia edilmektedir²⁰¹.

3.1.3.7. Genel ve Bölgesel Ekonomik Kalkınma Amacı

Gerekli tasarruf ve yatırımların ulusal yönetimler tarafından rasyonel bir biçimde değerlendirilememesi, söz konusu tasarruf ve yatırımların özel girişimlerce üstlenilmesini zorunlu kılmıştır. Fakat ulusal devlet kadar geniş kaynakları bulunmayan özel girişimlerin bu işlevleri yerine getirebilmeleri ve ekonomiye dinamizm kazandırabilmeleri ancak mali teşviklerin sağlanmasıyla mümkün olmaktadır²⁰². Ancak rasyonel yatırımlarla gerçekleştirilebilecek toplumsal kalkınma ve iktisadi büyüme için tasarrufların yetersizliği ve bu yetersiz tasarrufların da verimli alanlara kanalize edilmemesi, mali teşvikleri modern devletlerin ekonomik politika araçlarından birisi haline getirmiştir.

Teşvik politikaları içerisinde nakdi ve aynı desteklerin yanı sıra tasarrufları arttırarak ve yatırımların maliyetini azaltarak kalkınmayı sağlayacak mali teşvik tedbirlerine sıkça başvurulmaktadır. Mali teşvikler, merkezi otoritenin bölgeler arası farklılıkları giderici bölgesel yatırımlara öncelik veren ekonomik ve sosyal amaçlı politikalarla dengeleyici bir rol oynamaktadır.

3.1.3.8. Tamamlanamamış Tesisleri ve Atıl Kaynakları Ekonomiye Kazandırma Amacı

Gerek özel gerekse kamu sektörü tarafından kar ve sosyal amaçlarla başlatılmış olmakla birlikte irrasyonel planlama, yetersiz sermaye nedeniyle tamamlanamamış tesislerin üretime sokulması ve sosyal kullanıma açılması ancak bu mali teşvik ve desteklerle mümkün olabilmektedir.

²⁰¹ Hazman, a.g.e., s.268.

²⁰² Hakkı M. Ay, "Yatırım Teşviklerinin Sabit Sermaye Yatırımları Üzerindeki Etkisi", Selçuk Üniversitesi **Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi** Sayı:2 Cilt:5 / Aralık 2005, s.176.

Yetersiz sermaye ve sınırlı üretim teknolojileri nedeniyle üretim sürecine dâhil edilemeyen, küresel piyasalara açılmayan atıl beşeri, doğal ve diğer iktisadi kaynakların, ekonomik faktörler içine katılması ancak mali teşviklerin bu kaynakları girişimci için cazip hale getirmesiyle mümkündür.

3.1.3.9. Girişimci Riskini Azaltma Amacı

Devletin belirli bazı sektörlerde veya üretim dallarında faaliyet gösteren işletmelere borç temini için garanti vermesi, bir anlamda onlara kefil olması, borcun ödenmemesi halinde alacaklı finans kurumunun alacağını devletten tahsil etmek garantisini içermektedir. Garanti teşvikleri, devletin riski özel kuruluş ile paylaşması anlamına gelmektedir ve dolayısıyla girişimcinin yatırımlarda daha cesaretli davranarak risk almasını ve ekonomiye artı değer sağlamasını kolaylaştırmaktadır²⁰³.

Mikro işletmeler söz konusu olduğunda riskin azaltılması için elle tutulur bir mali teşvikten bahsetmek mümkün görünmemektedir. Mikro girişimcilerin bu ihtiyacı yakın eş, dost ve akrabalar tarafından karşılanmaktadır.

3.1.3.10. Ar & Ge ve Teknolojik Yenilik Geliştirme Amacı

21'inci yüzyılın hızla değişen teknolojik kapasitesi ve sürekli gelişen enformasyonlaşma atağı, işletmeleri sürekli ve hızlı bir inovasyon rekabeti içine çekmiştir. Çağımızda nerdeyse işletmeler inovasyon yeteneği olan ve olmayan diye ayrılacak düzeye gelmiştir. Yenilikçilik ve kolaylaştırıcılık birçok denemenin sonunda ulaşılabilen adeta yanlışların elenmesiyle doğruya ulaşılan bir yaratım sürecidir. Bu sürecin maliyetini mikro küçük ve orta ölçekli işletmelerin tek başına uzun süre kaldırmaları mümkün değildir. Bu nedenle küresel piyasalarda faaliyet göstererek ulusal ekonomilere de büyük katkı sağlayan işletmelerin gerek ar&ge ve gerekse teknolojik yatırım yapma konularında teşvik edilmesi, hem istihdam hem katma değer ve hem de ekonomiye artı değer kazandırılması bakımından ulusal yönetimlerce önemli atfedilen bir konudur. Bu nedenle boyutlarına bakılmaksızın

²⁰³ Yeşim Helhel, "Türkiye'de Uygulanan Teşvik Tedbirleri ve Isparta Örneği", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Isparta, 2004, <http://tez.sdu.edu.tr/Tezler/TS00363.pdf> (01.02.2011), s. 14.

üretimde veya hizmetlerde yaratılacak her hangi bir yeniliği teşvik etmeye yönelik uygulamalar gerçekleştirmişlerdir.

TÜBİTAK-Marmara Araştırma Merkezi Teknoloji Serbest Bölgesi de dâhil olmak üzere, Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde faaliyet gösteren gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin münhasıran bu bölgedeki yazılım ve AR-GE faaliyetlerinden elde ettikleri kazançları, yönetici şirketlerin bu Kanun uygulaması kapsamında elde ettikleri kazançlar, gelir ve kurumlar vergisinden, çalışan araştırmacı, yazılımcı ve AR-GE personelinin bu görevleri ile ilgili ücretleri her türlü vergiden müstesnadır. Seri üretim ve satış halinde kazancın gayri maddi haklara isabet eden kısmı, transfer fiyatlandırması esaslarına göre ayrıştırılarak istisnadan yararlanabilmelerine olanak sağlayan ve 31.12.2013 tarihine kadar yürürlükte kalacak 4691 sayılı kanunun geçici ikinci maddesi bunun güncel uygulamalarındandır²⁰⁴.

3.1.3.11. Çevre Kirliliğini Önleme Amacı

Türkiye’de 09.08.1983 tarihinde yürürlüğe giren Çevre Kanununu birinci maddesinde gösterilen bütün vatandaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi; kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması; su toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi; ülkenin bitki ve hayvan varlığı ile doğal ve tarihsel zenginliklerinin korunarak, bu günkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve güvence altına alınması için yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önlemleri, ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak belirli hukuki ve teknik esaslara göre düzenlenen fonun ancak aşağıdaki maksatlar için kullanılabileceği belirtilmektedir.

- Çevre kirliliğini önleyici araştırma faaliyetleri,
- Çevrenin temizlenmesi,
- Çevre kirliliğini önleyici eğitim faaliyetleri,
- Personel yerleştirilmesi,
- Teknoloji ve proje satın alınması,

²⁰⁴ Hasan Kaymak, “Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine Yönelik Vergisel Teşvikler”, Maliye Bakanlığı Gelir Politikaları Genel Müdürlüğü, (sunum), İstanbul, Mayıs 2010, s. 22 http://www.tusiad.org.tr/FileArchive/Hasan_Kaymak.pdf

- Proje yarışmaları düzenlemesi,
- Arıtma tesis yapılacak olan gerçek ve tüzel kişilere kredi yardımı,
- Çevre kirliliğini önleyici ve çevreyi iyileştirici faaliyetlerde kullanılacak olan her türlü araç gereç alımı, bu araçların bakımı, onarımı ile bu tür araç gerecin yapımı için kurulacak tesis ve işlemler,
- Ağaçlandırma,
- Hayvan ve bitki nesillerinin ıslahı için yapılacak çalışmalar²⁰⁵.

3.1.3.12. Nitelikli İşgücü Oluşturma Amacı

Son yıllarda istihdama yeni getirilen teşvik önlemlerinden birisi olarak 5 kişiden çok işçi çalıştıran işverenin, en az lise ve üzeri eğitilmiş bir kişiyi staja başlatıp sonra işe alması koşulu ile 1 yıl prim ödeme muafiyeti tanınmaktadır. İstihdama getirilecek yeni teşvik tasarısındaki düzenleme ile mesleki eğitim almış, kurs bitirme belgesi olan gençler, işveren gözünde çok daha avantajlı şekilde işe girebilecek. Çünkü kurs bitirme belgesini gösteren işçiyi işe alan işverenin 1 yıl süreyle sigorta primi işveren payını devlet karşılayacaktır. Ayrıca, bu kanuna göre iyi bir eğitim almış stajyeri işe alan işveren de 1 yıl boyunca o işçi için sigorta primi ödemeyecek; bu para İşsizlik Fonu'ndan karşılanacaktır²⁰⁶.

3.1.3.13. Kalite Geliştirme ve Verimliliği Artırma Amacı

Özellikle geleneksel yöntem ve teknolojilerle üretim sürecinde yer almakta olan küçük işletmeler esnek ve çabuk uyum sağlama özelliklerine rağmen teknolojik gelişmelere ve yeniliklere daha geç ulaşmaktadırlar. Birçok gelişmiş bilgi ve sanayi teknolojileri ülkelerinde sağlanan maddi ve gayri maddi devlet destekleriyle rekabet gücüne sahip değişen talebe uygun kalitede üretim yapan yüksek emek ve sermaye verimliliğine ulaşmış mikro ve küçük işletmenin küresel pazarlarda yerini almış olduğu görülmektedir. Toplam ihracattaki yüzde 40 payla Hindistan KOBİ'leri ve yüzde 38 oranıyla Japon KOBİ'leri bunun en açık örneklerindedir.

²⁰⁵ 2872 Sayılı Çevre Kanunu Mad. 19.

²⁰⁶ İTO, **ito-portal, Gazete Detay**, http://www.ito.org.tr/wps/portal!/ut/p/c4/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3iDgCBzUzcPIwMDf39TA6MwTxfPEA8DQ3dPI_2CbEdFAKzYb-w!/?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/wps/wcm/connect/ito_portal_tr/ito-portal/gazete/gzt-2010/gzt-2010-7/gzt-2010-7-30/cd78048043663e8f0aafcc95365815 (10.10.2010).

3.1.3.14. Zor Durumdaki İşletmelerin Rehabilitasyonu Amacı

Gelişen üretim teknolojilerine uyum sağlayamayan, güncel taleplere cevap veremeyen verimliliği düşük ve yerel pazarlarla sınırlı kalmış korunmasında veya geliştirilmesinde iktisadi ve sosyal fayda beklenen girişimler rehabilitasyon amaçlı desteklerle faaliyetlerine devam edebilme olanakları yaratılmaktadır. Kaybolmaya yüz tutmuş el sanatları iktisadi olmaktan çok sosyal amaçlarla desteklenerek korunmaktadır.

3.1.3.15. Düşük Kapasite ile Çalışan İşletmelerin Kapasite Kullanımını Artırmak Amacı

Gerek endüstride gerekse hizmet sektöründe küresel pazar avantajlarından ve ölçeklerinden faydalanma olanaklarına erişemeyen mikro ve küçük ölçekli lokal girişimler hem emek gücü bakımından hem de sabit yatırımları bakımından mevcut kapasitelerini kullanamamaktadırlar. Ulusal kaynakların israfı anlamına gelen bu atıl iktisadi ve sosyal kapitalin küresel piyasalara açılmasıyla yaratılacak katma değer ve yeni istihdam olanakları ile lokal kalkınmaya katkıda bulunma olanakları yaratılmış olacaktır.

3.1.4. Mali Teşviklerin Türleri

Mali teşvik türleri doğrudan mali teşvikler ve dolaylı mali teşvikler olmak üzere iki kategoride ele alınmaktadır. Ayrıca vergisel olan ve vergisel olmayan mali teşvikler olarak da tasnif edilmektedir.

Bunu dışında mali teşvikler;

- a) amaçlarına göre,
- b) uygulanma yöntemlerine göre,
- c) sektörlerine göre,
- d) bölgelere göre de değerlendirilmektedir.

Mali teşvik türleri vergisel olan ve vergisel olmayan mali teşvikler olarak sınıflandırılarak ele alınmaktadır.

3.1.4.1. Vergisel Mali Teşvikler

Vergisel Teşvikleri esasen bir tür “negatif vergi” olarak görmek mümkündür. Devlet belirli kesimleri vergiden muaf tutabilmekte, belirli kesimlere ise toplanan vergilerin bir kısmını bir karşılık mukabilinde veya karşılıksız olarak transfer edebilmektedir. Teşvikler, bir tür iktisadi gayeli transfer harcamasıdır²⁰⁷. Vergisel teşvikler genellikle konularına göre uygulanmakta olan vergi türlerinin her birinde ayrı ayrı uygulanmaktadır.

Vergiler, kamu için gelir, özel sektör için ise bir maliyet olarak ortaya çıkar. Teşvik yaklaşımının dışında Haldun-Laffer yorumu ile de genel olarak yaklaşıldığında yapıya uygun bir vergi politikası ve vergi oranı ekonomiyi makro açıdan pozitif etkiler. Böylece bir yandan uygun düşüklükteki vergi oranları girişimleri, yatırımları ve istihdamı arttırıcı etkilerle vergi gelirlerinin artışına dahi dönüşebilir.

3.1.4.1.1. Vergi Muafiyeti ve İstisnalar

Vergi Muafiyeti, devletlerin yetki alanında bulunan ve vergi kanunlarınca vergi ödemekle yükümlü olan kişi ya da kişi gruplarının aynı ya da farklı vergi kanunlarıyla vergi dışında bırakılması uygulamasıdır²⁰⁸.

Vergi istisnalarında kanunen vergilendirilmesi öngörülen bir iktisadi konu kısmen veya tamamen vergi dışında bırakılmaktadır. Sonuç itibarı ile vergi muafiyetinde kişilerden, vergi istisnası uygulamasında ise vergiye esas olan konudan hareket ederek vergi borcunun doğması ortadan kaldırılmaktadır²⁰⁹.

²⁰⁷ Coşkun Can Aktan, (Ed.) **Teşvik kollamacılık**, Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Yayınları, 2001, Ankara, s.3. <http://www.canaktan.org/din-ahlak/ahlak/yolsuzlukla-mucadele-stratejileri/tum-yazilar/tesvik-kollama.pdf>, (12.10.10).

²⁰⁸ Seha Selek, Ali Hikmet Tözün, Hasan Karadeniz. **Vergi İle İlgili Temel Kavramlar Gelir, Kurumlar Vergisi ve uygulamaları**, Son değişikliklere göre Karadeniz Üniversitesi, İİBF’de yeniden düzenlenerek yeniden yayına hazırlanmıştır, Trabzon, 1983, s. 11-12.

²⁰⁹ Seha Selek vd., a.g.e., s. 12.

3.1.4.1.2. Vergi İndirimleri

Aslen vergi kapsamında olan bazı vergi konularında vergi miktarı veya vergi oranı bakımından yapılan indirimlerdir. Tarihsel ve küresel boyutları ile sıkça ve hemen hemen tüm vergi konularında uygulanmakta olan bir teşvik aracıdır.

3.1.4.1.3. Vergi Affı

Vergi affı Türkiye’de ilk defa 17.05.1924 tarihli vergi affı kanunu ile gündeme gelmiştir. 1924’den bu yana nerede ise her üç yılda bir yapılan yeni yasal düzenlemelerle 13.02.2011 tarihinde TBMM’de kabul edilen “Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Ve Diğer Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkındaki 6111 Sayılı Kanun” ile devam etmektedir.

Farklı kapsam ve içeriklerdeki vergi affı uygulamalarına gereke ulusal gerekse küresel olarak sıkça başvurulmakta olduğu görülmektedir. Kesin bir tanımının yapılmasının ve kapsamının belirlenmesinin mümkün olmadığı birçok araştırmacı tarafından dile getirilen vergi affı kavramını yasalarla belirlenmiş olan vergilerin veya cezalar, gecikme faizleri gibi eklerinin tamamen veya kısmen tahsilinden yeni kanuni düzenlemelerle vazgeçilmesi olarak tanımlamak mümkündür. Zira vergi affının, ne ceza kanunlarında ne de vergi kanunlarında tanımı yapılmamıştır²¹⁰.

Genel bir ifadeyle vergi affı, devletin yetkisini kullanarak çıkardığı bir kanunla alacak hakkından vazgeçmesi ve bu suretle kamu alacağının ortadan kalkmasıdır. Vergi aflarını, gönüllü uyumda çeşitli nedenlerle zafiyet gösteren mükelleflere bir çağrı olarak değerlendirmek mümkün olup, mükelleflere ödemedikleri vergi borçlarını, bu borçlarla ilgili parasal veya cezai kovuşturmalardan tamamen veya kısmen kurtulma vaadi ile ödemeleri çağrısı yapılmaktadır. Vergi affı

²¹⁰ Fatih Savaşan, “Vergi Afları: Teori Ve Türkiye Uygulamaları (“Vergi Barışı” Uygulama Sonuçları)”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt.VIII , S.1, yıl: 2006, ss., 41-65., s., 42.

kavramı; vergi kanunlarına aykırı hareket edenlere karşı uygulanan yaptırımların ortadan kaldırılması şeklinde de tanımlanabilmektedir²¹¹.

Birlik içindeki rekabeti bozmayacak, yeni iş olanaklarının yaratılması ve kayıt dışı ekonominin önlenmesi gibi *kamu yararı* gözetilerek düzenlenmekte olan vergi aflarına dair, Anayasa Mahkemesi kararlarında da dikkate alınmakta olan temel yaklaşım Avrupa Birliği asıl belgelerinden olan Roma Antlaşması'nın 87-89 uncu maddeleri ile belirlenmiş bulunmaktadır²¹². Diğer yandan vergi affı ve uzlaşma gibi uygulamaların vergisini düzenli ödeyen mükelleflere haksızlık olacağı ve gönüllü uyum derecelerini düşüreceği çeşitli anket ve araştırmalar kapsamında birçok kurum ve kişi tarafından dile getirilmektedir²¹³.

3.1.4.1.4. Vergi Kolaylıkları

Vergi Kolaylıkları, uygulanmakta olan yatırım ve iş kurma, geliştirme teşviklerinin nakit yardımına bağlı olan vergi ve benzeri kolaylıklar şeklinde ele alınmaktadır.

Küçük ölçekli işletmeler tarafından kullandırılmasında kolaylık sağlanması gereken yardımlar arasında Sermaye Yardımı, AR-GE Yardımı, Eğitim Yardımı, Faiz Sübvansiyonu, Yeni Yaratılan İstihdam Yardımı, Makine Parkı Modernizasyonu, İleri Teknoloji Yatırım Yardımı, Bina ve Kira Sübvansiyonu, Çevre Korumaya Yönelik Yardım, gibi yardım unsurlarını saymak mümkündür. Söz konusu yardımların kullanılması sırasında doğan vergilerde sağlanan kolaylıklar ise; Katma Değer Vergisi (KDV) İndirimi, Diğer Yerel Vergi Kolaylıkları, Kurumlar

²¹¹ İsmail Pamuk, "Vergi Afları ve Mükellef Davranışlarına Etkileri"
http://www.vdd.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=186&catid=4&Itemid=81 (12.10.2010).

²¹² Nihal Saban, "Vergi Suçlarında Affı Anayasa İle Sorunsallaştırmak",
http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/an (28.02.2011), ss. 466-475.

²¹³ Elif Tuay ve İnci Güvenç, **Türkiye'de mükelleflerin Vergiye Bakışı**, (Yüksek Lisans Programı Staj Çalışması), Gelir İdaresi Başkanlığı, Mükellef Hizmetleri Daire Başkanlığı, Yayın No: 51, Ankara, Kasım 2007, ss. 10, 28, 29

Vergisi İndirimi, Yatırım İndirimi, Hızlandırılmış Amortisman gibi araçlardan oluşmaktadır²¹⁴.

KOBİ'lerin rekabet güçlerini arttırabilmek için iki temel strateji benimsenmektedir. Birincisi, uzun vadeli ve düşük faizli krediler ile vergi indirimi, muafiyet ve istisnaları gibi kolaylıkları içeren mali yardımlar, ikincisi, hayati önem taşıyan bir eksik olmasına rağmen KOBİ'lerce çok sınırlı ölçüde başvuru alan eğitim ve danışmanlık hizmetleri kapsamındaki mali olmayan yardımlardır²¹⁵.

3.1.4.1.5. Vergi Tatili

Özellikle, Gelir ve Kurumlar Vergisi'nin genel vergi sistemi içindeki payının büyük olduğu ülkelerde farklı uygulamaları olmakla birlikte genellikle vergi konusu olan belirli alanlarda 5-10 yıllık zaman dilimlerinde hiç vergi ödenmemesi şeklinde uygulamalar vergi tatili (*tax holidays*) olarak ele alınmaktadır. Diğer bir ifadeyle, belirli bir süre için verginin kaldırılması veya daha düşük vergi oranı, istisna ve muafiyetler şeklinde ayrıcalıkların uygulanmasını ifade etmektedir. Vergi tatili ile tatil dönemindeki yatırım projesinden elde edilecek gelirin vergiden muaf tutularak yatırımın işletme dönemi kârlılığının arttırılması amaçlanmaktadır²¹⁶.

3.1.4.1.6. Vergi Kredileri

Vergi kredisi, vergi öncesi karın bir miktarının gelecekte yapılacak yatırım harcamaları için fon olarak tutulmasıdır. Verilendirilmeyen bu fon yatırımları finansman kolaylığı sağlaması bakımından önemlidir. Bu teşvik aracı özellikle mevcut vergi öder durumdaki işletmeler için değer taşır. Vergi kredisinin süresi değişken veya sabit olabilir. Sabit bir vergi kredisi, bir yıl içinde yapılacak yatırım harcamalarının sabit bir yüzdesinin fon olarak ayrılabilmesine imkân tanırken, değişken vergi kredisi uygulamasında yapılacak yatırım harcamalarının bir yılı

²¹⁴ Ortak Rekabet Politikaları, http://www.legalisplatform.net/ozel_dosyalar/ortakrekabetpolitikasi.pdf

²¹⁵ Asuman Altay, "Geçiş Ekonomilerinde Devletin Ekonomik Roller, Görevleri ve KOBİ'lerin Durumu", **Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, Prof. Dr. Salih Turhan'a Armağan, İÜY No. 4565, İFİSSN; 1304-0251, No. 583, MAMY No; 90, Kırkaltıncı Seri, Yıl 2004, İstanbul 2005, ss. 65-67.

²¹⁶ Korkmaz İlkorur, "Vergi Tatili, Nazik Bir Konu", **Radikal**, 20.04.2004, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=113850> (20.02.2011).

aşması durumunda, aşan kısmın gelecek yıllara aktarılabilmesine imkân tanır. Vergi kredisi uygulaması, diğer vergisel enstrümanlarla birlikte uygulanabilir. Bu şekilde, sağlanan vergisel avantajların cazibesi daha da arttırılmış olur. Vergi kredisi şarta bağlı olarak verilebilir. Bu şartlardan bazıları; katma değer in içerde kalması, ihracat şartı, yerli kullanım gibi şartlardır²¹⁷.

3.1.4.1.7. Vergi İadeleri

İhracatı, üretimi, herhangi bir iktisadi faaliyeti teşvik etmek amacıyla önceden alınan verginin bir bölümünün veya tamamının mükellefe geri ödenmesidir.

3.1.4.1.8. Gümrük Vergisi Muafiyeti

Desteklenmesi öngörülen alanlarda teşvik konusu edilen iktisadi ve sosyal amaçlı faaliyetlerin işletme ve üretim girdilerinin ithalat yolu ile temininde sağlanan gümrük vergisi muafiyetleri olarak uygulanmaktadır. Türkiye’de Yatırım Teşvik belgesi almaya hak kazanan kuruluşların ithal ettikleri hammadde, ara mal ve diğer işletme malzemeleri için gümrük vergisi ve Katma Değer Vergisi muafiyeti uygulanmaktadır.

3.1.4.1.9. Sosyal Güvenlik Ödemeleri Muafiyetleri ve İndirimleri

Teşvik kapsamına alınmış bölgelerde veya sektörlerde ücret ve maaş gibi ödemeler sırasında doğan sosyal güvenlik kesintileri veya stopajların öngörülen oranlarda ve belirli süreler için devlet tarafından üstlenilmesi şeklinde uygulanmaktadır.

3.1.4.1.10. Hızlandırılmış Amortisman

Vergisel nitelikli bu teşvikten ancak yürürlükteki muhasebe ve vergi usul kanunlarında amortisman uygulaması hakkı olan vergi mükellefleri yararlanabilme olanağına sahiptirler.

²¹⁷ Serkan Acinöroğlu, “Genel Olarak Vergi Teşviklerinin Ekonomi Üzerine Etkinliği”, **Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi**, Yıl:1 Cilt:1 Sayı:2, Kış 2009, ss.152-153.

Türk vergi sisteminde hızlandırılmış amortisman uygulamasından sadece bilanço esasına tabi olan vergi mükellefleri yararlanabilmektedirler. Dolayısı ile Türkiye’de yerleşik mikro işletmeler bu teşvikten yararlanmamaktadırlar.

Yatırım sonucu elde edilen karlar üzerinde etkili olan bu teşvik türü işletmede birden çok yıl kullanılabilen iktisadi kıymetler için yapılmış olan giderlerin, bu iktisadi kıymetlerin işletmede kullanabilecekleri süre içinde yıllara yayılarak gayri-safi gelirlerden indirilebilmesi demektir. Sabit işletme varlıklarının bir kısım nedenlerle değer kaybına uğramaları sonucu amortisman uygulaması kaçınılmazdır. Oluşan değer kayıpları taşınmazın değeri üzerinden zarar olarak muhasebe de kayıt altına alınmaktadır. Normal ve hızlandırılmış (Accelerated depreciation) amortisman şeklinde ayrılan karşılıklar gider olarak kabul edilmeleri sonucunda işletmenin dönem sonu vergiye tabi olması gereken matrahını düşürmeleri söz konusudur. Bu durum işletmeye bir vergi tasarrufu sağlamaktadır²¹⁸.

Hızlandırılmış amortisman uygulamaları amortisman tabi varlıkların iktisadi ömürleri süresince uğrayacakları değer kayıplarının girişimcinin kaynaklarının sınırlı olduğu başlangıçta daha büyük oranlarda, daha sonraları ise giderek azalan oranlarda gider olarak indirilmesini öngörmektedir. Hızlandırılmış amortisman yöntemi normal amortisman yönteminden daha kısa zamanda amortisman olanağı veren bir yöntemdir. Hızlandırılmış amortismanın en aşırı uygulaması, yıl içinde yatırım gelirin tamamının amortisman olarak yazılabilesine olanak tanımasıdır. Bu durumda yatırım maliyetinin tamamı gider olarak yazılmış olur. Hızlandırılmış amortisman işletme içi fonların artması, yatırımların kısa sürede itfası ve riskin azalması gibi faydaları bulunmaktadır. Hızlandırılmış amortisman uygulamaları hem kurumlar vergisi oranı ile bağlantılı teşviklerin dezavantajlarına sahip değildir hem de yatırım maliyetlerini azaltmayı amaçlayan teşviklerin tüm avantajlarını bünyesinde barındırır²¹⁹.

²¹⁸ Acinöroğlu, y.a.g.m. s.154.

²¹⁹ Acinöroğlu, y.a.g.m., s.153.

3.1.4.1.11. Zarar Mahsubu

Bu vergisel teşvik firmaya faaliyet yılı içinde gerçekleşen dönem zararını yasal muhasebe teknikleri ile içinde bulunulan dönemden önceki yıllara veya daha sonraki yıllara taşıma olanağı sunar. Yasanının içeriğini göre dönem zararı kısmen veya tamamen bir başka yıla taşınarak o yılın vergiye tabi olan matrahından indirilmek sureti ile vergi tasarrufu sağlanmış olmaktadır.

3.1.4.2. Vergi Dışı Teşvikler

Doğrudan veya dolaylı olarak vergi enstrümanları kullanılmaksızın uygulanan bu vergisel olmayan mali teşvikler kapsamında özellikle iletişim ve bilişim alanlarında son otuz yıla damgasının vuran hızlı gelişmelerle dolu küreselleşme sürecinde bilgi temelli danışmanlık destekleri birinci sırada yer almaktadır. İmalat esaslı girişimciliğin para sermaye, hammadde gibi zorunlu faktörlerinin yanında üretim sürecine gerçek katma değeri yaratacak kaynak olarak kendi donanımındaki efektif bilgi birikimini katan girişimci olarak yer alan emek gücü faktörünün üstlendiği rol desteklenmeye duyulan ihtiyacı önemini giderek arttırmaktadır.

Bu gelişmelerin doğal bir sonucu olarak gelişmeyi, kalkınmayı, istikrarı kapsayan amaçlarını gerçekleştirmek için oluşturulan tüm ekonomi politikalarda mali teşvikler ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamdaki mali teşviklerin en ağırlıklı efektif yaklaşık yüzde 56'lık kısmını²²⁰ vergisel teşvikler oluştururken diğer kısmını oluşturan vergi dışı teşviklerin içinde en efektif teşvik aracı olarak girişim danışmanlığı teşvikleri önem kazanmaktadır.

3.1.4.2.1. Girişim Danışmanlığı Teşvikleri

Bir bütün olarak iktisadi hayattaki ağırlık ve önemlerinin yanı sıra, maliyet ve getiri bakımından kısa ve uzun vadeli boyutları ile irdelenmektedir. Girişim Danışmanlığı, Şirket Doktoru, İşletme Danışmanı Yönetim Danışmanlığı gibi adlarla

²²⁰ Mustafa Çamlıca, "Krizden Çıkışın Yolu Vergi Teşvikleri", s.1, **Haberortak**, <http://www.haberortak.com/Haber/Ekonomi/16052009/Krizden-cikisin-yolu-ve...> 19.09.2010, (12.10.2010).

adlandırılan danışmanlık ve sürekli eğitim hizmeti potansiyeli taşıyan bu sektörün en geniş kesimlere hizmet götürebilecek ve sunabilecek şekilde geliştirilmesi, özendirilerek desteklenmesi ve kalitesinin yükseltilmesi gerektiğinin altının çizilmesi gerekmektedir. Bunun anlam ve önemi, gerek gelişmekte olan ekonomiler gerekse çeşitli başarılı ülke örnekleri ve uygulamaları ile görülebilmektedir.

Türkiye’de de son yıllarda çeşitli sektörleri kapsayan bu yönde önemli adımların atıldığı görülmektedir. Mart 2011’de açıklanmış olan temelleri daha çok tarım sanayi amaçlı büyük yatırımların desteklenmesi uygulamalarına dayanan danışmanlık teşviki uygulamalarının tarım sektöründe yeni açılımlar yapacağı tahmin edilmektedir. Bu yeni uygulama kapsamında kurumsal veya özel danışmanlık hizmeti kullanan çiftçilere 500 TL danışmanlık teşviki verilecek.

Fransa Örneği: Fransız ekonomisi içinde son yıllarda giderek büyüyen ve istihdam yaratan tek sektör zanaatkârlar sektörüdür. Fransız Zanaatkârlar Odaları Daimi Meclisi (APCM) üyelerine ekonomik konularda danışmanlık, bir zanaatkâr işletmesinin kurulması ya da devredilmesi aşamasından itibaren, zanaatkârın, muhatap olduğu her tür kurum ve kuruluş ile yakın işbirliği içinde çalışır ve zanaatkârın işini kolaylaştırıcı önlemler alır. APCM Girişimcilere 3 temel konuda destek sunmaktadır²²¹.

Birincisi; Kurumsal destek, ikincisi ise Ekonomik Danışmanlık Desteği; Örneğin Paris Zanaatkârlar Odası Ekonomi Birimi; *tarafından verilen işyeri kurma eğitimleri ile kişiler yönlendirilmektedir. Ekonomi Biriminde 13 kişi çalışmakta olup yılda 1800 kişiye işyeri sahibi ya da işyeri açmak isteyen kişiye eğitim ve danışmanlık hizmeti şeklinde sunulmaktadır*²²².

Eğitim Biriminde ise, sahip olunan işletmeyi daha iyi yönetmek, piyasanın değişimine ayak uydurmak ve bilgi düzeyini yüksek tutmak kapsamında, muhasebe, büro otomasyon sistemleri, yabancı dil gibi konularda hizmetler sunulmaktadır²²³. Bunların dışında, Fransa’da işletme sahiplerinin ve yöneticilerinin eğitimi de yasal

²²¹ TESK 2008, a.g.r., s, 167-168.

²²² TESK 2006, a.g.r., s, 28.

²²³ TESK, **Ülke Örnekleri İle AB’ de Mesleki Eğitim ve AB ve AB Mali Kaynakları Rehberi**, TŞOF Matbaacılık, 1. Baskı, Ankara, Mayıs 2006, s.29.

olarak zorunludur. İşletmeler bunu için bir fona ödedikleri vergiler kapsamında finanse edilen sürekli eğitimlerden faydalanmaktadırlar.

Fransa’da 25 yıldır uygulanmakta olan Mikro Kredi programı ,ADIE’ kapsamında, 29.157 adet kredi verildi. Bu Mikro Kredilerle 24.897 Mikro İşletme Kuruldu. 29.876 kişiye yeni işyeri olanağı sağlandı. Sadece 2004 yılında, toplam 16,2 milyon Euro olmak üzere, işletme başına ortalama 3.000,-€ olarak 5.587 Mikro Kredi verilmiştir²²⁴.

İngiltere Örneği: 2003 yılından buyana uygulanan WEETU isimli kadın girişimcileri desteklemeye yönelik program kapsamında toplam 5.500 kadının kendi işlerini kurması sağlanmıştır²²⁵.

Almanya’da Teşvikler ve Mikro Krediler: Dev Alman ekonomisine yabancı sayılacak birçok tanım ve kavram son 20 yılın gündeminde işgal ettiği önemli yerini korumaya devam etmektedir. ‘*Einmann GmbH*’ (Tek kişilik Limitet Şirket), ‘*Ich AG*’ (Ben Anonim Şirketi – Burada Anonim Şirket ile anlatılmak istenen sembolik olup, teşvik ediciliği bakımından böyle adlandırılmaya gidildiği bilinmelidir). Bu teşvik projesi kapsamında, 4 yıl gibi kısa sayılacak bir uygulama döneminde 95.000 girişim teşvik edilip gerçekleştirildi. 2006 yılı itibariyle birçok girişim destek fonları kaldırılarak belirli destekleme programları adı altında toplandı.

Bu mikro teşvikler Almanya’da yaygınlaşırken, ‘*Mikro Unternehmen*’ bütün AB ülkelerini kapsayan bir tanımlama olarak ekonomik yaşama damgasını vurmaya başlamıştır²²⁶.

Alman Ekonomi Bakanlığına Bağlı Girişimci Teşvik Merkezi (*Förder Zentrum*) gerek yeni kurulacak girişimler için gerekse kuruluşunun ilk 3 yılındaki

²²⁴ ADİE; Association pour le droit à l’initiative économique, “Une manifestation annuelle d’ampleur nationale”, **semaine-du-microcredit**, <http://www.adie.org/semaine-du-microcredit> (22.12.2010).

²²⁵ WEETU, The Women's Employment, Enterprise & Training Unit, “Impact of peer lending on women borrowing for enterprise 2008 low”, **The Chronicle**, <http://www.weetu.org/documents/content/WEETU%20Impact%20of%20peer%20lending%20n%20women%20borrowing%20for%20enterprise%202008low.pdf> (23.12.2010).

²²⁶ Mehmet Tosuner, Hakan Bay ve Osman Sirkeci. “Almanya’da 2008 - 2009 Vergi Reformları, Türk Girişimciler Açısından Vergi Uygulamaları ve Teşvikler”, **Ankara SMMM Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi**, ss. 130.

küçük işletmeler için her bir danışmanlık hizmet paketi çerçevesinde girişimci tarafından serbest mali danışmanlık piyasasından satın alınan danışmanlık hizmetinin yüzde ellisini, 1.500 Euro ya kadar karşılıksız finanse etmektedir.

Danışmanlık hizmetleri sektörü olarak önem kazanan bu sektör girişimciliğin en önemli bileşeni olarak ön plana çıkan emek faktörünün etkinliğini, verimliliğini arttıracak onu motive edip cesaretlendirerek ve uzun erimli kılavuzluk rolü ile talebi çok hızlı artan bir sektör konumuna yükselmiştir. Yenilikçi ve yaratıcı girişimciliğe yönelik tüm destek uygulamaları zorunlu olarak dışarıdan bir danışmanlık hizmeti almayı gerekli kılmaktadır. Girişimciliğin ilk adımları ile birlikte kaçınılmaz bir ihtiyaç olarak sürece dâhil olan danışmanlık hizmetleri faktörü teşvik sisteminde önemli bir yer edinmiş bulunmaktadır.

Son 20 yılda mali teşvik sistemi tarafından dar anlamı ile sınırlı olarak doğrudan da desteklenen bu sektör asıl olarak destek gören alanlara hizmet sunuyor olması dolayısı ile kendi dışındaki destekleri de içselleştirerek küresel katma değerdeki payını arttırmaktadır.

Herhangi bir işsiz veya çalışmakta olan girişimci adayından, ister kendi hesabının bulunduğu en yakın kredi kurumu olsun, isterse başka, herhangi bir kamu kurumu olsun, tüm kurumlar tarafından ilk adım olarak bir girişim danışmanından bilgi alıp almadığı, bu alandan herhangi bir uzmanın bu hayale veya fikre nasıl baktığı, olurunun alınıp alınmadığına dair bir rapor muhakkak aranmaktadır.

2005 Yılında Almanya'da sadece 'Ich AG' (Ben AŞ) teşvik programından 320.000 yeni girişimci yararlanmış olup girişim başına 14.400 € geri ödemesiz teşvik verilmiştir. Toplam teşvik 4.608.000.000 € olup Almanya'da 2002 - 2006 yılları arasında 'ICH AG' kuranlar ve yeni bir girişimde bulunmak için köprü kredi (Überbrückungsgeld-ÜG) teşviklerinden yararlananlar toplam 8,61 Milyar € madd devlet desteğinden yararlanmışlardır²²⁷. DIHK 2006 yıllık raporuna göre; 70.902 yeni iş kuruluşuna danışmanlık hizmeti sunulmuş, Bunlardan 25.762'si köprü girişim teşviki kullanmış, 13.586'sı 'Ben AŞ.' olarak bilinen üç yıllık kuruluş teşvikinden yararlanmıştır. 575 girişime, Girişimci Sermayesi şeklindeki düşük faizli kredi

²²⁷ Tosuner ve diğerleri, a.g.m., s. 131.

verilmiş, 3.938 girişimciye Devlet Yatırım Bankası kefaleti ile kredi almalarına olanak sağlanmış, 2.327 girişimciye, Eyalet Bankalarından teşvik kredisi kullandırılmıştır.

Tablo 36: Almanya’da Girişimcilik Teşvikleri ve Hibelerin Efektif Etkileri

Hibe Teşvik Programları	Devam eden Girişimler % olarak	İşyerini Kapananlar % olarak
Überbrückungsgeld Köprü hibeleri	% 71	% 29
Ich AG / Ben AŞ	% 78	% 22
Toplam	% 74	% 26

Kaynak: Susanne Noll, Frank Weissner, Existenzgründung aus Arbeitslosigkeit, **WSI-Mitteilungen** 5/2006.

Yukarıdaki tablo, 25 bine yakın girişim danışmanlığı kuruluşunun ve bu kurumlarda istihdam edilen toplam 70 bine yakın danışmanlık personeli ile 100 bin kişilik danışmanlar ordusunun sunduğu hizmet ile birlikte artan girişimci sayısında etkin olan önlemlerin önemini ve verilen hibe ve geri ödemesiz doğrudan maddi teşviklerin amaç dışı kullanıldığı, zaten kısıtlı olana maddi kaynakların israfına neden olduğu iddialarının ne kadar yersiz olduğunu göstermektedir²²⁸.

AB genelinde 315.000 profesyonel girişim danışmanı aktif olarak mesleği icra etmektedir. Türkiye’de ise, YDD’ini kurucularından, Tülin Seçen’in tahminlerine göre 8.000-9.000 civarında Girişim Danışmanı mesleki faaliyette bulunmaktadır.

Bu önlemler ve daha milyarlarca Euro’luk teşviklerle desteklenen Alman küçük ve mikro işletmelerin dünyanın en çok ihracata yönelik üretim yapabiliyor olmaları anlaşılmalıdır²²⁹. Gründer Magazin dergisinin 7 Ocak 07, tarihli sayısında, DIHK Başkanı Georg Braun’un²³⁰ 2006 yılı raporu Mikro işletmelerin ve Bu yeni girişimlere sunulacak danışmalık hizmetinin önemini bir kez daha hatırlatmaktadır.

²²⁸ Tosuner ve diğerleri, a.g.m., s. 131.

²²⁹ BA istatistikleri, **FOCUS dergisi**, Nr.21, 22.05.2006.

²³⁰ Georg Braun, “2006 Yıllık Raporu”, **Gründer Magazin**, www.gruendermagazin.com/existenzgruendung (10.11.1008).

Aktif yeni girişimci yaşı ortalaması 30–39 arasında olduğundan hareketle yapılan tahminlere göre, demografik yaş ortalamasının yükseliyor olması nedeniyle 2050 yılında %40 oranında daha az yeni iş kurma girişiminde bulunulacak. Bunun gibi varsayımlar ve ihtiyar kıtada yeni istihdam yaratıcı yatırım beklentilerinin sınırlı olması gerek AB’yi gerekse motor ülkelerden olan Almanya’yı acil önlemler almaya yöneltiyor.

Bir merkezi de Brüksel’de bulunan Alman Sanayi ve Ticaret Odaları Birliği (DIHK) tarafında hazırlanan, Aralık 2006 tarihli Rapor²³¹, bir yandan AB Komisyonunda 2006 başında ‘*AB kanunları Girişimcilerin önünde köstek değil aksine serilmiş kırmızı halı gibi olacak*’ tespiti ile belirtildiği gibi, özellikle küçük girişimciliğin önünü açacak öneriler paketini ilgili bakanlıklara ve kamuoyuna sunuldu. Aşağıdaki iki tahmini rakam aslında tablonun önemini açıklamaya yeterlidir.

AB raporlarında, 24 milyon olarak tahmin edilen KOBİ’nin yaklaşık %60’ını oluşturan, tek kişilik şahıs girişimcilerin %15’nin, bürokratik yükü olmasa, bir kişilik de istihdam etme isteğinin ve kapasitesinin olduğu vurgulanıyor. Bu 1,5 Milyon yeni iş imkânı anlamına gelmektedir.

DIHK ise; bürokrasi ihtiyaç duyulan maksadını aşarak ekstra bir maliyete dönüşmüş bulunmaktadır. Kişisel girişimciliği, bireysel inisiyatifi engellemektedir. Böylece hem yeni iş olanaklarına engel olmakta, hem de kalkınmanın önünde engel teşkil etmektedir. Bir işçinin küçük işverene maliyeti, büyük işletmeye oranla 12 kat daha fazladır. Anti bürokratik reformlar ile bir yandan girişimciliğin önü açılması hedeflenirken diğer yandan, yıllık 80 Milyar € sadece Almanya’da tasarruf sağlanacağı tahmin edilmektedir²³².

DIHK’nın raporunda girişimciliğin teşvik edilmesine vurgu yapılmasının yanında, küçük işletmelerin, personel kayıtlarının basitleştirilmesinden, detaylı fatura ve belge matrahlarının, envanteri tutulması gereken demirbaşların en düşük

²³¹ DIHK, “Standortpolitik”, Dezember 2006, **66 Vorschläge**. Brüksel, 2006.

²³² Martin Wansleben, “Statement von DIHK-Hauptgeschäftsführer zur Pressekonferenz”, **Statement von DIHK**, am 19. Dezember 2006.

bedellerinin (410€'dan 1.000€'ya) yükseltilmesine, (KDV beyannamesi verme yükümlülüğünün bulunmadığı Götürü usul olarak alınabilir. Şimdi üst sınır yıllık, 17.500€, takip eden yıl 50.000€, yeni teklifte 25.00€'e 75.000€ olarak verilmiş) mikro işletme sınırlarını yükseltmenin gerekliliğine işaret edilmek istenmektedir. Küçük işletmeler için KDV muhtasar süreleri aylık değil üç aylık olması önerilmektedir.

3.1.4.2.2. Aynı Teşvikler

Piyasa değeri olmakla birlikte merkezi veya yerel yönetimler tarafından ulusal veya lokal kalkınmaya katkı sağlanması amacıyla yüksek yatırım ve işletme faktörlerinin ilk sıralarından yer alan arsa, bina, demirbaş, tohumluk, damızlık gibi girişimci ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik teşvikler bu kategoride değerlendirilmektedirler.

Özellikle tohumluk, damızlık, gübre ve benzeri gibi bu kapsamdaki teşvik uygulamalarına daha çok tarımsal sektördeki, kırsal kesimdeki mikro ve küçük girişimcilerin desteklenmesi amacıyla başvurulmaktadır. Aynı teşviklerin mikro girişimler bakımından hayati öneminin biliniyor olması ile birlikte bu teşviklerden uluslararası rekabetin de zorlaması ile devasa kalkınma projeleri kapsamında doğal zenginliklerin çok kıymetli parçalarını oluşturan sahil şeritlerinin hoteller zincirlerine ve küresel olarak çok sınırlı olduğu bilinen tarıma elverişli arazilerin sanayi tesislerine tahsis edilmeleri teşvik mekanizmalarının istismar edilmeye açık olmasının en bariz örneklerindedir.

3.1.4.2.3. Karşılıksız Nakdi Teşvikler

Aynı veya karşılıksız nakdi teşvik uygulamalarına sert eleştirilerle karşı çıkan ve karşılıksız nakdi teşvikler yerine vergisel teşvikler, garanti teşvikleri vb. teşvik türlerine ağırlık ve öncelik verilmesi suretiyle istismara, kaynak israfına meydan vermeyecek daha başarılı teşvik politikalarının uygulanmasının mümkün olabileceği bazı muhalif bilim insanları tarafından öne sürülmektedir.

Devlet tarafından karşılık mukabilinde olabileceği gibi karşılıksız olarak da yapılan parasal yardımlardan karşılıksız nakdi teşvikler mali nitelikli teşvikler

kapsamında aynı veya nakdi olarak iki kategoride toplanan devlet yardımlarının en önemli araçlarından²³³.

3.1.4.2.4. Karşılıklı Nakdi Teşvikler

Devlet tarafından sosyal veya iktisadi amaçlarla çeşitli teşvik uygulamaları kapsamında girişimcilik faaliyetlerini desteklemek üzere karşılıksız olabileceği gibi belli bir karşılık mukabilinde de verilen devlet teşviklerindedir. Piyasada belirlenenin altında teşvik kapsamında tespit edilen fiyatlarla arsa veya bina tesisi olabileceği gibi yine aktüel banka faiz oranlarının çok altında belirlenen düşük faiz oranları ile uygun maliyetli işletme kredisi temini kolaylıkları bu tür teşviklerin uygulama örneklerindedir²³⁴.

3.1.4.2.5. Garanti ve Kefalet Teşvikleri

Sermayesi yeterli olmadığı gibi kredi kriterlerine göre rantabilitesi, bonitesi yeterli olmayan girişimlere kuruluş veya işletme geliştirme sermayesi temininde kredi garanti fonları üzerinden veya devlet bankaları üzerinden temin edilen kefalet veya garanti mektupları ile sağlanan bonite ve uygun kredi notu ile ucuz işletme/girişim kredisi temin etme destekleri bu grupta ele alınmaktadır²³⁵.

3.1.4.2.6. Fiyat Teşvikleri

Son yıllarda Türkiye’de azalmaya hatta yok olmaya yüz tutan özellikle tütün, fındık vb. tarım ürünlerinde yıllarca uygulanmakta olan taban fiyat uygulamalarını ve destekleme alımlarını saymak mümkündür. Tarım sektörünün giderek hissedilmekte olan stratejik önemi bakımından ayrıntılı bir ürün-kaynak envanter çalışması ile uzun vadeli politikaların tartışılıp oluşturulması ertelenemez bir görev olarak beklemektedir.

²³³ C. Aktan, a.g.m. s.3.

²³⁴ Helhel, a.g.m., s. 9.

²³⁵ Helhel, a.g.m., s. 14.

3.2. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE MALİ TEŞVİKLER

Küresel boyutta mutlak hâkimiyet sınırlarına (sıra dışı nispi farklılıkları bünyelerinde barındıran Küba vb. birkaç ülke haricinde) ulaşan piyasa ekonomisinin dönemsel olarak derinleşip keskinleşen kronik ekonomik-politik kriz koşulları günlük yaşamın ana hatlarını belirlemektedir. Bozulan, sarsılan bu göreceli dengenin yeniden istikrarlı büyümeye ve dengeye dönüştürülmesi çabaları ve iyimser ve kötümser beklentiler arasında gidip gelen tahminler ise esas gündemi belirlemeye devam etmektedir.

Bilim insanları, ekonomistler, hükümetler, STÖ'leri bir an önce kriz ortamından kurtulmaya yönelik önerileri, teşvik paketlerini vb. önlemleri tartışmaktadırlar. Netleşen uygulamaya dönük yasal bürokratik reformlar, mali teşvik paketleri başta Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği olmak üzere peş peşe pek çok hükümet tarafından uygulamaya konulmaktadır.

Türkiye ABD merkezli olarak çıkıp küresel boyut kazanan 2008 krizinin etkilerinden en çabuk çıkacak ülkeler arasında yer almaktaydı. Ancak bu çıkışın kendiliğinden gerçekleşemeyeceğinin, ulusal ve küresel olanakların ve kaynakların dikkate alınarak uygulanacak kısa ve uzun vadeli önlemlerin ve tedbirlerin uygulanması ile gerçekleşebileceğinin de altı çizilmekteydi.

Bu makro gelişmeler sürecinde, KOBİ'ler kendi çaplarında mikro önlemlerle krizi aşma yollarını denemeye ve kendilerini yeniden yapılandırma denemelerine başladılar. Bir yandan KOBİ'lerin birleşmelerini sağlamaya yönelik kurumlar vergisi indirim teşviki uygulaması ile birleşme olanağı bulan KOBİ'lerin birleşmeleri desteklendi. Diğer yandan işletme sermayesi sıkıntısı çeken KOBİ'ler daha çok kendi öz kaynaklarına başvurdular. Borçların yeniden yapılandırılması vergi ödemelerinin geciktirilmesi gibi kısa vadeli tedbirlerle krize cevap verme çabalarına giriştiler.

Yeterli olmamakla birlikte 2010 ve 2011 yıllarında KOBİ'lere ve esnafa yönelik düşük faizli kredi uygulamalarını ve hibe programlarının bu döneme mahsus önlemlerden olarak ele almak gerekmektedir. Özellikle tıkanmış vergi sorunlarının

rahatlatılarak kısmen küçük girişimci mükelleflerin lehine çözüme kavuşturan 6111 sayılı kapsamlı “af” kanunu da bu kapsamdaki uygulamalardandır.

3.2.1. Sosyo-Ekonomik İstikrar ve Mali Teşvikler

Yaşanan kriz koşulları bir yandan şirketler, girişimler bazında köklü yapısal reformlara yol açarken diğer yandan küresel oluşumların ve kurumların, bir bütün olarak ekonomik sistemin kendisinde de yapısal değişiklikleri zorunlu hale getirmiş bulunmaktadır.

Krizden çıkış arayışları ile birlikte küreselleşme gayri iradi olarak yeni bir döneme sürüklenmeye başlamış bulunmaktadır. 1973 krizini takip eden yıllarda uygulama alanı bulan neo-liberal ekonomi-politika ve Amerika Birleşik Devletleri'nin mutlak egemenliğinin son sınırlarına dayandığı sancılı bir süreçten geçilmektedir. Bu süreç yaşanılmış krizlerden çıkarılan derslerle sisteme daha aktif müdahale edebilecek küresel, uluslar üstü otoriter kurumların oluşturulması girişimlerini de kaçınılmaz hale getirmiştir.

Göreceli olarak diğerlerinden ne kadar büyük olursa olsun ulusa dayanan devletler ve diğer ulusal yapılı kurumların yerine küresel anayasalarla kurullarla belirlenmiş rolleri, etkinlikleri ve yaptırım güçleri olan küresel koordinasyonu ve düzeni sağlayıp denetleyecek uluslararası, küresel kurumların sahnede önemli rolleri üstlenmeye başladıkları bir süreç başlamış bulunuyor.

Ulusal sınırlara sıkışıp, hapis olmuş KOBİ'ler de korumacı önlemleri ve tedbirleri reddetmeden, alternatif küresel karakterli yapılanma ve kurumsallaşmalarla, tedarik ve pazarlama birlikleri vb. kooperasyonlarla küresel rekabet koşullarına uyum sağlayarak iktisadi lokomotif rollerini pekiştirerek sürdürebilmektedirler.

Paul Krugman ve Stiglitz Aralık 2009'da yaptıkları ortak değerlendirmede, Amerika Birleşik Devletleri ve diğer ülkelerde uygulanmakta olan teşvik paketlerinin kısıtlanmasına dair görüşlerin aksine, daha da etkinleştirilmesi gerektiğini öne sürmektedirler. Konunun uzmanlarınca durumun bu şekilde yorumlanması KOBİ'lere teşviklerin sürdürülmesinin, öneminin ve gerekliliğinin en açık ifadesidir.

70'li yıllar özellikle merkezi sanayi ülkelerinde büyük sanayi yatırımlarının ve yeni istihdam olanaklarının yaratılamayacağı anlaşılmış bulunmaktaydı. Bunun yanında Keynesyen ekonomi-politiğin büyük bunalımdan ve ikinci dünya savaşından sonra biriken, yoğunlaşan sermayeye ve serbest piyasa ekonomisi sisteminin içinde bulunduğu tıkanıklığı aşacak çözümler sunamaz hale gelişi neo-liberal ekonomi politiğin doğuşunu ve uygulama alanı bulmasını kolaylaştırmıştı. Günümüzde bu süreç neo-sosyal refah arayışları kombinasyonu biçimine bürünmüş olarak devam etmektedir.

3.2.2. Küresel Kriz Ve Mali Teşvikler

Kendi başına veya spesifik alt ana bileşenleri ile birlikte sıkça araştırma, inceleme ve tez konusu yapılan mali teşvikler vb. uygulamalar son üç dört yıla damgasını vuran küresel finansal kriz koşullarında ve bu felaket ortamından acil kurtuluş çareleri arayışları sırasında giderek artan bir önem kazanmış bulunmaktadır.

Bir kısım “*Teşvik karşıtları*” teşviklerin negatif etkilerini ön plana çıkararak bir an önce uygulanmalarına son verilmesini şiddetle savundukları bu ortamda Stiglitz gibi Nobel ödüllü ünlü iktisatçılarla birlikte gelişmiş veya gelişmekte olan birçok ülke hükümeti de dâhil olmak üzere krizden çıkışın ancak mevcut veya daha efektif yeni teşvik tedbirleri ile mümkün olabileceğini savunmakta ve farklı düzey ve enstrümanlarla teşviklerin uygulanmasının devamında ısrar etmektedirler.

3.2.2.1. Amerika Birleşik Devletleri’nde Krize Karşı Mali Teşvik Politikaları

Amerika Birleşik Devletleri Mali teşvik politikaları bakımından küresel önemi en büyük olan ülkelerden biridir. Krizin tahmin edilenden daha uzun sürmesi çıkış için devlet tarafından alınan mali teşvik önlemlerinin bütçeye bindirdiği yük ağırlığı ve suni iyileşme belirtileri karşısında ABD Hazine Bakanı Timothy Geithner, New York’taki bir konferansta yaptığı konuşmada, hükümetlerin teşvik uygulamalarından hızla ayrılmasının, ekonomik toparlanmayı tehlikeye sokabileceğini ve ekonomilerin henüz toparlanmanın ortasında olduklarını

belirterek, geçmiş mali krizlerde örneği görüldüğü gibi, desteklerin erken terk edilmesinin maliyetinin çok daha fazla olduğunu belirtmektedir²³⁶.

Ağırlıklı olarak sıkıntıya giren işletmelere doğrudan nakdi istihdam desteği, kitlesel işten çıkarmaları önlemek maksadı ile istihdam kesintilerinde kısmi indirimler ve kısa çalışma destekleri şeklinde uygulanan Avrupa Birliği'nin aksine daha çok tüketim harcamalarının arttırılarak iç piyasadaki daralmaların önlenmesi şeklindeki mali teşvik uygulamalarının Amerika Birleşik Devletleri'nde daha uzun bir zaman gündemde kalacağı anlaşılmaktadır.

3.2.2.2. Küba'da Krize Karşı Mali Teşvik Politikaları

Ekonomik faaliyetlerin yüzde 95'i kamu sektörü ve kooperatifler tarafından sürdürülen Küba'da hükümet beş yıl içinde kamu çalışanlarının kadrolarının kısılmasını ve küçük işletmeleri teşvik ederek serbest meslek sahiplerinin artırılmasını kararlaştırdı²³⁷. Alınan kararın ülkede devrimden beri en büyük ekonomik reform uygulaması olacağı öne sürülmektedir. Bu uygulama ile hantal ve verimsiz bazı sektörlerdeki büyük işletmeler yerine küçük ölçekli girişimlerin kurulması teşvik edilmekte ve kendi hesabına çalışmanın arttırılması için daha elverişli şartlar oluşturulmaktadır.

Ekonomi Bakanı Marino Murillo tarafından yapılan açıklamalarda ise “Küba ekonomik modelinin sosyalist ekonomik prensiplerin ön planda olduğu bir güncellemesi üzerinde çalışıldığı pazar ekonomisine dönmelerinin söz konusu olmadığını devletin bazı ekonomik alanlardan elini çekeceğini ama merkezi planlı ekonomik sistemin süreceği” ifade edilmektedir. Bu reform kararı ile yarım milyona yakın Kübalının güzellik uzmanlığı, köpek bakıcılığı, çakmakçılık, küçük restoran işletmeciliği gibi mesleklere yönelerek küçük işletmeler kurmaları teşvik edilmektedir²³⁸.

²³⁶ Timothy Geithner, “Amerika Birleşik Devletleri Hazine Bakanı'ndan teşvik uyarısı”, **22.08.2010 Tarihli Güçlühaber**, <http://www.gucluhaber.com/ekonomi/45-ekonomi-haberleri/18397-hazine-ba...> 22.08.2010, (22.08.2010).

²³⁷ KÜBA, “Kuba Dümeni Kapitalizme Doğru Kırdı”, **nethaber**, <http://www.nethaber.com/Dunya/155753/KUBA-dumeni-kapitalizme-dogru-kir...> (15.08.2010).

²³⁸ KÜBA, a.g.y.

3.2.2.3. Avrupa Birliği'nde Krize Karşı Mali Teşvik Politikaları

11-12 Aralık 2008 tarihlerinde gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Zirvesi'nde Avrupa Ekonomi Kurtarma Planı" isimli bir mali önlemler planı kabul edilmiştir. AB ülkeleri halen bu plan çerçevesinde alınan kararları uygulamaya devam etmektedir. AB'nin GSYİH'sının yaklaşık yüzde 15'i söz konusu plana ayrılmıştır. Her ülkede harcanacak tutarlar ise ilgili ülkenin ekonomik koşullarına bağlı olarak değişmektedir. Büyüme ve istihdama yönelik olan Ekonomi Kurtarma Planı'nın iki temel unsurunu; Avrupa ekonomisinde talebi artırmak ve piyasalarda azalan güveni yeniden kazandırmak ile uzun vadede daha fazla büyüme ve sürdürülebilir kalkınma için "akılcı yatırımlar" oluşturmaktadır. Planda; istihdamın korunması ve girişimciliğin desteklenmesi ile ilgili olarak üye devletlere "istihdamın teşviki için işverenlerin üzerindeki sosyal maliyetleri azaltın" mesajı verilmektedir. İstihdamın desteklenmesine yönelik olarak Avrupa Sosyal Fonu ile güvenceli esneklik stratejisi çerçevesinde çalışanların yeniden eğitimi ve danışmanlık gibi hizmetler aracılığıyla yeteneklerinin geliştirilmesine destek verilmesi amaçlanmaktadır. İşgücüne talebin artırılmasına yönelik ise, üye devletlere daha az yetkinliği bulunan işgücünün istihdamının teşviki için de yine işverenlerin üzerindeki sosyal ödemeler yükünü azaltmaları önerilmektedir²³⁹.

- talebin artırılmasına yönelik önlemler,
- otomotiv ve inşaat gibi krizden en çok etkilenen sektörlerle odaklanılması,
- kamu harcamalarının artırılması,
- vergi yükünün azaltılması,
- sosyal maliyetlerin düşürülmesi,
- bazı iş alanlarının desteklenmesi ya da en fazla risk altında bulunan hane halkı gruplarına doğrudan yardımda bulunulması ise gerçekleştirilmesi öngörülen eylemler olarak sayılmaktadır.

Genel olarak bakıldığında; AB'nin izlediği strateji ve aldığı önlemlerde krizin yıkıcı etkilerinin yaşandığı sosyal boyutu daima göz önünde bulundurduğu görülmektedir. AB bir diğer önemli adımı; 7 Mayıs 2009 tarihinde gerçekleştirilen

²³⁹ Ezgi İçli, "AB'nin Krizden Çıkış Serüveni", **Mercek Dergisi**, Ekim 2009, s.133 http://www.mess.org.tr/content/Mercek_09_ekim.pdf

AB İstihdam Zirvesi'nde attı. Zirve'de AB'nin krizin özellikle istihdam üzerindeki etkilerini azaltmak üzere çeşitli önlemler aldığı vurgulanırken; halen başa çıkılması gereken iki temel soruna dikkat çekilmiştir.

- Krizden kaynaklanan işsizliğin bireyler ve aileler üzerindeki etkilerinin azaltılması,
- İşsizliğin yapısal bir sorun haline dönüşmesinin önüne geçilmesi.

AB'de öncelikli üç temel alan; istihdamın sürdürülmesi ve hareketliliğin geliştirilmesi, istihdama erişimin kolaylaştırılması, nitelik ve becerilerin işgücü piyasasının ihtiyaçları ile uyumunun artırılması olarak belirlenmiştir²⁴⁰.

3.2.2.4. Türkiye'de Krize Karşı Mali Teşvik Politikaları

Türkiye'de 2009 yılında 5838 Sayılı kanun gereği yeni bir teşvik sistemi hayata geçirilmiştir. Sektörel-bölgesel ve büyük proje bazlı yeni teşvik sistemi, özünde oldukça geniş çaplı teşvik araçlarının kullanıldığı üçayaklı bir yapıdır. Bu kanunla hükümet kurumlar vergisi oranını % 90'a kadar indirimli uygulamaya yetkili kılınmıştır. Bu düzenleme ile öncelikle vergisel teşvikler bakımından bu güne kadar vergi mevzuatında yer almayan yeni bir kavram olan "yatırıma katkı oranı veya tutarı" yaklaşımını hayata geçirilmektedir. Söz konusu yasa metninde geçen yatırım katkı tutarı, indirimli kurumlar vergisi uygulanmak suretiyle tahsilinden vazgeçilen vergi yoluyla yatırımların devletçe karşılanacak tutarına işaret etmektedir²⁴¹.

Tablo 37: Bölgesel Yatırımlara Tanınan Vergisel Teşvikler

Dönem	31.12.2010 tarihine kadar başlayan yatırımlar için		31.12.2010 tarihinden sonra başlayan yatırımlar için	
	Yatırıma katkı oranı (%)	Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirim oranı (%)	Yatırıma katkı oranı (%)	Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirim oranı (%)
I	20	50	10	25
II	30	60	15	40
III	40	80	20	60
IV	60	90	25	80

Kaynak: KARAKURT, Alper. "Küresel Kriz Ortamında Yatırım Teşvikleri", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, sayı 65-2, s. 159.

²⁴⁰ İçli, a.g.m., s. 134.

²⁴¹ Karakurt, a.g.m., s. 158.

Kanun kapsamındaki iller 4 bölgeye ayrılmış, ayrıca teşvikli sektörlerin belirlenmesinin yanında üçüncü bir boyut olarak 2010'dan öncesi ve sonrası da ayrıca belirlenerek yatırımcıya uzun vadeli bir güvence verilmesi gözetilmiştir. Buna göre 31.12.2010 tarihine kadar başlayan yatırımlara tanınan vergisel teşvikler, bu tarihten sonra başlayan yatırımlara kıyasla yüksek tutulmuştur²⁴².

Ekonomik kalkınmanın hızlandırılması, istihdamın artırılması ve bölgeler arası gelişmişlik düzeyi farkının en aza indirilmesi ve sektörel olarak da kümelenme olgusunun öne çıkartılarak yatırımların teşvik edilmesine yönelik indirimli kurumlar vergisi oranı uygulaması da bu mali teşviklerin başlıca amaçları arasında yer almaktadır. Buna göre indirimli kurumlar vergisi uygulamasından yararlanacak yatırımlar, teşvik belgesine bağlanacaktır. Bu yatırımlardan elde edilen kazançlar; yatırımın kısmen veya tamamen işletilmesine başlanılan hesap döneminden itibaren yatırıma katkı tutarına ulaşıncaya kadar, indirimli oranlar üzerinden kurumlar vergisine tabi tutulacaktır²⁴³.

Küresel krizin etkilerini hafifletmek amacıyla alınan önlemler aşağıda başlıklar altında özetlenmektedir²⁴⁴.

3.2.2.4.1. Likidite Destekleri

Merkez Bankası, piyasadaki döviz ve TL likiditesini artırmak amacıyla çeşitli mali araçlarla birçok önlem almaktadır. Bankacılık sektörünün özkaynak yapısını daha da güçlendirmek amacıyla bankaların kar dağıtımına sınırlama getirilmiş ve bankaların kar dağıtılabilmesi BDDK onayına bağlanmıştır²⁴⁵.

²⁴² Karakurt, a.g.m., s. 159.

²⁴³ TBMM, “Krizle Karşı Önlem Yasası”, [samanyoluhaber.com](http://www.samanyoluhaber.com), <http://www.samanyoluhaber.com/ShowNews.aspx?NewsId=222359&AspxAutoDetectCookieSupport=1>

²⁴⁴ T.C. Hazine Müsteşarlığı, “Küresel Mali Krize Karşı Politika Tedbirleri”, Ağustos 2010, ss.3-16. (sunum), <http://www.scribd.com/doc/22528396/Hazine-Muste%C5%9Farl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-Kuresel-Mali-Krize-Kar%C5%9F%C4%B1-Politika-Tedbirleri-Sunumu>, (08.10.2010).

²⁴⁵ TC Hazine Müsteşarlığı. a.g.s.

3.2.2.4.2. Vergi Destekleri

Yurtdışındaki varlıkları yurtiçine getirmeyi amaçlayan, vergi indirimleri ve muafiyetlerini içeren Varlık Barışı olarak adlandırılan 22.11.2008 tarihli resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5811 sayılı Kanun birçok yönüyle Gelir Vergisi Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu ve Katma Değer Vergisi Kanunu kapsamında vergi affı kanunu niteliğindedir. Dar mükelleflerle birlikte gerçek ve tüzel kişilerin tamamına yararlanabilme olanağı tanınan bu düzenleme sınırsız bir vergi affı değildir. Kanunda belirtilen vergilerin ödenmesi ve diğer koşulların yerine getirilmesi halinde, beyan edilen tutarlarla orantılı olarak yararlanılacak bir vergi affı mahiyetindedir²⁴⁶.

- Varlık Barışı ve benzer düzenlemeler ile farklı zamanlarda aşağıda sayılan düzenlemelere gidilmiştir.
- Hisse senedi kazançlarında yerli yatırımcılara uygulanan yüzde 10'luk stopaj sifıra indirilmiştir. Son zamanlarda aşırı sıcak para hareketleri ve artan cari açığın neden olduğu tedirginlik stopaj uygulanmasına yönelik tartışmaları gündeme getirmiş bulunmaktadır.
- 13 Şubat 2011 tarihinde TBMM'de kabul edilmiş olan 6111 sayılı Torba Kanun adı ile yürürlüğe giren güncel uygulamada olduğu gibi, bir önceki uygulamada da 2008 yılından önceki vergi borçlarının yüzde 3 faizle taksitlendirilme imkânı getirilmiştir.
- Menkul Kıymet Yatırım Fonları ile Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıklarının sermaye piyasasında yaptıkları işlemler nedeniyle elde ettikleri gelirlere BSMV muafiyeti getirilmiştir.
- Gerçek kişilere kullandırılan kredilerdeki Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu (KKDF) kesintisi oranı yüzde 15'ten yüzde 10'a indirilmiştir.
- Kablolulu, kablosuz ve mobil internet servis sağlayıcılığı hizmetine ilişkin Özel İletişim Vergisi yüzde 15'ten yüzde 5'e indirilmiştir.

²⁴⁶ Celal ÇELİK, "5811 Sayılı Kanun Uyarınca Yurtiçi Varlık Barışı Uygulaması", **MuhasebeTR**, <http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/celal/004/> (03.03.2011).

- 30 Haziran 2010'a kadar tescili silinecek ve hurdaya çıkarılacak 1979 veya daha eski model motorlu taşıtlar için bir defaya mahsus olmak üzere vergi ve ceza affı getirilmiştir.
- Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu kapsamında düzenlenen ürün senetlerinin elden çıkarılmasından doğan kazançlara 31.12.2014 tarihine kadar gelir ve kurumlar vergisi muafiyeti getirilmiştir.
- KOBİ birleşmelerini teşvik etmek amacıyla 31.12.2009 tarihine kadar birleşen KOBİ'ler kanunda belirlenen şartları sağlamaları kaydıyla, kurumlar vergisi muafiyeti ve % 75'e kadar indirimli kurumlar vergisi uygulanmıştır.
- 16 Haziran 2009 tarihli 1. Mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Bazı Mallara Uygulanacak Katma Değer Vergisi ile Özel Tüketim Vergisi Oranlarının Belirlenmesine Dair Karar" ile iç talebi canlandırmak amacıyla bazı sektörlerde geçici ÖTV indirimine gidilmiştir.
 - ✓ Motorlu araçlarda uygulanan ÖTV oranı önce yüzde 37'den 18'e indirilmiş sonra yeniden yüzde 27 olarak indirimli uygulama sürdürülmüştür.
 - ✓ Beyaz eşyada yüzde 6,7 iken önce tamamen kaldırılmış, sonra yüzde 2 indirimli tarife sürdürülmüştür.
 - ✓ Mobilya ve bilgisayarda yüzde 18 olan KDV yüzde 8 olarak uygulanmıştır.

3.2.2.4.3. İstihdam Destekleri

Türkiye'de krize karşı mali teşvikler 49 ilde uygulanan 5084 sayılı Kanun kapsamındaki teşvikin bir yıl uzatılması ile başlamıştır. 2008-2009 yıllarında kısa çalışma için yapılan başvurulara münhasır olmak üzere günlük kısa çalışma ödeneğinin miktarı yüzde 50 oranında artırılıp, yararlanma süresi ise 3 aydan 6 aya çıkarılmıştır. Ayrıca, kısa çalışma ödeneği olarak yapılan ödemelerin işsizlik ödeneğinden mahsup edilmeyeceği de hüküm altına alınmıştır. Bunun dışında genç kadın istihdamını teşviki süresinin bir yıla kadar uzatılması Bakanlar Kurulu'nun yetkisine bırakılmıştır.

Tek bildirim ile sigortalı işten çıkış bildirgesinin işverenler tarafından Sosyal Güvenlik Kurumu'na (SGK) bildirilmemesi halinde idari para cezası uygulanması

hedeflenirken, SGK ile Maliye Bakanlığı'na verilen beyannamelerin ve SGK, İŞKUR ile Çalışma Bakanlığı'na verilen bildirgelerin tekleştirilmesi amaçlanmıştır. Özürlü ve eski hükümlülerinin istihdama kazandırılması için dernekler tarafından yürütülen projelerde İŞKUR tarafından ödenen miktarın yüzde 50'den yüzde 100'e çıkarılması da istihdam kapsamında alınan mali teşviklere örnektir²⁴⁷.

- Kısa çalışma ödeneğinin miktarı yüzde 50 oranında artırılarak, yararlanma süresi 3 aydan 6 aya çıkarılmıştır.
- Genç ve kadın istihdam teşvikinin süresi uzatılmıştır.
- İşsizlik ödeneği yüzde 11 oranında artırılmıştır.
- Toplum yararına işler için oluşturulan çalışma programlarına aktarılan (TYÇP) kaynak artırılabacaktır.
- Okul, hastane vb. sağlık kurumlarındaki bakım ve onarım işleri, ağaçlandırma ve erozyon kontrolü, çevre düzenlemesi ve arazi ıslahı, park ve bahçe düzenlemesi konularındaki geçici istihdam amaçlı programlar genişletilecektir.
- Program kapsamında 120 bin işsize doğrudan istihdam olanağı sağlanacaktır.
- İŞKUR'un mesleki eğitim faaliyetleri genişletilecektir.
- Vasıflı işgücü ihtiyacı karşılanacak ve işgücünün mesleki becerileri geliştirilecektir.
- Eğitim süresince katılımcılara günlük 15 TL ödeme yapılacaktır.
- Program kapsamında 200 bin işsize eğitim sağlanacaktır.
- Kişilere girişimcilik ve eğitim danışmanlığı verilecektir.
- Proje, İŞKUR tarafından KOSGEB ile beraber yürütülecektir.
- İşsizlere girişimcilik konusunda eğitim verilecektir.
- Bireylere firma kurma ve işletme aşamasında danışmanlık hizmeti verilecektir.
- Eğitim sonucunda, KOSGEB kriterleri çerçevesinde sunulacak projelere KOSGEB tarafından 4000 TL tutarında hibe verilecektir.
- Program kapsamında 10 bin kişiye girişimcilik eğitimi verilecektir.
- İşbaşı eğitimleri çerçevesindeki stajlar desteklenecektir.
- Meslek lisesi, dengi ve üstü eğitim kurumu mezunları yararlandırılacaktır.

²⁴⁷ Ankara Haber Ajansı, Küresel Krize Karşı İlk Somut ve Kapsamlı Tedbir Paketi, Tasarı Meclis'e Sunuldu.05.02.2009, **haberler.com**, <http://www.haberler.com/krize-karsi-onlem-paketi-meclis-te-2-haberi/> (12.10.2010).

- İş tecrübesi olmayan gençlere deneyim kazandırılacak ve iş bulma olanakları artırılacaktır.
- Stajyerlere 6 aya kadar İŞKUR tarafından günlük 15 TL ödeme yapılacaktır.
- Program kapsamında 100 bin genç, stajyer olarak istihdam edilecektir.
- İşyerlerinde mevcut istihdamın üzerinde yaratılacak ilave istihdam için prim desteği sağlanacaktır.
- Asgari ücret üzerinden işveren primi 6 ay boyunca devlet tarafından karşılanacaktır. Yararlanma süresini 6 ay uzatmaya Bakanlar Kurulu yetkili olacaktır.
- Aktif işgücü programlarının güçlendirilmesi konusundaki analitik çalışmalar kapsamında;
- İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulları'nın etkinliği artırılacaktır.
- İstihdam Şurası Toplanacaktır.
- Fon Yararlanıcılarının Profilleri Çıkarılacaktır.
- Teşviklerin Etkinliği İncelenecektir.
- Mesleki Eğitimler ve Kullanılan Kaynağın etkinliği incelenecektir²⁴⁸.

3.2.2.4.4. Yatırım Destekleri

- Yatırım ve istihdamın teşvikine ilişkin 5084 sayılı kanunun gelir vergisi, sigorta primi ve enerji desteği teşviklerinden yararlanma süresi 1 yıl uzatılmıştır.
- Bölgesel gelişmişlik farklılıklarını azaltmayı, rekabet gücünü artıracak teknoloji ve ARGE içeriği yüksek büyük ölçekli yatırımlara destek olmayı, sektörel kümelenmeyi desteklemeyi ve teşvik kapsamındaki yatırım konularında ekonomik ölçek kriterlerini öne çıkarmayı amaçlayan yeni bir teşvik sistemi hazırlanmıştır. Yeni teşvik sistemi; Büyük Proje Yatırımları, Bölgesel ve Sektörel Teşvik Sistemi ve Genel Teşvik Sistemi olmak üzere üç gruptan oluşmaktadır. Sistemin getirdiği bazı destekler aşağıda sıralanmıştır:
 - a. Kurumlar/Gelir Vergisi İndirimi
 - b. Sosyal Güvenlik Primi İşveren Hissesinin Hazine tarafından karşılanması
 - c. Faiz Desteği
 - d. Yatırım Yeri Tahsisi

²⁴⁸ TC Hazine Müsteşarlığı. a.g.s.

- e. KDV İstisnası
- f. Gümrük Vergisi Muafiyeti
- Yüksek teknoloji ve sermaye gerektiren AR-GE ve teknoloji kapasitesini artıran sektörde büyük proje yatırımları desteklenmektedir.
- Tekstil, konfeksiyon, hazır giyim, deri ve deri mamulleri sektörlerinde faaliyette bulunan, asgari 50 kişilik istihdam sağlayan tesislerin birinci ve ikinci bölgelerden 3. ve 4. bölgelere taşınmaları halinde;
- Kurumlar vergisi oranı 5 yıl süreyle yüzde 20 yerine yüzde 5 oranında uygulanmaktadır.
- Mevcut istihdam da dâhil olmak üzere, bu tesislere taşındıkları bölgede (3. ve 4. bölgeler) 5 yıl süreyle SSK işveren primi Hazine tarafından karşılanmaktadır.
- Hazine tarafından nakliye gideri desteği verilmektedir²⁴⁹.

3.2.2.4.5. Üreticiye ve İhracatçıya Sağlanan Kredi ve Garanti Düzenlemeleri

- Reel sektörü desteklemek amacıyla KOBİ'lere sıfır veya düşük faizli kredi desteği verilmiştir.
- Vergi ve SGK prim borcu bulunan esnaf ve sanatkârlar ile hizmet ve ticaret sektörlerindeki KOBİ'lere de KOSGEB kredilerinden yararlanma imkânı getirilmiştir.
- KOSGEB'in bütçesi artırılmıştır.
- İhracatçılara kullanılmak üzere belirlenmiş olan ihracat reeskont kredisi limiti kademeli olarak artırılarak, 500 milyon ABD dolarından 2,5 milyar ABD Dolarına yükseltilmiştir.
- Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri'nin kullandığı düşük faizli tarım kredilerinin vadesi işletme kredilerinde 18 aydan 24 aya, yatırım kredilerinde 5 yıldan 7 yıla çıkarılmıştır.
- Firmaların Eximbank kredi kapsam ve limitleri artırılmıştır.
- Eximbank'ın doğrudan kullandığı kısa vadeli kredilerdeki geri ödeme vadeleri uzatılmıştır.
- Hazine'nin Eximbank'a sağlayabileceği toplam garanti ve ikraz limiti 4 milyar dolara çıkarılmıştır.

²⁴⁹ TC Hazine Müsteşarlığı. a.g.s.

- Eximbank'ın ödenmiş sermayesi 1 Milyar TL'den 1,5 Milyar TL'ye yükseltilmiştir.
- KOBİ'lerin finansman imkânlarına daha kolay erişebilmesi amacıyla Kredi Garanti Desteği uygulamasına başlanmıştır. Buna göre:
 - g. Kredi garanti kurumlarına 1 milyar TL kaynak aktarılacaktır. Bu kaynak 10 milyar TL'lik krediye kefalet sağlanmasına imkân verecektir.
 - h. Kredinin yüzde 65'ine Kredi Garanti Kurumu tarafından kefalet sağlanacak, kredi riskinin yüzde 35'ini ise bankalar üstlenecektir.
 - i. Asgari 6 ay, azami 4 yıl vadeli TL, döviz ve dövize endeksli krediler destek kapsamında yer alacaktır.
 - j. 15 Temmuz 2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı'nı takiben iki yıl içinde kullanılacak krediler bu destekten yararlanacaktır²⁵⁰.

3.2.2.4.6. Kredi Kullanımı ve Kredi Kartlarına İlişkin Düzenlemeler

- Döviz cinsi ve dövize endeksli kredi kullanımına ilişkin esaslarda yapılacak değişikliklerle, tüketicilerin ve firmaların döviz cinsi ve dövize endeksli kredi kullanımları yeniden düzenlenmiştir. Buna göre²⁵¹;
 - a. Döviz geliri olan firmalar,
 - ✓ Yurtiçinden döviz cinsi ve dövize endeksli kredi kullanmaya devam edecektir.
 - ✓ Daha önce 18 ay olan vade sınırı dikkate alınmaksızın döviz cinsi kredi kullanabileceklerdir.
 - b. Döviz geliri olmayan firmalar,
 - ✓ Ortalama vadesi bir yıldan uzun olmak üzere, 5 milyon ABD Doları ve üzerinde yurtiçinden döviz kredisi kullanabileceklerdir.
 - ✓ Türkiye'deki bankalarda bulundurulacak döviz ve/veya belirli nitelikleri haiz yabancı para menkul kıymetleri teminat göstermek suretiyle, teminat tutarı kadar vade sınırı olmadan ticari ve mesleki amaçlı yurtiçinden döviz kredisi kullanabileceklerdir.

²⁵⁰ TC Hazine Müsteşarlığı. a.g.s.

²⁵¹ TC Hazine Müsteşarlığı. a.g.s.

- ✓ Vade ve tutar sınırlaması olmadan dövize endeksli kredi kullanmaya devam edeceklerdir.
- c. Tüketiciler,
 - ✓ Bugüne kadar yurtiçinden ve yurtdışından döviz cinsi kredi kullanamayan tüketiciler yeni düzenleme ile dövize endeksli kredi kullanamayacaktır.
- Kredi kartı borçlarının yeniden yapılandırılmasına ilişkin yapılan yasal düzenlemeyle, ödeme ihtar çekilmiş, icra takibi başlatılmış, ya da banka tarafından takip olunan krediler grubunda sınıflandırılmış kredi kartı borçlarının yeni bir ödeme planına bağlanması imkânı getirilmiştir.
- BDDK, yapılan düzenlemeyle, hâlihazırda yüzde yirmi olarak uygulanan asgari ödeme tutarını, Hazine Müsteşarlığı ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının olumlu görüşünü alarak; yüzde kırka kadar artırmaya ve artırdığı oranı yüzde yirmiye kadar düşürmeye yetkili kılınmıştır. Asgari ödeme oranı, BDDK tarafından, belirtilen sınırlar dahilinde kart hamili grupları itibariyle farklılaştırılabilecektir²⁵².

3.2.2.4.7. AR-GE Destekleri

- Ar-Ge Şirketlerinin de Ar-Ge teşvikinden yararlanmasının sağlanması amacıyla, Ar-Ge merkezi kuracak firmaların ayrıca üretim faaliyetinde bulunma koşulu olmadığına ilişkin yönetmelik hazırlanmıştır.
- Ar-Ge personelinin yararlandığı vergi indirimi desteği yeniden düzenlenerek, desteğin 5 yıl boyunca doğrudan firmalara verilmesi sağlanmıştır.
- Ar-Ge ve destek personelinin, çalışmaları karşılığında elde ettikleri ücretleri üzerinden asgari geçim indirimi uygulandıktan sonra hesaplanan gelir vergisinin, 31.12.2013 tarihine kadar; doktoralı olanlar için yüzde 90'ının, diğerleri için yüzde 80'inin verilecek muhtasar beyanname üzerinden tahakkuk eden vergiden indirilmek suretiyle terkin edilmesini sağlayan yasal düzenleme hayata geçirilmiştir²⁵³.

²⁵² TC Hazine Müsteşarlığı. a.g.s.

²⁵³ TC Hazine Müsteşarlığı. a.g.s.

3.3. DÜNYADA MALÎ TEŞVİK UYGULAMALARI

Küresel olarak mali teşvik uygulamaları bir yandan ulusal iktisadi çıkarlar dikkate alınarak diğer yandan uluslar arası rekabet kısıtlamaları kısacasında tüm cazibesi ile sürdürülmektedir. Sistemin kaçınılmaz bunalımları ve arzu edildiği gibi gerçekleşmeyen çözümsüzlükleri karşısında devlet müdahalelerine duyulan kaçınılmaz ihtiyaç nedeni ile çok gelişmişinden en az gelişmişine kadar tüm ülkelerde teşviklere başvurulmaktadır.

3.3.1. Uluslararası Kurumlar ve Malî Teşvikler

Birleşmiş Milletler tarafından 2005'in Mikro Kredi Yılı ilan edilmesi ve ardından 2006 yılında mikro kredi uygulamalarındaki başarısı nedeniyle Muhammed Yunus'a Nobel Barış Ödülünün verilmesi KOBİ'leri ve mikro kredileri ve mikro girişimleri teşvik konusunu son beş yılın en önemli gündem maddesi haline getirmiş bulunmaktadır.

Avrupa Birliğinde ise özellikle 2000 yılında Avrupa Küçük İşletmeler Şartının ilan edilmesi ve plan hedeflerinin gerçekleştirilmesi süreci ile birlikte KOBİ'ler gündemi belirlemeye başlamışlardır.

Türkiye İsrافی Önleme Vakfı öncülüğünde Türkiye'de 2003 yılında 6 kişi ile başlatılan dünya çapında 175 ülkede aileleri ile birlikte yaklaşık 600 milyon kişinin istifade ettiği mikro kredi uygulamalarından bugün 40 bine yakın kişinin faydalandığı bildirilmektedir. Mikro Kredilerin kendine özgü olan bu Türkiye uygulaması ile yoksulluk sınırı altında yaşayan 13 milyon kişiden her birinin girişimci haline getirilmesi hedeflenmiş bulunmaktadır²⁵⁴.

Bu cesaret verici hedef ve özellikle Türkiye'nin en geri üretim ilişkilerinin hâkim olduğu bölgelerinde çok küçük ölçekli finansman uygulamaları ile tahmin edilenlerin çok ötesinde bir mal ve hizmet üretimine dayalı iktisadi potansiyelin açığa çıkarılmasının yanında önemi küçümsenemeyecek sosyal motivasyon yaratılmaktadır. Mikro teşviklerin çarpan etkisi ile artan oranda sosyal ve iktisadi

²⁵⁴ Aziz Akgül, "35 bin 500 kişi mikro kredi kullandı". **25 Haziran 2010**, **haber7.com**. 29 Temmuz 2010, <http://www.haber7.com/yazdir.php?nID=557343> (29.07.2010).

boyutlara ulaşılmaktadır. Teşvik edici sosyal ve iktisadi politikalar eşliğinde yürütülmekte olan mikro kredi uygulamalarının gerek lokal gerekse küresel açıdan da ulaştığı boyutlar görülmeye başlamış bulunmaktadır.

2008 krizinin mevcut 900 milyonluk küresel yoksullar kitlesine 60 milyon yeni yoksulu eklemiş olmasına rağmen tarım-hizmet-imalat sektörlerinde atıl lokal potansiyellerin çok küçük teşviklerle en küçükten göreceli büyüklük ölçeklerine doğru ilerlemesi sağlanarak girişimcilik temelinde motive edilmesi ile lokal kalkınmanın motorları açığa çıkarılarak, harekete geçirilmekte dolayısı ile küresel kalkınmaya ve istikrara ciddi katkılar sunulmuş olmaktadır.

3.3.1.1. Avrupa Birliği ve Mali Teşvik Politikaları

Avrupa Birliği Sözleşmeleri birlik sınırları içinde ekonomik düzenin esası olarak kabul edilen serbest rekabet sistemini ne devlet müdahaleleri ile bozulmasına ne de kartelleşmelerle haksızca engellenmesine izin vermeyecek iki temel kuralı benimsemektedir.

Roma Antlaşması'na göre Avrupa Birliği Rekabet Politikası hiçbir konuda hiçbir kişi veya kuruma ayrıcalık gözetmeme ilkesi üzerine kurulmuştur. Bu antlaşmanın 85. Maddesi ile iç pazar rekabetini bozacak veya üye devletler arasındaki ticareti etkileyecek şirketler arası anlaşmaları yasaklamış ve 86. Maddesi ile pazara egemen durumdaki şirket veya kurumların bu konularını kötüye kullanmalarını engellemek şeklinde ikinci bir sınır çizilmiştir. 96. Madde ile aynı yasak kamu mülkiyetindeki kurumları da kapsamına almıştır²⁵⁵.

AB Rekabet Politikası, Roma Antlaşması'nın 91. maddesinde yer alan anti-damping uygulamalarının ve 92, 93 ve 94. maddelerde yer alan *devlet yardımlarının rekabeti bozmayacak biçimde* oluşturulmasını kapsar. AB *Rekabet Hukuku, şirketlerin rekabeti bozucu girişimlerini (damping, fiyat anlaşmaları, egemen durumun kötüye kullanılması) engelleyen, AB düzeyinde şirketlerin tekelleşmesini belirli boyutlarda tutan, kamu müdahalelerinin rekabeti bozmasını engelleyen,*

²⁵⁵ Mustafa H. Çolakoğlu, **TOBB KOBİ Rehberi**, Ankara, Yorum Matbaacılık, 2002, <http://www.teknonet.org.tr/downloads/KobiRehberi.pdf?title=Kobi%20Rehberi>, s.24.

*vergilendirmeye iç pazarda adil rekabeti bozmayı engelleyen bir kararlar ve içtihatlar bütünüdür*²⁵⁶.

Avrupa Birliği sınırları içinde mali teşvikler ve doğrudan vergisel teşvikler bu maddeler ile ulusal devletlerin birliğin diğer üyelerinin zararına yol açabilecek uygulamalarını sınırlamaktadır. Ancak Avrupa Birliği üyesi ülkelerde 1200 ayrı başlık altında uygulanmakta olan teşvik programları ile çalışan nüfus başına ortalama 630 Euro teşvik düşmektedir²⁵⁷.

3.3.1.1.1. Avrupa Birliği KOBİ Teşvikleri

2008 ve 2009 yılları arasında Avrupa Birliği Parlamentosu tarafından konumuz ile doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olan bir dizi karar daha onaylanarak kendi iç yasalarına göre gereken değişikliklerin yapılması amacıyla üye devletlerin parlamentolarına gönderilmiştir²⁵⁸. Her üye ülke bu kararları kendi mevcut ulusal koşullarına uyumlaştırarak hayata geçirmektedir.

Alınan bir dizi önlem, yapılan yasal reformlar, bazen yüz yıllık yasalar karmaşasında nerede ise ölü doğmuş gibi olmakta ve peşinden onlarca maddelik reformlar, uygulama ve usule dair yardımcı yasaların çıkarılması zaruri hale gelmektedir.

Yaşanılan yüzyıl, bir yanda biriken sermaye ve sahiplerinin daha fazla kar elde etme girişim ve müdahaleleri, diğer taraftan üretilen milli gelirden biraz daha fazla pay almak isteyen, bağımlı çalışanlar, genelde KOBİ kapsamında ele alınan küçük girişimciler, küçük çiftçiler ve diğer orta gelirliileri kapsayan, kesimlerin karşılıklı çekişmeleri ile yaşanmaya başlanmış bulunmaktadır. Bu çekişmeli ortamda çoğunluğun onayı ile yazılı ve yazısız kurallar bütününe dayalı olarak yürürlükte bulunan toplumsal sözleşme gereği tüm toplumu temsil eden devlet kurumunun adilane, doğru zamanda ve yerinde müdahaleleri ekonomik ve dolayısı ile sosyal krizlerin nispeten önlenmesinin veya tahrip edici etkisinin azaltılmasının olanaklarını mümkün kılmaktadır.

²⁵⁶ Çolakoğlu, a.g.e., s.24.

²⁵⁷ Teşvik Sistemi, **wikipedia**, http://tr.wikipedia.org/wiki/Te%C5%9Fvik_Sistemi (21.11.2010).

²⁵⁸ Osman Sirkeci, “Küçük İşletmelere ve Mikro Girişimcilere Müjde”, **ha-ber.net**, http://ha-ber.net/index.php?option=com_content&task=view&id=7398&Itemid=10, (14.09.2010).

Herkes için tatmin edici bir refah ortamının oluşturulması ve sosyal barışın sağlanması kaçınılmaz bir amaç olarak görülmekteyse eğer, sunulan tez ve önermeler geçerliliğini ve güncelliğini korumaya devam edecek ve nihai çözüm arayışları devam edecek demektir.

3.3.1.1.2. Mikro Girişim Teşviklerinin Avrupa Birliği Hukukundaki Yeri

O günkü adıyla AET ilk defa 1973 yılında KOBİ'leri fark etmiş ve KOBİ'ler ve El Sanatları Birimleri kurulmuştur. On yıl sonra, 1983 yılı AB Parlamentosu tarafından KOBİ yılı olarak ilan edilmiştir.

15 Mayıs 1990 yılında KOBİ Komisyonu AB Konseyine KOBİ'lerin durumu, gelişimi ve AB ekonomisine sosyal ve iktisadi faydaları hakkında, KOBİ'lerin kalkınmanın ve ekonominin temel dayanaklarından ve lokomotif fonksiyona sahip olduğunu kapsamlı bir raporla belirtilmiştir.

O süreç yakın gelecekte istihdama devlet ve büyük sanayiden herhangi bir katkının beklenememesi gerektiğinin de anlaşılmasıyla sonuçlanacaktır²⁵⁹. Bunun ardından Haziran 2000'de Avrupa Komisyonu, Feira Zirvesi'nde küçük işletmeleri teşvik etmek ve pek çok alanda desteklemek amacıyla *Avrupa Birliği Küçük İşletmeler Sözleşmesini* onaylamıştır. Sözleşme, Avrupa ekonomisinin gelişmesinde motor rolü oynayan KOBİ'lerin önemine kesin bir dille vurgu yapmaktadır.

2008 yılı Haziran ayında ise yine benzer kapsamlı, on maddelik önlemler paketi olarak ON EMİRİ de içeren Avrupa Küçük İşletmeler Yasası AB tarafından onaylanmıştır.

2010 yılı Mart ayında yine benzer içerikli olarak küçük işletmeler için bilançolarını internette yayınlama mecburiyeti kaldırılmış bulunmaktadır.

3.3.1.1.3. Avrupa Birliği KOBİ Paketi Ortak Teşvik Politikaları

Supranasyonel düzeyde uygulanan her politikasında bir KOBİ boyutu

²⁵⁹ Rebi Savaşır, Türkiye; AB Açısından İstihdam Politikaları, (yayımlanmamış Doçentlik Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1997.

bulunan Avrupa Birliği, 21.01.2003 tarihinde KOBİ'lere yönelik politikaları içeren KOBİ paketini kabul etmiştir.

KOBİ paketi, üye ve aday ülkeler ile Avrupa Komisyonu'nun Avrupa KOBİ Şartı'nda belirlenen ilkeleri nasıl uyguladıklarına dair değerlendirmeler bulunan dört rapordan oluşmaktadır. Ayrıca, AB'nin uygulamakta olduğu KOBİ politikalarındaki son gelişmeler ve gelecekte planlanan eylemlere de değinilmektedir. Özellikle gençlere yönelik girişimcilik eğitimi desteklenmekte ve işletmelerin idari yüklerini azaltıcı önlemler alınmaktadır. İflasla ilgili kolaylaştırıcı yasaların çıkarılması ve önlemlerin alınması fikri benimsenmiştir.

Birçok ülke, KOBİ'lerin internet kullanımını desteklemiş ve olumlu sonuçlar elde etmiştir. Finansman imkânlarına ulaşım halen sorun teşkil etmektedir. Bunun için bankalar, kamu otoriteleri ve işletmeler olmak üzere bütün ilgili tarafların birbirlerine sağlayabilecekleri imkânları tam olarak ortaya koyabilmeleri için adım atmaları gerekmektedir. Yenilikçi faaliyetleri küçük işletmelerin gerçekleştirmeleri güçtür. Bu amaçla, finansman imkânlarına ulaşım, yenilikçilik ve küçük işletmelerin menfaatlerinin politika ve kanunlarda temsil edilmesi amacıyla daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir²⁶⁰.

3.3.1.1.4. Avrupa Birliği Lizbon Stratejisi

Avrupa'yı girişimciler kıtası yapmak ve Lizbon hedeflerini gerçekleştirmek için ekonominin belkemiği olan küçük girişimciler üzerinde yük olan bıktırıcı bürokrasiyi sona erdirecek yasal reform süreci devam etmektedir.

Avrupa Parlâmentosu, 10 Mart 2010 Çarşamba günü oturumunda 21 çekimser ve aleyhte oy kullanan 196 parlamenterin ciddi muhalefetine rağmen 445 parlâmenterin olumlu oyları ile tarihsel önemi çok büyük bir kararı kabul etmiştir. Uygulama ayrıntıları ulusal mevzuatlarına uyumlaştırılmak kaydı ile üye ülkelerin yasama organlarına bırakılan bu yeni karara²⁶¹ göre;

²⁶⁰ İdikut, s.86.

²⁶¹ Sabine-leutheusser Schnarrenberger, "Bilanzerleichterungen für Kleinunternehmer", **Presse Bericht von Bundesjustizministerin**, <http://nds-ost.business-on.de/kleinstunternehmer->

- Bilânço tutarı 500.000 €'nin altında,
- Yıllık net cirosu 1.000.000 €'nin altında olan,
- 10'dan fazla çalışanı olmayan işletmeler

Yıllık hesaplarını ve muhasebelerini işletme hesabı²⁶² esasına göre yapabileceklerdir. Bu basit yöntemde dönem faaliyet karı işletme giderlerinin işletme gelirlerinden düşülmesi ile hesaplanmaktadır. Bu sınırlar içerisinde kalan işletmeler çift taraflı muhasebe tutmak ve bilânço yapmak mecburiyetinde kalmayacaklardır.

Avrupa Birliği içinde aktif 32 Milyon civarındaki girişimcinin yaklaşık 7,2 milyonunun bu karardan olumlu yönde yararlanma olanağına erişeceği tahmin edilmektedir. Bunların %75'ine tekabül eden yaklaşık 5,4 milyonunu da mikro işletmeler oluşturmaktadır. Bu karar üye ülkelerin parlâmentolarında onaylanıp gereken yasal değişiklikler yapıldıktan sonra bahse konu olan mikro ve küçük işletmelerden bu koşulların en az ikisine haiz olan işletmeler yıllık bilânço yapmak ve bu bilânçolarını ticaret sicil gazetelerinde yayınlamak zorunda kalmayacaklardır.

Böylece Avrupa Birliği uygulamalarında da yer alan özellikle sınır aşırı ticaret yapan firmalara yönelik olarak alınan ancak mikro ve küçük işletmelere ağır yük oluşturan eski ve yeni yasal bürokratik engeller ortadan kalkmış olmaktadır. Mikro ve Küçük girişimcinin tüm ilgisini kendi işine ve üretimine yoğunlaştırabilme imkânı elde edilmiş olacaktır.

Avrupa Birliği Parlâmentosunun aldığı bu karar sadece 27 Avrupa Birliği üyesi ülkeyi değil aynı zamanda küresel rekabetin ayrılmaz bir parçası olan diğer ülkelerin gündemini de şimdiden ilgilendirmeye başlamış bulunmaktadır. Gerek girişimciler olarak gerekse meslek örgütleri ve sivil toplum kurumları olarak siyasal kurumları, yasama organlarını harekete geçirecek adımları atmak ertelenemez bir görev olarak durmaktadır.

mittelstand-europaeisches-parlament-bundesjustizministerin-sabine-leutheusser-schnarrenberger-id1743.html (20.05.2010).

²⁶² Dönem gelirlerinden işletme giderlerinin indirilmesi ile vergiye tabi kazancın hesaplandığı basit yöntem.

Avrupa Parlâmentosu bir yandan mikro ve küçük işletme ölçütlerini daha işlevsel kılacak tanımlamalar üzerinde çalışırken, diğer yandan **Europäischen Privatgesellschaft (SPE)**, diğer adı ile Europa GmbH olarak anılacak olan, sermaye şartı aranmayan ancak Avrupa çapında faaliyet yürütme hakkına sahip olan ve sermayesi kurucuları tarafından belirlenebilecek yeni şirket tüzüğü hazırlık çalışmalarını da sürdürmektedir.

3.3.1.1.5. Avrupa Küçük İşletmeler Şartı

AB'nin 1997'de oluşturduğu BEST (İş Ortamını Basitleştirme Görev Gücü), işletmelere yönelik mevzuatın, düzenlemelerin basitleştirilmesi, tekrarların ortadan kaldırılması, istenen belgelerin sayısının ilgilileri birleştirmek yoluyla azaltılması amacıyla yürütülen çalışmaları kapsamaktadır. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar, 1998'de Cardiff'de gerçekleşen zirvede BEST raporu olarak AB Komisyonu'na sunulmuştur. Devam eden dönemde aday ülkelerin de bu çalışmaların aynısını kendi ülkelerinde yapmalarına dair etkin tavsiye kararı alınmıştır.

Bu kapsamda KOSGEB koordinatörlüğünde ilgili diğer kurumların da katkılarıyla hazırlanan Türkiye CC BEST Raporu, 28.09.2001'de Komisyon'a sunulmuştur. BEST raporu, işletmelerin iş ortamlarının düzenlenmesi için gerekli önerileri şu başlıklar altında sıralamıştır;

- Eğitim ve staj,
- Finansmana erişim,
- Destek hizmetlerinin şeffaflığı,
- Kamu yönetimi,
- Araştırma ve yenilik,
- İstihdam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi.

Avrupa Komisyonu, Avrupa Küçük İşletmeler Şartı, ülke raporlarının 2006 yılından itibaren Lizbon Stratejisi ve süreci ilkeleriyle de örtüştürülüp yeni bir biçimde hazırlanmaya devam ettirilmesini öngörmektedir. Best prosedürünün nihai amacı, ulusal politikalarda somut değişiklikler yapmak ve iş çevresini geliştirmek üzere üst düzey politik ilgiyi, iş örgütlerine danışılarak hükümetler tarafından

kararlaştırılmış, anahtar konulara odaklandırmaktır. Daha ayrıntılı bir biçimde Best prosedürü aşağıdakileri amaçlamaktadır:

- Üye ülkelerde işletmeler için önemli alanlarda ve iş çevresini iyileştirmeye yönelik olarak politika değişikliğini başlatmaktır.
- Üst düzey politikacıların, Bakanların, üst düzey bürokratların ve iş çevrelerinin ilgisini çekecek açık ve uygulanabilir sonuçlarla çekmek.
- Çok Yıllı Programın ve Küçük İşletmeler için Avrupa Şartı'nın politik amaçlarına hizmet etmek.

Bu politika alanları İşletmeler Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan çeşitli raporlar tarafından belirlenmektedir. Çok Yıllı Program ve Şartın hedefleri sektörel olmaktan ziyade yataydır.

3.3.1.1.6. Avrupa Küçük İşletmeler Sözleşmesi

19-20 Haziran 2000, Feira ve 23 Nisan 2002 Maribor Zirveleri'nde ise BEST çalışmalarının gerek üye ve gerekse aday ülkelerde SME Charter (KOBİ Tüzüğü) raporları yoluyla yerine getirilmesine karar verilmiştir. Avrupa Küçük İşletmeler Şartı bölümünde değinilen konu başlıkları da revize edilerek 10 adet yeni konu başlığında incelemeler yapılmış, öneriler getirilmiřtir²⁶³;

1. Küçük Girişimcilerin ve aile işletmelerinin faaliyetlerini sürdürebilmelerinin uygun koşulların yaratılması ve girişimciliğin ödüllendirilmesi ile birlikte özellikle kadınlar ve göçmenler arasında özendirilerek teşvik edilmesini kapsamaktadır.
2. Küçük girişimcilerin en zayıf yanlarından biri olarak iflasla karşı karşıya kalmaları durumunda onlara ikinci bir şansın tanınması kaçınılmaz bir gerekliliktir. (Küçük işletmelerin %15'i iflas etme nedeni ile kapanmakta ve iflas işlemleri, ülkelere göre 4 ay ile 9 yıl gibi uzun bir zaman almaktadır.) İflas işlemlerinin bir sene içerisinde tamamlanmasını

²⁶³ EU Commission. AB için Küçük İşletmeler Yasası (A Small Business Act for Europe-SBE), Brüssels, 19.06.2008, http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/docs/sba/com_2008_394_sba.pdf, (13.08.2008).

sağlayacak gerekli yasal düzenlemeleri yapmaları ve iflas ardından yeniden iş kuranların ilk işini kuranlarla aynı muameleyi görmesini garanti altına almaları beklenmektedir.

3. “Önce Küçük Düşünün” ilkesi temelinde kurallar inşa edilmesi ve yoğun bürokrasinin kaldırılması, intikal vergisi, temettü vergileri ve gelir vergileri gibi unsurların işletme devirlerini gereksiz yere zorlaştırmasına engel olunması, danışmanlık hizmetleri ve diğer teşviklerle girişimci göçmenlerin desteklenmesi yönünde çalışmaların yapılması beklenmektedir.
4. KOBİ’lerin sahip olduğu becerilerin geliştirilmesinin ve her türlü yenilik faaliyetinin teşvik edilmesi amacıyla KOBİ’lerin e-ihtiyaçlarını kendi kendilerine karşılayabilmelerini sağlayacak online bir e-İşletme Rehberinin yayımlanması zaruri bir ihtiyaçtır. KOBİ’lerin araştırma ve yenilik yapma kapasitelerinin desteklenerek yüksek oranlarda büyüyen işletmelerin yaratılması sağlanmalıdır. Yeni pazarlara girişi kolaylaştıracak uluslararası küme işbirliği tesis edilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.
5. KOBİ’lerin Tek Pazar’ın sağladığı imkânlardan daha fazla yararlanmasının sağlanması bağlamında KOBİ’lerin yeni pazarlardaki faaliyetlerinin artması ile ortaya çıkan piyasa başarısızlıklarının tespit edilmesi, elektronik imza ve kayıt doğrulama sistemlerinin kullanımının teşvik edilmesine yönelik eylem planının hazırlanması sağlanacaktır. KOBİ’lerin küresel tedarik zincirlerinde yer almasına yönelik eylemler tüm paydaşlarla birlikte sürdürülecektir. Topluluk Markası ücretlerinin önemli ölçüde düşürülerek daha erişilebilir hale getirilmesi ve sınır ötesi ticaretin KOBİ’ler için daha kolay hale getirilmesine yönelik olarak tüketicinin korunmasına dair düzenlemelerde yeknesaklığın sağlanması gerekmektedir.

6. 2012 yılına kadar işletmeler üzerindeki idari yüklerin %25 oranına düşürülmesi hedefine yönelik tasarıların Komisyon tarafından hazırlanması ve mevzuatın basitleştirilmesi çalışmalarının 2009 yılı itibarıyla tamamlanması öngörülmektedir. Üye Devletlerin de bu hedeflere ulaşılmasını sağlamak için gerekli düzenlemeleri yapmaları istenmektedir. Üye Ükelere Katma Değer Vergisi kaydı için geçerli alt limiti 100.000 Euro'ya kadar yükseltme izni veren Komisyon Tasarısının benimsenmesi de yer almaktadır. Çok yakın zamanda teklif edilecek olan "İndirimli Katma Değer Vergisi (KDV) Oranları Bildirimi" de KOBİ'ler tarafından sağlanan hizmetlere daha düşük oranlarda KDV uygulanmasını öngörmektedir. Bununla birlikte yine KOBİ'lere büyük fayda sağlayacağı düşünülen KDV faturalama sisteminin modernizasyonu, basitleştirilmesi ve mevcut kuralların uyumlaştırılmasına yönelik bir tasarı hazırlanacaktır. Şirket kazançlarına uygulanan vergilerin yatırımları teşvik edecek düzeyde olması sağlanmalıdır.
7. İşletme kurma süresinin bir haftanın altına indirilerek, lisans ve izinlere dair işlemlerin azaltılarak KOBİ'lerin ticari faaliyetlere başlama süreci hızlandırılmalıdır. KOBİ'lerden gerekmedikçe bilgi talep edilmemesi, üç yıldan daha sık arayla istatistiksel araştırmalara zorlanmamaları ve KOBİ'lerin her türlü formalite ve işlemler için başvurabilecekleri danışabilecekleri elektronik ortamların sağlanması beklenmektedir. KOBİ'lerin Kamu alımlarına iştiraklerinin kolaylaştırılması, İhale şartlarının basitleştirilerek şeffaflaştırılması sağlanmalı. KOBİ'lere yönelik devlet yardımları Envanteri düzenli olarak yayınlanmalıdır.
8. Çevresel sorunları, Avrupa Girişimcilik Ağı bünyesinde KOBİ'lere özgü eko-verimli faaliyetler ve çevre dostu ürün ve hizmetlere olan ihtiyaçları karşılayacak tedbirlerle, fırsatlara dönüştürmesine imkân sağlanmalıdır. Üye Devletlerin de eko-verimli işletme ve ürünlere gerek vergi indirimleri gerekse de sübvansiyonlar aracılığıyla, Çevresel Koruma Devlet Yardımları Hakkındaki Topluluk Kılavuzuna uygun şekilde tahsis

edilen 2,5 milyar €'yu çevre dostu ürünler üreten ve prosedürler uygulayan KOBİ'lere kullandırmaları beklenmektedir. Başarılı e-iş modelleri ve birinci sınıf küçük iş desteği sağlanmalıdır.

9. KOBİ'lerin pazar büyümelerinden faydalanmaları için cesaretlendirilmesi ve desteklenmesi bakımından Çin ve Hindistan gibi pazarlara girişi kolaylaştıracak ve rekabet gücünü artıracak, Avrupa İş Merkezlerinin kurulması bağlamında “Çin'e Giden Yol” tasarısı devreye sokulacak. Bu çerçevede, yakın zamanda kabul edilmesi beklenen “Devlet Yardımlarında Genel Grup Muafiyeti Tüzüğü” ile KOBİ'lere verilen devlet yardımlarında ön bildirim şartı kaldırılmaktadır.

10. KOBİ'lerin Tek Pazar'ın imkânlarından daha fazla yararlanabilmelerini teminen tüm üye ülkelerde aynı ilkelerle oluşturulacak yeni bir şirket statüsü oluşturulmasını öngören “Avrupa Özel Şirket Statüsü Tüzüğü” (Regulation providing for a Statute for a European Private Company) hazırlıkları sürdürülmektedir.

Sembolik olmakla birlikte konunun önemine vurgu yapması bakımından “Yasa-Act” gibi sıfatlarla adlandırılan bu kapsamlı politik sözleşme ile toplumun girişimciliğe olan bakışının değiştirilmesi kendi işini kurma konusundaki isteksizliğin, karamsarlık ve güvensizliğin giderilmesi amaçlanmaktadır.

On temel ilke çerçevesinde yol gösterici mahiyetteki bu politika ile aile işletmelerinin ve mikro girişimlerin sayısının artırılması, bu işletmelerin işlerini büyütüp geliştirerek daha verimli çalışma ortamı bulabilmesi ve bu doğrultuda risk alabilmeleri için politikacıların, medyanın ve tüm danışmanlık ve teşvik kuruluşlarının “Önce Küçük Düşünün” bakış açısını benimseyip yaygınlaştırmaları amaçlanmaktadır.

3.3.1.1.7. Çok Yıllı Girişimciliği Teşvik Programları

KOBİ'lerin desteklenmesi için AB'nin temel politika aracı olan bu program sadece KOBİ'ler için geliştirilen bir programdır. Söz konusu bu program “Girişim,

Girişimcilik ve Özellikle KOBİ'lere Yönelik Çok Yıllı Destek Programı" hedeflerini kapsamaktadır. Bilgiye dayalı küresel bir ekonomi çerçevesinde büyüme ve rekabetin artırılması, girişimciliğin desteklenmesi, araştırma, özellikle yenilikçiliğin özendirilmesi ve yeni iş sahalarının oluşturulması için ticarete yönelik bürokratik ve hukuki çerçevenin basitleştirilmesi ve iyileştirilmesi, işletmelerin, özellikle KOBİ'lerin içinde bulunduğu finansal ortamın iyileştirilmesi, işletmelerin AB destek hizmetlerine ve programlarına erişiminin kolaylaştırılması ve bu kolaylıklar arasındaki koordinasyonun iyileştirilmesi gibi hedefleri kapsamaktadır²⁶⁴.

Avrupa Birliği temel teşvik programları arasında yer almakta olan ve yerel ve bölgesel kalkınma ve gelişme hedeflerinin gerçekleştirilmesinde ve uzun vadeli sürdürülebilir politikaların uygulanmasında çok önemli bir yere sahip olan bu çok yıllık programlar üç ana araçla uygulanmaktadır.

Avrupa Bilgi Merkezleri Ağı; AB kurumları ve yerel birimler arasında birer arabirim rolü üstlenmektedirler. Görevleri, KOBİ'lere doğrudan veya dolaylı olarak AB ile ilgili konularda ardım, tavsiye ve bilgi sağlamak, onların işlerini basitleştirmek ve daha etkili kılmaktır²⁶⁵.

Finansal Araçlar; Avrupa Yatırım Fonu tarafından desteklenen ve özellikle KOBİ'lerin içinde bulunduğu iş çevresinin içinde bulunduğu finansal çevrenin iyileştirilmesine yönelik tasarlanmış olan programlardır. Bunlar, finansal pazarların açık bıraktığı birçok boşluğu doldurmak için oluşturulmuştur. Avrupa Teknoloji Başlatma Programı (ATF), AB'de yeni istihdam olanaklarının artırılması amacıyla küçük işletmelerin risk sermayesi fonlarına yatırım yapmaktır. KOBİ Garanti Programı, Avrupa'da istihdam oluşturma potansiyeli olan küçük firmaların borç yoluyla finansman sağlamasını kolaylaştırmak amacıyla tasarlanmıştır. Çekirdek Sermaye Eylemi, büyüme ve istihdam oluşturma potansiyelleri olan yenilikçi

²⁶⁴ Aylin İdikut, "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere Yönelik Devlet Yardımları: Türkiye ve Avrupa Birliği Uygulamaları", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s.83.

²⁶⁵ İdikut, a.g.t., s.83.

işletmelerin kurulmasını desteklemek amacıyla başlatılmıştır. Avrupa Yatırım Fonu ortak olarak uzun vadeli destekler sağlamaktadır²⁶⁶.

Politika Geliştirme; Komisyon, AB ülkeleri ile toplam istihdamı nasıl arttıracakları konusunda bir çalışma yapmaktadır. İşletmelerin içinde bulunduğu ortamın iyileştirilmesine yönelik yapılan bu çalışmalar içinde En İyi Süreç Projeleri önem arz etmektedir. Bu projeler doğrultusunda AB Komisyonu işletmeleri ilgilendiren konuları daha iyi anlamak için ulusal daireler ile işbirliği yaparak en iyi politikaların belirlenmesine yönelik çalışmalar yürütmektedir²⁶⁷.

3.3.1.2. DTÖ Sübvansiyon Tanımı ve Kararları

Devletlerin ekonomiye müdahalelerinin uluslararası ticarete bozulmaya neden olduğu öne sürülmektedir. Uluslararası ticarete hissedilen bu negatif etkiye karşı sürdürülen uzun tartışmalar ve girişimler neticesinde DTÖ 1 Ocak 1995 tarihinde GATT'ın devamı olarak kurulmuştur. Uluslararası ticaretin düzenlenmesinde etkin bir rol üstlenen DTÖ, himayeciliği durdurarak tüm ülkelerin yararına olmak üzere, dünya ticaretinde serbestleşmenin sağlanmasını ve çok taraflı ticaret sisteminin geliştirilmesini hedef alan bir örgüttür²⁶⁸.

DTÖ üye ülkelere dış ticaretlerinde gümrük vergileri dışında bir kısıtlama getirmemeleri ve bir ülkenin dış ticaretinde başka bir ülkeye tanıdığı ayrıcalığı tüm taraf ülkelere tanıması zorunluluğunu getirmektedir. Haksız ticaretin ortaya çıkmasının başlıca nedeni olarak devlet sübvansiyonları gösterilmektedir. Sübvansiyonların haksız rekabete yol açan uygulama biçimlerine engel olmak amacıyla DTÖ çerçevesinde “Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması” imzalanmıştır²⁶⁹.

Bu anlaşmadaki tanıma göre sübvansiyonun varlığı için, bir devlet veya herhangi bir kamu kuruluşu tarafından yapılan uygulamada aşağıdaki öğelerin bulunması gerekmektedir

²⁶⁶ İdikut, a.g.t., s.83-84.

²⁶⁷ İdikut, a.g.t., s.83-84.

²⁶⁸ Mustafa Mehmet Özkarabüber, **Avrupa Birliği ve Türkiye’de Devlet Yardımlarının Kontrolü**, Rekabet Kurumu Yayın No:0135, ISBN 975-8301-53-5, Ankara, 2003, s. 10.

²⁶⁹ Özkarabüber, a.g.e., s. 10.

- Devlet uygulamasının hibe, kredi ve hisse katılımı gibi doğrudan fon transferi içerdiği veya kredi garantisi gibi potansiyel olarak doğrudan fon ya da yükümlülük transferini içerdiği,
- Aksi takdirde tahakkuk etmiş olacak bir devlet gelirinin affedildiği veya tahsil edilmediği (vergi ertelenmesi gibi mali teşvikler),
- Devletin genel altyapı hizmetlerinin dışında kalan hususlarda mal veya hizmet temin ettiği veya mal satın aldığı,
- Devletin bir fon mekanizmasına ödemeler yaptığı, garanti sağladığı veya bir özel kuruluşa yukarıdaki şıklarda belirtilen tipteki fonksiyonları yürütme görevi verdiği,
- Veya tüm bunların dışında DTÖ 1994'ün ihracat teşviklerinin kaldırılmasını öngören 16ncı maddesi anlamında herhangi bir şekilde gelir veya fiyat desteği verildiği,
- Ve bütün bunların sonucunda bir yarar elde edildiği durumlarda sağlanan mali katkı sübvansiyon sayılmaktadır.

Bu anlaşma ile karmaşık bir sübvansiyon tanımı ortaya çıkmıştır. DTÖ sübvansiyonları, ihracat ve yerli üretime verilen sübvansiyonlar olarak ikiye ayırmakta ve taraflardan birisinin ihracatının artmasını veya ithalatının azalmasını sağlayacak bir sübvansiyon uygulamasından DTÖ Konseyi'ni haberdar etmesi yükümlülüğünü getirmektedir. Aynı anlaşmanın 2. maddesi ile sübvansiyonlar özel ve genel sübvansiyonlar olarak iki gruba ayrılmaktadır. Özel sübvansiyonlar belirli birtakım teşebbüslere, endüstrilere veya belirli coğrafi bölgelerde faaliyet gösteren teşebbüslere verilmektedir. Genel sübvansiyonlar ise teşebbüsler veya endüstriler arasında fark gözetilmeden verilenlerdir. İlk gruba giren sübvansiyonların, anlaşmanın 5. maddesinde tanımlanan zararları verdiği durumlarda telafi edici önlemler gündeme gelebilir. Ayrıca, tarım sektörü dışındaki performans bazlı ihracat veya ithal mallar karşısında yerli malların kullanımını özendiren, rekabeti bozan sübvansiyonlar, 3'üncü maddeyle yasaklanmıştır. Genel sübvansiyonlar ile AR-GE,

çevre ve bölgesel nitelikli sübvansiyonlar yasaklama ve telafi edici önlemler dışında tutulmuşlardır²⁷⁰.

3.3.1.3. OECD Sübvansiyon Tanımı ve Kararları

OECD tarafından ortak rekabet politikası oluşturulması ve uygulanmasının sağlanması amacıyla sübvansiyonlar ve devlet yardımlarına ilişkin politikalar incelenmekte ve üyeler bilgilendirilmektedir. OECD bünyesindeki çalışmalar, devletler tarafından gönüllü sağlanan bilgilere dayandırılmakta, kuruluşun üye devletler üzerinde bir yetkisi bulunmamaktadır²⁷¹.

3.3.1.4. IMF ve Mali Teşvik Politikaları

IMF'nin mali teşvik politikalarını söz konusu ülke ve duruma göre belirlemektedir. IMF küresel finansal düzeni takip etmek, borsa, döviz kurları, ödeme planları gibi konularda denetim ve organizasyon yapmak, aynı zamanda teknik ve finansal destek sağlamak gibi görevleri bulunan uluslararası bir organizasyondur.

Amaçları arasında milletlerarası ticaretin dengeli şekilde gelişmesi, üye devletlerin tam istihdama ve yüksek büyüme hızına ulaşması, ödemeler dengesi güçlüklerinin çözümü, kambiyo istikrarını kurmak ve tek taraflı devalüasyonlara mani olmak ve çok taraflı dış ödemeler sisteminin kurulması da bulunan IMF²⁷², 2010'un ilk yarısında "Küresel Kriz İle Mücadele" raporunda 2008 gibi erken bir tarihte küresel mali teşvik çağrısında bulduklarını ve mali teşviklerin GSYİH'ların yüzde 2'sine eşdeğer olmasının salık verildiğini açıklamaktadır²⁷³.

Ancak bu durum IMF'nin bu tavsiyeleri tutarlı bir politikaya dönüştürdüğü veya dönüştüreceği beklentisini çok fazla güçlendirmemektedir. IMF tarafından aralarında Türkiye'de olmak üzere birçok gelişmekte olan ülke için hazırlanan

²⁷⁰ Özkarabüber, a.g.e., s. 10-11.

²⁷¹ Özkarabüber, a.g.e., s. 11.

²⁷² IMF, "Articles of Agreement of the International Monetary Fund", <http://www.imf.org/external/pubs/ft/aa/aa01.htm>, (03.02.2011).

²⁷³ Dominique Strauss-Kahn, "Dünya ekonomisi nereye gidiyor?", **Haber24.Com**, <http://www.haber24.com/Ekonomi/1-62625/Dunya-ekonomisi-nereye-gidiyor...> 19.09.2010 (02.03.2011).

programlarda teşvik mekanizmasının mümkün olduğunca küçültülmesi gerektiği tavsiye edilmektedir.

3.3.2. ABD’de Mali Teşvikler

Amerika Birleşik Devletleri mali teşvik politikaları bakımından küresel önemi en büyük olan ülkelerden biridir. Amerika Birleşik Devletleri ülke ekonomisini tehdit eden durgunluk tehdidiyle mücadele amacıyla halka, takip eden yıllarda çok daha büyük miktarlara ulaşacak 145 milyar dolar aktarılmasını öngören bir paketi 2008 yılı başında yürürlüğe koydu. ABD’nin yıllık Gayri Safi Milli Hâsılası’nın yaklaşık yüzde 1’i anlamına gelen bu rakam daha o günlerde yaklaşan krizin ne derece sarsıcı olacağına ilk işaretlerini vermiştir.

Amerikan halkının elinde daha fazla paranın olmasının, tüketimi artıracığından hareket eden esas görevi para politikası olmasına karşın, söz konusu mali politikaya destek veren Merkez Bankası Fed’in başkanı Ben Bernanke de dahil olmak üzere ABD’li ekonomistler ve George W. Bush yönetimi, etkili olabilecek bir büyüme paketinin, bu yıl yatırım yapabilmeleri amacıyla, küçük boyutlu işletmeler dahil olmak üzere, tüm işletmeler için vergi teşviki içermesi gerektiğini öne sürmekteydiler. Bu yaklaşımla uygulamaya konulacak bir büyüme paketinin, Amerikan halkına doğrudan ve hızlı vergi rahatlama sağlayacağı ön görülmüştür. O günlerde ABD Başkanı George W. Bush tarafından bir defaya mahsus olarak planlandığı öne sürülen paketler katlanan miktarlarda defalarca uygulanmıştır.

Sonraki yıllara da yansıyan kriz süresince tüketimi teşvik etme yolu ile ekonomik canlanmanın sağlanacağı yönündeki diğer teşvik paketlerinde de olduğu gibi başkanın bu açıklamayı yapmasının hemen öncesinde, canlandırma paketi çerçevesinde;

- Yıllık geliri 85 bin doların altındaki bekar şahıslara, 800 dolar,

- Yıllık geliri 110 bin doların altındaki evli çiftler için de bu rakam, azami bin 600 doları bulabilecek boyutta bir doğrudan para yardımı ulaştırılması şeklinde uygulanmıştır²⁷⁴.

Krizin tahmin edilenden daha uzun sürmesi çıkış için devlet tarafından alınan mali teşvik önlemlerinin bütçeye bindirdiği yük ağırlığı ve suni iyileşme belirtileri karşısında ABD Hazine Bakanı Timothy Geithner, New York'taki bir konferansta yaptığı konuşmada, hükümetlerin teşvik uygulamalarından hızla ayrılmasının, ekonomik toparlanmayı tehlikeye sokabileceğini ve ekonomilerin henüz toparlanmanın ortasında bulduklarını belirterek, geçmiş mali krizlerde örneği görüldüğü gibi, desteklerin erken terk edilmesinin maliyetinin çok daha fazla olduğunu belirtmektedir²⁷⁵.

Bu durum ağırlıklı olarak sıkıntıya giren işletmelere istihdam desteği vergi, istihdam kesintilerinde kısmi indirimler şeklinde uygulanan Avrupa Birliği'nin aksine daha çok tüketim harcamalarının artırılarak iç piyasadaki daralmaların önlenmesi şeklindeki mali teşvik uygulamalarının Amerika Birleşik Devletleri'nde daha uzun bir zaman gündemde kalacağını göstermektedir.

Avrupa Birliği ülkelerinde daha çok istihdam ve yatırımların desteklenmesi ile piyasanın canlanması öngörülürken ABD'de bütün kriz süresi boyunca tüketimin teşviki ile krizden çıkış arayışları sürdürülmüştür.

ABD'de 2008'den itibaren gelir vergisi %10'dan başlayarak %35'e varan 4 dilim halinde uygulanmaktadır. Vergiye tabi gelir düzeyleri de enflasyona endeksleneyecektir. Ancak 6 eyalet tek oran uygularken, diğer 7 eyalet ise hiç vergi almamaktadır. Özel amortisman (Yeni yatırımlarda 100 bin dolara kadar) oranları ve

²⁷⁴ CNNTURK, "ABD Başkanı George W. Bush Halka Para Dağıtacak", **18.01. 2008 tarihli** **cnnturk**, www.cnnturk.com/.../abd.baskani.halka.para.dagitacak/.../index.html, (18.01. 2008).

²⁷⁵ Timothy Geithner, "Amerika Birleşik Devletleri Hazine Bakanı'ndan Teşvik Uyarısı", **gucluhaber**, <http://www.gucluhaber.com/ekonomi/45-ekonomi-haberleri/18397-hazine-ba...> 22.08.2010, (22.08.2010).

geçmiş yıl zararlarının gelecek 5 yıl boyunca indirilebilmesi gibi dolaylı teşviklerin uygulanmasına devam edilmektedir²⁷⁶.

3.3.3. İsviçre’de Mali Teşvikler

Çok gelişmiş bir finans sektörüne sahip olmasına rağmen ekonomik krizin ağır etkisiyle yüz yüze kalan İsviçre’de artan işsizlik karşısında, toplam işletmelerin %85’ini oluşturan, geleneksel aile işletmelerinin desteklenmesi tek çıkış yolu olarak benimsenmiştir.

3.3.3.1. Mikro Girişim Teşvikleri

İsviçre’de de girişimciliğin teşvik edilmesi yönünde Mİ’lerin önündeki bürokratik engellerin azaltılması yönünde çeşitli önlemler alınmaktadır. Ar-Ge destekleri sunulmaktadır.

Dünya Bankası’nın 2002 yılında 75 ülkeyi kapsayan taramasında İsviçre, girişimde bulunmanın, şirket kurmanın en zor olduğu ülkelerin başlarında yer almaktaydı. 2010’da yapılan 1500 işletmeyi kapsayan bir çalışmada yine ankete verilen cevapların yüzde 65’i birinci sırada bürokrasiden yakınmaktadır²⁷⁷. Bu üretici olmayan zaman kayıpları yüz binlerce, küçük girişimi hesaba kattığımızda ekonominin geneli için önemli bir maddi kayıp oluşturmaktadır²⁷⁸.

3.3.3.2. İhracat Teşvikleri

Ekonomi Bakanlığı tarafından çıkarılan ihracatı teşvik yasasının birinci maddesinin gerekçesinde; ancak küçük ve orta ölçekli işletmelerin teşviki ile İsviçre ekonomisinin gelişebileceğine dikkat çekilmiştir²⁷⁹.

²⁷⁶ Sarısoy, ss.74-75

²⁷⁷ Hans Baumgartner, **Megatrend Im Lichte der Globalisierung**, https://www.credit-suisse.com/ch/unternehmen/kmugrossunternehmen/doc/megatrends_kmu_2010_de.pdf. (17.02.2011).

²⁷⁸ Brigitte Lengwiler, Rudolf Walser, **economiesuisse**, Verband der Schweizer Unternehmen <http://www.economiesuisse.ch/WEB/de/Seiten/default.aspx>, http://www.swissbanking.org/de/kmu_economie_d.pdf (17.02.2011). s. 1.

²⁷⁹ Cina Jean-Michel, Einreichungsdatum 19.03.2003, Eingereicht im Nationalrat Schweiz, Artikel 1 **des neuen Exportförderungsgesetzes** - um nur ein Beispiel zu nennen - zeigt: “Der Bund fördert die Exporte der Schweizer Wirtschaft durch eigene Aktivitäten (...); er berücksichtigt dabei insbesondere die Interessen der schweizerischen Klein- und Mittelbetriebe.

3.3.4. Çin’de Mali Teşvikler

Çin KOBİ teşvikleri 1978 yılında başladı. 2002 ve 2004 yıllarında yeni ve köklü reformlar ile KOBİ’ler vergi muafiyetlerinden başlayan bir dizi yeni reform daha uygulamaya konulmuştur. 25 yıllık köklü reformlar sürecinde Çin’de bulunan KOBİ sayısı 3 milyon 200 bine ulaşmış bulunuyor. Şahıs Şirketleri ile birlikte bu sayı 23 milyonu geçmektedir.

- KOBİ’lerin GSYİH’deki payları 2003 itibariyle % 55,6’ya yükselmiştir.
- Devlet tarafından tahsil edilen vergilerin %46,2’sini KOBİ’ler ödemektedir,
- İhracattaki payları ise %62,3’e yükselmiş bulunuyor²⁸⁰.

Çin ekonomisinde KOBİ’lerin ne denli önemli olduğunu mevcut KOBİ sayısına dair veriler göstermektedir. Elli sekiz milyon kişiye istihdam yaratan yirmi dokuz milyon KOBİ’nin Çin ekonomisindeki önemi gün geçtikçe artmaktadır²⁸¹.

Bu bölümde ÇHC’deki teşvik sistemi içinde doğrudan veya dolaylı olarak KOBİ’leri, Mikro Girişimleri ilgilendiren destek ve teşviklere yer verilecektir. Aşağıda doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının

- Ülkeye çekilmesi,
- Ülkede geçici veya uzun süre kalmalarının sağlanması,
- Çok çeşitli vergisel ve bürokratik kolaylıklar ile uzun vadeli kalma planlarını yapmalarının sağlanması,
- Ülke için negatif vergi karakterinde olmakla birlikte vergi kredileri ile özendirilmesi
- Firmaları dolaylı olarak ama yakından ilgilendiren personele dair kişisel gelir veya ücretlerden stopajlar gibi şahsi konulardaki muafiyetleri ve özendirici indirimleri düzenleyen teşvik etmesi,

²⁸⁰ Noyan Rona - “Çin Geliyor” Garanti Bankası Şanghay Baş temsilcisi Raporu, http://www.google.de/search?hl=de&q=Noyan+Rona+-+Garanti+Bankas%C4%B1+%C5%9Eanghay+Ba%C5%9F+temsilcisi+Derlemesi+&btnG=Suche&aq=f&aqi=&aql=&oq=&gs_rfai= (12.08.2009).

²⁸¹ Çin Ulusal İstatistik Dairesi, İşletme ve İstihdam İstatistikleri, 2008.

- Ülke ekonomisine makro düzeyde kazandırılacak iktisadi hareketler ve canlılık ile doğrudan lokal küçük üreticilere, atıl potansiyel emek gücü ve doğal kaynakları, bir bütün olarak KOBİ'leri ulusal ve küresel pazara taşıyacak süreci başlatması, hızlandırması bakımından taşıdığı önem nedeni ile çalışmamızda değerlendirmesi gerekmektedir.

3.3.4.1. Yabancı Sermaye Yatırım Teşvikleri

Yatırımların ve buna bağlı olarak teşvik mekanizmalarının söz konusu edildiği tüm ülkelerde olduğu gibi başta yabancı yatırımcı sermayenin ülkeye çekilmesi hedeflenmiştir. Bu yaklaşımla teşvik mekanizmalarının temellerinde büyük ölçekli yabancı sermaye ve yatırımlarının teşvik edilmesi bulunmaktadır.

3.3.4.1.1. KDV ve Gümrük Vergisi Kolaylıkları

Yabancı sermayeli şirketler ve tamamen yabancı mülkiyetindeki firmalar tarafından kurulan araştırma ve geliştirme merkezlerinin gelirleri ve yabancı firmaların ve yabancı uyruklu şahısların teknoloji transferi, teknoloji geliştirme ve ilgili danışmanlık ve teknik hizmetlerden elde ettiği gelirler *şirketler vergisinden muaftır*. Yabancı sermayeli şirketler tarafından ihracat amaçlı ham ve yarı mamul ürünlerin işlenmesi veya ürünlerin montajı ve ihracatı amacıyla ithal edilen ham maddeler, yedek parçalar, tamamlayıcı maddeler, komponentler, aksesuarlar ve paketleme maddeleri, fiili olarak işlenmiş ve ihraç edilen bitmiş ürünler miktarı temel alınarak *ithalat vergisinden muaf tutulmaktadır*. Başka bir seçenek olarak, ilk olarak ithal maddeler üzerinden gümrük vergisi alınmakta ve daha sonra fiili olarak işlenen ve ihraç edilen bitmiş ürünler miktarı bağlı olarak *vergi iadesi yapılmaktadır*²⁸².

Yabancı sermayeli firmalar, *gümrük vergisinden muaf ithal mallar kataloğunda* belirtilen ekipmanları *yerel üreticilerden satın aldığı takdirde tam KDV iadesi alma hakkına sahiptir*. “Teşvik Edilen Kategori” veya “Sınırlandırılmış Kategori II” altında kayıtlı olan yabancı sermayeli firmaların, yabancı sermayeli

²⁸² Çin’de İş Yapma Rehberi, “Çin’deki Vergi Muafiyetleri ve İndirimler” **Kobifinans**, http://www.kobifinans.com.tr/tr/alt_sektor/040606, (12.10.2010). s.1.

araştırma ve geliştirme merkezleri, gelişmiş teknoloji sahibi yabancı sermayeli firmaların ve ihracata yönelik üretim yapan yabancı sermayeli şirketlerin kendi kullanımı için ekipman ve destekleyici teknoloji, aksesuar ve parçalar ithalatı, “Ekipman İthalatına İlişkin Vergi Politikası Düzenlemesine Dair Devlet Konseyi Sirküleri” uyarınca *ithalat gümrük vergisinden ve ithalat bağlantılı vergilerden muaf tutulmaktadır*²⁸³.

ÇHC devleti tarafından teşvik edilen ve desteklenen yabancı sermayeli projelerin, yatırım kapsamında olmak üzere kendi kullanımları için ekipman ithalatı, *gümrük vergilerinden ve KDV'den* (Devlet tarafından aksi belirtilmediği sürece) *muaf*tır. Yabancı sermayeli araştırma ve geliştirme merkezleri, yatırım kapsamında olmak üzere, kendi kullanımı için ekipman ve destekleyici teknolojiler, aksesuarlar ve yedek parçalar ithalatı, ithal edilen kalemlerin ÇHC’de üretimi mümkün olmadığı veya benzer yerel ürünlerin veya teknolojilerin performansı söz konusu merkezlerin talebini karşılamadığı takdirde “Ekipman İthalatına İlişkin Vergi Politikası Düzenlemesine Dair Devlet Konseyi Sirküleri” uyarınca *ithalat gümrük vergisinden ve ithalat bağlantılı vergilerden muaf*tır²⁸⁴.

3.3.4.1.2. Şirketler Vergisinde KDV ve Gümrük Vergisi Kolaylıkları

- a) *Tercihli Vergi Oranı*: Aşağıda belirtilen alanlarda faaliyetlerini sürdüren işletmeler, % 15 indirimli şirketler gelir vergisine tabidir. Shenzhen, Zhuhai, Shantou, Xiamen ve Hainan özel ekonomi bölgelerindeki yabancı sermayeli şirketler²⁸⁵;
- Özel ekonomi bölgelerinde, kuruluşları veya tesisi bulunan ve üretim ve ticaret faaliyetlerinde bulunan yabancı firmalar;
 - Devlet Konseyi tarafından onaylanmış ve Şanghay’daki Pudong Yeni Gelişim Alanındaki ekonomik ve teknolojik geliştirme bölgelerinde kurulmuş yabancı sermayeli üretim şirketleri;
 - Devlet Konseyi tarafından onaylanmış kıyı ekonomi bölgelerindeki eski şehir alanlarında, özel ekonomi bölgelerinde, ekonomi ve teknoloji

²⁸³ Çin’de İş Yapma Rehberi, s.1.

²⁸⁴ Çin’de İş Yapma Rehberi, s.2.

²⁸⁵ Çin’de İş Yapma Rehberi, s.2.

geliştirme bölgelerinde uzun yatırım ödeme süresi ve 30 milyon ABD Dolarını aşan yatırım ile yabancı sermayeli işletmelerce üstlenilen teknoloji ve bilgi-yoğun projeler;

- Enerji, taşıma ve liman inşa projeleri alanlarında faaliyet gösteren yabancı sermayeli şirketler;
- Gümrük alanları içinde ihracat işleme faaliyetlerinde bulunan yabancı sermayeli üretim şirketleri;
- Devlet Konseyi tarafından onaylanmış devlet yeni ve yüksek teknoloji sanayi geliştirme bölgelerinde ÇHC Devletince tanınan yabancı sermayeli yüksek teknoloji şirketleri;
- Aşağıdaki bölgelerde üretim faaliyetlerinde bulunan yabancı sermayeli şirketler % 24 şirketler gelir vergisine tabidir;
- % 15 tercihli vergi oranının tatbiki mümkün olmayan kıyı ekonomi bölgelerindeki eski şehir alanlarında özel ekonomi bölgeleri ve ekonomi ve teknoloji geliştirme bölgelerinde diğer tip yabancı sermayeli üretim şirketleri;
- Serbest kıyı şehirleri, Yangtze Irmağı boyunca serbest şehirler, denizden uzak ve sınır bölgelerindeki serbest şehirler ile aynı imtiyazlardan yararlanan Devlet Konseyi tarafından belirlenen diğer alanlar;
- Kamu turistik tesisleri (Üretim ile uğraşmayan firmalar için de aynıdır).

b) Şirketler Gelir Vergisi Muafiyetleri ve Özel Vergi İndirimleri²⁸⁶;

- *10 yıldan fazla bir süredir ÇHC'de faaliyette bulunan yabancı sermayeli imalat şirketine (Petrol, doğal gaz, az bulunan metaller ve değerli madenler hariç), kar elde edilen ilk iki yılda şirketler gelir vergisinden muafiyet ve takip eden üç yılda ise, % 50 kurumlar gelir vergisi indirimi* verilmektedir. Devlet Vergi İdaresi (State Administration of Taxation, SAT), *tarım, ormancılık ve hayvancılık alanlarında faaliyet gösteren yabancı sermayeli şirketlere ve ekonomik olarak geri kalmış ücra köşeler ve sınır alanlarında kurulmuş yabancı sermayeli şirketlere, yukarıda belirtilen vergi muafiyeti ve indirim dönemi bittikten sonra 10 yıl boyunca*

²⁸⁶ Çin'de İş Yapma Rehberi, s. 3.

% 15 ila % 30 arasında değişen indirimli oranlardan şirketler gelir vergisini ödeme imkânı tanıyabilmektedir.

- Liman ve rıhtım inşası alanında faaliyet gösteren ve 15 yıldan fazla bir süre gerektiren projeleri üstlenmiş Çin-yabancı ortak yatırım şirketleri, kar elde edilen *ilk beş yıllık dönem içinde şirketler gelir vergisi muafiyetinden* ve *takip eden beş yıl içinde de % 5 oranında şirketler gelir vergisi indiriminden* yararlanabilmektedir.
 - ÇHC’de faaliyette olan havaalanları, limanlar, rıhtımlar, demiryolları, oto yolları, güç istasyonları, kömür madenleri ve su rezerv tesislerine ilişkin 15 yılı aşan bir süreyi gerektiren altyapı projeleri ile Hainan Özel Ekonomi Bölgesinde *tarım geliştirme projelerini üstlenmiş şirketler, ilk beş yıl içinde şirketler gelir vergisi muafiyeti ve takip eden beş yıl içinde de % 50 oranında kurumlar gelir vergisi indirimi* imtiyazlarından yararlanabilmektedir.
 - Şanghai’daki Pudong Yeni Gelişme Alanında faaliyette bulunan havaalanı, limanlar, demiryolları, otoyolları ve güç istasyonları ve tarımsal gelişme ile ilgili 15 yıldan fazla süre gerektiren altyapı projelerini üstlenen firmalar, *ilk beş yıl kurumlar gelir vergisi muafiyeti ve takip eden beş yıl içinde de % 50 oranında kurumlar gelir vergisi indirimi* imtiyazına sahiptir.
 - Aşağıda belirtilen tip firmalar, kar elde edilen *ilk yıl için şirketler gelir vergisi muafiyetinden, ikinci yıl için % 50 indirim ve üçüncü yıl için ise yerel vergi otoritesinin onayı ile vergi muafiyeti veya indiriminden* faydalanabilmektedir²⁸⁷.
1. Özel ekonomi bölgelerinde, 5 milyon ABD Dolarını aşan yabancı sermaye yatırımı ve 10 yıldan fazla faaliyet süresi öngörülen hizmetler alanında faaliyette bulunan yabancı sermayeli şirketler²⁸⁸.
 2. Özel ekonomi bölgelerinde ve Devlet Konseyi tarafından belirlenmiş diğer özel alanlarda yerleşik, 10 milyon ABD Dolarını aşan yabancı sermaye yatırımı ve 10 yıldan fazla faaliyet süresi öngörülen yabancı

²⁸⁷ Çin’de İş Yapma Rehberi, ss. 2-3.

²⁸⁸ Çin’de İş Yapma Rehberi, s. 3.

sermayeli bankalar, Çin-yabancı ortak yatırımı bankalar ve diğer finansal kurumlar.

- Devlet tarafından belirlenmiş yüksek teknoloji geliştirme bölgelerinde, 10 yıldan fazla faaliyet süresi öngörülen ve devlet tarafından tanınmış Çin - yabancı ortak yatırım firmaları, vergi otoritesinin onayı ile kar elde edilen *ilk iki yıl kurumlar gelir vergisinden muaf* tutulabilmektedir.
- *İhracat amaçlı üretim yapan yabancı sermayeli firmalar, şirketler gelir vergisi muafiyeti ve takiben % 50 oranında vergi indirimden* yararlandıktan sonra yıllık ihracatları, toplam yıllık üretimlerinin değer bazında % 70'inden fazla olduğu takdirde *% 15 veya % 10 indirimli oranlardan şirketler gelir vergisi* ödeme imkânından yararlanabilmektedir.
- Yabancı sermayeli yüksek teknoloji şirketleri, yüksek teknoloji şirketleri statüleri değişmediği takdirde *şirketler gelir vergisi muafiyeti ve % 50 oranında vergi indirimi takip eden üç yıl içinde % 15 veya % 10 şeklindeki indirimli vergi oranlarından* şirketler gelir vergisi ödeme imkânına sahiptir.
- Yabancı bankaların Çin kamu bankalarına *tercihli faiz oranları ile verilen Borçlar* üzerinden aldığı *faiz gelirleri şirketler gelir vergisinden muaftır.*
- Çin firmalarına ekipman kiralayan ve kiralama ücretini mal ya da mal geri alımı şeklinde ödeme kabul eden yabancı ekipman kiralama şirketleri, şirketler gelir vergisinden muaftır.
- Anonim şirket kurma amacıyla yeniden yapılanmaya ya da diğer firmalar ile birleşmeye giden yabancı sermayeli şirketler, *iki yıl şirketler gelir vergisi muafiyeti ve takiben üç yıl % 50 vergi indiriminden* yararlanabilmektedir.

c) Yabancı Sermayeli Şirketlerce Yapılan Yeniden Yatırımlarda Vergi İadesi²⁸⁹;

Yabancı sermayeli şirketten elde edilen karları aynı şirkete doğrudan yeniden yatırım yapan veya en az beş yıl faaliyet süresi öngörülen bir başka yabancı

²⁸⁹ Çin'de İş Yapma Rehberi, ss.3-4

sermayeli şirket kurmak için öz sermaye olarak kullanan her yabancı yatırımcı, yetkili vergi otoritelerinin onayı alınmak şartıyla *ödenen yeniden yatırım miktarı üzerinden ödenmiş olan şirketler gelir vergisinin % 40'ünün iade edilebilmesini talep edebilmektedir*. Eğer yabancı yatırımcı, kar ya da kazançlarını doğrudan ÇHC'de ihracat amaçlı üretim yapan veya yüksek teknoloji firması kurmak için yeniden yatırıma dönüştürür ise, *yeniden yatırıma dönüştürülen miktar üzerinden hâlihazırda ödenmiş olan şirketler gelir vergisinin % 100'ü iade edilmektedir*.

d) Gelir Vergisi İçin Diğer Muafiyetler ve İndirimler²⁹⁰;

- *Yabancı yatırımcıların, yabancı sermayeli şirketlerin faaliyetlerinden elde ettiği karlar gelir vergisinden muaftır.*
- *Uluslararası finans kuruluşlarının, ÇHC Hükümetine veya kamu bankalarına verdiği borçlardan elde edilen faiz gelirleri ve yabancı bankaların, ÇHC kamu bankalarına tercihli faiz oranları ile verdiği borçlardan doğan faiz gelirleri, gelir vergisinden muaftır.*
- *Bilimsel araştırmalar, enerji kaynaklarının araştırılması, ulaştırmanın, tarım üretiminin, ormancılığın ve hayvancılığın geliştirilmesi, önemli teknolojilerin geliştirilmesi ve ÇHC'ne özel teknolojiler getirilmesi için yabancı firmalara ödenen telif hakkı ücretleri için SAT'nın onayı ile % 10 olan indirilmiş orandan gelir vergisi ödenebilmektedir.*
- *Söz konusu yabancı firmalardan yüksek teknoloji alanında faaliyette bulunan veya uygun şartlarda anılan teknolojileri ÇHC'ne getirenler, şirketler gelir vergisinden muaf tutulmaktadır.*
- *Toplam yatırım miktarının % 40'ünün yerel olarak ÇHC'de üretilen ekipmanlar için harcayan, ÇHC'de üretim veya ticari faaliyetlerde bulunan kuruluşları veya tesisleri olan yabancı sermayeli şirketler ve yabancı firmalar şirketler, gelir vergisinden muaftır²⁹¹.*
- *Vergi otoritelerinin onayı ile geçen yıl içinde teknoloji geliştirme harcamalarını % 10 oranından fazla artıran yabancı sermayeli şirketlerin cari yıl içinde ödeyecekleri şirketler gelir vergisi matrahından teknoloji*

²⁹⁰ Çin'de İş Yapma Rehberi, ss. 4-5.

²⁹¹ Çin'de İş Yapma Rehberi, ss. 4-5.

geliştirme harcamalarının % 50'si mahsup edilebilmektedir. Konuya ilişkin ayrıntılar SAT tarafından hazırlanan "İşletme Teknolojik Geliştirme Harcamalarının Vergi Öncesi Mahsubunun İdaresine İlişkin Prosedür" (Procedures for the Administration of Pre-tax Deductions of Enterprise Technological Development Expenses) de yer almaktadır.

Ayrıca, çeşitli vilayetlerin, otonom bölgelerin ve belediyelerin idareleri, yabancı yatırımların teşvik edildiği sektörler veya projeler için yerel özel gelir vergisi muafiyetleri veya indirimleri vermektedir²⁹².

3.3.4.1.3. Yabancılar İçin Bireysel Gelir Vergisi Kolaylıkları

Konut yardımı (Nakit para ile ödenmeyen ve nakit para olarak daha sonradan iade edilen), gıda yardımı, taşınma harcamaları ve çamaşırhane ücretleri vergiden muaftır. Mantıklı standartlarda ödenen seyahat yardımları vergiden muaftır. Vergi Otoriteleri tarafından mantıklı kabul edilen ÇHC'de çalışan yabancıların ülkelerinde tatillerini geçirmeleri için sağlanan ev ziyaret yardımlarının, dil eğitim ücretleri ve çocukların eğitim harcamalarının belirli bir bölümü vergiden muaftır. Yabancı sermayeli şirketlerden alınan temettüer ve ikramiyeler vergiden muaftır. Maaşı veya ücreti, ÇHC'deki işverenince ödenmeyen ve işverenin ÇHC'de yerleşik kuruluşlarından veya tesislerinden almayan yabancı uyruklu şahısların bir vergi yılında birbirini izleyen şekilde toplam 90 günü aşmayacak şekilde ÇHC'de ikamet etmesi (ÇHC'nin ikili vergi anlaşması imzaladığı ülke vatandaşları için söz konusu süre 183 gündür.) halinde bireysel gelir vergisinden muaf tutulmaktadır²⁹³.

Bir yıldan fazla fakat beş yıldan az bir süredir ÇHC'de ikamet eden yabancı uyruklu birey, ÇHC'de çalıştığı sürede ÇHC içindeki ve dışındaki işverenince ödenen maaş veya ücretini beyan etmek ve geliri üstünden bireysel gelir vergisi ödemek yükümlülüğündedir. Yetkili vergi otoriteleri tarafından başvurulduğu takdirde söz konusu yabancı uyruklu bireyin sadece ÇHC'deki işvereni tarafından ödenen maaş veya ücreti üzerinden vergi ödemesi yapmasına ve ÇHC dışındaki

²⁹² Çin'de İş Yapma Rehberi, s.5.

²⁹³ Çin'de İş Yapma Rehberi, ss. 5-6.

*işverenince ödenen maaş veya ücret için vergi ödememesine müsaade edilebilmektedir*²⁹⁴.

3.3.4.1.4. ÇHC'nin Merkez ve Batı Bölgeleri İçin Vergi Kolaylıkları

İlk iki yıl vergi muafiyeti ve takip eden 3 yıl % 50 vergi indirimi şeklinde vergi imtiyazına sahip Batı ÇHC'deki "Teşvik Edilen" kategorisinde kayıtlı yabancı sermayeli firmanın, söz konusu *vergi kolaylıklarının bitimini takip eden üç yıl % 15 indirimli vergi oranından şirketler gelir vergisi* ödemesine müsaade edilmektedir. Ayrıca, yüksek teknoloji veya ihracat amaçlı üretim yapan şirket olarak devletçe tanınmış yabancı sermayeli şirketlere, söz konusu 3 yıllık dönemde, toplam yıllık ihracat değerinin toplam yıllık üretim değerinin % 70'inden fazla olması halinde *şirketler gelir vergisinden % 50 oranında indirim yapılması* imkânı tanınmaktadır²⁹⁵.

3.3.4.1.5. Bireysel Gelir Vergisinde Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Mevzuatı

Bir vergi yılında devamlı ya da çeşitli aralıklar ile toplam olarak 183 günden daha az bir süre boyunca ÇHC'de (ÇHC vergi kanununda "ÇHC'ne ait ülke" - the territory of China - tanımı Hong Kong, Macao veya Tayvan'ı kapsamamaktadır) ikamet eden Hong Kong mukimleri, eğer ücretleri ya da maaşları ÇHC'deki işverenlerince ya da işverenlerinin ÇHC'deki kuruluş veya tesislerince ödenmemesi halinde ÇHC'de bireysel gelir vergisinden muafırlar ancak, Hong Kong'da gelir vergisi vermek zorundadır. (ÇHC'deki işletmelerde müdür ya da kıdemli yönetici olarak müdür ücreti veya maaşı alanlardan, ÇHC dışında gelir vergisi ödemiş olsalar dahi ÇHC'de söz konusu ücretlerini beyan etmeleri ve ilgili gelir vergisini ödemeleri istenmektedir.) Bir vergi yılında 183 günden çok ancak, bir yıldan az süre sürekli veya çeşitli aralıklar ile ÇHC'de ikamet eden Hong Kong mukimlerinden ÇHC'de kaldıkları süre boyunca ÇHC içindeki ve dışındaki işverenlerince ödenen maaşlarını ve ücretlerini beyan etmeleri ve bireysel gelir vergisi ödemeleri istenmektedir. ÇHC dışında çalışmadan doğan ücret ve maaş gelirleri (ÇHC'deki işverenlerce ödenen kısım dâhil olmak üzere) bireysel gelir vergisinden muaf tutulmaktadır. ÇHC'deki

²⁹⁴ Çin'de İş Yapma Rehberi, s.6.

²⁹⁵ Çin'de İş Yapma Rehberi, s.6.

işletmelerin müdürleri ve kıdemli yöneticileri için ödenen müdür ücreti ve maaşları bu uygulamanın dışındadır²⁹⁶.

ÇHC’de bir yıldan fazla ancak beş yıldan az süredir ikamet eden Hong Kong mukimleri, ÇHC’de çalıştıkları süre boyunca ÇHC içindeki ya da dışındaki işveren tarafından ödenen maaşlar ve ücretlerden elde edilen geliri beyan etmek ve bireysel gelir vergisini ödemek yükümlülüğündedir. Söz konusu şahısların geçici olarak ÇHC dışında olduğu süre boyunca elde ettikleri gelirlerinin sadece ÇHC’deki işverenince ödenen kısmının beyan edilmesi ve ilgili verginin ödenmesi istenmektedir. ÇHC’de beş yıldır ikamet eden Hong Kong mukimleri, altıncı yıldan başlayarak tüm yıl ÇHC’de ikamet etmeleri halinde ÇHC içindeki ve dışındaki kaynaklardan elde edilen gelirlerini beyan etmek ve bireysel gelir vergilerini ödemekle yükümlüdür. Ancak, Hong Kong mukimleri, beş yıllık süre sonrası bir yıldan daha az süre ÇHC’de ikamet etmeleri halinde ÇHC dışında çalıştıkları süre boyunca elde ettikleri ücretler ve maaşlar üstünden bireysel gelir vergisi ödemek zorunda değildir. Eğer *bir vergi mükellefi*, ÇHC dışındaki kaynaklardan elde ettiği gelirler üzerinden *yurtdışında bireysel gelir vergisi ödemiş ise*, vergi mükellefince ödenen *söz konusu vergi miktarı, ÇHC’de ödeyeceği bireysel gelir vergisinden mahsup edilebilmektedir*. Ancak, düşülecek söz konusu miktar, Çin Vergi Kanunu hükümlerine göre yapılacak hesaplama sonucunda belirlenecek olup, ÇHC dışındaki kaynaklardan elde edilen gelir üzerinden ödenen vergi miktarını aşmamalıdır. Eğer *ÇHC dışında ödenen bireysel gelir vergisi miktarı düşülecek vergi miktarı sınırını aşar ise, cari yıl için söz konusu sınır kadar indirim yapılmasına müsaade edilmekte ve aşan kısmın takip eden beş yıl içinde ödenecek vergi miktarından mahsup edilmesine izin verilmektedir*²⁹⁷.

3.3.4.2. Mikro Girişimlerde Vergisel Teşvikler

Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte 1978’de dışa açılma politikalarının temelleri atılan ÇHC’de hantallaşmış ve geri teknoloji kullanan devasa kamu sektörünün paralelinde özellikle Amerika Birleşik Devletleri menşeli yabancı firmalar ile birlikte bu günkü KOBİ’lerin alt yapısı oluşturulmaya başlanmıştır.

²⁹⁶ Çin’de İş Yapma Rehberi, s.7.

²⁹⁷ Çin’de İş Yapma Rehberi, ss. 7-8.

Çin ekonomisinin kısmen daha çok dışa bağımlı olarak büyümesinde bir yandan milyarlık köylü ve kentli emek gücünün çok düşük fiyatlarla küresel piyasalara sunulmasının diğer yandan devasa yerel kaynakların yine aynı şekilde tercihli ticaret politikaları ile küresel tüketiciye sunulmasının rolünün büyüklüğü ve önemi bilinmektedir. Bu duruma KOBİ'lere yönelik devlet destekleri ve vergi muafiyetleri de eklenince geçen 30 yılda küresel rekabet gücüne sahip bir KOBİ kümesi ortaya çıkmış oldu.

3.3.4.2.1. Katma Değer Vergisi

Ciro vergisi tipinde olan katma değer vergisi (Value-added Tax, VAT), üretimin ya da malların dağıtımının (Malların üreticiden nihai tüketiciye ulaştırılması prosedürü) çeşitli aşamalarında ürünlerin değerindeki yükselme üzerinden veya ürünlere eklenen değerler üzerinden tahsil edilmektedir. ÇHC'de malların satışı veya ithalatı veya ham maddelerin ve ara mallarının işlenmesi, tamiri veya bakımı hizmetleri faaliyetlerinde bulunan tüm firmalar ve şahıslar KDV ödemek zorundadır. ÇHC'de biri % 17 olan temel KDV oranı ve diğeri % 13 olan daha düşük oranlı bir ikinci KDV oranı uygulanmaktadır. *Genel Vergi Mükelleflerince* ödenecek fiili KDV miktarı, girdi malları için ödenen KDV'nin çıktığı mallar üzerinden yukarıda belirtilen basit hesap ile belirlenen KDV miktarından mahsup edilmesi sonucu elde edilmektedir²⁹⁸.

Küçük Ölçekli Vergi Mükellefi tarafından ödenecek KDV miktarı, satış değeri ve üretim girdileri üzerinden alınan KDV için vergi iptali ya da vergiden muafiyet ya da indirim yapılmadan belirlenen vergi oranı temel olarak basit bir metot ile hesaplanmaktadır.

Ticari işletmeler için % 4 ve diğer alanlarda faaliyet gösteren firmalar için % 6 uygulanabilir KDV oranlarıdır. Bu çerçevede, KDV hesaplama metodu aşağıdaki gibidir:

$$\text{Ödenecek Vergi Miktarı} = \text{Satış Değeri} \times \text{Vergi Oranı} (\% 4 \text{ veya } \% 6)$$

²⁹⁸ Çin'deki Vergi İdaresi, **kobifinans**, <http://www.kobifinans.com.tr/tr/dis paz ar/040606/308> (15.11.2010)., s.1.

Konsinye satışlarda, bedeli ödenmeden mağaza tarafından rehin alınan ürünlerin satışında, ikinci el malların satışında ve ilgili kurumca onaylanmış gümrük vergisiz satış mağazalarında vergisiz olarak yapılan perakende satışlarda, vergi *mükellefinin küçük ölçekli olup olmadığına bakılmaksızın yukarıdaki basit hesaplama metodu kullanılarak % 4 oranında* vergi tahsil edilmektedir²⁹⁹.

Özel KDV Faturası; Genel vergi mükellefi, vergi otoritelerinden özel KDV faturası satın alabilmektedir. *Küçük ölçekli vergi mükellefleri ve KDV vergi mükellefi olmayanlar, söz konusu faturaları satın alamamakta ya da kullanamamaktadır.* Vergilendirilebilir ürünleri satan genel vergi mükellefleri, alıcılara özel KDV faturası vermek zorundadır. Ancak, vergilendirilebilir ürünlerin tüketicilere satışı ve *gümrük vergisiz ürünler* satış veya ihracat için ürünlerin satışı için özel KDV faturası düzenlemek zorunluluğu bulunmamaktadır. Ayrıca, *küçük ölçekli vergi mükelleflerine* vergilendirilebilir ürünlerin satışında özel KDV faturası düzenlenmesi *zorunlu değildir*³⁰⁰.

3.3.4.2.2. Bireysel Gelir Vergisi

Kişisel olarak elde edilen gelirler ücretler, maaşlar ve telif hakları çeşitli indirim ve muafiyetlerle teşvik edilmektedir.

4.000 Rmb'den daha az miktarlarda kişisel hizmet karşılığı yapılan ödemenin alımı ile elde edilen gelirden söz konusu hizmetin verilmesi amacıyla yapılan harcamalar için 800 Rmb düşülmesine müsaade edilmekte ve geriye kalan matrah üzerinden % 20 oranında vergi alınmaktadır. 4.000 Rmb veya daha fazla miktardaki ödemelerde ise, harcamalar için % 20 oranında vergi matrahından indirim yapılmasına izin verilmekte ve kalan miktar vergilendirilebilir vergi matrahı olarak tanımlanmaktadır. Vergilendirilebilir söz konusu matrah 20.000 Rmb'yi aşmadığı takdirde % 20 vergi oranı tatbik edilmektedir. Söz konusu vergi matrahının 20.000 Rmb'yi aşması ancak 50.000 Rmb'den az olması durumunda vergi oranı % 30 ve 50.000 Rmb'yi aştığı takdirde ise % 40 vergi oranı tatbik edilmektedir. Bir başka

²⁹⁹ Çin'deki Vergi İdaresi, ss.1-2

³⁰⁰ Çin'deki Vergi İdaresi, ss.2-3.

deyişle kişisel hizmetler karşılığı yapılan ödemelerden elde edilen kazançlar için kademeli olarak % 20, % 30 ve % 40 vergi oranları uygulanmaktadır³⁰¹.

Telif haklarından elde edilen kazançlar her ödeme yapıldığında vergilendirilmektedir. Telif hakkı için 4.000 Rmb'den daha az miktarda alınan ödemelerde, 800 Rmb'nin vergi matrahından düşülmesine müsaade edilmektedir. 4.000 Rmb veya daha yüksek miktardaki ödemelerden harcamalar için % 20 oranında matrah indirimine izin verilmekte ve geriye kalan matrah vergilendirilmektedir. Ödenecek vergi, ödenecek vergi üzerinden ek bir % 30 indirim ile birlikte % 20 oranında tatbik edilmekte olup, gerçek vergi oranı % 14 olmaktadır³⁰².

Emlak Kiralarından Elde Edilen Kazançlar da her ödemede vergilendirilmektedir. 4.000 Rmb'den az miktardaki emlak kirası için yapılan ödemelerden elde edilen gelirin vergilendirilmesinde *harcamalar için 800 Rmb vergi matrahından düşülebilmektedir*. 4.000 Rmb veya daha yüksek miktardaki ödemelerde ise, *harcamalar için vergi matrahından % 20 oranında indirim* yapılmasına müsaade edilmektedir. Kalan matrah üzerinden % 20 vergi tahsil edilmektedir³⁰³.

3.3.5. Nikaragua'da Mali Teşvikler

Nikaragua'da 80'li yıllarda 11.000 ile 15.000 arasında tahmin edilen MİKOBİ'ler, giderek derinleşen ekonomik kriz nedeniyle, özellikle 1988'den 1993'e kadar bir bir kapanarak azalmaya başlamışlardır. MİKOBİ'ler için 1994, en kötü yıl olmuştur. Bu yıldan sonra uygulanan programlar çok yönlü kalkınmanın ve istihdam yaratmanın motor güçleri olarak MİKOBİ'lerin ekonomik ve sosyal yaşamda yerlerini almalarına yardımcı olmuştur³⁰⁴.

³⁰¹ Çin'deki Vergi İdaresi, ss.10.

³⁰² Çin'deki Vergi İdaresi, ss.11.

³⁰³ Çin'deki Vergi İdaresi, ss. 11-12.

³⁰⁴ Nikaragua MKMB, **Österreichische Entwicklungszusammenarbeit, Nicaragua - Sektorprogramm: Mikro-, Klein- und Mittelbetriebe**, MKMB 2001 – 2003, Aktualisierung, s.10, http://www.entwicklung.at/uploads/media/Sektorprogramm_Nicaragua_Mkmb_01.pdf (10.11.2010).

Avusturya Hükümetinin 1996 yılında Nikaragua'ya 2001 – 2003 yıllarını kapsayan yardım programı çerçevesinde örnek sayılabilecek bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu program uygulamaya konulduğunda 35 milyonluk Orta Amerika Nüfusunun yedide birini meydana getiren Nikaragua'da nüfusun %48'i yoksulluk sınırının altında yaşamaktaydı³⁰⁵.

3.3.5.1. Mikro Girişim Teşvikleri

Sektör program 'Gewerbe' (İşyeri Ruhsatı) olarak uygulamaya kondu. 5 ana bölümde ele alınan Nikaragua Programının Amaçlarının başında Ekonomik ve Sosyal Kalkınmanın belkemiği ve orta direği olan Küçük köylüler ve Küçük İşletmecilerin üretken iktisadi faaliyetleri öncelikle teşvik edilmesi gelmektedir³⁰⁶.

3.3.5.2. Vergisel Teşvikler

Programın hayata geçirilebilmesi için vergi kanunlarında köklü reform gerekliydi. Yoğun muhalefete rağmen MİKOBİ'lere birçok vergi muafiyeti ithal girdi hammadde ve diğer mallarda vergiler kaldırıldı. Yerel yönetimlerin aldıkları birçok vergi kaldırıldı³⁰⁷.

3.3.6. Orta-Doğu ve Afrika'da Mali Teşvikler

Orta Doğu bölgesi ülkeleri petrol dışı sektörlerde düşük vergi uygularken, bunun dışında çok az bir yatırım teşviki vermektedirler. Bu durum Bahreyn, Kuveyt, Umman, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan için geçerlidir. Buna karşılık İsrail, yatırım teşviklerini çok önemli bir araç olarak yaygın bir şekilde kullanmaktadır.³⁰⁸

Afrika bölgesinde Fas, bölgesel farklılaştırılmış bir teşvik sistemine sahiptir. Bu sisteme göre Casablanca bölgesine çok az bir teşvik verilirken, ülkenin en az

³⁰⁵ Nikaragua, a.g.w.s., s.10.

³⁰⁶ Nikaragua, a.g.w.s., s.11.

³⁰⁷ Nikaragua MKMB, www.bmaa.gv.at/up-media/41_nicaragua_mkmb.pdf (10.08.2008).

³⁰⁸ Alper Karakurt, "Küresel Kriz Ortamında Yatırım Teşvikleri", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, sayı 65-2, ss.143-164.

gelişmiş bölgelerinde sermaye mali yatırımlarının %20'sine kadar hibe, %20 oranında yatırım indirimi, 5 ya da 10 yıllık vergi istisnası verilmektedir³⁰⁹.

Afrika ülkeleri ile yapılan uluslararası ticarete AB ülkeleri ve doğal olarak Almanya başta geliyor. Hem AB hem de Almanya açısından Afrika ülkelerindeki üretim ve ticaret hacminin genişlemesi dünyanın bu en yoksul coğrafyasında atıl durumdaki emek potansiyelini en uygun koşullarda mal ve hizmet üretimine sokmak için birçok önlem almaktadırlar³¹⁰.

Diğer kalkınma yardımlarının yanı sıra çalışmamızın kapsamına giren Mikro Girişimleri teşvik etmek, canlandırıp aktif duruma geçirmek için finans sektörü, Mİ'lere yönlendirilmektedir. Almanya 2004 yılında toplam olarak Afrika Bankalarına ve Finans Sektörüne 26,6 Milyon Euro tutarında mali destek sundu. 2005 yılı için de Afrika çapında bir Mikro finans fonunun kuruluşuna katkı sunuyor³¹¹.

3.3.7. İtalya'da Mali Teşvikler

İtalya'nın Mezzogiorno (Güney İtalya'da) bölgesinde kurulan yeni işletmeler ve yeni KOBİ'lere firma kazançları üzerinden alınan yerel vergilerden 10 yıl süresince %100 muafiyet, ayrıca yeniden yatırılan karları üzerinden alınana yerel vergilerden %100 muafiyet sağlanmaktadır³¹². Bu muafiyet İtalya'nın neresinde yerleşik olduğuna bakılmaksızın her firma için uygulanabilmektedir. Finansman kolaylıkları ile ilgili işlemler damga vergisi, kayıt vergisi ve bazı yan vergilerden muaf tutulmaktadır.

Mezzogiorno bölgesinde kurulan işletmeler dışında, turistik tesisler ve bunlara araç gereç temin eden teknik organizasyonlar 10 yıl süreyle gelir ve

³⁰⁹ Karakurt, a.g.m., s. 153.

³¹⁰ Halil Karataş, Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardımlar, Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No:2010/409, ss. 40-41, <http://www.sgb.gov.tr/Publications/Avrupa%20Birli%C4%9Fi%20Kat%C4%B1l%C4%B1m%20%C3%96ncesi%20Mali%20Yard%C4%B1mlar%C4%B1.pdf> (15.11.2010).

³¹¹ BPA, Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, **BPA Bericht**, Juni 2005

³¹² İlkay Taş, "Avrupa Birliği'nde Vergi Teşvik ve Uygulamaları ve Uyum Sorunu", (Seminer Çalışması), İzmir 2001, http://www.celotin.com/forum/avrupa_birligi/avrupa_birliginde_vergi_tesvik_uygulamaları_ve_uyum_sorunu-t782.0.html;msg1224#msg1224 (erişim 23.04.2008)

kurumlar vergisinden muaftır. Yeni teknoloji ile kurulan fabrikalar 10 yıl süreyle yerel gelir vergisinden istisna edilmiştir³¹³.

3.3.8. Lüksemburg’da Mali Teşvikler

Lüksemburg’da ilk 8 yıl içinde elde edilen karların %25’i gelir vergisinden ve yerel ticaret vergisinden muaf tutulmaktadır. Yeni yatırımlar açısından ekipmanlara yapılan yatırımın %14’ü ödenmesi gereken kurumlar vergisinden mahsup edilmektedir. Toplam vergi muafiyetleri sabit sermaye yatırımlarının %10 ile %30’u arasında değişiklik göstermektedir³¹⁴.

3.3.9. İrlanda’da Mali Teşvikler

İrlanda’da üretilen ürünlerin satışından elde edilen karlar 2010 yılına kadar %10 oranında indirimli kurumlar vergisine tabidir. İrlanda ayrıca imalat sanayine yönelik olarak yüzde 10’luk indirimli kurumlar vergisi uygulamaktadır. İrlanda’nın kuzeyinde, bölgeyi kalkındırmak amacıyla, devlet tarafından, değişik bir uygulama olarak, ödenen kurumlar vergisinin %80’i yatırımcıya iade edilmektedir³¹⁵. İrlanda’nın yabancı yatırımcıyı çekmek ve yerel girişimciyi teşvik etmeye yönelik başarılı programlar 1950’lerden buyana uygulanmaktadır.

3.4. TÜRKİYE’DE MALİ TEŞVİKLER

Sanayileşmiş ülkeler dâhil olmak üzere, tüm dünya ülkelerinde esnaf-sanatkâr ve KOBİ’ler çeşitli yollarla teşvik edilmektedir. Esnaf-sanatkârlar ile küçük işletmelerin ekonomi içindeki yerinin iyi değerlendirilmesi ve uygulanacak teşviklerle desteklenmesi bir zorunluluktur. Aksi halde ülkenin ekonomik ve toplumsal dokusunda çok önemli bir yer tutan esnaf ve sanatkârlar, son yıllarda hızla orta gelir grubundan alt gelir grubuna kayarak yoksullaşması önlenemeyecek ve toplumsal sorunların ortaya çıkmasına neden olacaktır. Böylesi geniş bir kitlenin bu kadar büyük bir hızlı yoksullaşmasının, ülkenin istikrarını olumsuz etkileyeceğinin

³¹³ Taş, a.g.s., s.14.

³¹⁴ Taş, a.g.s., s.14.

³¹⁵ Karakurt, a.g.m., ss.143-164.

ifade edildiği TESK Raporunda bu kesime yönelik destek ve teşvik araçlarının geliştirilmesi acil bir ihtiyaç olarak görülmektedir³¹⁶.

Özellikle Türkiye’de Küçük Girişimlere yönelik maddî ve teknik destek ve teşvik bir yana aksine bir de aşırı bürokrasi ve vergi yükü mevcut bulunmaktadır. Gerek AB uyum süreci, gerekse yerel kalkınmanın küresel ve doğal gereklerinden olan bürokrasinin azaltılması, giderek daralan yeni istihdam olanaksızlıklarına karşı da önlem anlamı taşıması bakımından vergisel ve teknik teşviklerin toplumsal, ekonomik gündemde işgal ettiği yer konunun giderek artan önemini tüm açıklığı ile göstermektedir.

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklı amaçlarla teşvik uygulamaları yapılmaktadır. Türkiye için de çeşitli teşvik önlemlerine başvurma nedenlerinden en önemlileri olarak aşağıdaki gerekçeler sayılmaktadır;

- Ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek,
- Sanayileşmek,
- Geri kalmış bölgelerin kalkındırılmasına katkı sağlamak, Bölgesel dengesizliği gidermek, azaltmak,
- İşsizliği azaltmak, yeni istihdam olanakları sağlamak,
- Küresel rekabet gücünü arttırmak için gerekli teknoloji transferlerini gerçekleştirmek,
- İhracatı artırmak,
- Yabancı sermaye çekmek.

Türkiye’de 1980 yılına kadar ithal ikamesine dayalı kalkınma politikalarına göre belirlenen teşvik tedbirleri, 1980 yılından sonra ihracata dayalı politikalar benimsendiğinden teşvik için daha çok kaynak ayrılmış ve ayrılan kaynaklar ağırlıklı olarak bu yönde kullanılmıştır. Bu dönemde ihracatta vergi iadesi, teşvik primi gibi direkt olarak ihracat performansına bağlı nakit destekler kullanılmıştır. 1990’lı yıllarda Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği Anlaşması çerçevesinde teşvik sisteminin Avrupa Birliği ile uyumlaştırılması zorunluluğu ve teşvik edilecek yatırımların uzun dönemde uluslararası pazarlarda rekabet edebilecek yapıda olmaları dikkate alınarak

³¹⁶ TESK Raporu, s.49.

nakit krediler önemli ölçüde kaldırılmış, bölgesel teşvikler ve vergisel teşvikler verilmeye başlanılmıştır³¹⁷.

Tarihi Cumhuriyetin kuruluşundan öncelere kadar uzanan yerel ve ulusal teşvik tedbirleri cumhuriyet tarihi boyunca çeşitli program ve başlıklar altında gündemde kalmaya devam etmiştir. Bunların arasında doğrudan mali teşviklerin yanında, küçük girişimciliği teşvik ve koruma amaçlı dar kapsamlı ve sınırlı uygulama alanlarına sahip çok sayıda tedbiri de saymak mümkündür. Bunların başında küçük çiftçi muafiyeti ve esnaf muafılığı uygulaması en yaygın olanıdır. Son yıllarda gerek Avrupa Birliği uygulamaları gerekse çeşitli başarılı ülke uygulamalarının da etkisi ile doğrudan mali teşviklerin yanında yapısal ve kurumsal reformların da gündeme getirilmiş olduğu görülmektedir.

Tablo 38: Planlı Kalkınma Dönemleri ve Teşvikler

1. Plan (1962-1967)	- Finansal teşvikler - Az gelişmiş bölgelere yönelik yatırım temelli önlem alternatifleri
2. Plan (1967-1972)	- Vergi indirimleri - Özel sektör yatırımlarına yönelik finansal teşvikler
3. Plan (1972-1977)	- Finansal teşvikler
4. Plan (1977-1982)	- Yatırımlar için faiz indirimleri, - Çeşitli finansal yardımlar
5. Plan (1985-1989)	- Kalkınmada Öncelikli illerdeki yatırımlar için finansal yardımlar
6. Plan (1990-1994)	- Kalkınmada öncelikli yörelere yönelik finansal kaynakların artırılması - Kalkınmada öncelikli illere yönelik teşvikler ve bu amaca yönelik özel bir fon oluşturulması, -Sanayi bölgeleri
7. Plan (1996-2000)	- Doğu ve Güneydoğu Anadolu için acil destek programı - GAP - Yasal düzenlemeler, - Konut projeleri - Kalkınmada öncelikli illerdeki KOBİ'lerin desteklenmesi
8. Plan (2001-2005)	- KOBİ destekleri - AB fonları, - İlk kapsamlı bölgesel planlar - Beşeri sermaye
9. Plan (2007-2013)*	- Bölgesel ve sektörel önceliklere dayalı devlet yardımları - KOBİ'lerin desteklenmesi - AB kırsal kalkınma fonları - Sosyal ve fiziki alt yapı yatırımları

Kaynak: OECD, Documentation for The Review of Regional Problems and Policies in Turkey, 1986, 9. Kalkınma Planı, Bölgesel Gelişimde Temel Araçlar ve Koordinasyon Özel İhtisas Komisyon Raporu, Ankara, 2006, ss. 5-6.

* DPT, 9. Kalkınma Planı (2007-2013), s. 98-100.

³¹⁷ Fatih Leblebici, **Devlet Yardımları Uygulamasının Maliyeti ve Ekonomik Göstergelerle Mukayesesi**, DPT Yayın No: 2663, Ankara, 2002, s. 6.

Yukarıdaki tabloda³¹⁸ kalkınma planlarında yer alan bölgesel gelişme politikaları, hedefler ve politika araçları gösterilmektedir.

Bu uygulamalar Esnaf Strateji Raporu ve Bakanlıklar tarafından yapılan çalışmalarda da yaygın ve aktüel kavram ile ifade edildiği gibi anti bürokratik önlemler şeklinde de karşımıza çıkmaktadır. Küçük girişimlerin mesleki örgütlenmeleri birincil amacını taşımakla birlikte Bir yandan kuruluş ve işletme aşamalarında adeta onların gelişme ve aktifleşmelerinin önünde engele dönüşen meslek odaları, federasyonları gibi yabancılaşmış bürokratik kurumsal yapılanmalara ve idari uygulamalara karşı tedbirler alınmaya çalışılmakta olduğu görülmektedir.

Bu örneklerde dile getirilen önlemlere paralel olarak 2007-2013 yıllarını kapsayan 9. planda³¹⁹;

- Vergi mevzuatının sadeleştirilmesi ve etkinleştirilmesi,
- Vergi istisna ve muafiyetlerinin tekrar düzenlenmesi,
- Öngörülebilirliğin sağlanabilmesi için istikrarlı vergi politikaları,
- İşlem vergilerinin, diğer vergi oranlarının, sosyal güvenlik primlerinin indirilmesi, yönünde yapılan planlara ve hedeflere uygun adımların ve yasal önlemlerin alınabilmesi halinde küçük girişimciliği teşvik edecek İşletme kazanç ve işlemleri ile istihdam üzerindeki vergi yükleri azaltılacak etkilerin sağlanması mümkün olabilecektir.

Maliye Bakanlığınca basit usule tabi esnafın ödediği vergi ve ücretler konusunda yapılan araştırmada, ortalama olarak yaklaşık 740 bin esnafın ayda ortalama sadece 27,99 TL vergi ödediği belirlenmiştir³²⁰. Aynı esnafın, esnaf odalarına ve muhasebe bürolarına ödediği ücretin ise devlete ödenen vergiden daha fazla olduğu saptanmış bulunmaktadır³²¹. Bu maliyet sadece bununla da sınırlı kalmamaktadır. Küçük girişimcinin bu evrak temini, düzeni, meslek odalarına ve

³¹⁸ Aysu, a.g.s.,s. 4.

³¹⁹ 9. Kalkınma Planı (2007-2013), s.64-65, 66.

³²⁰ 2009 GİB Faaliyet Raporu, (Nisan 2010), http://www.gib.gov.tr/fileadmin/faaliyetraporlari/2009/2009_faaliyet_raporu.pdf (16.02.2011), s. 163-164.

³²¹ Hüseyin Özay, "Küçük Esnafa Sıfır Vergi", **HaberTürk**, 11 Nisan 2008 Cuma, <http://ekonomi.haberturk.com/ekonomi/haber/66964-kucuk-esnafa-sifir-vergi> (08.12.2010).

bürolara geliş gidişleri için harcadığı zaman onun üzerindeki üretken olmayan ve verimliliğinin azalmasına neden olan, rekabet gücünü zayıflatan yükün daha artmasına yol açmaktadır.

Buna sınır illerinde her bir birimi için kendisinden daha yüksek maliyetlere neden olan verimsiz marjinal miktarlardaki vergi tahsilâtlarını eklemek de yanlış olmayacaktır. Çok kıt kaynaklar ve sınırlı kazanç olanaklarına sahip mikro girişimlerin, Küçük Esnaf ve Sanatkârın verimsiz vergi tahsil maliyetleri ve yük haline dönüşmüş oda aidatları ile biktırılmasına son verecek önlemlerin alınmasının kaçınılmazlığı bakanlık raporlarında da açıkça görülmektedir.

Tarımsal teşvikler kapsamında da yine Cumhuriyet tarihi boyunca çok sayıda teşvik programı uygulanmış bulunmaktadır. Hukuki alt yapısı 2006 yılında kurulmuş olan çağdaş bir teşvik konusu olarak danışmanlık teşvikleri gibi, kapsamı güncelleştirilip genişletilerek uygulamaları devam etmekte olan birçok program mevcuttur. Küresel gelişmelere uygun olması bakımından tarım sektöründe 60. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından uygulanmakta olan Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi, Kırsal Alanda Sosyal Destek Projelerinin yanında, tarım işletmelerinin gelişen küresel teknolojik yeniliklerden yararlanabilmelerini kolaylaştırıp, mümkün kılarak verimliliği arttıracak her çiftçi için 500 TL danışmanlık teşviki programı 01 Mart 2011 tarihi itibari ile daha geniş çiftçi kesimlerinin kullanabileceği şekilde yaygınlaştırılarak yürürlük süresi uzatılmıştır³²².

3.4.1. Türk Vergi Sisteminde Teşvikler

Türk vergi sistemindeki teşvikleri vergi uygulama usulüne dair ve doğrudan vergisel teşvikler olarak iki ana başlık altında ele almak mümkündür. Girişimci birincil olarak kendi varlık nedeni olan kar ve kazanç elde etme amacı için sorumluluğunu üstlendiği riziko ve maliyetlerin yanında doğrudan iktisadi faaliyetinin amaçları haricindeki bazı sorumlulukları ve maliyetleri de üstlenmek zorundadır. Bunlar çevre bilinci ve sorumluluğu şeklinde olabileceği gibi, birçok kayıt, izin ve istatistiksel bilgiler vermek gibi zamansal ve parasal bürokratik maliyetler biçiminde de ortaya çıkmaktadır.

³²² Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, a.g.t. s. 1.

Dolayısı ile girişimciliğin vergi sistemi içinde teşviki söz konusu edildiğinde özellikle küçük ve mikro girişimler açısından doğrudan parasal vergi ve sosyal güvenlik ödemeleri kadar ruhsat, izin işlemleri, muhasebe kayıt işlemleri maliyetleri de önemli bir yer tutmaktadır. Uygulamaya dönük, teknoloji ve bilgi toplumu evrimi sürecine uygun olarak kolaylaştırıcı ve basitleştirici önlemlerle birlikte bir yandan büyük bir tasarruf sağlanırken diğer yandan verimsiz faaliyetlere harcanan zaman hem muhasebe meslek mensupları hem de bizzat girişimcilerin kendileri tarafından doğrudan üretime sokulmuş olacaktır³²³.

Esnafın ve sanatkârın vergilendirilmesine ilk olarak 1859 yılında yürürlüğe giren bazı vergilerle başlanmıştır. 1859 – 1907 yılları arasında, “Tahriri Emlak ve Araziye Dair Kanun”’a eklenen bir hükümlerle, emlak tahriri yapılırken ticaret ve sanat erbabı hakkında takdir olunan temettüün %3’ü (daha sonra %5’ine çıkarılmıştır) oranında bir vergi alınması öngörülmüştür. Bu vergi, sanat ve ticaret erbabına özel bir vergi olmaması nedeniyle 1907 yılında kaldırılmış ve aynı yıl yürürlüğe giren “Temettü Nizamnamesi” ile esnaf ve sanatkârlara özel olarak hazırlanan ve bu kesime götürü bir vergi sistemi getiren mevzuat düzenlenmiştir. 1907 yılından bu yana, esnaf ve sanatkârların vergilendirilmesindeki yöntemler konusunda kalıcı bir sistem bulunamamıştır³²⁴.

Götürü usul ve gerçek usulde vergilendirme ile hayat standardı uygulamaları defalarca denenmiş ve her biri, sistemin sağlıklı işlememesi nedeniyle yerini bir diğerine devretmiştir. Bir kısır döngü görüntüsündeki bu sorun 1990’lı yılların sonuna kadar süregelmiştir. 1999 yılında yürürlüğe giren basit usulde vergilendirme yöntemi ise, gerçek usulde vergilendirme sisteminin, esnaf ve sanatkârların defter tutma yükümlülüğünü ortadan kaldıran bir versiyonu olarak uygulanmaktadır³²⁵.

Vergisel teşvikler ekonomik ve toplumsal kalkınma ile çok sıkı bağları olan vergi sistemlerinin hayat geçirilmesinde ve hemen hemen her teşvik uygulamasında

³²³ Seha Selek, “Son Teknolojik Gelişmeler Işığında Türk Muhasebe ve Kayıt Sisteminin Değerlemesi”, www.econturk.org, <http://www.sehaselek.netfirms.com/muhkaysist.htm>, (29.03.2011), s. 2.

³²⁴ TESK Raporu, s. 69.

³²⁵ TESK Raporu, s. 69.

en temel araç olarak kullanılmaktadır³²⁶. TC Maliye Bakanlığınca uygulanan vergi teşviklerini konularına göre aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür³²⁷:

- Yatırım İndirimi İstisnası
- AR-GE İndirimi
- Eğitim ve Öğretim İşletmelerinde Kazanç İstisnası
- Araçlar, Petrol Aramaları ve Teşvik Belgeli Yatırımlarda Katma Değer Vergisi İstisnası
- Endüstri Bölgelerinde Uygulanan Vergisel Teşvikler
- Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde Uygulanan Vergisel Teşvikler
- Serbest Bölgelerde Uygulanan Vergisel Teşvikler
- Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere Uygulanan Vergisel Teşvikler
- Organize Sanayi Bölgelerinde Uygulanan Vergisel Teşvikler
- Kredi Teminine İlişkin İşlemlerde Vergi, Resim ve Harç İstisnası
- Yatırımların ve İstihdamın Artırılmasına Yönelik Vergisel Teşvikler
- Kültür Yatırımları ve Girişimlerine Yönelik Vergisel Teşvikler.

1990'lı yıllarda Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği Anlaşması çerçevesinde teşvik sisteminin Avrupa Birliği ile uyumlaştırılması zorunluluğu ve teşvik edilecek yatırımların uzun dönemde uluslararası pazarlarda rekabet edebilecek yapıda olmaları dikkate alınarak nakit krediler önemli ölçüde kaldırılmış ve bölgesel teşvikler ve vergisel teşvikler vermeye başlanılmıştır³²⁸.

Yürürlükteki vergi mevzuatında teşvik mahiyetindeki önlemler istisna ve muafiyetler başlıkları altında konularına göre vergi kanunlarında yer almaktadır. Kanunlarda çok çeşitli muafiyetler yer almasına rağmen özellikle mikro girişimleri, küçük esnafı ve sanatkârı ilgilendiren alanlardaki yine aynı kanunlarda konulan sınırlandırmalarla teşviklerin uygulama alanı ya daraltılmakta ya da tamamen ortadan kaldırılmaktadır.

³²⁶ Tosuner ve Arıkan, a.g.e., s. 1.

³²⁷ TESK Raporu, ss.49-50.

³²⁸ Leblebici, a.g.e., s. 6.

Esnaf ve sanatkâr işletmelerinin bu teşvik olanaklarından yararlanabildiklerini söylemenin zor olduğu yine 2008 - 2009 tarihli TESK raporunda örnekleriyle dile getirilmektedir.

Bölgesel teşviklerde 10 ve daha fazla kişi çalıştırılmasına yönelik istihdam kriteri getirilmektedir. Esnaf ve sanatkâr işletmeleri genellikle 9 ve daha altı sayıda kişi istihdam ettiği için bu teşvikten yararlanamamaktadır. Teşvik verilen sektörler genellikle esnaf ve sanatkârlık meslekleri dışındaki meslek alanlarını kapsamaktadır. Esnaf ve sanatkârların yararlanabildiği teşviklerde başvuru süreci bürokrasisi çoğu kez caydırıcı olacak kadar ağır olduğu aynı raporda belirtilmektedir³²⁹.

Vergi teşviklerine çok sık başvurulmasının ve yaygın bir şekilde kullanılmasının vergi matrahını aşındırdığı da sıkça öne sürülmektedir. Vergi teşvikleri olmadan da bazı yatırımların gerçekleştirilebilirliği bilinmektedir. Çok iyi uygulanıp denetlenmediği hallerde vergi teşviklerinin kötüye kullanımına sıkça rastlanmaktadır. Ekonomik olarak verimli olmayan bazı faaliyetlerin vergi teşvikleri ile diğerlerinden daha çok desteklenmesi ekonomideki kaynak tahsisini bozmakta, yolsuzluklara ve rant kollama faaliyetlerine ortam hazırlamaktadır.

Esnaf ve sanatkârların vergilendirilmesi söz konusu olduğunda sadece doğrudan vergilerin anlaşılmasında gerekmektedir. Küresel gelişmelere ve rekabet koşullarına paralel olarak birçok meslek kolunda yok olma tehdidi altındaki esnaf ve sanatkârların korunması ve desteklenmesi amacıyla doğrudan vergisel yönden hiçbir teşvikin olmaması, tersine esnaf ve sanatkârların, yüksek oranlı dolaylı vergiler nedeniyle kapasitelerinin üzerinde bir vergi yüküne maruz bırakılmaları sorunların temelinde yatmaktadır.

85 yıllık cumhuriyet tarihinde ilki 17.05.1924 tarihinde olmak üzere 13 Şubat 2011 tarihli 6111 sayılı kanunla 31'inci kez başvuru alan vergi afları da vergisel teşvikler kapsamında değerlendirilebilir. Adil bir vergi sistemi hedeflerinden sapma şeklinde yıllarca birikerek meydana gelen yasal tıkanmışlıkların ve biriken vergisel sorunların çözümü mahiyetinde, fiskal olduğu kadar parafiskal alanları da kapsayan zaman zaman çok geniş kapsamlı "af" uygulamalarının özellikle KOBİ'ler için

³²⁹ TESK Raporu, ss. 50.

yadsınamayacak kolaylıklar sağlamakta olduğu meslek örgütleri tarafından da öne sürülmektedir³³⁰. 1924'den bu yana nerede ise her üç yılda bir yapılan yeni yasal düzenlemelerle 13.02.2011 tarihinde TBMM'de kabul edilen "Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Ve Diğer Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkındaki 6111 Sayılı Kanun" ile devam etmektedir.

Asıl vergi miktarını taksitlendirerek ödeme imkanı tanınan girişimciler için biriken faizlerin, gecikme zamları ve ek cezaların kanun kapsamında indirme tabi tutulması veya kısmen silinmesi MİKOBİ'ler üzerindeki mali yükü nispeten hafifletici bir etki yaratırken diğer yandan matrah artırımını yolu ile girişimciye tanınan denetim muafiyetleri de MİKOBİ'ler üzerindeki bürokratik yükü hafifletmektedir.

3.4.1.1. İstisna Muafiyet ve İndirimler

Türkiye'de, 1954-1960 döneminde, vergiye tabi olmayan esnaf, 1960'dan sonra vergi kanunlarında yapılan değişikliklerle Gelir Vergisi Kanunu kapsamına alınmışlardır. Anayasa gereğince sosyal ve ekonomik bakımdan zayıf olan küçük girişimcilerin korunması amacının da bir gereği olarak uygulanmakta olan muafiyet türündeki vergisel teşvik ticari kazancın tespitinde geçerli olan "Esnaf Muafılığı"dır³³¹.

3.4.1.1.1. Esnaf Muafılığı

Daha çok koruma amaçlı bir vergilendirme tedbiridir. Ticaret Kanunu'nda "İktisadi faaliyeti nakdi sermayesinden çok bedeni gücü ile çalışmasına dayanan ve kazancı ancak geçimini sağlamaya yetecek derecede az olan sanat ve ticaret erbabı" şeklindeki tanıma uyan ve G.V. K.'nin 9. maddesine göre genel ve özel şartlara haiz olan esnaf bu muafiyetten faydalanabilmektedir³³².

³³⁰ Nurettin Özgenç, "Torba Yasa'nın Hayata Geçmesini Sağlayan Herkese Teşekkür Ederiz". **KOBİDER Reel Sektörün Sesi**, <http://www.kobider.org.tr/haberdetay.asp?haberid=148> (01.03.2011).

³³¹ Tosuner ve Arıkan, a.g.e., s. 67.

³³² Tosuner ve Arıkan, a.g.e., s. 67-68.

Esnaf muaflığı ile ilgili düzenleme, Gelir Vergisi Kanununun 9. maddesinde yapılmıştır. Söz konusu muafiyet maddesi, geliri ölçü olarak esnaf ve sanatkârların tamamını kapsamına alan bir düzenleme değildir. Bazı meslek kollarında faaliyet gösteren esnaf ve sanatkârlar esnaf muaflığı kapsamında yer almaktadırlar. Ancak, söz konusu düzenlemeden fiilen istifade eden meslek kolları oldukça sınırlıdır. Bunlar, evlerde dokuma ve tekstil ürünleri ile mantı, erişte, tarhana gibi gıda ürünlerini üretenler ve milli piyango bileti satanlar ile gerçek ve tüzel kişilere bir iş akdi ile bağlı olmaksızın kapı kapı dolaşmak suretiyle nihai tüketicilere satış yapanlardır. TESK tarafından düzenlenen anket ve raporların sonuçlarına göre kanunda yazılı olmasına rağmen, bunların dışındaki meslek kolları için esnaf muaflığı maddesinin fiilen uygulanabilirliğin kalmadığı öne sürülmektedir³³³.

Esnaf ve sanatkârların ne kadarının gelir vergisinden muaf olarak faaliyette bulunduğu bilinmemektedir. Bu konuda bir istatistik veri bulunmamasının nedeni, “vergiden muaf esnaf belgesi” uygulamasının 4444 sayılı Kanunla kaldırılmış olmasıdır. Daha önce belediyeler tarafından verilen esnaf muaflığı belgesi, belediyelerin talep ettiği astronomik ücretler nedeniyle 14.8.1999 tarihinden itibaren uygulamadan kaldırılmıştır. Vergiden muaf esnaf ve sanatkârlar için böyle bir belgenin düzenlenmemesi, vergiden muaf esnafın tespitini zorlaştırmaktadır³³⁴.

Küresel boyutlardaki başka meslek örgütleri tarafından da önerildiği, diğer tür ve ülke uygulama örneklerinin yanında Singapur’da, ilk üç yıllık dönemde elde edilen gelirin 100.000 dolara kadar olan kısmının vergiden istisna tutulması gibi TESK tarafından da;

- köy ve beldelerdeki esnaf ve sanatkârların
- Teknolojideki gelişmeler nedeniyle yok olmaya yüz tutmuş meslekleri icra eden esnaf ve sanatkârların
- ilk defa işe başlayan esnaf ve sanatkârların, 5 yıl gibi belli bir süreyle esnaf muafiyeti kapsamına alınarak genişletilmesi önerilmektedir³³⁵.

³³³ TESK Raporu, ss. 69-70.

³³⁴ TESK Raporu, s. 70.

³³⁵ TESK Raporu, s. 70.

3.4.1.1.1.1. Dar Mükellef İhracatçı Muafiyeti

Döviz gelirlerini artırmaya yönelik olup, dar mükellefler için geçerli bir uygulamadır. Dar mükellefiyete tabi olanların ihracattan elde ettikleri ticari kazançlar belli şartları taşıması halinde vergi dışı tutulmaktadır³³⁶.

3.4.1.1.1.2. Dar Mükellef Sergi ve Panayır Kazançları İstisnası

Türkiye’de başka bir işyeri veya daimi temsilci bulundurmaksızın dar mükellefiyete tabi olanların hükümetin izniyle açılan sergi ve panayırarda yaptıkları ticari faaliyetlerden elde ettikleri kazançları G.V. Kanununun 30/1’nci maddesine göre gelir vergisinden istisna edilmiştir³³⁷.

G.V. Kanun 30/2. maddesine göre ise dar mükelleflerin sergi ve panayırarda elde ettikleri serbest meslek kazançları da gelir vergisinden istisna edilmiştir³³⁸.

3.4.1.1.1.3. PTT Acenteleri Kazançları İstisnası

PTT acenteliği yapılmak suretiyle yürütülen faaliyetlerden elde edilen kazançlar gelir vergisinden istisna edilmiştir³³⁹.

3.4.1.1.1.4. Eğitim ve Öğretim İşletmelerinde Kazanç İstisnası

Okul öncesi eğitim, ilköğretim, özel eğitim ve orta öğretim özel okullarının işletilmesinden elde edilen kazançlar, ilgili bakanlığın görüşü alınmak koşulu ile beş vergilendirme dönemi boyunca gelir vergisinden istisna edilmiştir³⁴⁰.

625 sayılı Kanun hükümlerine tabi özel okullar tarafından ilgili dönem kapasitelerinin %10’unu geçmemek üzere verilen bedelsiz eğitim ve öğretim hizmetleri katma değer vergisinden istisnadır³⁴¹.

³³⁶ Tosuner ve Arıkan, a.g.e., s. 72.

³³⁷ Tosuner ve Arıkan, a.g.e., s. 73.

³³⁸ Tosuner ve Arıkan, a.g.e., s. 134.

³³⁹ G. V. K. Mük. Madde 18.

³⁴⁰ Tosuner ve Arıkan, a.g.e., s. 74.

³⁴¹ GİB, 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Yer Alan Vergisel Teşvikler, <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=582> (21.02.2011).

3.4.1.1.1.5. Telif Kazançları İstisnası

GVK'nun 18. maddesine göre serbest meslek kazancı niteliğinde olan mütercim, heykeltıraş, bilgisayar programcısı, makale, bilimsel araştırma gibi fikir ve sanat eserleri veya telif kazançları belirli şartlar dahilinde gelir vergisinden istisna tutulmuştur³⁴².

Gelir Vergisi Kanunu'na göre telif kazançları nedeniyle yapılacak ödemelerden % 17 oranında stopaj gelir vergisinin kesileceği hüküm altına almıştır. Telif kazancını elde eden kişi sürekli olarak bu işten gelir elde ediyorsa KDV'ye tabi olacak, sürekli olmadan, arızı bir şekilde kazanç elde ediyorsa KDV'ye tabi olmayacaktır³⁴³.

Gelir Vergisi Kanunu'nda İlim, fen ve güzel sanatların gelişmesini teşvik amacıyla serbest meslek erbabına verilen ödüllerin tamamı gelir vergisinden istisnadır³⁴⁴.

3.4.1.1.1.6. Ebe, Sünnetçi, Sağlık Memuru, Arzuhalci, Rehber Muaflığı

G.V.K.'nun serbest meslek erbabı olarak nitelendirdiği ebe, sağlık memuru arzuhalci, sünnetçi, hemşire, iğneci ve mevlithan gibi kişilerden V.U.K'nun 155. Maddesinde belirtilen şartlardan en fazla birini taşıyanlar ile köylerde veya son nüfus sayımına göre belediye içi nüfusu 5.000'i aşmayan yerlerde faaliyette bulunanlar gelir vergisinden muaf tutulmuşlardır³⁴⁵.

3.4.1.1.2. Ticari Kazancın Basit Usulde Tespiti

Vergi Kanunlarına göre küçük esnaf işletmesinin büyüklüğüne bağlı olarak ya gerçek ya da basit usule göre vergilendirilmektedir. Bir kısım ticaret erbabı kazançlarının bilanço veya işletme hesabı esaslarına göre tespit edilmesinin zor

³⁴² Tosuner ve Arıkan, a.g.e., s. 131.

³⁴³ Mahmut Suçiçek, "Telif Kazançları İstisnası", **Muhasebe Net**, 20 Nisan 2009, www.vergisigorta.com (17.02.2011).

³⁴⁴ Tosuner ve Arıkan, a.g.e., s. 134.

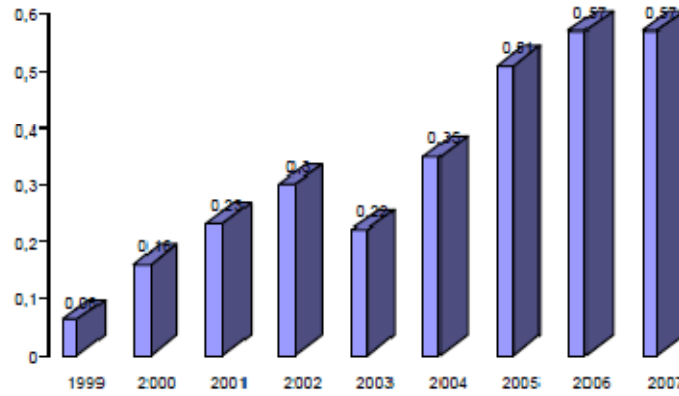
³⁴⁵ Tosuner ve Arıkan, a.g.e., s. 133.

olması ve işlerinin nitelik ve hacmi ilgili defterlerin tutulmasını gerektirmemesi sebebiyle basit usule tabi tutulmaktadır³⁴⁶.

Kendi işinde bil fiil çalışan, işyeri kira ve emsal kira hadlerini aşmayan ve gerçek usulde hesaplanan başka bir kazancı olmamakla birlikte diğer özel şartları da taşıyan küçük esnaf bu uygulamadan yararlanabilmektedir.

1. Ticaret ve imalatda yıllık satışları veya ciroları tutarı 96.000 TL'yi,
2. Hizmetlerde 32.000 TL'yi,
3. Karma işlerde 64.000 TL'yi aşmayan mükellefler basit usulden yararlanabilmenin özel şartlarını da yerine getirmiş sayılmaktadırlar³⁴⁷.

Grafik 4: Basit Usulde Ödenen Gelir V. Toplam Gelir V. İçindeki Payı

Kaynak: Maliye Bakanlığı, Muhasebat Genel Müdürlüğü, www.muhasibat.gov.tr.

Meslek odaları tarafından defter tutma yükümlülüğünün bulunmadığı basit usulde ticari kazancın tespiti uygulaması, yaklaşık 740 bin esnaf ve sanatkârın vergilendirme ile ilgili ödevlerini yerine getirmek için üstlenmek zorunda oldukları işlem maliyetini asgari düzeye indiren son derece önemli bir düzenleme olarak değerlendirilmektedir. Muhasebe işlemlerinin cüzi bir ücret karşılığında meslek odalarınca yapıldığı bu basitleştirilmiş sistemde yine esnaf gerçek kazancı üzerinden vergiye tabi tutulmaktadır³⁴⁸.

³⁴⁶ Tosuner ve Arıkan, a.g.e., s. 60-61.

³⁴⁷ Tosuner ve Arıkan, a.g.e., s. 62.

³⁴⁸ TESK Raporu, s. 70-71.

Bu uygulamanın pozitif bir neticesi olarak son yıllarda basit usule tabi esnaf ve sanatkâr sayısında sürekli bir azalma olmasına rağmen ödenen gelir vergisinde düzenli bir artış olduğu yukarıdaki grafikte görülmektedir. Basit usul uygulamasının yasalaşarak yürürlüğe girdiği 1999 yılında ödenen vergi tutarı, toplam gelir vergisinin on binde 6'sı kadardır. Bu oran yıllar itibariyle artmış ve 2007 yılında binde 5,7'ye ulaşmıştır. Aralık 2009 itibariyle basit usulde gelir vergisine tabi esnaf ve sanatkâr sayısı 740 bin civarındadır. Bunların 2007 yılında kişi başına ödediği aylık vergi 27,99 TL'dir. Aynı dönemde gerçek usuldeki yaklaşık 1,683.308 mükellefin ödediği aylık gelir vergisi ise 113,75 TL'dir³⁴⁹.

3.4.1.1.3. Ticari Kazancın İşletme Hesabı Esasına Göre Tespiti

Vergi Usul Kanunu'nun 176. maddesinde bilanço esasına göre defter tutmak zorunda olan tüccarlarla, vergiye tabi kazancını daha basit yöntemlerle belirleme olanağından ve bazı kolaylıklardan faydalanabilecek işletme ölçütleri belirlenmiştir.

Vergi Usul Kanunu'nun 177. maddesinin b) bendine göre işe yeni başlayan girişimciler ciroları belirleninceye kadar isterlerse bu kolaylıktan faydalanarak işletme hesabı esasına göre defter tutabilirler. Bu madde hükmüne göre; 1. Ticaret veya imalat sektöründe olup yıllık satın alımlarının tutarı 129.000 lirayı veya satışlarının tutarı 180.000 lirayı aşanlar; 2. Bir numaralı bent dışında kalanlardan yıllık toplam iş hâsılatı 70.000 lirayı aşanlar; 3. İlk iki bentte yazılı işlerin birlikte yapılması halinde, yıllık iş hâsılatının beş katı ile toplam satışları 129.000 lirayı aşanlar birinci sınıf tüccar sayılırlar³⁵⁰.

Ayrıca Kurumlar Vergisi Kanunu'na tabi her türlü tüzel kişilik birinci sınıf tüccar sayılmaktadır³⁵¹. Türk Ticaret Kanunu'na göre kurulan adi ortaklıklar dışındaki Kurumlar Vergisine tabi tüzel kişilikler Maliye Bakanlığı'nın izniyle işletme hesabına göre defter tutabilirler.

³⁴⁹ TESK Raporu, s. 71.

³⁵⁰ Tosuner ve Arıkan, a.g.e., s. 45.

³⁵¹ Fatih Saraçoğlu, "Birinci ve İkinci Sınıf Tüccarlar, Sınıf Değişirme ve Analizi", **UKDER Mali Kılavuz Dergisi**, Tarih; 16.12.2009, Sayı; 49, <http://www.malikelavuz.com/index.php?lang=tur&page=1>, http://www.malikelavuz.com/index.php?lang=tur&page=30&pluginAnonym_v2_catID_2=0&pluginAnonym_v2_itemID_2=177&pluginAnonym_v2_itemPage_2=6 (17.02.2011).

Vergi Usul Kanunu'na göre yukarıdaki hadleri aşmayan vergi mükellefleri bilanço esasına göre daha basit bir usul olan işletme hesabı esasına göre defter tutup vergiye tabi kazançlarını tespit edebilirler. Bu usule göre dönem sonu emtia mevcudu ticari gelirlere eklenir, G.V. K.'nün 40. maddesine göre indirilebilecek giderler, dönem başı emtia mevcudu ve hesaplanan amortisman miktarları indirilerek dönem kazancı belirlenir³⁵².

Yeni Türk Ticaret Kanunu ve Türk Muhasebe Standartları'na göre çerçevesi çizilen, V. U. K. ile de tüm ayrıntıları belirlenen parasal sınırların girişimciliği ne derece teşvik ettiğinin, küresel rekabet güçlerinin nasıl etkilendiğinin kapsamlı olarak analizinin yapılması gerekmektedir.

Avrupa Birliği'ne uyum sürecinin tüm hızıyla yaşanmakta olduğu bir ülkede çok yakın zamanlarda peş peşe yürürlüğe giren kanunlarda bu birlik tecrübeleri ve en yeni yasal düzenlemelerin doğru analizleri ve incelemeleri yapılmadan ve geriden takip eder bir tarzda uygulamaya sokulması konunun önemini ve aciliyetini göstermektedir.

Yeni Türk Ticaret Kanunu ve Türk Muhasebe Standartları'nda girişimciliğin önündeki bürokratik ve idari engelleri kaldırmak ve teşvik etmek yerine daha çok denetim altına almak mantığının hakim olduğu görülmektedir. Bu sıkı denetim yaklaşımı ve çok dar çizilmiş sınırlarla girişimciliği teşvik etmenin mümkün olamayacağını bilince çıkarmak ve bu durumun ağır maliyetlerini toplumun tüm kesimlerine ödetmemenin çarelerini bulmak başta ilgili kurumların ve sorumluların ertelenemez görevleri arasında birinci sırada yer almalıdır.

Bu boyutları ile Avrupa Birliği tarafından güncelleştirilmiş Lizbon hedeflerinin ve Avrupa Küçük İşletmeler Sözleşmesi sürecinin bir ürünü olarak 10 Mart 2010 tarihli Avrupa Parlamentosu kararı ile Türkiye'de yasalaşarak yürürlüğe giren veya girecek olan yasal düzenlemelerin kıyaslanması çelişkili durumu göstermektedir.

Avrupa Parlamentosu'nun ilgili kararına göre;

³⁵² Tosuner ve Arkan, a.g.e., s. 50-51.

1. Bilanço değeri 500.000 €'dan (1.000.000 TL),
2. Yıllık satışları 1.000.000 €'dan (2.000.000 TL),
3. 10'dan fazla çalışanı olan işletmeler vergiye tabi kazançlarını ve kamuya açıklayacakları finansal tablo ve raporlarını bilanço esasına göre belirleyeceklerdir.

Türkiye'de uygulanmakta olan gerçek usulde defter tutma limitleri ile Avrupa Parlamentosu limitlerine bakıldığında 32 milyon işletmenin faal olduğu 500 milyonluk topluluk sınırları içindeki girişimlerle Türkiye'de küresel rekabet şartlarına uyum sağlamaya ve ayakta kalmaya çalışan girişimlerin hangi dezavantajlı koşullarda rekabet etmek zorunda buldukları rahatlıkla görülmektedir.

İster tüzel kişilik ister şahıs işletmesi olsun 2.000.000 TL yıllık satışı olan Avrupalı vergi mükellefi basit işletme esasına göre kazancını mümkün olan en düşük muhasebe ve kayıt maliyeti ile karmaşık bilanço kavramları ve tablolar karmaşasının neden olduğu zaman maliyetinden uzak belirleyebilecektir. Ayrıca finansal tablo yayınlama ykmllğinden muaf tutulacaktır. Veya şu anda Almanya'da yürürlükteki Vergi Usul Kanunu'na göre (1.000.000 TL) 500.000 € yıllık satış sınırını aşmayan mükellef bilanço yapmaktan muaf tutulmaktadır.

Buna karşın satışları tutarı 90.000 €'nun (180.000 TL) zerinde olan Türkiye'de yerleşik bir vergi mükellefi bilanço yapmaya ve bir dizi yeni bürokratik maliyeti üstlenmeye mecbur bırakılmaktadır.

Bu sınırlar Avrupa Birliği ve diğer küresel pozitif uygulama örnekleri de dikkatle incelenerek öncelikle ekonominin, istihdamın, istikrarın, sosyal barışın garantisi ve lokomotifi olan MİKOBİ'lere kırmızı halı serilmeli, önlerindeki tüm bürokratik engeller kaldırılmalıdır ki 2023 hedefleri olasılık olmaktan çıkıp gerçeğe dnşebilsin.

3.4.1.1.4. Mikro Girişimler – Kk Esnaf ve Artan Vergi Yükü

Basit usulde vergilerin beyan edildiği ilk dönem olan 2000 yılından bu yana, gelir üzerinden alınan vergilerdeki en yüksek artış oranı basit usuldedir.

Tablo39: Gelir Üzerinden Alınan Vergilerdeki Artış Oranı (%)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	TOPLAM
Gerçek Us. GV.	28,17	40,36	77,65	26,75	1,21	5,73	30,13	1,56	152,80
Gel. V. Stopajı	42,39	91,51	15,07	23,22	3,96	15,15	43,01	20,23	254,54
Kurum. Vergisi	52,09	55,96	51,69	55,06	0,80	13,21	13,09	23,24	265,14
Basit Us. GV.	235,00	155,71	54,76	-6,90	61,62	70,38	57,77	18,38	646,70

Kaynak: TESK Raporu, s.73

Tabloda görüldüğü gibi 8 yıllık dönemde gerçek usulde beyan edilen vergiler yaklaşık yüzde 153 oranında artarken, basit usulde beyan edilen vergilerdeki artış oranı yüzde 647 olmuştur. Aynı dönemde kurumlar vergisindeki artış oranı ise yüzde 265 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 40: GSYH, Genel Bütçe Vergi Gelirleri ve Vergi Yüğü

	GSYH	VERGİ GELİRLERİ	VERGİ YÜKÜ
YILLAR	(1998 BAZLI)	(*)	(%)
2002	350.476.089	65.188.479	18,6
2004	559.033.026	111.335.368	19,9
2006	758.390.785	151.271.701	19,9
2008	950.534.251	189.980.827	20,0
2010	1.119.000.000	235.686.590	21,4

(*) Vergi gelirleri rakamları mahalli idare ve fon payları ile red ve iadeler dahil tutarlardır.

NOT: 2008-2010 Yılları vergi gelirleri içerisindeki gelir vergisi tevkifat rakamına asgari geçim indirimi tutarı dahildir.

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı,

http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_3.xls.htm (17.02.2011).

Yukarıdaki tablodan 2002 ve 2010 yılları arasında geçen 9 yılda genel vergi yükünün yüzde 18,6'dan yüzde 21,4'e yükseldiği anlaşılmaktadır. Özellikle küçük girişimci üzerinde daha şiddetli hissedilen vergi yükü yukarıdaki tabloda aktüel rakamlarla başka bir açıdan daha görülebilmektedir.

Meslek örgütlerinin yıllık raporlarından ve verilen istatistiklerden de anlaşılacağı gibi reform adı altında yapılan düzenlemeler mevcut olan vergi yükünü

hafifletmek bir yana küçük esnaf ve küçük girişimci üzerindeki toplam vergi yükünün artmasına neden olmaktadır³⁵³.

3.4.1.1.5. Dolaylı Vergilerin Yüksekliği

Türkiye’de esnaf ve sanatkârların ödemekle yükümlü olduğu vergi ve harçlarla bunların oranlarının yüksekliği, esnaf ve sanatkârların vergi uygulamalarından kaynaklanan en büyük sorunlarının başında gelmektedir.

Tablo 39: Ülkelere Göre Vergi ve Harç Sayıları ve Bürokrasi Maliyeti

	Ödenen Vergi Sayısı		Bürokrasi Süresi (Saat)	
	2005	2006	2005	2006
OECD Ortalaması	19	19	207	213
Japonya	15	15	315	315
İngiltere	7	7	105	105
ABD	10	10	325	325
Yeni AB Üyeleri Ortalaması	33	29	342	343
Çek Cumhuriyeti	14	14	930	930
Macaristan	24	24	304	304
Litvanya	13	13	162	162
Letonya	41	8	320	320
Türkî Cumhuriyetler Ortalaması	72	71	672	693
Kazakistan	34	34	156	156
TÜRKİYE	28	28		

Kaynak: United Nations, Economic and Social Council, “International Conference ‘Reducing Barriers to Entrepreneurship and Encouraging Enterprise Development: Policy Options’” TESK Raporu, s.75

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi bu kadar çok sayıdaki vergi ve harcın beyan ve ödeme zamanlarını takip etmek bile esnaf ve sanatkârlar için önemli bir zaman maliyetine neden olmaktadır. Ödenen vergi sayısı ve vergi ödemek için harcanan zaman sorunu, son yıllarda dünyadaki tüm ülkelerde üzerinde önemle durulan bir konudur. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyinin bir çalışmasında, gelişmiş ülkelerde ödenen vergi sayısının ve bu vergileri ödemek için harcanan zamanın, gelişmekte olan ülkelere göre çok daha düşük olduğu tespit edilmiştir³⁵⁴.

³⁵³ TESK Raporu, s.73.

³⁵⁴ TESK, a.g.r., s. 75.

Tabloda görüldüğü gibi Türkiye’de esnaf ve sanatkârlar, meslek kollarına göre OECD ortalamasının çok üstünde 28 farklı vergi ve harç ödemektedirler. ABD ve İngiltere gibi çok ileri ekonomilerde küçük girişimci gerek vergi karmaşası gerekse bu işler için harcadıkları zaman bakımından çok daha büyük avantajlara ve dolayısı ile rekabet gücüne sahip bulunmaktadır³⁵⁵.

3.4.1.1.6. Menkul Sermaye İratlarında İstisnalar

GVK’unda belirli şartları haiz faiz gelirlerinin istisna tutarları sayılmıştır. Yabancı portföy yatırımcılarının faiz gelirlerinden yüzde 10’luk stopaj uygulanmaması ve bireysel emekliliği teşvike yönelik önlemler bu kapsamda sayılabilirler³⁵⁶.

3.4.1.1.7. Arızı Kazançlarda İstisna Edilen Miktarlar

GVK’unda sayılan ara sıra yapılan ve arızı olarak yapılan muamelelerden elde edilen kazançların 2011 takvim yılı içinde elde edilen 19.000 TL tutarındaki kısmı vergiden istisna edilmiştir³⁵⁷.

3.4.1.1.8. Gelirden Yapılacak İndirimler

Başlığı altında GVK’nuna göre sosyal sigorta ödemelerinin yanında doğrudan iktisadi amaçlara yönelik olmamakla birlikte sportif, kültürel ve sanatsal faaliyetleri teşvik etmek maksadı ile yapılacak harcamalar, bağış ve yardımlar %100 oranında beyan edilecek gelir vergisi matrahından indirilebilir. Özürlülere tanınan indirimler bu indirimlerden sayılabilir. Sponsorluk harcamalarının amatör dallarda tamamı, profesyonel dallarda %50’si indirilebilmektedir.

3.4.1.1.9. AR-GE İndirimi

01.04.2008 tarihinden itibaren Ar-Ge kapsamına giren harcamaların %100’ü, beyanname ile bildirilen kurum kazancından indirilebilecektir³⁵⁸. Ayrıca Teknoloji

³⁵⁵ TESK, a.g.r., s. 75.

³⁵⁶ 278 Seri No’lu Gelir Vergisi Genel Tebliği, 29.12.2010 Tarih, 6. Mükerrer 27800 Nolu **Resmi Gazete**.

³⁵⁷ Resmi Gazete, a.g.t.

³⁵⁸ GİB, 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanununda Yer Alan Vergisel Teşvikler,

Geliştirme Bölgelerinde yürütülen AR-GE faaliyetlerinden elde edilen kazançlar 31.12.2013 tarihine kadar gelir vergisinden müstesna tutulmuştur³⁵⁹.

3.4.1.1.10. Kurumlar Vergisinde Yer Alan Muafiyet ve İstisnalar

Kurumlar vergisi girişimciliğin kurumsallaşarak teşvik edilmesi politikaları ile birlikte giderek daha çok önem kazanmaktadır. Ekonomik anlamda çifte vergilendirme olarak algılanan negatif etkilerinin kurumlar vergisi teşvikleri ile önlenerek kurumsallaşmanın teşvikine ve desteklenmesine yönelik önlemler alınmaktadır³⁶⁰.

01.01.2006 tarihinden itibaren yürürlüğe giren 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanun'ununda muafıklar ve istisnalar düzenlenmiştir. Esas olarak girişimciliği teşvikin söz konusu olmadığı 4. maddede düzenlenmiş olan kamu sektörü için tanınan muafiyet ve istisnaları çalışmamızın dışında tutuyoruz. Bu madde kapsamında yapı kooperatifleri ve organize sanayi bölgelerine ait tüzel kişiliklerin yeniden yatırımlara sarf edilen kazançları muafiyet kapsamındadır³⁶¹.

İştiraklerden elde edilen kazançlarda istisnalar. Yatırım fonlarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları ile Emeklilik yatırım fonlarının ve konut finansmanı fonlarının kazançları istisna kapsamındadır. Sermayeye ilave edilen kar payları ve fonlar vergilendirilmez. Yurt dışında yapılan inşaat, onarım, montaj işleri ile teknik hizmetlerden sağlanarak genel sonuç hesaplarına intikal ettirilen kazançlar istisnası. Kooperatiflerde risturn istisnası³⁶².

Türkiye'de teşvik uygulamaları merkezi idare tarafından yürütülmektedir. Bu nedenle uygulamalar bir takım yasal düzenlemelere göre yapılmaktadır. Örneğin sistemin çalışabilmesi için kanunlar, kararlar ve daha sonra bunların uygulanmasına yönelik tebliğler çıkarılmakta, teşvikler ve bunlardan yararlanacak olanlar gelir

<http://www.gib.gov.tr/index.php?id=581> (21.02.2011).

³⁵⁹ Tosuner ve Arıkan, a.g.e., s. 202.

³⁶⁰ Tosuner ve Arıkan, a.g.e., s. 222.

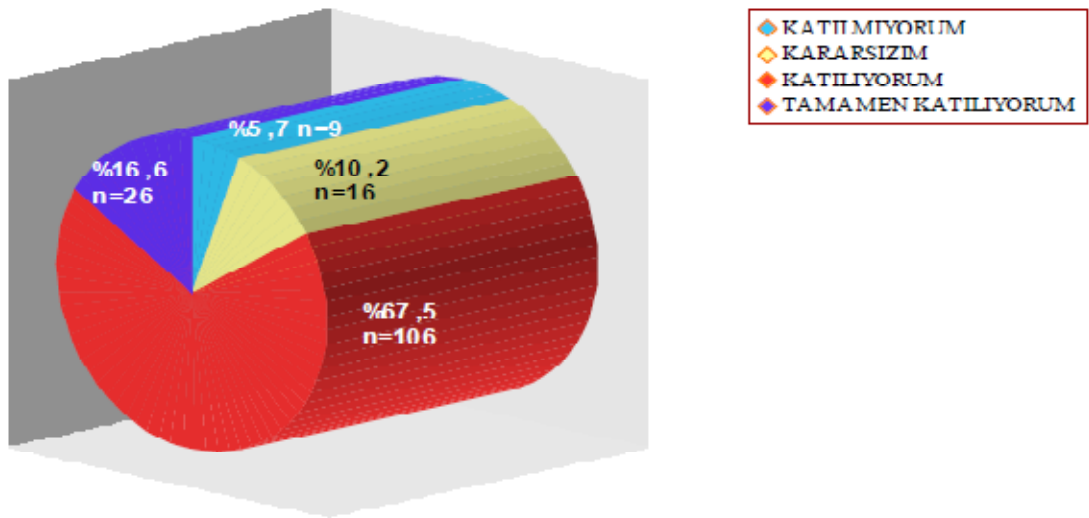
³⁶¹ K.V.K. Madde 4.

³⁶² Tosuner ve Arıkan, a.g.e., s. 73.

vergisi kanunu, bakanlar kurulu kararı ve çıkarılan tebliğler doğrultusunda, kamuoyuna Resmi Gazete aracılığı ile duyurulmaktadır³⁶³.

24.2.1984 tarih ve 2982 sayılı “Konut İnşaatında Ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Yapılacak Yatırımlarda Vergi, Resim Ve Harç İstisna Ve Muafıklar Tanınması Hakkında Kanun”la, kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımların vergi, resim ve harç, istisna ve muafıklar yoluyla teşviki amaçlanmıştır. Bu Kanun hükümlerine göre uygulanacak istisna ve muafıklar; veraset ve intikal vergisi, damga vergisi, banka ve sigorta muameleleri vergisi, emlak vergisi, harçlar ve resimler ile Belediye Gelirleri Kanunu gereğince alınan vergi, resim ve harçları kapsamaktadır³⁶⁴.

Grafik 5: Kurumlar Vergisi Oranı ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Kaynak; Gencil, a.g.t., s.207.

Grafikte görüldüğü gibi, 31.12.2006 tarih itibariyle “Kurumlar Vergisinin Yatırım Kararları Üzerindeki Etkilerini Belirleme Anketi” adıyla İzmir ili Karşıyaka Vergi Dairesine kayıtlı bulunan yüzde 94,5’nin KOBİ’lerden oluşan 3247 kurumlar vergisi mükellefini temsilen örnekleme yöntemi ile 157 vergi mükellefi üzerinde

³⁶³ İsmail Çiloğlu; “Teşvik Sisteminin Değerlendirilmesi”, **Hazine Dergisi**, Sayı 8, 1997, s. 8.

³⁶⁴ 2982 sayılı kanun metni, <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?MevzuatKod=1.5.2982>.

yapılan araştırmada, mükelleflerin yüzde 87,9'u Türkiye'deki yüksek vergi yükünün yatırımları olumsuz etkilediğini, % 89,8'i kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin yatırımları teşvik edeceğini belirtmektedirler. Katılımcıların yüzde 86,5'inin 49'dan az personel istihdam eden küçük işletmelerden oluşması kurumlar vergisi mükelleflerinin ölçeklerine dair çarpıcı bilgiler de içermektedir³⁶⁵.

Kanunun 5. maddesi ile sermaye şirketlerinin, kooperatiflerin ve bunların birlikleri ile vakıfların kalkınmada öncelikli yörelerde yapacakları devletçe teşviki öngörülen yatırımlar dolayısıyla, her ne suretle olursa olsun bina iktisapları, arsa ve arazi üzerine inşa veya binaya ilave suretiyle binalar, bağımsız birimler veya katlar meydana getirmeleri ve bunların devirleri ile ilgili işlemler ve bu işlemler dolayısıyla düzenlenen kâğıtlar vergi, resim ve harçlardan muaf tutulmuştur³⁶⁶.

Yapılan düzenlemelerden bir diğeri ise, 21.1.1998 tarih ve 4325 sayılı “Olağanüstü Hal Bölgesinde Ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam Yararılması Ve Yatırımların Teşvik Edilmesi İle 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” dur. Bu kanunun amacı; Olağanüstü Hal Bölgesi'nde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde vergi teşvikleri uygulamak ve yatırımlara bedelsiz kamu arsa ve arazisi temin etmek suretiyle yatırımları ve istihdam imkânlarını artırmaktır³⁶⁷.

4325 sayılı kanunda teşvikten yararlanacak iller; Olağanüstü Hal Bölgesi ve mücavir alanına dâhil iller ile Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı'nca belirlenen fert başına GSYİH miktarları 1 500 ABD Doları veya daha az ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenen sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi -0,5 ve daha düşük bulunan illerden Bakanlar Kurulu'nca tespit edilecek illeri, Kalkınmada Öncelikli Yöreler ise; Bakanlar Kurulu'nca bu yöreler kapsamına alınan illeri ve ilçeleri kapsamaktadır³⁶⁸.

³⁶⁵ Gencil, a.g.t., s.207.

³⁶⁶ Aysu, a.g.s., ss. 7-9.

³⁶⁷ 4325 sayılı kanun metni, aktaran Aysu, [http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=1.5.4325 &sourceXmlSearch=kalkinmada%20öncelikli](http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=1.5.4325&sourceXmlSearch=kalkinmada%20öncelikli)

³⁶⁸ Aysu, a.g.s., ss. 8.

Özellikle geri kalmış yörelerin lehine zaman zaman farklı teşvik unsurlarının uygulandığı görülmektedir. Örneğin, KOBİ teşviklerinde 19.02.1999 tarih ve 12474 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 33 İl (Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Batman, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, Giresun, Gümüşhane, Hakkâri, Hatay, Iğdır, Kahramanmaraş, Kars, Kilis, Malatya, Mardin, Muş, Ordu, Rize, Siirt, Sinop, Sivas, Şanlıurfa, Şırnak, Tunceli, Van ve Yozgat) “acil destek” kapsamına alınarak KOBİ kredilerinde bu illerdeki yatırımcılara öncelik verilmiştir. Yine, 26.02.1999 tarih ve 99/12477-12478 sayılı Bakanlar Kurulu Kararları ile yarım kalmış, işletme sermayesi yetersizliği nedeniyle işletmeye geçememiş veya kısmen işletmeye geçmiş yatırımların ekonomiye kazandırılması amacıyla avantajlı krediler ile elektrik enerjisi desteği 26 ilde (Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Batman, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkâri, Hatay, Iğdır, Kars, Mardin, Muş, Ordu, Siirt, Sivas, Şanlıurfa, Şırnak, Tunceli, Van ve Yozgat) uygulanmıştır³⁶⁹.

Söz konusu olan bu önlemler ve öngörülen amaçlar çok yerinde ve gerekli olmakla birlikte, çeşitli sosyal ve politik nedenlerin de etkisi ile beklenen sonuçlara ulaşamadığı görülmektedir. Sistemin diğer teşvik unsurları ile uyum sağlayamaması, ekonomik dinamizme göre esnek olmaması, bölgenin alt yapısı, ekonomik, mali ve sosyal niteliklerinin tam olarak yansıtılamaması da başarısızlığın nedenleri olarak görülmektedir. Bu durum alınan önlemlerin ve teşvik programlarının yanlışlığından değil diğer gerekli koşulların henüz uygun olanaklar sağlanamadığı için etkin olamamıştır³⁷⁰.

Bu kanunlar ve kararlar, bölgelerarası dengesizlikleri gidermek, yeni istihdam ortamı oluşturmak ve uluslararası rekabet gücünü artırmak için Kalkınma Planları ve Yıllık Programlarda öngörülen hedefler ile AB normları ve uluslararası anlaşmalara

³⁶⁹ Baykaler; a.g.m., s. 264-265.

³⁷⁰ Ali Çelikkaya, “Yatırımların ve istihdamın Teşviki ile İlgili 5084 Sayılı Kanunun 4325 Sayılı kanunla Mukayeseli Analizi”, **Vergi Sorunları**, Sayı; 189, 2004, s.136’dan, aktaran A. Aysu, a.g.s., s. 9.

uygun olarak tasarrufları, katma değeri yüksek, ileri ve uygun teknolojileri kullanan yatırımlara yönlendirmek suretiyle yatırımların desteklenmesi amaçlanmıştır³⁷¹.

06.10.2006 tarihli ve 26311 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar” ile hedeflenen amaçlar genişletilmiştir. Bu kararlar yatırım eğiliminin devamlılığını ve sürdürülebilir kalkınmayı, küçük ve orta ölçekli işletmelerin uluslararası düzeyde rekabet edebilmelerini sağlamak amaçlanmıştır. Bu amaçla yatırım, üretim, kalite ve standartlarının artırılması ve yeni istihdam alanları sağlamak, çevre korumaya yönelik yatırımlar, ileri teknoloji gerektiren yatırımlar ile bu yatırımlara ilişkin araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin, gümrük vergisi muafiyeti, KDV istisnası ve faiz desteği ile desteklenmesi amaçlanmaktadır³⁷².

Yatırımcılar bu desteklerden Müsteşarlıkça yapılacak değerlendirmeler sonucunda yatırım projesinin uygun görülmesi ve tebliğle belirlenecek ilke ve ölçütler içinde kalınması koşulu ile teşvik belgesine bağlanmak suretiyle yararlanabilir. 25.10.1984 tarihli ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu gereğince, teşvik belgesi kapsamında yapılacak makine ve teçhizat ithal ve yerli teslimleri gümrük vergisinden muaf ve KDV’nden istisna tutulmuştur³⁷³.

3.4.1.2. Gelir Vergisi Stopaj Teşviki

Kanunun 3. maddesiyle getirilen düzenlemeye göre; 31.12.2008 tarihine kadar uygulanmak üzere 2'nci maddenin (a) bendi kapsamındaki illerde; 01.04.2005 tarihinden itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, en az on işçi çalıştırmaları koşuluyla, bu iş yerlerinde çalıştırdıkları işçilerin, 01.04.2005 tarihinden önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinden asgari on işçi çalıştıranların iş yerlerinde fiilen çalışan işçilerin, Ücretleri üzerinden hesaplanan gelir vergisinin; organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu iş yerleri için tamamı, diğer yerlerdeki iş yerleri için yüzde sekseni, verilecek muhtasar

³⁷¹ Bakanlar Kurulu Kararı, Karar Sayısı: 2002/367, [http://rega.basbakanlik.gov.tr/main.aspx?home=
http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2002/07/20020709.htm](http://rega.basbakanlik.gov.tr/main.aspx?home=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2002/07/20020709.htm&main=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2002/07/20020709.htm)

³⁷² Bakanlar Kurulu Kararı, Karar Sayısı: 2006/10921, http://www.hazine.gov.tr/mevzuat/karar_2006_10921.pdf

³⁷³ Aysu, a.g.s., ss. 10-11.

beyanname üzerinden tahakkuk eden vergiden terkin edilmesi ve alınmaması kararlaştırılmıştır³⁷⁴.

5084 sayılı Teşvik Kanunu kapsamındaki illerde gelir vergisi stopajı teşviki uygulama süreleri hakkında 5951 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla yapılan değişiklik çerçevesinde, gelir vergisi stopajı teşvikinin uygulanma sürelerine yönelik açıklamaları kapsayan 03/03/2010 Tarih ve 5084-2/2010-1/ Sayılı Gelir İdaresi Başkanlığı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki Sirküleri (2) ile teşvik süreleri 2012 yılı sonuna kadar yeniden uzatılmıştır³⁷⁵.

3.4.1.3. Sigorta Pirimi İşveren Hissesi Teşviki

31.12.2008 tarihine kadar uygulanmak üzere kanunun 2. maddesindeki (a) bendi kapsamındaki illerde³⁷⁶;

a) 01.04.2005 tarihinden itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, en az on işçi çalıştırmaları koşuluyla, bu iş yerlerinde çalıştırdıkları işçilerin,

b) 01.04.2005 tarihinden önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinden asgari on işçi çalıştıranların iş yerlerinde fiilen çalışan işçilerin, Prime esas kazançları üzerinden 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 72 ve 73 üncü maddeleri uyarınca hesaplanan sigorta primlerinin işveren hissesinin;

- organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu iş yerleri için tamamı,
- diğer yerlerdeki iş yerleri için yüzde sekseni Hazinece karşılanır.

³⁷⁴ Aysu, a.g.s., s. 11.

³⁷⁵ Hüseyin Üst, "Gelir Vergisi Stopajı Teşvik Sirküleri", 5/2/2010 tarihli ve 27484 sayılı **Resmi Gazete**, <http://www.huseyinust.com/Thread-5084-sayili-Tesvik-Kanunu-kapsamindaki-illerde-gelir-vergisi-stopaji-tesviki-uygulama--30363> (02.02.2011).

³⁷⁶ Aysu, a.g.s., s. 11.

3.4.1.4. Bedelsiz Yatırım Yeri Tahsisi

Kanunun 2. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen illerde en az on kişilik istihdam öngören yatırımlara girişen gerçek veya tüzel kişiler lehine; Hazineye, özel bütçeli kuruluşlara, il özel idarelerine veya belediyelere ait arazi veya arsaların üzerinde kırk dokuz yıl süreli bağımsız ve sürekli nitelikli bedelsiz irtifak hakkı tesis edilebilir. Bu taşınmazlar üzerindeki kamuya ait ve ihtiyaç dışı bina ve müştemilat ile üzerinde henüz faaliyete geçmemiş yatırım bulunan arazi veya arsalar da bu kapsamda değerlendirilir³⁷⁷.

17.04.2004 tarih ve 25436 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan ‘Yatırımların ve İstihdamın Teşviki Genel Tebliği (Seri No: 1)’ ile 5084 sayılı kanunda yer alan gelir vergisi stopajı teşvikinin uygulanacağı iller önce 36 ile sınırlandırılmış ancak sonradan gelişmişlik indeksleri dikkate alınarak teşvik kapsamına giren illerin sayısı, istisnai olarak Çanakkale’nin iki ilçesi olan Gökçeada ve Bozcaada’nın ilave edilmesi ile 50’ye yükselmiştir³⁷⁸. Teşvik kapsamındaki illerde çalıştırılan işçiler için gelir vergisi stopaj istisnası teşviki uygulanacaktır.

3.4.1.5. Yatırım İndirimi İstisnaları

Ülkemizde 2006 yılında yürürlükten kaldırılan yatırım indirimi, vergi mevzuatımıza 1963 yılından beri uygulanmıştır. Vergi teşviklerinden biri olan yatırım indirimi istisnası, yatırımları ve istihdamı artırmak için mükelleflerin belirli şartları yerine getirmesi halinde devletin alacağı verginin bir kısmından vazgeçmesidir³⁷⁹. Bu teşvik Gelir Vergisi Kanunu’nu 19. maddesinde ticari ve zirai kazançlarda yatırım indirimi istisnası ile ilgili hükümler şeklinde açıklanmıştır. ‘Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki 4842 sayılı Kanun ile yatırım indirimi uygulaması yeniden düzenlenmiştir³⁸⁰.

³⁷⁷ Aysu, a.g.s., s. 11-12.

³⁷⁸ Yatırımların ve İstihdamın Teşviki Genel Tebliği (Seri No: 1), http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=9.5.6116&sourceXmlSearch=yatirimlarin_tesviki

³⁷⁹ Ahmet Tekin, “4842 Sayılı Yasa Işığında Yatırım İndirimi Uygulanması”, www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler%5CAhmet%20TEKIN%5C393-407.pdf, s.393.

³⁸⁰ Aysu, a.g.s., s. 13.

Yatırım indirimi müessesesi Gelir Vergisi Kanununun (GVK) Ek 1-6'ncı maddelerinde düzenlenmiş olup, ana amacı genel kalkınma planları ile yıllık programlarda belirlenen sektör ve konularda yapılacak yatırımlarla ilgili harcamaların belirli bir tutarının, vergiye tabi matrahın tespitinde indirim konusu yapılması suretiyle, yatırımların teşvik edilmesi ve bunun sonucunda kalkınmanın hızlandırılmasıdır. Yatırımların teşvik edilmesinin istenmesinin yanı sıra³⁸¹:

- İstihdamın artırılması,
- Yatırımların belirli bölgelere gitmesinin sağlanması suretiyle bölgesel gelişmişlik farklılıklarının, çarpık kentleşmenin ve çevre kirliliğinin önlenmesi
- Uluslararası rekabet üstünlüğü olan sektörlerde verimli yatırımların yapılması amacıyla yatırımların belli sektörlerle kanalize edilmesi
- Yabancı sermayenin ve gelişmiş teknolojinin teşviki amaçlanmaktadır.

4842 sayılı kanunun 1. maddesi ile yeniden düzenlenen GVK'nun 19. maddesine göre; dar mükellefiyete tabi olanlar dâhil, ticari veya zirai kazançları bilanço esasına göre tespit edilen vergiye tabi mükellefler (adi ortaklıklar, kollektif ve adi komandit şirketler ile kurumlar vergisi mükellefleri dâhil) faaliyetlerinde kullanmak üzere satın aldıkları veya imal ettikleri amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin maliyet bedellerinin % 40'ını vergi matrahlarının tespitinde ilgili kazançlarından yatırım indirimi istisnası olarak indirim konusu yaparlar. Ayrıca bedeli 5.000 YTL'den az olan iktisadi kıymetler için yatırım indirimi hesaplanmayacağı hüküm altına alınmıştır³⁸².

Yatırım indirimi teşvikleri kapsamında çeşitli kanun ve kararnamelerde yer alan ve özellikle yatırımların teşvikini amaçlayan uygulamalarının daha çok orta ölçekli yatırımcıya yönelik olduğu görülmektedir. Bir bakıma bu pragmatik, toptancı

³⁸¹ Mehmet Yılmaz; "Güncel Yatırım İndirimi Uygulaması ve 4842 Sayılı Kanun Sonrası Oluşacak Yeni Durum", **Mali Çözüm**, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/62MaliCozum/31%20-%2062%20MEHMET%20YILDIZ.doc>, s. 1.

³⁸² Aysu, a.g.s., s. 14.

ve kolaycı yaklaşımın neden olduğu negatif neticeler teşviklerin başarılı olamadığını öne süren uzmanları haklı çıkarmaktadır³⁸³.

3.4.1.6. Mikro Girişim Teşvikleri

Yaşanan sürecin kaçınılmaz bir sonucu olarak büyük işletmelerin küçük ve orta ölçekli işletmelere dönüşmeye başlamasının fark edilmesi ile birlikte Türkiye’de KOBİ’lerin teşviki 19.09.1996 tarih, 96/8605 sayılı kara ve bu kara ilişkin 96/3 sayılı tebliğ ile yasal mevzuattaki yerini almıştır. Bu ilk KOBİ teşvik uygulaması kısa süre içinde 23.02.1998 tarih ve 98/10669 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kaldırılmış ve yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile birlikte teşvik formlarını tasdik edecek kurumlar arasında Esnaf ve Sanatkârlar Odaları da sayılmıştır. Bazı başvuru harçları kaldırılmıştır³⁸⁴.

KOBİ teşvik uygulamaları, görülen aksaklıkların ve karmaşıklığın ortadan kaldırılması amacıyla tanımlama kararlarını da beraberinde getirmektedir. KOBİ’lerin tanımlanması hakkında en son yapılan düzenleme 2005/9617 sayılı yönetmeliktir. Bu yönetmeliğin amacı KOBİ’lerin tanımlanmasına ilişkin kriterlerin belirlenmesi ve bu kriterlerin tüm kurum ve kuruluşların uygulamalarında bir bütünlük sağlamaktır³⁸⁵.

Bu yönetmeliğin 4. maddesinde KOBİ’ler; 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu 25 milyon YTL’sini aşmayan ve sermayesinin en fazla %25’i büyük işletmelere ait olan ekonomik birimlerdir. 2000/1822 sayılı kararla KOBİ’lerin yatırımlarında uygulanacak yardımlar düzenlenmiştir. Buna göre³⁸⁶;

- Küçük, orta ve mikro ölçekteki işletmelerin yatırımları,
- Çanakkale il sınırlarının güneyi ile İçel il sınırlarının doğusu arasında kalan 3 km. derinliğindeki kıyı şeridi ve Nevşehir ilinde Merkez, Ürgüp

³⁸³ Tayfun Beşe,. “Kobi'lere Yönelik Yeni Yatırım Teşvik Uygulaması“, **Mevzuat Dergisi**, <http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/1998041302.htm> (10.12.2010)

³⁸⁴ Beşe,.a.g.m.

³⁸⁵ 2005/9617 sayılı yönetmelik, http://www.hazine.gov.tr/mevzuat/2005_9617_yonetmelik.pdf

³⁸⁶ 2000/1822 sayılı karar, <http://www.hazine.gov.tr/mevzuat/tm151.htm>

ve Avanos ilçe sınırları dışında yapılacak turizm yatırımları (konaklama tesisleri) ile mevcut konaklama tesislerinin modernizasyon yatırımları,

- Kalkınmada öncelikli yörelerde sağlık alanında yapılacak yatırımlar,
- Kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak eğitim yatırımları ile gelişmiş ve normal yörelerde yapılacak ilk ve orta eğitim yatırımlarına ait tevsi ve modernizasyon yatırımları,
- Madencilikle iştigal eden işletmelerin, istihraç, işleme veya zenginleştirme yatırımları,
- Yazılım geliştirme yatırımları, KOBİ yatırımları olarak değerlendirilmektedir.

Kararda KOBİ yatırımlarının desteklenmesi amacıyla çeşitli araçlar belirtilmiş ve bunların uygulanması açısından yöreler; gelişmiş normal ve kalkınmada öncelikli yöreler olmak üzere üç kısma ayrılmıştır. Kullanılmış makine ve teçhizat alımlarının kapsam dışında tutulması ile getirilen bazı sınırlamalar ile birlikte kararda yer alan destek unsurları ise şu şekildedir³⁸⁷:

Bu çerçevede özel önem taşıyan sektör kapsamındaki KOBİ yatırımlarına uygulanacak yatırım indirimi oranları ise;

a) Gelişmiş yörelerde yapılacak yatırımlar için %60,

b) Normal yörelerde yapılacak yatırımlar için %100,

c) Gelişmiş yörelerde yapılacak ar-ge yatırımları, çevre korumaya yönelik yatırımlar, teknoparklarda yapılacak yatırımlar, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca belirlenen küçük sanayi siteleri ile küçük sanayi sitelerinden oluşan organize küçük sanayi bölgelerinde yapılacak yatırımlar, madencilik, eğitim, turizm (konaklama tesisi) ve yazılım geliştirme yatırımları için %100'dür.

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın yürürlüğe girmesiyle 2000/1822 ve 2002/4367 sayılı Kararnameler uygulamadan kaldırılarak, KOBİ'ler genel teşvik uygulamaları içerisinde değerlendirilmeye alınmıştır. KOBİ'lere Fondan her yıl tahsis edilecek kaynakların en az % 30'unun esnaf ve sanatkârlar odalarına

³⁸⁷ Aysu, a.g.s., s. 16-17.

kayıtlı KOBİ'lere ayrılması hükmünü de içeren 2000/1822 adı altında ayrı bir devlet yardımları kararının çıkarılmasına rağmen;

- Türkiye genelinde teşvik belgesine bağlanan firma sayısı içinde esnaf ve sanatkârlar odalarına kayıtlı firmaların sayısının oranının %4 düzeyinde kaldığı,
- Türkiye genelinde KOBİ Teşvik Fonundan tahsis edilen kredi tutarı içinde esnaf ve sanatkârlara tahsis edilen kredi tutarının % 2,28 oranında olduğu, ortaya çıkmaktadır³⁸⁸.

Bu veriler, esnaf ve sanatkârlara kota ayrılmasına rağmen faydalanma durumunun çok sınırlı düzeyde kaldığını göstermektedir. Durum böyle iken, yeni uygulamaya giren devlet yardımları ile ilgili Kararla esnaf ve sanatkârların bu kapsamdaki desteklerden yararlanma imkânı neredeyse tamamen yok olacak şekilde zorlaştırılmış olduğu son TESK raporunda öne sürülmektedir³⁸⁹.

3.4.1.7. KDV ve ÖTV İstisnası

25.10.1984 tarih ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununu gereğince, KOBİ teşvik belgesi alan yatırımcılara KOBİ teşvik belgesi kapsamında yapılacak yeni makine ve teçhizat ithal ve yerli teslimleri Katma Değer Vergisinden istisna tutulmuştur. Hammadde ve işletme malzemesi alımları teşvik kapsamına alınmamıştır.³⁹⁰

Telif kazançlarının süreklilik arz etmeden arızı bir şekilde sürdürülmesi halinde elde sağlanan hâsılat KDV'ye tabi tutulmamaktadır³⁹¹.

Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 11. maddesinde dolaylı olarak KOBİ'leri de etkileyecek ihracatta KDV istisnaları düzenlenmiştir.

Kısmen veya tamamen deniz, hava ve demiryolu taşımacılığı yapan işletmelere yapılan bu sektörlerle ait araçların teslimi, deniz ve hava limanlarında bun araçlarının bakımı ve imaline dair hizmetler vergiden müstesna tutulmuşlardır.

³⁸⁸ TESK Raporu, s. 53.

³⁸⁹ TESK Raporu, s. 53.

³⁹⁰ Katma Değer Vergisi Kanunu, Madde. 13.

³⁹¹ Suçiçek, a.g.m.

Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen transit ve Türkiye ile yabancı ülkeler arasında yapılan taşımacılık işleri KDV'den istisnadır³⁹².

3.4.1.7.1. Basit Usulde KDV İstisnası

24.04.2003 tarihli ve 25088 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 4842 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun kapsamında yapılan değişikliklerle basit usulde vergilendirilen mükelleflerin mal ve hizmet teslimleri katma değer vergisinden istisna tutulmuştur³⁹³.

Kazancın bu şekilde tespiti sırasında emtia ticareti ile uğraşanlarca; hesap dönemi sonundaki emtia mevcudunun değeri hâsılata, hesap dönemi başındaki emtia mevcudunun değeri giderlere, ilave edilmektedir. Ancak, kullanılan sabit kıymetler gider yazılamamakta ve üzerlerinden amortisman hesaplanamamaktadır³⁹⁴.

Bu uygulamanın Türkiye'deki küçük girişimciyi küresel rakiplerine göre bir ölçüde cezalandırarak ve yatırımlara yönelmesinde caydırıcı etkide bulunarak rekabet gücünü zayıflatan bir etki yaptığı söylenebilir.

Gelir Vergisi Kanunu'na göre gerçek usulde vergiye tabi olmayan çiftçiler ile aynı kanunun 66. Maddesine göre vergiden muaf olan serbest meslek erbabı tarafından yapılan teslim ve hizmetler, iktisadi işletmelere dahil olmayan gayrimenkullerin kiralanması işlemleri, zirai amaçlı su teslimleri KDV'den istisna edilmiştir³⁹⁵.

4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu'na göre gelir veya kazanç vergisi muafiyetinden yararlanan işletmelere bu süreler içinde yapılan mal ve hizmetler katma değer vergisinden müstesna tutulmuştur.

³⁹² Tosuner ve Arıkan, a.g.e., s. 335-337.

³⁹³ TESK, "Esnaf ve Sanatkârın Vergi Gündemi", <http://www.tesk.org.tr/tr/calisma/vergi/guncel/basit.html#2>

³⁹⁴ TESK, a.g.m.

³⁹⁵ Tosuner ve Arıkan, a.g.e., ss. 341-345.

3.4.1.7.2. İhracatta ÖTV İstisnası

Kanunda belirlenen şartların oluşması halinde Ö. T. V. K'na ekli listelerdeki malların ihracat maksatlı teslimleri ÖTV'den istisna tutulmuştur³⁹⁶.

3.4.2. Finansman ve Kredi Sisteminde Teşvikler

Esnaf ve sanatkâr kesimi sahip olduğu geleneksel bir takım özellikler nedeniyle ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak kredi temininde ve kullanımında sorunlar yaşamaktadır. Küçük ve orta ölçekli işletmelere yönelik olarak, üniversiteler, bu işletmelere hizmet sunan kurum ve kuruluşlar ve bu işletmelerin bağlı olduğu mesleki teşekküller tarafından yapılan araştırmaların sonucunda, bu işletmelerin ortak özellikleri ve yaşadıkları finans sorunlarının başlıca nedenleri aşağıda şekilde belirlenmiştir³⁹⁷:

- Esnaf ve sanatkârların, işletmelerinin finansal yönetimi konusunda bilgi ve deneyimleri yetersizdir. Bu alanda nitelikli uzmanlardan destek alınması, esnaf ve sanatkâr açısından önemli bir maliyet unsuru olarak görülmektedir.
- Esnaf ve sanatkâr işletmeleri, genellikle öz sermaye ile çalıştırılmakta, kredi ya da diğer finansal araçlara zorunlu kalınmadıkça başvurulmamaktadır. Geri ödeme güçlüğü çekme endişesi, kredi faizlerinin yüksek olması, teminat gösterme sıkıntısı kredi kullanımına talebin azalmasına neden olmaktadır.
- Esnaf ve sanatkâr kesiminde kayıt dışılığın göreceli olarak yaygın olması ile hesap ve kayıt sistemlerinin yetersiz olması, bu işletmeleri kredi veren kuruluşlar açısından riskli duruma getirmektedir. Esnaf ve sanatkâr işletmeleri çok büyük oranda özsermaye ve banka kredisi ile faaliyetlerini finanse etmekte, alternatif ya da yeni finansal araçları kullanmamaktadır. Bu araçların yeteri kadar bilinmemesi ve yaygın olmaması bunun temel nedenleridir.
- 1990'lı yılların başından bu yana yaşanan ekonomik krizlerden en fazla esnaf ve sanatkâr kesimi etkilenmiştir. Özellikle büyük mağazaların ve zincir marketlerin yarattığı haksız rekabetin de etkisiyle, esnaf ve sanatkârın ticari

³⁹⁶ Tosuner ve Arıkan, a.g.e., ss. 377-378.

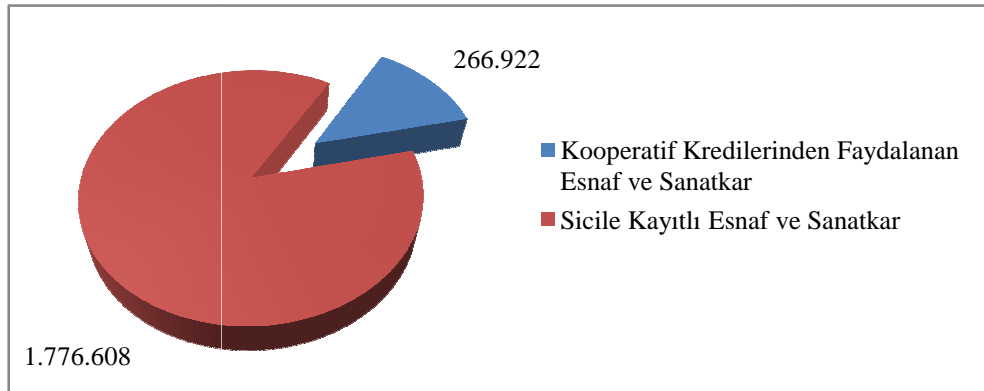
³⁹⁷ TESK Raporu, ss. 61-65.

hacmi giderek düşmektedir. Dolayısıyla, esnaf ve sanatkârlar kendilerini ekonomik açıdan güven içinde hissetmemektedir. Bu güvensizlik duygusu kendini geliştirme ve işi büyüterek geleceğe yönelik planlamalar yapılması konusunda önünde engel oluşturmaktadır.

Türkiye’de esnafın finansman ihtiyaçlarının karşılanmasında ilk sırada Halk Bankası gelmektedir. Halk Bankası kredilerinden esnaflar doğrudan yararlanabilecekleri gibi bu kredilere **Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri** aracılığı ile uygulanan müteselsil kefalet sistemi ile de ulaşabilmektedirler. Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Kefaletiyle Verilen Krediler³⁹⁸;

- İşletme Kredisi.
- İskonto Kredisi
- Tesis Kredisi:
- Taşıt Edindirme Kredisi:
- Taşıt Onarım Kredisi:
- Aylık Eşit Taksitli İşletme Kredisi:
- Teminat Mektubu Kredisi: olarak kullanılmaktadır.

Grafik 6: Kooperatif Kredilerinden Yararlanan Esnaf ve Sanatkârlar

Kaynak: TESK Raporu, s.64.

TESK raporlarında yer alan yukarıdaki grafikte bulunan rakamlar sicile kayıtlı 1,776 bin 608 esnafın sadece yüzde 15’ine tekabül eden 266 bin 922’sinin Kooperatif kredilerinden yararlanabildiğini göstermektedir.

³⁹⁸ TESK, a.g.r., s. 64.

KOBİ Teşvik Fonu Kredisi kapsamında KOBİ Yatırımları için aşağıda belirtilen esaslar çerçevesinde KOBİ Teşvik Fonundan yatırım ve işletme kredisi tahsis edilmektedir.

Tablo 40: KOBİ Teşvik Fonu Kredilerinin Tahsis Oranları

İşletme Ölçeği / Yöre	Kalkınmada Öncelikli Yörelere	Normal Yörelere	Gelişmiş Yörelere
Mikro ölçekli işletmeler	% 60	% 50	% 40
Küçük ölçekli işletmeler	% 50	% 40	% 30
Orta ölçekli işletmeler	% 40	% 30	% 20

Kaynak; www.antakyatso.org.tr/kobitesvik.doc (10.12.2010)

Fon kaynaklı krediler; makine ve teçhizat alımı için yatırım kredisi ile hammadde ve işletme malzemesine yönelik olarak işletme kredisi şeklinde kullanılabilir. Turizm, eğitim ve sağlık yatırımlarında makine ve teçhizat ile birlikte bina inşaat harcamaları da sabit yatırıma dahil olup, bu miktar toplam sabit yatırımın % 20'sini geçemez. Ayrıca, bu yatırım konularında tesisat ve tefriş harcamaları da yatırım harcaması olarak kabul edilmektedir. Fondan, imalat ve tarımsal sanayi sektörlerinde yapılacak yatırımlar için faizsiz sabit yatırım tutarının aşağıda belirtilen oranlarında yatırım kredisi tahsis edilmektedir³⁹⁹.

3.4.3. İstihdama Yönelik Teşvikler

Türkiye’de birçok istihdam teşvik uygulamasının içersinden en güncel olanı 5084 sayılı “Yatırımların ve İstihdamların Teşviki ile Bazı Konularda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”dur. Bu kanunla birlikte istihdamın işverenler üzerinde yarattığı yük hafifletilmeye çalışılarak yatırımların ve istihdamın cazip hale getirilmesi amaçlanmıştır.

5084 sayılı “Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Konularda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerine istihdamın teşviki amacıyla önemli kolaylıklar sağlamıştır. Bu kanundan faydalanmak için 10 işçi çalıştırma koşulu yeterli olmaktadır. Genel amaç ise bazı illerde gelir vergisi ve sigorta primi teşvikleri uygulamak, enerji desteği sağlamak ve yatırımlara bedelsiz

³⁹⁹ Antakya TSO, KOBİ Teşvik Belgesi, www.antakyatso.org.tr/kobitesvik.doc (10.12.2010)

arsa ve arazi temin etmek suretiyle yatırım ve istihdam imkânlarını arttırmaktır. Fakat bu teşvikten faydalanmak için koyulan süre Aralık 2012’de sona ermektedir⁴⁰⁰.

3.4.4. Esnaf Stratejik Destek Programı (3 D)

Son aylarda 60. Hükümetin 3D - 7 Öncelikli Uygulama 30 Tedbir başlıklı Esnaf ve Sanatkâr Strateji Programında da konu çok geniş yönleri ve önemi ile ele alınmaktadır.

Ekonomide yeniden yatırıma dönüşebilecek sınırlı kaynakların spekülâtif israfı bu çok küçük üretken mikro birimler tarafından kullanılmasını piyasaya yeniden sunularak sirkülâsyona katkı yapmasını engellemeye devam etmektedir.

Çarpıcı bir örnek olarak bankaların küresel olarak 2008 ve 2009 yıllarına dair açıkladıkları yüksek karlılıklar aynı zamanda küresel boyutları ile 50 milyar dolar olarak tahmin edilen Mikro Kredilere uygulanan ortalama %25'lere varan aşırı faizlerin de başka bir kanıtıdır.

Bu kriz ortamında ve daralan piyasa koşullarında aldığı çoğu kısa vadeli ve küçük miktarlardaki üretim veya yatırım maksatlı kredilere rizikonun yüksek olması gerekçesine dayandırılarak %25 faiz ödemek zorunda kalan Mikro ve Küçük Girişimci kendinde saklı olan potansiyelin tamamını piyasaya sürememektedir.

Bu ve benzeri çalışmalar Türkiye’de mevcut durumun en yüksek resmi makamlar tarafından eleştirel yanlarını da gözler önüne sermeye yardımcı olmaktadır. Devlet mekanizmasının da birçok ilgili kurumu ile birlikte durumdaki tıkanmışlığın farkında olduğu bu raporlardan ve önlem arama çabalarından açıkça anlaşılmaktadır. 2010 3D Uygulamasının kökleri çok daha gerilere uzanmaktadır. 2008 yılındaki Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanmış olmakla birlikte uygulanamayan benzer bir programda Gelir Vergisi Kanunu’nda değişiklik öngören yasa tasarısı ile küçük esnafın üzerindeki vergilerin sıfırlanacağı hedeflenmektedir.

⁴⁰⁰ Mustafa Sakal ve Mustafa Alpaslan, **Vergi Hukuku Uygulaması**, Grafmat Basım San. LTD. Şti., İzmir Ocak 2008, s.432.

Bu tasarıya göre Maliye çay ocağı, ayakkabı boyacısı, ayakkabı tamircisi ve köy bakkalı gibi küçük esnaftan vergi almayacak. Maliye Bakanlığı'nca son aşamaya getirildiği öne sürülen düzenlemeye göre, küçük esnaflar, vergi idarelerinden, 'vergiden muafıtır belgesi' alacak. Bu belge karşılığında sadece 50-100 YTL arasında bir bedel ödenecek. Bu belgeye sahip olan esnaf, yıl içinde bir daha hiçbir vergi ödemeyecek.

Bu tasarı kapsamında Maliye Bakanlığı, sıfır vergi getirmeyi öngördüğü küçük esnafın, esnaf odalarına çeşitli adlar altında ödediği ücretleri de sıfırlamaya hazırlanmaktaydı. Bu kapsamda yapılan çalışmaya göre, küçük esnaflar faaliyetlerini sürdürmek için esnaf odalarından hiçbir belge almak zorunda kalmayacak. Sıfır vergi uygulaması tüm esnafları kapsamayacak ve uygulamadan sadece küçük esnaflar yararlanacaktır⁴⁰¹.

Bunun için de, sıfır vergi uygulanacak esnaflara çeşitli kriterler getirilecek. Halen üzerinde çalışılan kriterlere göre, 'yıllık kira gideri, cirosu, kullandığı araçlar' gibi bazı göstergelere bakılacak. Bu kriterleri taşıyan esnaflar küçük esnaf sayılacak. Örneğin, Hakkâri'deki küçük esnaf ile İstanbul'daki küçük esnafın kriterleri farklı olacak. Söz konusu tasarının 2009 yılından itibaren başlatılması planlanmıştır⁴⁰².

Türkiye'de işletmelerin büyük bir çoğunluğunu oluşturan, ekonomiye dinamiklik kazandırmak, istihdam sağlamak, yeni iş imkânları oluşturmak, bölgesel kalkınmayı hızlandırmak ve yenilikleri teşvik etmek gibi birçok sosyo-ekonomik roller üstlenmekte olmalarına karşın ihmale uğrayan hükümet desteği bulunmaksızın ya da çok az bir destekle ulusal ve uluslararası piyasalarda rekabet eden mikro işletme işletmelerin desteklenmesi ve teşvik edilmesi hükümet programlarında olduğu gibi gündemin ana teması olmaya devam etmektedir⁴⁰³.

⁴⁰¹ Hüseyin Özay, "Küçük Esnafa Sıfır Vergi", 11 Nisan 2008 Cuma, **HaberTürk**, <http://ekonomi.haberturk.com/ekonomi/haber/66964-kucuk-esnafa-sifir-vergi> (08.12.2010).

⁴⁰² Özay, a.g.m.

⁴⁰³ Zeynep Arıkan, , Abdullah Burhan Bahçe, Osman Sirkeci, "New Approaches to SMEs: Consulting Incentives to Micro Enterprises, New Employment Facilities Against The Crisis", **Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi Küresel Krizler ve Ekonomik Yönetişim Bildiriler Kitabı** İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 15-16 Nisan 2010 Malatya, s. 573.

Son yıllarda sıkça olduğu gibi 2010 yılında açıklanan 2009 Esnaf Talepleri ve Önerileri başlıklı TESK raporunda⁴⁰⁴ aktüel durum aşağıdaki gibi ana hatları ile ve özetle ifade edilmiştir;

- Esnaf ve sanatkârlar ülke ekonomisinde ve toplumsal hayatta istikrar için hayati derecede önem taşıyan çok geniş bir camiadır.
- Esnaf ve sanatkâra verilecek destek doğrudan halka ve ekonomiye yansımaktır.
- Ülke ekonomisinin canlandırılması için hazırlanan destek paketlerine esnaf ve sanatkârlar da mutlaka dahil edilmelidir.
- Esnaf ve sanatkârlara özel teşvik ve destek paketi hazırlanmalıdır.
- Destek ve teşvikler büyük yatırımlara verilmiş, doğrudan esnafa yansıyan hiçbir teşvik hayata geçirilmemiştir.
- Hükümetimiz tarafından krizin başlangıcından bu yana açıklanan destek ve teşvik paketlerinden esnaf ve sanatkârlarımız umduklarını bulamamışlardır.

TESK raporu son çeyrek yüzyılın kitlesel istihdam yaratan tek sektörü olarak esnafın, işsizliğin korkutucu düzeye ulaştığı bu ortamda işyerini kapatıp iş arar hale getirilmemesi için kalıcı ve efektif teşvik tedbirlerinin vakit kaybedilmeden uygulamaya konulmasına özellikle dikkat çekmektedir⁴⁰⁵.

⁴⁰⁴ TESK, “Çözüm Önerileri“, 2009, a.g.r., s. 5-6,

⁴⁰⁵ TESK, “Çözüm Önerileri“, a.g.r., 2009, s. 5-6.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Küresel boyutları ile yaşanan yüzyıl; bir yanda biriken sermaye ve sahiplerinin kar elde etme girişim ve müdahaleleri diğer yanda üretilen milli gelirden biraz daha fazla pay almak isteyen kesimlerin, bağımlı çalışanlar, küçük girişimciler, küçük çiftçiler ve diğer orta gelirliileri kapsayan tabakaların karşılıklı çekişmeleri ile devam etmektedir. Bu çekişmeli ortamda çoğunluğun onayı ile yazılı ve yazısız kurallar bütününe dayalı olarak yürürlükte bulunan toplumsal sözleşme gereği tüm toplumu temsil eden devlet kurumunun âdilâne, doğru zamanda ve yerinde müdahaleleri ekonomik ve dolayısı ile sosyal krizlerin nispeten önlenmesinin veya tahrip etkisinin azaltılmasının olanaklarını mümkün kılacaktır.

Herkes için tatmin edici bir refah ortamının oluşturulması ve sosyal barışın sağlanması kaçınılmaz bir amaç olarak görülecekse, sunulan tez ve önermeler geçerliliğini ve güncelliğini korumaya devam edecek demektir. Bu bağlamda mali teşvikler sorunun çeşitli çıkar gruplarının yaklaşımlarını ve uygulanan ekonomi politikaları göz önünde bulundurarak ele almak gerekmektedir. Yeni Dünya Düzeni bu temeller üzerinde yükselmektedir. Bu sürecin başoyuncuları yer kürenin ilk 500'ü olarak bilinen Çok Uluslu Şirketlerdir. Birikmiş küresel sermayenin yoğunlaşması ve onun sınırsız engelsiz küresel dolaşımı bu Çok Uluslu Şirketlere bağlı finansal kurumları olan küresel ve yerel bankalar aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda başta sermaye olmak üzere ona kar getirecek mal ve emek gücünün de efektif ihtiyaç duyulması halinde serbest dolaşımının önündeki engellerin bir bir kaldırıldığı bir süreç olanca hızı ile devam etmektedir.

Neoliberal politikalar gereği devletin optimalleştirilmesi gerekçesiyle daraltılan ve küçültülen devlet kurumu, kamu sektörünün istihdam kapasitesini sınırlandırmaktadır. Küresel nüfus artışı piyasalarda emek arzının artmasını da beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte hızlı teknik gelişmelerin de yol açtığı nedenlerle üç yüz yıllık geleneksel küresel emek piyasasında bir evrim sürecinin yaşanmaktadır.

Buna merkez ülkelerdeki çeşitli nedenlerden kaynaklanan durgunluk ve büyümeme hatta bazen ekonomik küçülmeler eklenince, bu ülkelerdeki büyük

sanayinin de yeni istihdam yaratmayacağı eklenince durumun önemi bir kat daha artmaktadır.

Ulus devletlerin yetki, görev ve sorumluluklarının giderek artan bir ağırlıkla küresel ilişkiler ve çelişkiler tarafından tayin edildiği bir süreçten geçilmektedir. İçselleşmiş bulunan Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslar arası, Avrupa Birliği gibi uluslarüstü dış güçlerin egemenlik alanlarına müdahale ettiği ulus devletin geleneksel anlayışlardan arta kalan tepkisellikler ile bu “dış” güçlere karşı direnişi ya popülist birer söylem olarak kalmakta ya da pragmatik olmayan sonuçlara neden olmaktadır.

Devletin “girişimcilerin şevkini kırmadan kanun yapıcı ve vergi toplayıcı fonksiyonu” çerçevesindeki beklenen görevlerini vatandaşlarını memnun edecek şekilde yerine getiremediği ortak kabul gören bir başarısızlık konusudur.

Küresel teşvikler söz konusu edildiğinde mikro girişimler ve aynı zamanda önemli bir ağırlığı olan göçmen mikro girişimler aile içi yüksek dayanışma, rizikolu girişimlere hazır olmak, avantajlı kitlesel ilişkiler ve esneklik özellikleri ile önemli bir yere sahip oldukları göz önünde bulundurulmak zorundadır.

Küresel MİKOBİ teşvikleri kapsamında uluslararası meslek örgütleri ve federasyonları tarafından geliştirilen, bazı ülkelerde pozitif uygulama örnekleri yaşanmakta olan teşvik tedbirlerinin küresel olarak uygulanması önerileri genel kabul görmeye başlamış bulunmaktadır. Bu öneri ve talepler yaklaşık 40 yıldır Avrupa ülkelerinde göçmen işçi konumundan küresel girişimci seviyesine yükselmiş 200 binin üzerindeki Türkiye kökenli göçmen girişimciyi temsil eden TİDAF gibi kurumlar tarafından dile getirilen, ulusal ve küresel muhataplarına iletilen istekler ve öneriler güncelliğini korumaktadır. 2008 ve 2009 yıllarında küresel olarak Avrupa Parlamentosu’ndan BM’e, ulusal bazda ise Almanya ve Türkiye başbakanlarına, ayrıca ilgili siyasal kurumlara ve bakanlara iletilmiş olanlarının küresel ve ulusal boyutları ile hayata geçirilmesi krizden çıkış sürecinde dikkate alınması gereken önermeler olarak geçerliliğini korumaktadır.

İşsizliğin çok önemli bir toplumsal tehdit olmaya devam ettiği günümüz dünyasında daha çok yerel nitelikli kendi özkaynakları ile yeni istihdam olanakları

yaratmaya hazır olan potansiyel ve bu sınırlardaki mikro girişimler teşvik edici ödüllendirici muhtevadaki vergi oranları ile vergilendirilerek istihdama katkı sağlanmalıdır. Mikro girişimcilere yüzde yüz arttırılmış vergi muafiyet sınırları uygulanmalıdır.

Bu kümenin teşviki için ülkelerin gelir durumuna göre değişebilen Mini Ücret olarak belirlenecek %10 gibi düşük oranlı sosyal güvenlik katkı payı kesilecek ücret uygulaması yapılmalıdır. Bunun yanında Almanya'daki uygulamaya benzer küçük ve orta ölçekli işletmeler için uygulanabilecek sosyal güvenlik kesintilerinin %50 indirimli uygulandığı Midi Ücret uygulanmalı.

Eğitimin her aşamasında kendine güvenen, düşünen, üretken ve yaşamın her alanında aktif, girişimci ruhlu bireylerin yetişmesine ve yetişkinlerin bu durumlarının ömür boyu korunmasına yönelik, eğitim ve öğretim politikalarının, acilen küresel kampanyalar ile desteklenip, teşvik edilerek uygulamaya alınması sağlanmalıdır.

Mesleki eğitim ve danışmanlık alma olanağı ve geleneği olmayan bu kesimin, genel olarak, küresel iktisadi verimliliği arttıracak teknik gelişmeleri, yeni bilgi ve teknolojileri kullanmalarını sağlayacak şekilde özendirme ve ödüllendirme paketleri ile güçlendirilmiş, meslek içi eğitim benzeri, sürekli bilgilendirme, eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin ücretsiz sağlanmasına yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.

Kırmızı Halı politikalarının acilen uygulanması bakımından, girişimci adaylarının tüm yasal ve bürokratik izin, ruhsat vb. işlemlerini uzmanca ve ücretsiz yerine getirecek kamusal ve özel kurumlar oluşturulmalı, gerekli tedbir ve düzenlemeler yapılmalıdır. İstatistiksel ve benzeri amaçlı bürokratik ve idari uygulamaların mikro girişimler üzerinde oluşturduğu üretken olamayan yükler kaldırılmalıdır. Mikro girişimlere yönelik devlet destek ve teşviklerini uygulayacak kurum ve personel pozitif ayrımcılık yapılarak büyük yatırım ve teşvikler konularından ayrıştırılmalıdır.

Oluşturulacak, uluslararası MİKOBİ Kredi Fonlarından karşılanan ve küresel boyutlu 10 yıllık faizsiz veya çok düşük faizli, küçük kredi ve başarılı girişimciyi ödüllendirici hibe politikaları ile önlemler alınmalıdır.

OECD gibi uluslar arası kuruluşlar tarafından belirlenen ölçüler esasında, yüksek, orta ve düşük gelirlü ülke sınıflamasına ve ülkeler özeline göre 50 bin USD, 25 bin USD'lik her türlü kırtasiye ve bürokrasiden muafiyetin yanında KDV'den GV'ne kadar vergi muafiyeti uygulanması yönünde düzenlemelere gidilmelidir,

Maliyetleri tahsil edilen vergiden kat kat yüksek olan beyan ve vergi hesaplama uygulamaları kaldırılmalıdır. Mikro iktisadi maliyetleri bakımından girişim bazında ve makro ekonomik maliyetleri bakımından ulusal ve küresel ölçekte yeniden hesaplanarak ülkelere göre değişebilen optimal KDV muafiyeti sınırları yeniden belirlenerek uygulanmalıdır. Küçük girişimci üzerindeki verimsiz, biktırıcı muhasebe kayıt maliyetini ortadan kaldıracak, bir maliye politikası ile MİKOBİ'lerin üretken olmayan sair tüm vergi, resim ve harçlardan muaf tutulmalıdır.

Teşvik edici araştırma ve geliştirme çalışmalarının desteklenmesi ile çok küçük, elverişsiz mekân ve iş ortamlarında daha etkin internet kullanımını sağlayacak araç ve teknik destek sağlanmalıdır.

MİKOBİ'lerin her türlü mecburiyetten ve zorlamadan uzak, kendilerinin ve kendi çıkarlarının temsil edildiği, gönüllü birlikler temelindeki ekonomik-mesleki-politik örgütlenmelerinin bürokrasi ve aristokrasiden arındırılacak şekilde düzenlenmesi yapılmalıdır. Sanayi ve Ticaret Odaları gibi meslek örgütlerinde, organizasyonun her aşamasında ve düzeyinde mikro girişimcilerin temsil edilmesini, söz sahibi olmasını mümkün kılacak kotalar uygulanmalıdır.

MİKOBİ'lerin her türlü sorun ve durumundan sorumlu uluslar-üstü bir kurum oluşturularak, küresel politikaların etkinleştirilmesinin ve denetlenmesinin sağlanması ile birlikte her ülkede bir MİKOBİ Bakanlığının kurulmasına yönelik adımlar atılmalıdır.

Küresel MİKOBİ Bilgi Bankası şeklinde organize edilerek MİKOBİ'lerin bilgi ve deney birikimlerinin merkezileştirilerek, değişik platformlar bazında, etkin ve yaygın biçimde kullanıcıların hizmetine sunulması sağlanmalıdır. Yerel ve küresel MİKOBİ fuarcılığı kampanyalarla teşvik edilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.

Mali Teşviklerin, makro ve mikro ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesinde en önemli ekonomi politik araçlardır. Doğru hedeflere ve doğru tespit edilmiş kesimlere hitap etmeyen, ulaşamayan teşviklerin *hırsızlığa, talana, soyguna dönüşebileceğini, sınırlı kaynakların israfına neden olacağını* akıldan çıkarmadan ve ancak şeffaflık, açıklık ve denetlenebilirlik prensiplerine bağlı kalarak, yaratılmış ortak maddi ve manevi toplumsal kaynakların birikmiş değerlerin yeniden sosyal ve iktisadi hayatın üretiminin temini için yerinde ve uygun şekilde değerlendirilmesi mümkün olabilecektir.

Vergisel teşvikler kapsamında öncelikle yeni işyeri açacak esnaf ve sanatkârlara Bulgaristan örneğindeki gibi 5 yıl süreyle vergi muafiyeti veya bazı vergi kalemlerinde yüzde elli indirimli vergi tarifesi uygulanarak, eksik istihdamı önleyecek ve dışsal öz kaynakları üretim sürecine dahil edecek girişimcilik özendirilmelidir.

Bu bakımdan gelişmiş finans sektörü ile bilinen Lüksemburg'un yeni kurulan firmaların ilk sekiz yıl boyunca karlarının yüzde 25'inin gelir vergisinden ve yerel işletme vergisinden muaf tutulması diğer çarpıcı vergisel teşvik politikası örneklerindedir.

Vergiden muaf iktisadi faaliyetlerin, kısaca mikro girişimciliğin kapsamı ve sınırları genişletilerek bu tür faaliyetlerin önündeki hissedilen tüm engellerin kaldırılması suretiyle cesaret ve teşvik edilmelidir.

Basit usulde vergilendirilme sınırları, uyum sağlama kaygısından uzak bir anlayışla AB uygulamaları da dikkate alınarak, üretken olmayan anlamsız kayıt işlemleri ile ek bürokrasiye yol açmadan Türkiye'nin kendi sosyo-ekonomik dokusuna uygun ölçülere kavuşturulmalıdır.

Basit usul uygulamasında yılbaşı ve yılsonu emtia mevcudunun dikkate alınması mecburiyeti kaldırılarak normal, özel ve hızlandırılmış amortisman uygulamalarından yararlanma olanağı getirilmelidir.

Şoför, minibüsçü ve servisçi esnafına kullandıkları araçların yenilenmesi halinde bir kereye mahsus KDV ve ÖTV istisnası imkânı tanınmalıdır.

Vergi yükünün gerek tüketici gerekse nihai tüketiciye mal ve hizmetin ulaştırılmasındaki zincirin son halkasını oluşturan küçük işletmeler üzerinde hissedilmesini ve caydırıcı etkisini azaltmayı ön gören KDV muafiyeti uygulaması kapsamında yıllık satışları tutarı 150 bin TL'den az olan Küçük İşletmeler tamamen KDV'den muaf tutulmalıdır.

Son yıllarda gerek ilgili bakanlıklar gerekse TESK tarafından yapılan araştırmalarda ve düzenlenen raporlarda ve eylem planlarında da sıkça vurgu yapılan ve çalışma içinde yerine ve konusuna göre verilen örnekler, Türkiye açısından fazla yoruma yer bırakmaksızın takip edilmesi gereken doğru yolu göstermektedir. GOÜ'nün çok sınırlı kaynaklarla piyasada varlıklarını sürdürme mücadelesi veren küçük işletmelerinin mutlak ve acil ihtiyaçlarının yanında gelişmiş ülkelerde mikro işletmeler için özellikle uygulanan çeşitli vergi kalemlerinde indirim, KDV indirimi, yatırım indirimi, mesleki vergi muafılığı gibi teşviklerin oldukça yaygın olarak kullanılmakta olduğunun bilinmesi dahi alınacak önlemlerin aciliyetini yeteri kadar göstermektedir. Bu çerçevede belirlenecek efektif teşvik politikalarının ülke koşullarına uyarlanarak ülkemizde de uygulamaya konulması, esnaf ve sanatkâr işletmelerinin kendilerini geliştirmek için daha çok kaynak ayırmalarına olanak sağlayacaktır. Böylece küçük işletmecinin tasarrufları ve yeni yatırım kaynakları doğrudan doğruya yerel ve ulusal ekonomiye daha etkin katkıya dönüşme imkânına kavuşacaktır.

Birçok meslek odası tarafından da gündeme getirildiği gibi ilk defa işe başlayan esnaf ve sanatkârların, belli bir süreyle (örneğin Bulgaristan'da olduğu gibi beş yıl boyunca) gelir vergisinden muaf tutulmasının girişimci sayısını artırıcı bir etki yapacağı ve zamanla vergi gelirlerini yükselteceği iddiasını devletin ilgili kurumlarının dikkate alması gerekmektedir.

Vergisel ağırlıklı olarak, Özel Amortisman Uygulamaları, Gelir ve Kurumlar Vergisi İndirimleri (Yatırım İndirimi), Gelir, Kurumlar Vergisi ve KDV Muafiyeti, İhracatta Vergi İadesi, Gümrük Taksitlendirilmesi, Tam ve Kısmi Gümrük Fon ve İstisnaları, Bina Vergisi İstisnaları gibi teşvik uygulamalarının kısa vadede olmasa bile uzun vadeli pozitif etkileri yadsınmamalıdır.

Çalışmalarımız kapsamında esnafla doğrudan veya esnaf odaları temsilcileri ile yapılan yüz yüze görüşmelerde özellikle esnaf muafiyeti kapsamının nicel ölçütler bakımından olduğu kadar meslek konuları bakımından da genişletilmesi, belirlenen makro ve mikro ölçekli hedeflere ulaşılmasını kolaylaştırıcı etkiler yapacağı beklentisinin hakim olduğu ortaya çıkmaktadır.

Mikro girişim teşvikleri kapsamında başta küresel gelişmeleri yakından izleyen etkin rekabet gücü oluşturacak bir teşvik politikası oluşturulmalıdır. Küresel olarak sıkça başvurulmuş pozitif ayrımcılık veya kayırmacılık örneklerinde olduğu gibi ülkemizde de medyaya yansıdığı kadarıyla maliye bakanlığı tarafından yapılan çalışmalarda esnaf muafiyeti uygulamasının kapsamının genişletilmesi eğiliminin mevcut olduğu görülmektedir. Resmi olmayan verilere göre köylerde yerleşik yaklaşık 200 bin bakkal, manav, kasap, zanaatkâr gibi mikro girişimcinin bazı ülke uygulamalarında olduğu gibi ilgili maliye birimlerince tanzim edilecek vergiden muafiyet belgesi ile hem kayıt altına alınması dolayısıyla atıl potansiyelin cesaretlendirilerek teşvik edilmesi hem de yerel piyasalara etkinlik kazandırılması mümkün olabilecektir.

Danışmanlık ve eğitim teşvikleri, özellikle yakın coğrafyamız Avrupa'da gerek meslek kuruluşları gerekse özel sektör girişim danışmanlığı alanında önemli ve pozitif gelişmeler kaydetmiştir. Üyeliğin zorunlu olmadığı birçok meslek kuruluşu özellikle sunduğu bu kaliteli danışmanlık hizmetleri ile daha geniş gönüllü üye sayısına ulaşmakta olduğu bilinmektedir.

Çok sınırlı kapasite ve olanaklarla ayakta durmaya, faaliyetlerini sürdürmeye çabalayan küçük girişimcilere, iktisâdi yaşamları boyunca da caydırıcı olan, vergi, kayıt, izin bürokrasisi, gibi engellerin, aslında daha kuruluş aşamasından itibaren ortadan kaldırılması en acil önlemlerden biri olarak gündemde durmaktadır. Mikro Girişimcilerin, bilgi ve becerilerini geliştirerek rekabet güçlerini ve karlılıklarını arttırabilmede, bireysel emek güçlerini daha etkin kullanabilmeleri için Fransa örneklerinde olduğu gibi sürekli danışmanlık hizmetlerine kolay ve uygun maliyetlerle ulaşabilme olanağı yaratılmalıdır.

Toplumsal-iktisadi kalkınma amaçlı teşvik politikalarında sosyal ve toplumsal çıkarlar birlikte ele alınarak üretime, istihdama yönelik her ölçekteki yatırıma, işletme kuruluşlarına ve sürdürülmesinin sağlanmasına ve sürekli ve verimli üretimi mümkün kılacak aşamalarda uygulanmasına önem verilmelidir.

Teşvikler kalkınmaya doğrudan katkı sağlamayan ihracata yönelik olmaktan çok sosyal refahı ve ulusal istikrarı sağlayacak kalkınmaya yönelik olmalıdır.

İstihdam teşvikleri kapsamında tüm sektörlerde mikro ve küçük ölçeklilik unsurlarından en az birine sahip olan girişimlerde çalışanların sosyal güvenlik primlerinde indirim uygulanmalı, mikro girişimler kümesi için ise sosyal güvenlik primleri devlet tarafından karşılanmalıdır.

Çırakların da sosyal güvenlik kapsamına alınmasıyla birlikte kalfaların sigorta primleri devlet tarafından karşılanmalıdır.

Finansal teşvikler kapsamında Türkiye Halk Bankası tarafından kullanılan esnaf kredilerinin % 0'dan başlayan faizlerle ve değişik alternatifler çeşitlendirilmesi ve bu uygulamaların tüm finans kurumları tarafından uygulanması sağlanmalıdır.

Meslek örgütleri ve sosyo-politik yaşama katılım bakımından tüm bu mali nitelikli önlemlerin yanında yönetim ve yerinden yönetim gibi kavramlarla zenginleştirilmiş bulunan demokrasinin yeni yorumlanışına da uygun olarak toplumsal ve siyasal kurumların her kademesinde yerelden bölgeye, ulusal sınırlardan küresel boyutlara kadar mikro işletmelerin/girişimlerin doğrudan temsili ve söz sahibi olmasının koşulları yaratılmalıdır.

Bir bakıma tarihsel gelişme sürecinde tıkanmaya, gelişmenin önünde engele dönüşme durumuna düşerek ortadan kalkan lonca sistemine benzer bir duruma düştüğü, gerek doğrudan esnaf gerekse diğer yetkili kurum ve şahıslar tarafından dile getirilmekte olan meslek odalarının, hantal ve bürokratik konumlarından çıkarılmaları için gerekli reform ve düzenlemeler yapılmalıdır.

Aynı işleri ve işlevi yerine getiren sıkıntılı maddi koşullarla esnaf üzerinde ek maddi yüke dönüşmüş bulunan binlerce oda birleştirilmeli, faal bulunan tüm meslek kollarının temsilini mümkün kılacak ve aktif katılımını sağlayacak meclisler ve yönetim kurulları oluşturularak kurumlara işlevsellik kazandırılmalıdır.

Mesleki kurumlara üyelik sistemi sendikal alanlarda olduğu gibi gönüllük temelinde olmalıdır.

Mikro girişimler ve bir bütün olarak bu kümede tasnif edilen beşeri kesim salt ekonomik olmaktan ziyade sahip oldukları sosyal önem gereği ekonomideki mikro kaynakların optimal değerlendirilmesi ile kalkınma ve istikrara katkıda bulunarak kaynak israfını da önleyebilecek potansiyele sahip bulunmaktadırlar.

Ekonomi-politik teşvikler kapsamında başarısızlıkları girişimciyi ürküten ve kararsızlaştırarak korkutan piyasa ekonomisinin geliştirilmesi, güçlendirilmesi ve ona işlerlik kazandırılması için gerekli müdahale ve denetimsel önlemler alınmalıdır.

İdari-politik teşvikler kapsamında küçük işletmeleri teşvik politikalarının oluşturulmasını ve uygulanmasını sağlayıp denetleyecek doğrudan ve her kesimden mikro girişimcinin temsil edilebileceği MİKOBİ KURULU gibi yetkili bağımsız bir kurum oluşturulmalıdır.

Etkin ve efektif teşvik türlerinin vergisel teşvikler, garanti teşvikleri ve girişim danışmanlığı, eğitimi vb. etkinliği yüksek teşvik türleri olmasına önem verilmelidir.

Bürokrasiyi önleyici teşvikler kapsamında yerel ve ulusal kayıt ve istatistiksel amaçlarla sürdürülmekte olan üretkenlikten uzak, zaman ve kaynak israfından başka bir fonksiyonu olmayan kırtasiyecilik, bürokratik, tüm uygulamalara son verilmeli veya en aza indirilmelidir. Mikro girişimci üzerinde katmerli yüke dönüşmüş bulunan kayıt ve istatistiksel bilgilere ihtiyaç duyan kurumlar bu maliyetleri kendileri üstlenmelidir. Teşvik politikalarının etkinleştirilebilmesi ve Arzu edilen sonuçlara ulaşılmasını mümkün kılabilmek için girişimcilik felsefesinin kendi doğasında asli amaç olarak bulunan üretim ve kar hedefinden sapmalara yola açan sebepler ortadan kaldırılmalıdır.

Türkiye’de örgütlenme ve organizasyon bakımından hayli mesafe kat etmiş olan meslek kuruluşları dâhil olmak üzere kapsamlı bir çalışma ile Macaristan’da yapıldığı gibi bir envanter anket çalışması projesi ile özellikle mevcut yapılardan, olumsuzluklardan en çok etkilenen kesim olarak gerek mevcut mikro ve küçük işletmeler ve konumlarının incelenip tespit edilmesi gerekmektedir.

Kurumsallaşmayı teşvik etmek kapsamında sınır illeri gibi öncelikli bölgelerde gelir ve kurumlar vergisi istisnası uygulanmalıdır. Bunun yapılması halinde, sınır bölgesindeki vatandaşların buldukları yerlerde kalacaklarını, başka yerlere gitmek istemeyecekleri, buralarda bir dengenin sağlanacağı belirtilmektedir. İmalât yapmak isteyen firmaların da buna göre üretim ve imalâtlarını yapacakları, bu uygulamanın sosyoekonomik ve bütün diğer sıkıntı duyulan konuları da aşağıya çekeceği, Türkiye’nin de ağırlıklarını atıp yukarıya doğru yükselerek yeni iş sahaları yaratabileceği meslek odalarının ve ilgili bakanlıkların ortak görüşleri olarak sıkça dile getirilmektedir.

Haksız rekabeti önleyici teşvikler kapsamında tarım sektöründeki uygulama etkinleştirilerek taşımacılık ve nakliyecilik esnafına indirimli akaryakıt imkânı sağlanmalıdır. Küçük ve mikro işletmelere enerji fiyatlarında indirimli tarife uygulanmalıdır.

Nihai tüketicinin alım gücünü zorlamayan, spekülâtif piyasa başarısızlıklarını da önleme rolüne sahip kooperatifler gibi tedarik merkezleri ve zincirlerinin oluşumunun teşvik edilmesi ile tüm sektörlerin kendine mahsus mal ve hizmet üretimi için ihtiyaç duyulan girdilerin haksız ve eşitsiz rekabet dezavantajına karşı korunarak daha ucuza temin edilmesini sağlayacak yapısal tedbirlerin alınması gerekmektedir. Daha düşük maliyetle mal ve hizmet üretimi olanağı yaratacak bu ucuz girdi temini teşviki mikro girişimlerin küresel ve lokal rekabet güçlerini de arttıracaktır.

Teşvik rekabeti bakımından Avrupa Birliği’nde ve üye ülkeler bazında açık veya gizli 1000-1200 adet devlet yardımının halen uygulanmakta olması, rekabetin olumsuz etkileneceği iddialarının ötesinde teşvik politikalarının önem ve kaçınılmazlığının bir göstergesi ve yön tayin edicisi olarak kabul edilmelidir.

Vergisel teşviklerin öneminin ve kaçınılmazlığının yanında, açıklık, şeffaflık, denetlenebilirlik, Talep edilen yardımın amacına uygun olarak kullanılması sağlanması, ülke ve bölgesel boyut kistası, teşvikten yararlanan işletmenin ya da sektörün ülke içi rekabet koşullarına uyumu, görece rekabet üstünlüğünü kaybetmemiş, kurtarılması imkânsızlaşmamış girişim ve sektörlerin dikkate alınması, gibi kistaslara gereken hassasiyet ve özen gösterilmesi gerekmektedir.

Avrupa Birliği normları ve uygulamalarının yanında Amerika Birleşik Devletleri, Hindistan, Çin gibi çok büyük ekonomilere sahip ülke uygulamalarından da yararlanılarak oluşturulacak stratejiler doğrultusunda ulusal kalkınmanın motoru küresel pazarlara açılabilmenin yegâne koşulu olan KOBİ'leri ve özelde bu kümenin kitlesel olarak ana gövdesini oluşturan mikro girişimleri teşvik edecek etkin politikaların oluşturulması ve zaman kaybetmeden uygulanmasına dair yasal önlemlerin alınması gerekli idari düzenlemelerin yapılması kaçınılmaz bir zorunluluk olarak durmaktadır.

Kuramsal Teşvik kavramı bakımından ise gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere göre KOBİ tanımlarında dikkate aldıkları ölçütlerin yüksekliğini haklı gösteren savunma ve yorumlar geliştirmekte olan ülkelerdeki KOBİ'ler ile gelişmiş ülkelerde faal olan KOBİ'ler arasında haksız ve eşitsiz rekabete yol açmaktadır. ABD'nin sunduğu tüm küresel olanaklardan yaralanabilen 500 çalışanı olan bir ABD'li KOBİ ile Türkiye'de 251 çalışanı olduğu için teşviklerden yararlanamayan bir Türkiye'li KOBİ'nin gerek ulusal gerekse küresel pazarlardaki rekabet şansı daha zayıf kalmaktadır. Dolayısı ile bir bütün olarak MİKOBİ kümesinin rekabet gücünü arttırabilmek için teşvik programlarından yararlanabilme sınırlarını çok düşük tutmamak gerekmektedir.

Sonuç olarak sosyo-ekonomik kalkınma, istihdam ve toplumsal refahın arttırılmasına sağlanan katkılar, ortaya çıkan vergi kaybı ve maliyetlerden yüksek olduğu sürece mali teşvik sisteminin etkinleştirilip efektif kılınarak devam ettirilmesi ile ancak toplumsal sözleşmenin ve bu toplumsal ihtiyacın ürünü olan devletin asli görevini yerine getirebilmesi sağlanmış olabilecektir.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

AKGEMCİ, Tahir. **KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler**, KOSGEB Yayınları, Ankara, Haziran 2001.

AKTAN, Coşkun Can. Editör, **Teşvik kollamacılık, Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri**, Hak-İş Yayınları, 2001, Ankara, <http://www.canaktan.org/din-ahlak/ahlak/yolsuzlukla-mucadele-stratejileri/tum-yazilar/tesvik-kollama.pdf>

(12.10.10)

AKTAN, Coşkun Can. **Yeni İktisat Okulları**, Seçkin Yayıncılık San. Ve Tic. A.Ş. Ankara, 2004.

ALTAY, Asuman ve Osman Sirkeci. Redaktörler, **KOBİ'lere Yeni Yaklaşım, İzmir-Köln Panel Tebliğleri**, TİDAF e.V., Ankara, 2010.

AŞIKOĞLU, Rıza. **Türkiye'de Yatırım Teşvik Tedbirleri**, TC Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 278, Eskişehir, 1988.

BERBEROĞLU, Güneş. Editör, **Genel İşletme**, TC Anadolu Üniversitesi, Yayın No 1268, Eskişehir, 2005.

CANSIZ, Mehmet. **Türkiye'de KOBİ'ler ve KOSGEB**, (DPT Planlama Uzmanlığı Tezi), Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Gen. Müdürlüğü, Yayın No; DPT 2782, Ankara, 2008. s. 3,

http://www.google.de/search?hl=de&lr=&as_qdr=all&q=%22kobi%22+filetype%3Apdf&as_q=japonya&btnG=Search%C2%A0within%C2%A0results (27.12.2010)

ÇOLAKOĞLU, Mustafa, H. **TOBB KOBİ Rehberi**, TOBB Genel Yayın No Genel: 359 - PM: 2, Yorum Matbaacılık, Ankara, 2002,

<http://www.teknonet.org.tr/downloads/KobiRehberi.pdf?title=Kobi%20Rehberi>

(01.02.2009).

DEVRİM, Fevzi. **Kamu Maliyesine Giriş**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Dördüncü Baskı, İzmir, 2002.

DRUCKER, F. Peter. **Kapitalist Ötesi Toplum**, 1. Basım, İnkılâp Kitabevi, Yönetim Dizisi, İstanbul, 1994.

DURAN, Mustafa. **Türkiye’de Yatırımlara Sağlanan Teşvikler ve Etkinliği**, Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Dizisi, No 32, Hazine Yayını, Ankara, 2002.

DURAN, Mustafa. **Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları**, Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Araştırma İnceleme Dizisi, No:33, Hazine Yayını, Ankara, 2003.

Esnaf ve Sanatkârlar Değişim, Dönüşüm, Destek (3D) Strateji Belgesi ve Eylem Planı, T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Esnaf ve Sanatkârlar Genel Müdürlüğü, Alban Tanıtım, Ankara, 2010.

EUROPA, **Die neue KMU-Definition**, Benutzerhandbuch und Mustererklärung, Europäische Gemeinschaften, Brüksel, 2006,
http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/index_de.htm.s.2 (10.02.2010).

İzmir İktisat Kongresi, 17 Şubat – 4 Mart 1923, İzmir Büyük Şehir Belediyesi Kent Kitaplığı, Stil Matbaacılık A.Ş., İstanbul, Mayıs 2004.

KARATAŞ, Halil. **Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardımlar**, Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No:2010/409, Ankara, 2010,
<http://www.sgb.gov.tr/Publications/Avrupa%20Birli%C4%9Fi%20Kat%C4%B1m%C4%B1m%20%C3%96ncesi%20Mali%20Yard%C4%B1mlar%C4%B1.pdf> (15.11.2010).

KAZGAN, Gülten. **İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi, İktisadi Düşünce**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2006.

LEBLEBİCİ, Fatih. **Devlet Yardımları Uygulamasının Maliyeti ve Ekonomik Göstergelerle Mukayesesi**, DPT Yayın No: 2663, Ankara, 2002.

MARKT & STANDORT, **Stadtsparkasse in Düsseldorf tarafından yayımlanan Mikrokredi Broşürü**, http://www.fischer-hrm.de/pdf/presse_wb_5_07_ssk_d.pdf, (15.08.2010).

MÜFTÜOĞLU, Tamer, **Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ’ler)**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002.

Nikaragua MKMB, **Österreichische Entwicklungszusammenarbeit, Nikaragua - Sektorprogramm: Mikro-, Klein- und Mittelbetriebe, MKMB 2001 – 2003**, Aktualisierung, s.10, http://www.entwicklung.at/uploads/media/Sektorprogramm_Nicaragua_Mkmb_01.pdf (10.11.2010)

OZAN DÜNDAR, Seher. **Mikro Finansman**, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Ankara, Kasım 2007, s. 1, http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporlar/ESA/ga/2007-GA/GA-07-05-28_Mikro_Finansman.pdf (03.03.2011).

ÖZKARABÜBER, Mustafa Mehmet. **Avrupa Birliği ve Türkiye’de Devlet Yardımlarının Kontrolü, Rekabet Kurumu**, Yayın No:0135, ISBN 975-8301-53-5, Ankara, 2003.

REİFNER, Udo, Ingrid Größl, Ulrich Krüger. **Kleinunternehmen und Banken in der Krise: Produktive Konfliktbeilegung durch Recht**, Schriften des Instituts für Finanzdienstleistungen e.V., Bd. 7, Nomos-Verlagsgesellschaft, Hamburg, 2003. <http://www.iff-hamburg.de/3/nomos.html> (10.05.2007).

SAĞBAŞ, İsa. **Vergi Teorisi**, Ece Matbaası, Ankara, 2007.

SAKAL, Mustafa ve Mustafa Alpaslan. **Vergi Hukuku Uygulaması**, Grafmat Basım San. LTD. Şti., İzmir, Ocak, 2008.

SCHUMACHER E. F. **Küçük Güzeldir**, Cep Kitapları A.Ş., İstanbul, 1989.

SELEK, Seha, Ali Hikmet Tözün, Hasan Karadeniz. **Vergi İle İlgili Temel Kavramlar Gelir, Kurumlar Vergisi ve uygulamaları**, Son değişikliklere göre Karadeniz Üniversitesi, İİBF’de yeniden düzenlenerek yeniden yayına hazırlanmıştır, Trabzon, 1983.

SİRKECİ, Osman. **MİKOBİ Küresel Acil Talepler Bildirgesi**, TİDAF MİKOBİ Araştırmalar Merkezi, Köln, 2008.

TEKİNALP, Ünal. “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı - Geleceği Hazırlayan Bir Düzenleme” **Vergi Portalı. Com**, <http://www.vergiportali.com/Content.aspx?Type=LeftMenuD&Id=56> (15.01.2011).

TESK, **Ülke Örnekleri İle AB’ de Mesleki Eğitim ve AB ve AB Mali Kaynakları Rehberi**, TŞOF Matbaacılık, 1. Baskı, Ankara, 2006.

TESK, **Mevcut Durum Sorunlar Öneriler, Esnaf ve Sanatkâr Raporu**, Ankara, 2008, <http://www.tesk.org.tr/tr/mevzuat/09/esnafraporu.pdf> (22.08.2009).

TOBB, **TOBB, Organize Sanayi Bölgeleri, KOBİ’ler**, <http://www.google.de/search?q=izmir+iktisat+kongresi+%22t%C3%BCrk+insanini+girisimci+yapmak%22&btnG=Suche&hl=de&sa=2> (15.05.2010).

TOKATLIOĞLU, Mircan Yıldız. **Avrupa Birliği’nde Maliye politikası ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme**, Alfa Basım yayım Ltd. Şt., İstanbul, 2004.

TOSUNER, Mehmet, Zeynep Arıkan. **Türk Vergi Sistemi**, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş Onaltıncı Bası, Kanyılmaz Matbaası, İzmir, Şubat 2011.

TOSUNER, Mehmet, Zeynep Arıkan, Abdullah Tekbaş, **Esnaf ve Sanatkârın Türk Vergi Sistemi içindeki Konumu Vergisel Sorunları ve Çözüm Önerileri**, İESOB Yayınları, Yayın No:6, İzmir, 2004.

TUAY, Elif ve İnci Güvenç, **Türkiye’de mükelleflerin Vergiye Bakışı**, (Yüksek Lisans Programı Staj Çalışması), Gelir İdaresi Başkanlığı, Mükellef Hizmetleri Daire Başkanlığı, Yayın No: 51, Ankara, Kasım 2007.

YUNUS, Muhammed. **Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru**, Doğan
Kitap 2. Basım, İstanbul, Nisan 2003.

MAKALELER

ACİNÖROĞLU, Serkan. “Genel Olarak Vergi Teşviklerinin Ekonomi Üzerine Etkinliği”, **Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi**, Yıl:1 Cilt:1 Sayı:2, Kış 2009, ss.148-169, <http://asosindex.com/journal-article-fulltext?id=416&part=1> (11.09.2010).

AKTAN, Coşkun Can. “Ekonomi Teorileri; Arz Yönlü İktisat”, **Türkçe Bilgi ve Başvuru Sitesi, Türkçe Bilgi.Net**, <http://www.turkcebilgi.net/ekonomi/ekonomi-teorileri/arz-yonlu-iktisat-2834.html> (28.07.2010).

AKTAN, Coşkun Can. “Modern Maliyenin İflası Ve Mali Gelenekçiliğin Zaferi”, **canaktan.org**, http://www.canaktan.org/ekonomi/kamu_maliyesi/maliye-iflas/modern-iflas.htm (20.08.2010)

ALTAY, Asuman. “Geçiş Ekonomilerinde Devletin Ekonomik Roller, Görevleri ve KOBİ’lerin Durumu”, **Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, Prof. Dr. Salih Turhan’a Armağan, İÜY No. 4565, İFİSSN; 1304-0251, No. 583, MAMY No; 90, Kırkaltıncı Seri, Yıl 2004, İstanbul 2005

ALTIPARMAK, Aytekin. “Türkiye’de Cumhuriyetin İlk Yıllarında Müteşebbis Sınıfının Gelişimi”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl 1998, Sayı 1, ss. 65-80, <http://asosindex.com/journal-article-fulltext?id=3561&part=1> (12.09.2010).

ARIKAN, Zeynep, Abdullah Burhan Bahçe, Osman Sirkeci. “New Approaches to SMEs: Consulting Incentives to Micro Enterprises, New Employment Facilities Against The Crisis”, İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 15-16 Nisan 2010 Malatya, **Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi Küresel Krizler ve Ekonomik Yönetişim Bildiriler Kitabı**, ss. 573-597.

ARZOVA, Burak, Uğur Yozgat, Mert Uydacı. “Türkiye’de Girişimcilik, 1999 Marmara Depremi ile 2000 ve 2001 Finansal Krizlerinin Etkileri”, **Caucasus and Cenrtal Asia in the Globalization Process İnternational Congress**, Bakü, Mayıs 2007, ss.142-157.

AY, Hakkı M. “Yatırım Teşviklerinin Sabit Sermaye Yatırımları Üzerindeki Etkisi”, **Karaman Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi** Sayı:2, Cilt:5, 2005.

AYTAÇ, Ömer ve Süleyman İlhan. “Girişimcilik ve Girişimci Kültür: Sosyolojik Bir Perspektif”, ss.101-120, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/.../AYTAÇ,%20ÖMER.pdf (10.07.2010).

AYYAGARI Meghana, Thorsten Beck, Aslı Demirgüç Kunt. “Small and Medium Enterprises Across the Globe: A New Database”, **Policy Research Working Paper: 3127**, The World Bank, Development Research Group Finance, Washington, D.C., August 2003.

BASILGAN, Müslüm. “İktisadi Teoride Girişimci: Ontolojik Bir Yaklaşım”, **Proceedings of The International Congress Integration and Economic Development in Transition Economies**, on the occasion of the 70th anniversary of Prof. Dr. Turar Koychuev, **Kyrgyz-Türkish Manas Universty Publication: 106**, Conference Series: 14, Bishkek, October 9-11, 2008. ss. 192-199, http://www.manas.kg/temp/KITAP_KONFERANS_SON.pdf (02.03.2011).

BAY, Hakan, Osman Sirkeci. “Mikro Girişimler ve Vergi Teşvik Sistemi”, **Proceedings of the International Congress, Integration and Economic Development in Transition Economies**, on the occasion of the 70th anniversary of Prof. Dr. Turar Koychuev, **Kyrgyz-Türkish Manas Universty Publication: 106**, Conference Series: 14, Bishkek, October 9-11, 2008. ss. 139-150.

BAYKAL, Mehmet Cevdet. “Türkiye ve Diğer Ülkelerdeki Küçük ve Orta Büyüklükteki (KOBİ) İşletmelere Yönelik Destek ve Strateji Politikaları”, **TC Çalışma ve Sağlık Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi**, Genele Yayın No 146., Sayı: 36, yıl: 7, ekim-kasım-aralık 2007., s.6

BAYKALER, Gazi. “Yatırımların ve İstihdamın Özendirilmesi İçin 5084 Sayılı Yasa İle Getirilen Teşvikler”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı 446, 2005, s.263-274.

BOZKURT, Rüştü. Dönüşümü Neden Yönetemiyoruz?, **Ekonomik Forum**, TOBB, Ankara, Nisan 2008, ss. 76-77.

BEŞE, Tayfun. “Kobi'lere Yönelik Yeni Yatırım Teşvik Uygulaması“, **Mevzuat Dergisi**, <http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/1998041302.htm> (10.12.2010)

CASTRO, Raul. “Kuba: Erleichterungen für Kleinunternehmer kratzen nicht an Staatsordnung“, **02.08.2010 tarihli Rianovosti**, <http://de.rian.ru/society/20100802/127327424.html> (12.11.2010).

ÇAMLICA, Mustafa. “Krizden Çıkışın Yolu Vergi Teşvikleri”, **Haberortak**, <http://www.haberortak.com/Haber/Ekonomi/16052009/Krizden-cikisin-yolu-vergi-tesvikleri.php> (12.10.2010).

ÇELİK, Celal. “5811 Sayılı Kanun Uyarınca Yurtiçi Varlık Barışı Uygulaması”, **MuhasebeTR**, <http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/celal/004/> (03.03.2011).

ÇELİK, Faruk. “Krizde Karşı Önlem Paketi Meclis'te”, **haberler.com**, <http://www.haberler.com/krize-karsi-onlem-paketi-meclis-te-2-haberi/> (12.10.2010).

ÇELİKKAYA, Ali. “Yatırımların ve istihdamın Teşviki ile İlgili 5084 Sayılı Kanununun 4325 Sayılı kanunla Mukayeseli Analizi”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı; 189, 2004.

ÇİLOĞLU, İsmail. “Teşvik Sisteminin Değerlendirilmesi”, **Hazine Dergisi**, Sayı 8, 1997, ss. 1-15.

ÇİLOĞLU, İsmail. “Türk Sanayiinin Gelişimi ve Teşvikler”, **Hazine Dergisi** Cumhuriyetin 80. Yılı Özel Sayısı, Ankara, 2003, ss.120-133.

DEMİRCİ, Mehmet. “Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu Ve İşletmelerin Bu Süreçteki Yeri”, **akademik iktisat**,

http://www.akademiktisat.net/calisma/kuresellesme/kuresellesme_isletmeler.htm#_e dn18 (10.10.2010)

DİLEKÇİGİL, Beylü. “Bir Analiz Modeli Denemesi; Sosyal Yapı ve Toplumsal Yapı”, **Yeni Türkiye**, 3. Yıl, No.15, Ankara, 1997, ss. 447-666.

DURAK, Murat. “Avrupa Ülkelerinde Rüzgâr Enerjisi Yatırımlarına Verilen Teşvikler Ve Türkiye İçin Öneriler”, **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, <http://ulutek.uludag.edu.tr/downloads/ruzgarenerjisitesvikler.pdf> (18 08 2010).

DURAN, Mustafa ve Bedri Dilik. “Türkiye’de Uygulanan KOBİ Teşvik Politikası ve KOBİ Teşvik Politikası ve Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi”, **Hazine Dergisi**, Ankara, Nisan 1998.

EROL, Ahmet. “Serbest Bölgelerde Tanınan Ayrıcalık Ve Teşvikler”, **Mükellefin Dergisi**, Sayı: 88, Nisan 2000, Ss. 59-66.

<http://ahmeterol.com.tr/makaleler/serbestbolge.pdf> (23.11.08).

ERTEM, Cemil. “Büyük Tehlikenin Farkına Varalım”, Ekonomi Politik, **Taraf Gazetesi**, 25.08.2010.

GÜLDİKEN, Nevzat. “Türkiye’de Sanayi Teknoloji Kobi Politikalarına Eleştirel Bir Yaklaşım”, **Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı 2, 2006, ss.139-156.

GÜRSOY, Turgut. “Gelecek İçin Bilişim KOBİ Araştırması Sonuçları“, **Uyduca.com**, <http://www.uyduca.com/2010/04/gelecek-icin-bilisim-kobi-arastirmas.html> (14.01.2011).

HAZMAN, Gürler Gülsüm. “Türkiye’de Mali Nitelikteki Teşviklerin Doğrudan Yabancı Sermaye Üzerindeki etkisi: Toda-Yamamoto Nedensellik Analizi Çerçevesinde Değerlendirme”, **Maliye Dergisi**, Sayı, 158, Ocak – Haziran 2010.

IRAZ, Rıfat. “Küresel Rekabet Ortamında Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Ulusal Sosyo-Ekonomik Sisteme Katkıları Açısından Değerlendirilmesi”, **Selçuk**

Üniversitesi SBE Dergisi,

www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler%5CRıfat%20İRAZ%5C223-236.pdf (25.12.2009)

İÇLİ, Ezgi. “AB’nin Krizden Çıkış Serüveni”, MESS, **Mercek Dergisi**, Ekim 2009, ss.132-138, http://www.mess.org.tr/content/Mercek_09_ekim.pdf (13.09.2010).

KALKAN, Veli Denizhan, Halit Keskin, “KOBİ’lerde Bilgi Yönetimi Süreci ve Araçları: Literatür Değerlendirmesi ve Bir Araştırma“, **Ahmet Yesevi Üniversitesi, Güz, bilig**, 2005, sayı; 35: 173-206, ss. 174-204., <http://www.yesevi.edu.tr/bilig/biligTur/pdf/35/173-206.pdf> (10.10.2010).

KARAARSLAN, Erkan. “Bir Kamu Harcaması Olarak Vergi Harcaması”, **malihizmet**, <http://www.malihizmet.org/bolum/makale/dosya/45.pdf> (10.08.2010).

KARAKURT, Alper. “Küresel Kriz Ortamında Yatırım Teşvikleri”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, sayı 65-2, ss.143-164,

KAYA, Muammer. “Esnafı, Çin ve AB baskısı zorluyor“, 26 Haziran 2010, **Eko Gündem**, <http://www.ekotrent.com/categories.php?cID=32> (29.11.2010).

KESKİN, Gülşen. “AB’de Tarım İşletmelerinin Sınıflandırılması Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, **Bakış Dergisi**, Cilt Nüsha 1., Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü T.E.A.E., Ankara, Haziran 2003.

KILDİŞ, Yusuf. “Türkiye’de Vergi Teşvik Politikalarının Gelişimi“,

EKODIALOG.COM, Özgün Ekonomi ve Makale Arşivi,

<http://www.ekodialog.com/Makaleler/turkiyede-vergi-tesvik-politikalari-makale.html> (03.03.2011).

LENGWILER, Brigitte, Rudolf Walser. **economiesuisse**, Verband der Schweizer Unternehmen, <http://www.economiesuisse.ch/WEB/de/Seiten/default.aspx>, http://www.swissbanking.org/de/kmu_economie_d.pdf (17.02.2011).

NOLL, Susanne Frank Weissner. “Existensgründung aus Arbeitslosigkeit“, **WSI-Mitteilungen** 5/2006.

ÖZGENER, Şevki. “Küresel Rekabet Ortamında Küçük Ve Orta Boy İşletmelerin Yeniden Yapılanması”, **Selçuk Üniversitesi, Karaman İ.İ.B.fakültesi Dergisi**, <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/kresel.doc>, (25.12.2009).

PAMUK, İsmail. “Vergi Afları Ve Mükellef Davranışlarına Etkileri”, **Vergi Denetmenleri Derneği Dergisi**, http://www.vdd.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=186&catid=4&Itemid=81 (12.10.2010).

PARLAK, Bekir. “Yükselen Trend: Girişimcilik”, **tchayat Dergisi**, Sayı: Aralık 2004, Yıl: 01.02.2005
<http://www.tchayat.org/modules.php?name=News&file=print&sid=58>, (10.10.2010).

SABAN, Nihal. “Vergi Suçlarında Affı Anayasa İle Sorunsallaştırmak”, http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/an (28.02.2011), ss. 451-475.

SARAÇOĞLU, Fatih. “Birinci ve İkinci Sınıf Tüccarlar, Sınıf Değişirme ve Analizi“, **Mali Kılavuz Dergisi**, Tarih; 16.12.2009, Sayı; 49, <http://www.malikilavuz.com/index.php?lang=tur&page=1> (17.02.2011).

SAVAŞAN, Fatih. “Vergi Afları: Teori Ve Türkiye Uygulamaları (“Vergi Barışı” Uygulama Sonuçları)”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt.VIII , S.1, yıl: 2006, ss., 41-65.

SELEK, Seha. “Son Teknolojik Gelişmeler Işığında Türk Muhasebe ve Kayıt Sisteminin Değerlemesi”, **www.econturk.org**, <http://www.sehaselek.netfirms.com/muhkaysist.htm>, (29.03.2011).

SELİMOĞLU, Kardeş, Seval ve Sirkeci, Osman. “KOBİ’lerde Yeni Yaklaşım: Mikro İşletme Modeli Dünya'daki ve Türkiye'deki Boyutları”,**Uluslararası 2. Orta Asya Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Konferansı Kitabı**, Kasım 3-4/2006, Almaata, Kazakistan, 01/12/2006, ss. 454-469.

SİRKECİ, Osman. “Neoliberalizmin Eleştirileri ve Almanya’da Yeniden Sosyal Refah Devleti Arayışları”, Gündem, **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar**, Yıl

46, Sayı;532, Haziran 2009, ss.11-12,

http://www.ekonomikyorumlar.com.tr/dergiler/gundem/Gundem_1_Sayi_532.pdf

SİRKECİ, Osman. “Yeni Türk Ticaret Kanunu ve Küçük Girişimciadaki Hayal Kırıklığı!”, **Kobipostası**, 16.01.2011, <http://www.kobipostasi.net/2011/01/16/yeni-turk-ticaret-kanunu-ve-kucuk-girisimciadaki-hayal-hirikligi/> (17.02.2011).

SUÇİÇEK, Mahmut. “Telif Kazançları İstisnası”, **Muhasebe Net**, 20 Nisan 2009, www.vergisigorta.com (17.02.2011).

ŞEN, Faruk. “Önsöz”, TAVAK, **Rehberim**, <http://www.nrwrehberim.de/index.php?id=100&hid=13&pid=5> (21.05.10).

TAŞTAN, Seçil. “İnsan Kaynakları Yönetimi'nin Değişen Yüzü; Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi“, **humanresourcesfocus**, http://www.humanresourcesfocus.com/proje9_2.asp (12.01.2011).

T.C. Hazine Müsteşarlığı, Küresel Mali Krize Karşı Politika Tedbirleri, Ağustos 2010, ss.1-16, **sunum**, <http://www.scribd.com/doc/22528396/Hazine-Muste%C5%9Farl%C4%B1-Kuresel-Mali-Krize-Kar%C5%9F%C4%B1-Politika-Tedbirleri-Sunumu>, (08.10.2010).

TEKİNALP, Ünal. “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı - Geleceği Hazırlayan Bir Düzenleme” **Vergi Portalı. Com**, <http://www.vergiportali.com/Content.aspx?Type=LeftMenuD&Id=56>, (15.01.2011).

TEKER, Edip. KOBİ'ler Ar-Ge Yapmadan Rekabet Gücü Kazanabilir mi?, **KOBİ Dünyası**, EGEKOBİDER, İzmir, Haziran-Temmuz 2010, ss. 30-31.

TEKİN, Ahmet. ”4842 Sayılı Yasa Işığında Yatırım İndirimi Uygulanması”, **S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 13, 2005, ss. 393-407.

TEKİN, Ahmet. “Vergi Teşvikleri ve Ekonomik Etkileri”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, <http://sbe.dumlupinar.edu.tr/16/301-316.pdf>, (23.11.08).

TOSUNER, Mehmet, Hakan Bay ve Osman Sirkeci. “Almanya’da 2008 - 2009 Vergi Reformları, Türk Girişimciler Açısından Vergi Uygulamaları ve Teşvikler”, **Ankara SMMMO Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi**, ss. 101-138.

TOSUNER, Mehmet ve İhsan Cemil DEMİR. “Vergi Ahlâkının Sosyal ve Kültürel Belirleyenleri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Yıl; 2009, Cilt;14, Sayı.1, s.1-15.

ÜZÜMCÜ, Adem ve Adem DOĞAN. “Türkiye ve Sivas’ta Yatırım-KOBİ Teşviklerinin Gelişimi”, **Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1, 2001, ss. 299-318.

XIANGFENG, Liu. “SME Development in China: A Policy Perspective on SME Industrial Clustering”, **Eria.org**,
<http://www.eria.org/research/images/pdf/PDF%20No.5/No,5-2-China.pdf>
(10.09.2010).

VERHEUGEN, Günter. Die neue KMU-Definition, Benutzerhandbuch und Mustererklärung, **Europäische Gemeinschaften**, Brüksel, 2006.

YILMAZ, Mehmet. “Güncel Yatırım İndirimi Uygulaması ve 4842 Sayılı Kanun Sonrası Oluşacak Yeni Durum”, **Mali Çözüm**, sayı 62, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/62MaliCozum/31%20-%2062%20MEHMET%20YILDIZ.doc>
(08.12.2007).

DİĞER YAYINLAR

ADİE; Association pour le droit à l'initiative économique, "Une manifestation annuelle d'ampleur nationale", **Semaine-du-Microcredit**, <http://www.adie.org/semaine-du-microcredit> (22.12.2010).

AKGÜL, Aziz. "35 bin 500 kişi mikro kredi kullandı" / prod. **haber7.com**. - 25 Haziran 2010. - 29 Temmuz 2010. <http://www.haber7.com/yazdir.php?nID=557343> (30.06.2010).

AKGÜLOĞLU, Koray. **Çin Halk Cumhuriyeti'nde İş Yapma Rehberi**, T.C. Hong Kong Baş konsolosluğu Ticaret Ataşeliği, HK-TİCARET HABER-ÖZEL, Yıl :2, Sayı: Özel-1, Hong Kong, Mart-Haziran 2004. s. 34.

AKŞAHİN, Ziya. "Federal Almanya Çalışma Bakanı'na Sunulan MİKOBİ Talepleri" Federal Çalışma Bakanı Olaf Scholz'u Ziyaret, **ayturk**, 29 Ocak 2009, <http://www.ayturk.de/news.php?id=606> (01.03.2009).

AKTAN, Coşkun Can. İktisat Okulları, Arz Yönlü İktisat, **canaktan.org**, <http://www.canaktan.org/ekonomi/iktisat-okullari/okullar/arz-iktisat.htm>. (08.07.2008).

AKTAN, Coşkun Can. "Ekonomi Teorileri; Arz Yönlü İktisat", **Türkçe Bilgi ve Başvuru Sitesi, TürkçeBilgi.Net**, <http://www.turkcebilgi.net/ekonomi/ekonomi-teorileri/arz-yonlu-iktisat-2834.html> (28.07.2010).

AKTAŞ, Tamer, Bayram Aydın. "Almanya'da Türk girişimciler", 27.04.2010 tarihli **Zaman Gazetesi**, http://euro.zaman.com.tr/euro/newsDetail_openPrintPage.action?newsId=53369 (21.05.2010).

ARI, Şeref. "TİDAF, girişimcilerin taleplerini AB'ye iletti", TİDAF Adına AP Üyesi Juregn Klute'ye Sunulan „Yeni Yaklaşım ile Almanya'daki Türk KOBİ'lerinin

Durumu ve Öneriler Raporu“, **Sabah Gazetesi**, <http://www.sabah.de/tr/tidaf-girisimcilerin-taleplerini-ab%E2%80%99ye-ilette.html> (10.10.2010)

ARIKAN, Yahya. “31 Numaralı Vergi Usul Kanunu Sirküleri”, Tarih; 21.01.2008, Sayı, 2385, **İSMMMO Raporu**, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/ya/ESNAFBEYANNAME.pdf> (27.12.2010).

ATEŞ, Dilek İştar. AB Komisyonu, „Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Değerlendirme Raporu“, **Gündem**, www.tusiad.org, 21.03.2011, <http://www.gundem.be/tr/avrupa-birligi/avrupa-kucuk-isletmeler-yasasi-degerlendirme-raporu> (30.03.2011).

ATO, “Kayıtdışı İstihdam Liginde 3 Büyükler Raporu”, **ATO, Güçlü Ekonomi Büyüyen Türkiye, E-Bülten**, 15.01.2005, <http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=363&l=1> (25.08.2008).

Avrupa Birliği KOBİ Tanımı, Allein maßgeblich für die Bestimmung der Bedingungen zur Einstufung als KMU ist die Empfehlung, veröffentlicht im **Amtsblatt der Europäischen Union** L 124 vom 20.5.2003, S. 36.

Avrupa Birliği, Die neue KMU-Definition, Europa, Unternehmen, KOBİ tanımı Kanunu, Madde 1. Avrupa Birliği, 20.5.2003 Resmi Gazetesi'nin Almanca Baskısı, DE **Amtsblatt der Europäischen Union** L 124/39, 956774_BW_DE 16-05-2006 09:06, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/sme_definition/sme_user_guide_de.pdf (16.05.2010).

Avrupa Birliği, Ortak Rekabet Politikası, [legalisplatform](http://www.legalisplatform.net), **legalisplatform.net**, http://www.legalisplatform.net/ozel_dosyalar/ORTAKREKABETPOLITIKASI.pdf (10.10.2010).

Avrupa Konseyi Önergesi, 3.6.1994 tarihli COM (94) 207 ve 10.10.1994 tarih ve OJ No C 294, 22.10.1994, pp. 6-8 sayılı **Konsey Önergesi**, “Given that enterprise policy applies to any enterprise whatever its sector of activity ...”, eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1995:0362:FIN... (2.08.2009).

AYSU, Ahmet. “Türk Vergi Sisteminin Kentsel ve Bölgesel Kalkınma Yönünden Değerlendirilmesi”, (Seminer Çalışması), Aralık 2007.

Bakanlar Kurulu Kararı, Karar Sayısı: 2002/367,
<http://rega.basbakanlik.gov.tr/main.aspx?home=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2002/07/20020709.htm&main=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2002/07/20020709.htm>

Bakanlar Kurulu Kararı, Karar Sayısı: 2006/10921,
http://www.hazine.gov.tr/mevzuat/karar_2006_10921.pdf

BAYSAL, İlker. “Avrupa Küçük İşlemeler Şartına Türk KOBİ’lerinin Uyumu: İzmir Örneği”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Ana bilim Dalı, İzmir, Aralık 2010.

Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Ve Diğer Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında 6111 Sayılı Kanun, 25 Şubat 2011 tarih ve (Mükerrer) 27857 Sayılı **Resmî Gazete**,
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110225M1-1.htm> (28.02.2011).

BMWİ-Gründerportal: „Rechtsformen“ .Übersicht. Nr. 27. Hukuki Şirket Şekilleri: En önemli seçme kriterleri. Ferdi Kuruluşlar: Tam kontrol, tam mesuliyet, **GründerZeiten** Nr. 33 www.existenzgruender.de/imperia/md/.../uebersicht_27.pdf (12.07.2009).

BRAUN, Georg. “2006 Yıllık Raporu”, **Gründer Magazin**,
www.gruendermagazin.com/existenzgruendung (10.11.1008).

BTSO, “Bursa Ticaret ve Sanayi Odası, Ekonomik Sosyal Durum Analizi”, **btso.org**,
<http://www.btso.org.tr/?page=membership/forced.html> (09.10.2010).

BUSH, Georg W. “ABD Başkanı Halka Para Dağıtacak”, **cnnturk**, 18.01.2008,
<http://www.cnnturk.com/2008/ekonomi/dunya/01/18/abd.baskani.halka.para.dagitaca k/420947.0/index.html> (10.10.2010).

CASTRO, Raul. “Kuba: Erleichterungen für Kleinunternehmer kratzen nicht an Staatsordnung“, 02/08/2010 tarihli **Rianovosti**,

<http://de.rian.ru/society/20100802/127327424.html> (12.11.2010).

CDU (Hıristiyan Demokratlar Birliği) **DTF 2010 Yerel Seçim Programı**, Köln, Mart 2010.

CNNTURK, “ABD başkanı. George W. Bush halka.para.dağıtacak”, 18.01. 2008 tarihli **cnnturk**,

www.cnnturk.com/.../abd.baskani.halka.para.dagitacak/.../index.html, (18.01. 2008).

ÇAMLICA, Mustafa. “Krizden Çıkışın Yolu Vergi Teşvikleri”, **haberortak**, <http://www.haberortak.com/Haber/Ekonomi/16052009/Krizden-cikisin-yolu-vergi-tesvikleri.php> (12.10.2010).

ÇELİK, Faruk. “Krizde Karşı Önlem Paketi Meclis'te”, **haberler.com**, <http://www.haberler.com/krize-karsi-onlem-paketi-meclis-te-2-haberi/> (12.10.2010).

CİNA, Jean-Michel. "Der Bund fördert die Exporte der Schweizer Wirtschaft durch eigene Aktivitäten (...); er berücksichtigt dabei insbesondere die Interessen der schweizerischen Klein- und Mittelbetriebe (KMU)". Einreichungsdatum 19.03.2003, Eingereicht im Nationalrat Schweiz, 19.03.2003 Tarihli **KMU Raporu**, http://www.google.de/search?hl=de&q=Cina+Jean-Michel+-+Einreichungsdatum+19.03.2003%2C+Eingereicht+im+Nationalrat+Schweiz&as_q=Eingereicht+im+Nationalrat+Schweiz&btnG=In%C2%A0den%C2%A0Ergebnisse+n%C2%A0suchen (10.02.2008).

Çin Ulusal İstatistik Dairesi, İşletme ve İstihdam İstatistikleri, 2008.

Çin'de İş Yapma Rehberi, “Çin’deki Vergi Muafiyetleri Ve İndirimler”, **kobifinans**, http://www.kobifinans.com.tr/tr/alt_sektor/040606, (12.10.2010).

Çin'de İş Yapma Rehberi, “Çin’deki Vergi İdaresi”, **kobifinans**, <http://www.kobifinans.com.tr/tr/dispazar/040606/308> (15.11.2010).

ÇÖLLÜOĞLU, İrfan. 2005 yılında yürürlüğe giren 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu uyarınca yürütülmekte olan Resmi İstatistik Programı ve TÜİK İstatistikleri yeni NACE ile düzenlenmesine dair Bakanlıklar arası protokol ve Bilgi edinme açıklaması özel mektuba cevabı. (17.08.2010).

DESTATIS, “Erwerbstätige: Deutschland, Jahre, Stellung im Beruf”, Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2010, Stand: 13.05.2010 /13:03:21,
<http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Naviga>,
(13.05.2010).

DPT, 9. Kalkınma Planı Bölgesel Gelişimde Temel Araçlar ve Koordinasyon **Özel İhtisas Komisyon Raporu**, Ankara, 2006.

DPT, “Türkiye - AT Mevzuat Uyumu” **Sürekli Özel İhtisas Komisyonu raporları**, Cilt 1. DPT, 9. Kalkınma Planı, (2007-2013), Ankara, 2006,
<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan9.pdf> (23.04.2008).

ERGİN, Barış. Şeffaflık Vergi Cennetini Cehennem Yaptı, **Sabah Gazetesi**, İzmir, 23 Temmuz 2010.

ERTEM, Cemil. “Büyük Tehlikenin Farkına Varalım”, Ekonomi Politik, **Taraf Gazetesi**, 25.08.2010.

ESDEP, Esnaf ve Sanatkârlar Değişim, Dönüşüm, Destek (3D) Strateji Belgesi ve Eylem Planı, **60. Hükümet Programı Eylem Planı**, // <http://www.sanayi.gov.tr>. - 18 08 2010. - http://www.sanayi.gov.tr/files/documents/esnaf_strateji_belgesi_02-19042010173034.pdf, S.27/56, (18.08.2010).

EU Commission. “AB için Küçük İşletmeler Yasası, A Small Business Act for Europe-SBE”, Brüssels, 19.06.2008
http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/docs/sba/com_2008_394_sba.pdf,
(13.08.2008).

FOCUS, “BA istatistikleri”, Nr.21, **Focus Magazin**, 22.05.2006,
<http://www.focus.de/magazin/archiv/suche/> (22.08.2007).

FOCUS, “Emigranten Unternehmen”, Nr. 4, **Focus Magazin**, Berlin, Ocak, 2009.

GEİTHNER, Timothy. “Amerika Birleşik Devletleri Hazine Bakanı'ndan Teşvik Uyarısı”, **güçlühaber**, 20 Ağustos 2010, <http://www.gucluhaber.com/ekonomi/45-ekonomi-haberleri/18397-hazine-ba.> (22.08.2010).

GENCEL, Ufuk. “Türkiye'de Yatırım Kararları Üzerinde Kurumlar Vergisinin Etkisi: Bir Alan Araştırması” (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2007.

GİB, 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanununda Yer Alan Vergisel Teşvikler, <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=581> (21.02.2011)

GİB, [193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Yer Alan Vergisel Teşvikler](http://www.gib.gov.tr/index.php?id=582), <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=582> (21.02.2011)

GİB 2009 Faaliyet Raporu, Ankara, Nisan 2010, http://www.gib.gov.tr/fileadmin/faaliyetraporlari/2009/2009_faaliyet_raporu.pdf (16.02.2011).

HENNING, Eleonore. “Das Problem der adäquaten Qualifikation des mittelständischen Unternehmers im Einzelhandel”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Das Wirtschafts- und Sozialwissenschaftlichen Fakultät der Universität zu Köln, 1971.

KTÜ Dersnotları, <http://ktudersnotlari.blogcu.com/girisimcilik-unite-1/4714001> (10.03.2009).

Hazine Müsteşarlığı, Tebliği No: 2007/1, <http://www.hazine.gov.tr/mevzuat/2007-1-TEBLIG-RG.pdf>.

HİLLE, Hubertus, Annette Karstedt-Meierrieks. Redaktion, “Bürokratie abbauen, Mittelstand entlasten”, **66 Vorschläge der IHK**, -Organisation zum Abbau bürokratischer Hemmnisse Beitrag zu weiteren Mittelstands-Entlastungs-Gesetzen der Bundesregierung, Deutscher Industrie- und Handelskammertag, Berlin - Brüssel, 2006. http://www.dihk.de/inhalt/download/66_vorschlaege.pdf (17.07.2008).

HİSARCIKLIOĞLU, Rifat. “Kadınlara Başarı Dersi”, 07 Mayıs 2010 Cuma, Anadolu Girişimci İş Kadınları Zirvesi, Açılış Konuşması, **DHA.com**,

<http://www.dha.com.tr/n.php?n=tobb-baskani-hisarcikogludan-kadinlara-basari-dersi-2010-05-07> (15.06.2010)

İDİKUT, Özpençe Aylin, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere Yönelik Devlet Yardımları: Türkiye ve Avrupa Birliği Uygulamaları”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İzmir, 2006.

IMF, “Articles of Agreement of the International Monetary Fund”,
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/aa/aa01.htm>, (03.02.2011).

İTO, “İşverene İki Müjde”, **Gazete-Detay**,
http://www.ito.org.tr/wps/portal/!ut/p/c4/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3iDgCBzUzcPIwMDf39TA6MwTxfPEA8DQ3dPI_2CbEdFAKzYb-w!/?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/wps/wcm/connect/ito_portal_tr/ito-portal/gazete/gzt-2010/gzt-2010-7/gzt-2010-7-30/cd78048043663ece8f0aafcc95365815 (10.10.2010)

Katma Değer Vergisi Kanunu No; 3065, Tarih, 25.10.1984,
<http://www.hukuki.net/kanun/3065.15.text.asp> (12.12.2010).

KAYMAK, Hasan. “Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesine Yönelik Vergisel Teşvikler”, Maliye Bakanlığı Gelir Politikaları Genel Müdürlüğü, Sunum, İstanbul, 26 Mayıs 2010, ss.1-25.

http://www.tusiad.org.tr/FileArchive/Hasan_Kaymak.pdf (18.09.2010).

KEKLİK, Belma. “İnsan Kaynakları Temininde Kullanılan Tekniklerin Etkinliklerine İlişkin KOBİ’lerde Bir Araştırma ve Model Önerisi”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Isparta, 2007.

KENT, Muhtar. “Küresel Güç Türkiye, Dünya Türk Girişimciler Kurultayı”, DEİK Kurultay Konuşması, İstanbul, 10.11.2009.

KIRIM, Arman. “Yeni Girişimciliği Teşvik Etmeliyiz”, **Türkiye Gazetesi** 27.01.2010, <http://www.turkiyegazetesi.com> (12.01.2010).

Kobiler ve Özellikleri, **EKODIALOG.COM**,

http://www.ekodialog.com/isletme_ekonomisi/kobiler_ve_ozellikleri.html

(09.10.2010).

KOBİ Tanımı ve Yönetmeliği, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik”, **Resmi Gazete**, 2005/9617 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 18.11.2005, Sayı: 25997.

KORREKT, Magazin Für Existenzgründer und Unternehmer.,

<http://www.unternehmer-ohne->

[grenzen.de/projekte/publikat_pics/Dezember_2002.pdf](http://www.unternehmer-ohne-grenzen.de/projekte/publikat_pics/Dezember_2002.pdf) (23.07.2009).

KÖHLER, Horst. aktaran, Andrea Seibel, “Köhler hat gesprochen. Hätte er doch geschwiegen!”, **Welt Online**, 22.03.2010, <http://www.politik.de/suche/tdt-koehler-hat-gesprochen-haette-er-doch-geschwiegen-7251.html> (20.09.2010).

KÜBA, “Küba dümeni kapitalizme doğru kırıyor: Devlet işçi atacak, girişimciler desteklenecek“, **nethaber**, <http://www.nethaber.com/Dunya/155753/KUBA-dumeni-kapitalizme-dogru-kiriyor> (15.08.2010).

KÜBA, “Privatsektor-Offensive auf der Karibikinsel”, 24. September 2010, tarihli **Agência latina press**, <http://latina-press.com/news/47776-kuba-revolutionaere-ereignisse-werfen-ihre-schatten-voraus/> (22.10.2010).

Kurumlar Vergisi Kanunu, No: 5520: Tarih: 01.01.2006.

Maliye Bakanlığı, “6 milyon esnaf internette kayıt altına Alındı”, **Referans gazetesi**, (25.04.2007), http://www.referansgazetesi.com/print.aspx?HBR_KOD=65683 (26.04.2010).

Mikro Kredit, “Mikrokredi Broşürü”, **MARKT & STANDORT**, Stadtparkasse in Düsseldorf, ss. 36-37, http://www.fischer-hrm.de/pdf/presse_wb_5_07_ssk_d.pdf, (15.08.2010).

Ministry of MSME, **Report of The Task Force on MSME**.

Ministry of MSME, http://www.dcmsme.gov.in/msme-di_corner.htm (10.11.2010).

Ministry of Finance Japan, “Measures for Small and Medium-sized Businesses”, <http://www.mof.go.jp/english/budget/brief/2001/brief12.htm#05> (27.12.2010).

NBS, (Çin Ulusal İstatistik Dairesi), “İşletme ve İstihdam İstatistikleri”, Pekin, 2008.

NOYAN, Rona. “Çin Geliyor” Garanti Bankası Şanghay Baş temsilcisi Raporu, http://www.google.de/search?hl=de&q=Noyan+Rona+-+Garanti+Bankas%C4%B1+%C5%9Eanghay+Ba%C5%9F+temsilcisi+Derlemesi+&btnG=Suche&aq=f&aqi=&aql=&oq=&gs_rfai= (12.08.2009).

OECD Multilingual Summeries, “Human Capital: How What You Now Shapes Your Life”, **OECD Raporu**, Berlin, 2007.

OECD Multilingual Summeries, “OECD Beschäftigungsausblick 2010, İş Kriziyle Başa Çıkmak“, **OECD İstihdam Görünüm Raporu 2009**, Berlin 2010.

ÖZAY, Hüseyin. “Küçük Esnafa Sıfır Vergi”, **HaberTürk**, 11 Nisan 2008, <http://ekonomi.haberturk.com/ekonomi/haber/66964-kucuk-esnafa-sifir-vergi> (08.12.2010).

ÖZGENÇ, Nurettin. "Torba Yasa"nın Hayata Geçmesini Sağlayan Herkese Teşekkür Ederiz”. **KOBİDER Reel Sektörün Sesi**, <http://www.kobider.org.tr/haberdetay.asp?haberid=148> (01.03.2011).

Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, Juni 2005

Resmi Gazete, 278 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği, **Resmi Gazete**, No 27800 (6. Mükerrer) Tarih: 29/12/2010.

RETRA Berlin, “Girişimi Güvence Altına Almak için Mikro-Krediler Gereklidir”, http://www.retra-berlin.de/img/leitfaden_internet.pdf (10.07.2008).

Romanya’da Teşvikler, **TC Mali Müşavirlik Raporu**,

www.musavirlikler.gov.tr/upload/R/Tesvikler.doc, www.animmc.ro

http://www.google.de/search?hl=de&q=Romanya%E2%80%99da+vergiler&as_q=k

%C3%BCc%C3%BCk+isletme&btnG=Search%C2%A0within%C2%A0results
(12.10.2010)

RTS, “Göçmen Kökenli MİKOBİ’lerin Durumu Ekonomiye Katkısı Önlemler Öneriler” Konulu Raporun Sunumu maksadı ile Almanya Türkiye Kökenli Vatandaşları Konseyi RTS’den Federal Çalışma Bakanı Olaf Scholz’a ziyaret, **aytürk**, 29.01.2009, <http://www.ayturk.de/news.php?id=606> (29.08.2009).

SABANCI, Ali., “piyango kuyruğundaki gençlere seslendi: böyle bir gelecek olamaz”, 1. Genç Girişimciler Kongresi, Konuşma, **habercom**, <http://www.habergo.com/haber/5736/piyango-kuyrugundaki-genclere-seslendi:-boyle-bir-gelecek-olamaz.html> (30.05.2010).

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, **Esnaf Strateji Belgesi**,

http://www.sanayi.gov.tr/Files/Attachments/OtherFiles/esnaf_strateji_belgesi_02-22042010213944.pdf (05.09.2010).

SARISOY, İdris. “Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmelere Sağlanan Vergi Teşvikleri Ve Türkiye Uygulaması“, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.

SAVAŞIR, Rebi. “Türkiye - AB Açısından İstihdam politikaları”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), İzmir, 1997.

SCHNARREBERGER, Sabine-Leutheusser. “Bilanzerleichterungen für Kleinstunternehmer”, **NDS-ost.business-on**, <http://nds-ost.business-on.de/kleinstunternehmer-mittelstand-europaeisches-parlament-bundesjustizministerin-sabine-leutheusser-schnarrenberger-id1743.html> (20.05.2010).

SİRKECİ, Osman. TİDAF Çalışmaları; KOBİ Bakanlığı Kurulması Hakkında CHP Genel Başkan Yardımcısı Umut ORAN ile Yapılan Görüşme Raporu, **TİDAF Çalışma Raporu**, 15.07.2010.

SİRKECİ, Osman. “Göçmen MİKOBİ Talepleri ve Krizden Çıkış Önerileri”, Almanya Türkiye Kökenli Vatandaşlar Konseyi-RTS, **TİDAF heyeti Ziyaret Raporu**, 27.01.2009.

SİRKECİ, Osman. “KOBİ’lere Yeni Yaklaşım; Misafir İşçilikten Küresel Girişimciliğe” 16–20 Aralık 2009 Tarihlerinde **TİDAF Ankara Bakanlıklar Ziyareti Raporu**, Köln, 2010.

SİRKECİ, Osman. “Eğitimden pratiğe “KOBİ’lere yeni yaklaşım”, **KOBİ Postası**, http://www.kobipostasi.net/2010/08/23/egitimden-pratige_kobilere-yeni-yaklasim/ (20.10.2010).

SİRKECİ, Osman. “Küçük İşletmelere ve Mikro Girişimcilere Müjde”, **ha-ber.net**, http://ha-ber.net/index.php?option=com_content&task=view&id=7398&Itemid=10 (10.08.2010).

SİRKECİ, Osman. “Küçük ve Mikro Girişimciler İçin Yeni Ufuklar Açılıyor”, **ha-ber.net**, http://ha-ber.net/index.php?option=com_content&task=view&id=7398&Itemid=10 (10.10.2010)

SRİNİVASAN, G. Shri. “Policy Package for Stepping up Credit to Small and Medium Enterprises”, RBI/2005-06/131, RPCD.PLNFS. BC.No.31/ 06.02.31/ 2005-06, 19.08. 2005, **Rapor**, <http://www.rbi.org.in/scripts/NotificationUser.aspx?Id=2456&Mode=0> (09.10.2010).

STRAUSS-KAHN, Dominique. “Dünya ekonomisi nereye gidiyor?”, **Haber24.Com**, http://www.haber24.com/Ekonomi/1-62625/Dunya-ekonomisi-nereye-gidiyor...._19.09.2010 (02.03.2011).

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, “Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerine Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ”, No; 2011/14, Mart 2011 tarih ve 27886 sayılı **Resmi Gazete**, http://www.tedgem.gov.tr/duyurular_detay.asp?id=384 (01.03.2011).

TAŞ, İlkey. “Avrupa Birliği’nde Vergi Teşvik ve Uygulamaları ve Uyum Sorunu”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2001.

http://www.cellotin.com/forum/avrupa_birligi/avrupa_birliginde_vergi_tesvik_uygulamaları_ve_uyum_sorunu-t782.0.html;msg1224#msg1224 (23.04.2008).

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 23. Dönem 5. Yasama Yılı 51. Birleşim **Genel Kurul Tutanağı** 13/Ocak /2011 Perşembe.

http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/Tutanak_B_SD.birlesim_baslangic?P4=20839&P5=H&page1=63&page2=63 (15.01.2010).

TBMM Genel Kurulu, “İşte krize karşı önlem yasası”, **samanyoluhaber**, 18.02.2009,

<http://www.samanyoluhaber.com/ShowNews.aspx?NewsId=222359&AspxAutoDetectCookieSupport=1> (13.09.2010).

T.C. Hazine Müsteşarlığı, “Küresel Mali Krize Karşı Politika Tedbirleri”, Ağustos 2010, ss.1-16, (sunum), <http://www.scribd.com/doc/22528396/Hazine-Muste%C5%9Farl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-Kuresel-Mali-Krize-Kar%C5%9F%C4%B1-Politika-Tedbirleri-Sunumu>, (08.10.2010).

TESK, “Esnaf ve Sanatkârlar için işyeri açılmasında istenen belgeler”, <http://www.tesk.org.tr/tr/guncel/isyeriacmak4.html>

TESK, “Esnaf ve Sanatkârların Sorunları ve Çözüm Önerileri“, **2009 TESK Raporu**, <http://www.tesk.org.tr/tr/guncel/talep.pdf> (27.12.2010).

<http://www.tesk.org.tr/tr/guncel/kredidestek/6.html>

TESK, “Esnaf ve Sanatkârların Sorunları ve Çözüm Önerileri” **2011 TESK Raporu**, Ankara, 2011, <http://www.tesk.org.tr/tr/guncel/talep.pdf> (03.03.2011).

Teşvik Sistemi, **wikipedia**, http://tr.wikipedia.org/wiki/Te%C5%9Fvik_Sistemi (21.11.2010).

Tire, Bayındır, Ödemiş esnafları ile araştırmalar sırasında yüz yüze görüşmeler. 2008-2009.

TOBB, Organize Sanayi Bölgeleri, KOBİ'ler,
<http://www.google.de/search?q=izmir+iktisat+kongresi+%22t%C3%BCrk+insanini+girisimci+yapmak%22&btnG=Suche&hl=de&sa=2> (15.05.2010).

Türk Ticaret Kanunu ve Uygulama Kanunu 11 Ocak 2011.

TÜİK, **Haber Bülteni**; http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6268&tb_id=1 (10.07.2010).

TÜİK, “Hanehalkı İşgücü Araştırması 2010 Ağustos Dönemi Sonuçları” (Temmuz, Ağustos, Eylül 2010), **Haber Bülteni**, Sayı 192, Ankara, 12 Kasım 2010, bildirim@tuik.gov.tr (15.11.2010).

Unternehmer ohne Grenzen e.V., Sınırsız Göçmen Girişimciler Derneği, Hizmet Ajansı (DLA) projesi, EU-Haushalts: ein demokratischer Prozess, 01.07.2005.
http://www.ep-nobi.de/upload/pdf/Produkte/DLA_WEGWEISER.pdf (10.07.2009).

ÜREM, Hakan. “Teşvik Sistemi, Teşvik politikası”, **Starkıbrıs**, 21.09.2007,
<http://www.starkibris.net/index.asp?haberID=4905> (23.04.2008).

ÜST, Hüseyin. “Gelir Vergisi Stopajı Teşvik Sirküleri”, 5/2/2010 tarihli ve 27484 sayılı **Resmi Gazete**, <http://www.huseyinust.com/Thread-5084-sayili-Tesvik-Kanunu-kapsamindaki-illerde-gelir-vergisi-stopaji-tesviki-uygulama--30363> (02.02.2011).

WANSLEBEN, Martin. Statement von DIHK-Hauptgeschäftsführer zur Pressekonferenz am 19. Dezember 2006, **Statement von DIHK**, Berlin, 2006
www.adie.org. (13.07.2007).

www.gruendermagazin.com/existenzgruendung (12.08.2007).

WEETU, The Women's Employment, Enterprise & Training Unit, “Impact of peer lending on women borrowing for enterprise 2008 low”, **The Chronicle**,
<http://www.weetu.org/documents/content/WEETU%20Impact%20of%20peer%20le>

[nding%20on%20women%20borrowing%20for%20enterprise%202008low.pdf](#)
(23.12.2010).

www.bmaa.gv.at/up-media/41_nicaragua_mkmb.pdf (25.08.2009).

Yatırımların ve İstihdamın Teşviki **Genel Tebliğ** (Seri No: 1),
[http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=9.5.6116&sourceXmlSearch=yatırımların teşviki](http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=9.5.6116&sourceXmlSearch=yatırımların_teshviki).

Yatırımların ve İstihdamın Teşviki **Genel Tebliğ** (Seri No: 2),
[http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=9.5.9612&sourceXmlSearch=yatırımların ve istihdamın](http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=9.5.9612&sourceXmlSearch=yatırımların_ve_istihdamın).

YENİCE, Ahmet Serdar, Osman Sirkeci, Demet Karaca. “Die Neuordnung der MKMU in der eingeschränkten Weltwirtschaft”, TİDAF Bilim Kurulu Üyeleri, Mustafa Özer, Canan Balkır, Asuman Altay, Zeynep Arıkan tarafından hazırlanarak “Daralan Küresel Ekonomi ve KOBİ’lere Yeni Düzenlemeler” başlığı ile hazırlanarak Avrupa Birliği Parlamentosu ve Ekonomi Komisyonu Üyesi, NRW Temsilcisi Jürgen Klute’ye sunulan 13 Maddelik Talepler Listesi, **Hürriyet Gazetesi**, (28.05.2010), **Sabah Avrupa Gazetesi**, (01.06.2010).<http://www.sabah.de/tr/tidaf-girisimcilerin-taleplerini-ab%E2%80%99ye-ilette.html> (10.07.2010).

2000/1822 sayılı karar, <http://www.hazine.gov.tr/mevzuat/tm151.htm>.

2005/9617 sayılı **yönetmelik**,
http://www.hazine.gov.tr/mevzuat/2005_9617_yonetmelik.pdf.

2872 Sayılı Çevre Kanunu.

2982 sayılı kanun metni.
<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?MevzuatKod=1.5.2982>.

4325 sayılı kanun metni,
<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=1.5.4325&sourceXmlSearch=kalkinmada%20öncelikli>.

5084 sayılı kanun metni,

<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=1.5.5084>.

EKLER

EK 1: KOBİ TANIMI YÖNETMELİĞİ

Karar Sayısı : 2005/9617

Ekli “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik”in yürürlüğe konulması; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın 28/7/2005 tarihli ve 5674 sayılı yazısı üzerine, 3143 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun ek 1 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulu’na 19/10/2005 tarihinde kararlaştırılmıştır.

KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERİN TANIMI, NİTELİKLERİ VE SINIFLANDIRILMASI HAKKINDA YÖNETMELİK

Amaç

Madde 1 - Bu Yönetmeliğin amacı; küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin tanımına, niteliklerine ve sınıflandırılmasına ilişkin esasların belirlenmesi ve bu tanım ve esasların tüm kurum ve kuruluşların uygulamalarında esas alınmasını sağlamaktır.

Kapsam

Madde 2 - Bu Yönetmelik; küçük ve orta büyüklükteki işletmeler ile bu işletmelerin tanımlarına, niteliklerine ve sınıflandırılmasına ilişkin uygulama usul ve esaslarının belirlenmesini kapsar.

Küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri ilgilendiren mevzuatın uygulanmasında bu Yönetmelik hükümleri esas alınır. Ancak; KOBİ’lere yönelik destek sağlayan kuruluşlar, bu Yönetmelikte belirtilen sınırları aşmamak kaydıyla, kendi sektör ve büyüklük önceliklerini belirleyebilirler. Devlet yardımları dışındaki uygulamalar için sadece çalışan sayıları dikkate alınabilir.

Dayanak

Madde 3 - Bu Yönetmelik; 8/1/1985 tarihli ve 3143 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun ek 1 inci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 - Bu Yönetmeliğin uygulanmasında;

a) İşletme: Yasal statüsü ne olursa olsun, bir veya birden çok gerçek veya tüzel kişiye ait olup, bir ekonomik faaliyette bulunan birimleri,

b) Küçük ve orta büyüklükte işletme (KOBİ): 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu 25 milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan ve bu Yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta

büyükteki işletme olarak sınıflandırılan ve kısaca "KOBİ" olarak adlandırılan ekonomik birimleri,

c) Mali bilanço: Bir işletmenin belirli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren mali tabloyu,

d) Net satış hâsılatı: Bir işletmenin brüt satışlarından satış iskontoları ve iadeleri ile diğer indirimlerin düşülmesi sonucu bulunan tutarı,

e) Yıllık iş birimi (YİB): Bir yıl boyunca tam zamanlı olarak işletmede veya işletme adına çalışan bir kişiyi,

f) Yakın piyasa: İlgili piyasanın akış zincirinin başlangıç veya bitiminde yer alan ürün veya hizmet piyasasını,

ifade eder.

Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin sınıflandırılması

Madde 5 - KOBİ'ler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır.

a) Mikro işletme: On kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu bir milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan çok küçük ölçekli işletmeler,

b) Küçük işletme: Elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu beş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler,

c) Orta büyüklükteki işletme: 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu 25 milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler.

Sınıf değiştirme ve vafın kaybı

Madde 6 - Hesaplarının kapanış tarihinde, işletme sınıfları ve KOBİ vafı belirlenirken dikkate alınan kriterlerden herhangi birini, birbirini takip eden iki hesap döneminde de kaybeden veya aşan işletmeler sınıf değiştirir veya KOBİ vafını kaybeder.

İşletme türleri

Madde 7 - KOBİ'ler, çalışan sayıları veya mali bilgilerinin tespitine yönelik olarak; diğer işletmeler ile olan sermaye veya oy hakkı ilişkilerine göre bağımsız işletmeler, ortak işletmeler ve bağlı işletmeler olmak üzere üçe ayrılır.

Bağımsız işletme

Madde 8 - Gerçek veya tüzel kişilerin sahip olduğu ve bu Yönetmeliğe göre ortak veya bağlı işletme sayılmayan bir işletme;

a) Başka bir işletmenin % 25 veya daha fazlasına sahip değilse,

b) Herhangi bir tüzel kişi veya kamu kurum ve kuruluşu veya birkaç bağlı işletme tek başına veya müştereken bu işletmenin % 25 veya daha fazla hissesine sahip değilse,

c) Konsolide edilmiş hesaplar düzenlemiyorsa ve konsolide hesaplar düzenleyen başka bir işletmenin hesaplarında yer almıyorsa ve bu nedenle bağlı bir işletme değilse,

bağımsız işletme kabul edilir.

Ortak işletme

Madde 9 - Bir işletmenin tek başına veya bağlı işletmeleriyle birlikte hakim etki yaratmayacak şekilde, başka bir işletmenin oy hakları veya sermayesinin % 25'inden fazlasına ve % 50'sinden azına sahip olması, yahut kendisinin oy hakları veya sermayesinin % 25'inden fazlasına ve % 50'sinden azına başka bir işletmenin hakim etki yaratmayacak şekilde sahip olması durumunda bunlar ortak işletme sayılır. Sermaye ve oy hakları payından yüksek olan esas alınır.

Birinci fıkrada belirtilen % 25 oranı;

a) Kamu yatırım şirketleri, girişim sermayesi yatırım ortaklıkları ve bir işletmedeki toplam yatırımları iki milyon YTL'yi aşmamak şartıyla kendi fonlarını borsaya kota edilmemiş işletmelere yatıran ve düzenli olarak risk sermayesi yatırımlarında bulunan gerçek kişiler veya kişi grupları,

b) Üniversiteler, üniversitelerin kurduğu vakıflar ve kâr amacı gütmeyen araştırma merkezleri,

c) Bölgesel kalkınma fonları da dahil kurumsal yatırımcılar,

d) Yıllık bütçesi 18 milyon YTL'den az olan veya nüfusu beş binden az olan yerlerdeki; belde belediyeleri dahil belediyeler ve köy tüzel kişilikleri, tarafından aşılsa bile bu işletme bağlı işletme ilişkilerine sahip olmaması şartıyla bağımsız işletme sayılır.

Bağlı işletme

Madde 10 - Bir işletme;

a) Başka bir işletmenin sermaye veya oy haklarının çoğunluğuna sahip olma,

b) Başka bir işletmenin yönetim, yürütme veya denetim kurulu üyelerinin çoğunluğunu atama veya azletme yetkisine sahip olma,

c) Başka bir işletmenin hissedarı veya ortağı olup, bu işletmenin diğer hissedarları veya ortaklarıyla yaptığı anlaşma ile bunların oy haklarının çoğunluğunu tek başına kontrol etme hakkına sahip olma,

şartlarından en az birini taşıması halinde bağlı işletme sayılır.

9 uncu maddenin ikinci fıkrasında sayılan yatırımcıların; hissedarlık hakları saklı kalmak kaydıyla, söz konusu şirketlerin yönetiminde doğrudan veya dolaylı olarak yer almaması halinde, hiçbir hakim etkinin olmadığı kabul edilir ve bu işletmeler bağımsız işletme sayılır. Ancak söz konusu yatırımcıların bir veya birden fazla işletme ile bağlı işletme ilişkilerinden herhangi birine sahip olması durumunda bunlar bağlı işletme sayılır.

Müşterek hareket eden gerçek kişi veya gerçek kişi grupları yoluyla bağlı işletme ilişkilerinden bir veya birkaçına sahip olan işletmeler, faaliyetlerinin bir

kısmını veya tamamını aynı piyasa veya yakın piyasalarda gerçekleştiriyorlarsa bağılı işletme sayılırlar.

Kamu kontrolündeki işletmeler

Madde 11 - Bir işletmenin, sermayesinin veya oy haklarının % 25'inden fazlasının doğrudan veya dolaylı olarak, müştereken veya tek başına, 9 uncu maddenin ikinci fıkrasında sayılan yatırımcılar dışında bir veya birden fazla kamu kurum veya kuruluşunun kontrolünde olması halinde bu işletme KOBİ sayılmaz.

İşletme türünün beyanı

Madde 12 - Herhangi bir destek programına başvuran işletmeler, bağımsız işletme, ortak işletme ve bağılı işletme olarak 5 inci maddede belirtilen eşik değerlerle ilgili verileri içeren statü beyanında bulunabilirler (Ek 1).

Sermayenin kime ait olduğunun tam olarak belirlenemeyecek şekilde dağılmış olduğu ve bu işletmede, bir işletme veya birbirine bağılı işletmeler tarafından müştereken % 25 veya daha fazla sermaye hissesine sahip olunmadığının beyan edilebildiği durumlarda, işletme statü beyanında bulunabilir.

Bu beyanlar, kanunların izin verdiği kontrol ve incelemeler saklı kalmak kaydıyla ilgili kuruma yapılır.

Çalışan sayısı, finansman tutarı ve referans dönemi için kullanılan veriler

Madde 13 - 5 inci maddeye göre işletmelerin mali durumları ve çalışan sayılarının belirlenmesinde yıllık olarak hesaplanan en son veriler esas alınır.

Yeni kurulan ve ilk yıl hesapları henüz onaylanmamış işletmelerde sadece çalışan sayısı dikkate alınır.

Çalışan sayısı ve yıllık iş birimleri

Madde 14 - Bir işletmede çalışanların toplam sayısı, o işletmedeki yıllık iş birimlerinin toplam sayısına göre belirlenir. Hangi süre ile olursa olsun, yılın veya günün belirli bölümlerinde veya mevsimlik işlerde çalışan kişiler yıllık iş biriminin kesirlerini oluştururlar. Doğum izni ve birinci dereceden yakınların ölümü veya hastalık sebebiyle kullanılan izinler hesaba katılmaz.

Bu Yönetmeliğin uygulanmasında;

a) İlgili işletmede çalışan işçi, işveren vekilleri ve işverenler ile işletme sahipleri,

b) İşletmede düzenli olarak bir iş gören ve bunun karşılığında bir ücret alan ortaklar, çalışan olarak dikkate alınırlar.

Çıraklık ve mesleki eğitim sözleşmesi kapsamında işletmede mesleki eğitim gören çıraklar ve staj yapan öğrenciler çalışan sayısına dahil edilmez.

İşletme verilerinin bulunması

Madde 15 - Bağımsız işletmelerin çalışan sayılarını da kapsayan verileri, sadece o işletmenin hesaplarına göre belirlenir.

Bağlı veya ortak işletme ilişkisine sahip bir işletmenin başvurusunda kullanacağı veriler; işletmenin hesapları ve varsa işletmenin konsolide hesapları veya işletmenin konsolidasyon yoluyla dahil olduğu başka konsolide hesaplar ile ek-2'de belirtilen diğer verilere göre belirlenir.

İkinci fıkrada belirtilen verilere, varsa ilgili işletmenin ürettiği ürün veya hizmet piyasasının akış zincirinin başında veya sonunda yer alan herhangi bir ortak işletmesinin verisi eklenir. Eklenecek oran oy hakkı veya sermayedeki hisselerin (hangisi büyükse) oranıdır. İki veya daha çok şirketin karşılıklı katılma durumlarında her birinin yapacağı başvuruda büyük olan katılma oranı uygulanır.

Bağlı veya ortak işletme ilişkisine sahip bir işletme ile doğrudan veya dolaylı olarak bağlı olan herhangi bir başka işletmenin verilerinin tamamı, bu verilerin daha önce konsolidasyon yoluyla hesaplara dahil edilmediği durumlarda ikinci ve üçüncü fıkrada atıf yapılan veriye eklenir.

Bu madde kapsamında hesaplamalar yapılırken, başvuran işletmelerin bağlı veya ortak işletmelerinin başka işletmelerle sahip olduğu bağlılık veya ortaklık ilişkileri de göz önüne alınır.

Başvuran işletmenin ortak işletmelerine bağlı olan işletmelerin verileri, konsolidasyon yoluyla daha önceden dahil edilmemişse, ortak işletmenin verilerine % 100 olarak eklenir. Başvuran işletmenin ortak işletmelerine ortak olan işletmelerin verileri, eğer bu işletmeler başvuran işletmenin piyasa akış zincirinin hemen önünde veya arkasında yer alıyorsa ve konsolidasyon yoluyla daha önceden dahil edilmemişse ortak işletmenin verilerine büyük olan ortaklık yüzdesi ile eklenir.

Başvuran işletmenin bağlı işletmelerine ortak olan işletmelerin verileri, eğer bu işletmeler başvuran işletmenin piyasa akış zincirinin hemen önünde veya arkasında yer alıyorsa ve konsolidasyon yoluyla daha önceden dahil edilmemişse bağlı işletmenin verilerine büyük olan ortaklık yüzdesi ile eklenir. Başvuran işletmenin bağlı işletmelerine bağlı olan işletmelerin verileri, eğer konsolidasyon yoluyla daha önceden dahil edilmemişse bağlı işletmelerin verilerine % 100 olarak eklenir.

Bir işletmenin konsolide hesaplarında çalışanlara ilişkin verilerin bulunmadığı durumlarda çalışan sayıları; ortak işletmelerin çalışan sayıları ortaklık oranında, bağlı işletmelerin çalışan sayıları % 100 olarak eklenerek hesaplanır.

İstatistik çalışmaları

Madde 16 - Devlet İstatistik Enstitüsü, işletmelerde yıllık çalışan sayılarının belirlenmesinde aşağıda belirtilen gruplandırma ve sayıları esas alır.

- a) Yıllık çalışan sayısı 0'dan büyük -1 kişi,
- b) Yıllık çalışan sayısı 2-9 kişi,
- c) Yıllık çalışan sayısı 10-19 kişi,

- d) Yıllık çalışan sayısı 20-49 kişi,
- e) Yıllık çalışan sayısı 50- 249 kişi,
- f) Yıllık çalışan sayısı 249'dan fazla.

Beyan

Madde 17 - Bu Yönetmelik ekinde yer alan formlar ilgili işletme tarafından beyan esasına göre doldurulur. Bu Yönetmelik kapsamında yapılacak işlemlerde esas alınan belge ve formların içerdiği her türlü bilgiden başvuran işletme sorumludur. Yanlış ve yanıltıcı bilgilere ve belgelere dayanılarak yapılan işlemlerle elde edilen menfaatler kazanılmış hak sayılmaz.

Yetki

Madde 18 - Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, bu Yönetmeliğin uygulanmasına ilişkin esasları belirlemeye ve tebliğ çıkarmaya yetkilidir.

Yürürlük

Madde 19 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinden altı ay sonra yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 20 - Bu Yönetmelik hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.